Αλέξανδρος Δάγκας - Γιώργος Λεοντιάδης

Κομιντέρν και Μακεδονικό: Το ελληνικό παρασκήνιο, 1924.

Περιεχόμενα.

Εισαγωγή.
Κεφάλαιο Ι. Το διεθνές σκηνικό.
Κεφάλαιο ΙΙ. Το ελληνικό παρασκήνιο.
1. Η διαφωνία των Κορδάτου-Αποστολίδη επί του πολιτικού και εθνικού.
2. Η αντίσταση στη γραμμή των διεθνών οργάνων.
Κεφάλαιο ΙΙΙ. Η γραμμή Κορδάτου-Αποστολίδη.
1. Η άποψη της ΚΕ/ΚΚΕ για τα πεπραγμένα Κορδάτου-Αποστολίδη.
2. Η υπεράσπιση της γραμμής Κορδάτου-Αποστολίδη.
Συμπεράσματα.
Παράρτημα Ι.
Παράρτημα ΙΙ.
Βιογραφικά σημειώματα.
Βιβλιογραφία.
Résumé.

Εισαγωγή.

Το Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο (26-11 μέχρι 3-12-1924) του ελληνικού κομμουνιστικού κόμματος παραπέμπει σε κεφαλαιώδη ζητήματα της ιστορίας του επαναστατικού κοινωνικού κινήματος της Ελλάδας, όπως η τακτική της Κομμουνιστικής Διεθνούς στα Βαλκάνια, η "μπολσεβικοποίηση" του ΚΚΕ, η αποδοχή από αυτό της θέσης της Κομμουνιστικής Διεθνούς για το Μακεδονικό. Ζητήματα σχετικά με το συνέδριο απέκτησαν βαρύνουσα σημασία για την κατοπινή εξέλιξη του κόμματος.

Ενα ζήτημα προς έρευνα είναι ο ρόλος της ηγεσίας του ΣΕΚΕ(Κ) έναντι των πολιτικών ζητημάτων που ετίθεντο ενώπιόν της κατά το 1924. Ειδικά για τους Γιάνη Κορδάτο και Θωμά Αποστολίδη, η θεώρηση της περιόδου πριν από το Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο γεννάει ερωτήματα για την επιρροή τους στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του κόμματος. Σε ηγετικές θέσεις ο μεν πρώτος από τον Απρίλιο 1920 ο δε δεύτερος από το Σεπτέμβριο 1923, συμμετείχαν, το Φεβρουάριο 1924, μαζί με τον Σεραφείμ Μάξιμο, στην τριμελή "δικτατορική" Κεντρική Επιτροπή [ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ)], στην οποία ανατέθηκε από το Εθνικό Συμβούλιο του ΣΕΚΕ(Κ) να οδηγήσει το κόμμα στο τρίτο του συνέδριο. Στο χρονικό διάστημα από το Φεβρουάριο μέχρι το Δεκέμβριο 1924 θα αναζητήσουμε την παρέμβασή τους στο βασικό -σύμφωνα με την άνωθεν υπόδειξη- βαλκανικό ζήτημα, το εθνικό.

Πραγματοποιηθείσες μέχρι σήμερα έρευνες, οι οποίες αντλούν πληροφορίες από διαθέσιμες πρωτογενείς πηγές, όπως, για παράδειγμα, τα κομματικά έντυπα του ΣΕΚΕ(Κ), έχουν προσφέρει έναν προβληματισμό και ορισμένες γενικές εκτιμήσεις για την παρέμβαση των ηγετικών στελεχών στις εξελίξεις μέχρι το συνέδριο. Για την περίπτωση του Κορδάτου, υπάρχει αναφορά σε αντίρρησή του εν σχέσει προς τη γραμμή των διεθνών κομμουνιστικών οργάνων για το εθνικό ζήτημα. Εχουν τεθεί επίσης ερωτηματικά, αν αυτή η στάση του πρόδιδε φόβο για κρατικές διώξεις, ρεαλιστική αντίληψη της πραγματικότητας, αντίθεση στις εντολές της Κομμουνιστικής Διεθνούς, ή αντιμετώπιση του θέματος από την άποψη των ελληνικών συμφερόντων σε αντιδιαστολή προς τα βουλγαρικά και γιουγκοσλαβικά. Σχετικά με τους άλλους πρωταγωνιστές αυτής της περιόδου, οι αναφορές στην υπόψη μας βιβλιογραφία είναι ατελείς.

Το Αρχείο του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας [στο εξής: Αρχείο ΚΚΕ] έδωσε μία δυνατότητα για περαιτέρω έρευνα. Μέσα στο διαθέσιμο υλικό δεν περιλαμβάνονται, προς το παρόν, γραπτά του Κορδάτου που θα έδιδαν -πιστεύουμε- περισσότερα στοιχεία. Τέτοια έγγραφα, που ακόμα δεν έχουν έλθει στην επιφάνεια, είναι, για παράδειγμα, η επιστολή

Κορδάτου προς ΚΚΕ στις αρχές του 1925 και η εγκύκλιος Κορδάτου της 5-5-1925. Ενα έγγραφο του αρχείου του ΚΚΕ, το οποίο προσφέρει δυνατότητα αξιολόγησης της στάσης των Κορδάτου-Αποστολίδη είναι η λογοδοσία ["Εκθεση (λογοδοσία)"] του Αποστολίδη της 2-2-1927 και συγκεκριμένα το τμήμα της που αφορά στην περίοδο 1924. Από σχετική περιεχόμενη δήλωση ("...αι σκέψεις των διοικούντων σε γενικές γραμμές και η εν σχέσει μ' αυτές δράση του Κόμματος αναφέρονται στα κατωτέρω κεφάλαια από τα οποία βγαίνουν και αι παρουσιασθείσαι διαφωνίαι... ") συνάγεται ότι η λογοδοσία καλύπτει και τον Κορδάτο. Φανερά δεν εκπροσωπεί και τον Μάξιμο, τον τρίτο της τριανδρίας.

Το υλικό, περιορισμένης έστω έκτασης, του αρχείου της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας [στο εξής: Αρχείο ΒΚΟ] στη διάθεσή μας προσθέτει επίσης σημαντικές πληροφορίες ικανές να στηρίξουν υποθέσεις για την πολιτική της ηγεσίας του ΣΕΚΕ(Κ) κατα τη χρονική περίοδο μέχρι το Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο. Πρόβλημα, αναφορικά με την τελευταία πηγή, συνιστά το γεγονός ότι δεν είναι διαθέσιμο το πλήρες σώμα των αρχείων. Μη διαθέσιμο υλικό, του οποίου εντοπίσαμε την ύπαρξη, και που ασφαλώς θα πρόσθετε πληροφόρηση για τα τεκταινόμενα στο ΣΕΚΕ(Κ), είναι οι 9 συνολικά επιστολές και εκθέσεις που είχαν σταλεί, κατά το διάστημα από τα τέλη Δεκεμβρίου 1923 μέχρι τα τέλη Μαρτίου 1924, από την ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) και από τον εκπρόσωπο της ΒΚΟ στην Ελλάδα Mihail [ψευδώνυμο] προς την έδρα της ΒΚΟ στη Βιέννη, οι επόμενες επιστολές του Mihail προς τη ΒΚΟ (στις 28-3, 1,2-4-1924, στις 11,12,14-4-1924, στις 20-8-1924 [2 επιστολές], 23-9-1924, 27 και 29-10-1924, 13-12-1924), η επιστολή της ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) προς τη ΒΚΟ στις 2-4-1924, καθώς και οι προσυνεδριακές επιστολές του Max Schneider, αντιπροσώπου της ΒΚΟ και της Κομμουνιστικής Διεθνούς στο Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο. Δεν εντοπίσαμε τη μετασυνεδριακή έκθεση του Schneider.

Η υπόθεση εργασίας, με βάση το χρησιμοποιηθέν αρχειακό υλικό, είναι ότι οι διαφωνίες και συγκρούσεις, που εμφανίσθηκαν στο ΣΕΚΕ(Κ) το 1924, προέρχονταν, εκτός από τις τυχόν "προσωπικές φιλοδοξίες των πρωταγωνιστών ", από διαφορετικές εκτιμήσεις της κοινωνικής πραγματικότητας και συνεπώς διαφορετικές στάσεις κατά την αντιμετώπιση των αποφάσεων των διεθνών κομμουνιστικών οργάνων. Οι Κορδάτος-Αποστολίδης συμμετείχαν συνειδητά στην αναπτυχθείσα κατά τη διάρκεια του 1924 έμμεση αντίσταση ενάντια στις εντολές των διεθνών οργάνων, υπό όρους που θα παρουσιασθούν αναλυτικά στη συνέχεια.

Κεφάλαιο Ι. Το διεθνές σκηνικό.

Κατά τη μελέτη του κοινωνικού κινήματος της ιστορικής περιόδου μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά την ήττα των επαναστατικών εξεγέρσεων στην Ευρώπη, εντοπίζονται φλέγοντα ζητήματα που απασχολούσαν το διεθνές κομμουνιστικό κίνημα, ειδικότερα το βαλκανικό. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Κομμουνιστικής Διεθνούς, το τελευταίο προπύργιο για τη δικαίωση της επαναστατικής γραμμής αποτελούσε η περιοχή των Βαλκανίων, όπου ήταν δυνατή η άμεση μετατροπή της κρίσης σε επαναστατική εξέγερση. Πυρήνας θεωρήθηκε η Βουλγαρία και μοχλός το Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας, το οποίο, μετά την αποτυχημένη εξέγερση του 1923, οργάνωνε -σύμφωνα με σχετική απόφαση της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς- νέα ένοπλη εξέγερση. Για τη νικηφόρο έκβαση της νέας απόπειρας απαραίτητη θεωρήθηκε η σύμπηξη ενιαίου επαναστατικού μετώπου εργατών, αγροτών και εθνικοεπαναστατικών κινημάτων.

Τα εθνικά ζητήματα στα Βαλκάνια απασχόλησαν τη ΒΚΟ από την πρώτη, ιδρυτική της συνδιάσκεψη, στη Σόφια, στις 15-1-1920. Σύμφωνα με την απόφαση που ελήφθη, οι Βαλκανικοί και ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος δεν έφεραν την εθνική απελευθέρωση και ένωση των βαλκανικών λαών. Η λύση που προτεινόταν ήταν η προλεταριακή επανάσταση και η δικτατορία του προλεταριάτου, που θα ελευθέρωναν τους βαλκανικούς λαούς από κάθε κυριαρχία, θα τους έδιδαν δικαίωμα αυτοδιάθεσης και θα τους συνένωναν σε μία Βαλκανική Σοβιετική Δημοκρατία.

Η άποψη του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας, του μαζικότερου επαναστατικού κόμματος της περιοχής, ήταν η αυτή. Το 1919 διακήρυσσε, ότι στη νίκη της εργατικής επανάστασης στα Βαλκάνια "ευρίσκεται η εγγύηση για ελεύθερη Μακεδονία, Θράκη και Δοβρουτσά".

Η 2η και 3η Συνδιάσκεψη της ΒΚΟ, στις 4 έως 6-5-1921 στη Σόφια και 19 έως 21-7-1921 στη Μόσχα αντίστοιχα, προσέγγιζαν το εθνικό ζήτημα επίσης κατά τρόπο γενικό και παρέπεμπαν τη λύση του στη μελλοντική σοσιαλιστική επανάσταση στα Βαλκάνια.

Για πρώτη φορά το εθνικό ζήτημα εμφανίσθηκε ως ξεχωριστό θέμα ημερήσιας διάταξης στην 4η Συνδιάσκεψη της ΒΚΟ, στις 10 έως 13-6-1922 στη Σόφια. Στην εισήγησή του ο Hristo Kabakciev, στέλεχος του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας, ισχυρίσθηκε ότι τα κομμουνιστικά κόμματα όφειλαν να στηρίζουν δραστήρια τον αγώνα των εθνικών μειονοτήτων για απελευθέρωση. Ο αντιπρόσωπος της Κομμουνιστικής Διεθνούς V.P. Miljutin στήριξε την επιχειρηματολογία του Kabakciev. Διαφώνησε ο εκπρόσωπος του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας, M. Pijade, με το σκεπτικό ότι στα Βαλκάνια δεν υπήρχε ακόμη γνήσιο επαναστατικό εθνικό κίνημα και ότι το ζήτημα της εθνικής απελευθέρωσης και ενοποίησης θα λυνόταν με τη σοσιαλιστική επανάσταση και δημιουργία Βαλκανικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών. Με τις απόψεις του Pijade συντάχθηκε ο εκπρόσωπος του ΣΕΚΕ(Κ) Γιάννης Πετσόπουλος.

Ειδική αναφορά σε "Μακεδονικό ζήτημα" έγινε για πρώτη φορά στην 5η Συνδιάσκεψη της ΒΚΟ, στις 8 έως 12-12-1922 στη Μόσχα. Η συνδιάσκεψη διεξήχθη αμέσως μετά το τέλος του 4ου Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς (5-11 έως 5-12-1922). Στις αποφάσεις της αναφερόταν, για πρώτη φορά, ότι στο πλαίσιο της μελλοντικής Βαλκανικής Ομόσπονδης Σοσιαλιστικής Σοβιετικής Δημοκρατίας θα ενταχθούν ως αυτόνομες δημοκρατίες η Μακεδονία και η Θράκη. Αναγνωριζόταν, επίσης, η ύπαρξη μακεδονικού απελευθερωτικού κινήματος. Η ΒΚΟ όφειλε να το αποσπάσει από την καθοδήγηση της αστικής τάξης και να το κερδίσει προς όφελος της σοσιαλιστικής επανάστασης.

Στις αρχές του 1923, η ΒΚΟ εξέδωσε διακήρυξη, στην οποία, μεταξύ άλλων, ανευρίσκεται η θέση ότι ο αγώνας των εθνικοτήτων της Μακεδονίας ήταν δίκαιος και άξιος υποστήριξης, αλλά θα δικαιωνόταν μόνον όταν θα έπαυε να εξυπηρετεί τους σκοπούς της ελληνικής, βουλγαρικής και σερβικής αστικής τάξης προσανατολιζόμενος προς τη δημιουργία μίας Βαλκανικής Σοβιετικής Δημοκρατίας. Η εσωτερική πολιτική κατάσταση στη Βουλγαρία, τα σοβαρά εθνικά προβλήματα που αντιμετώπιζε η Γιουγκοσλαβία, τα μειονοτικά ζητήματα που απασχολούσαν όλες τις βαλκανικές χώρες, ήταν μερικοί από τους παράγοντες που ευνοούσαν τη συγκεκριμένη εξέλιξη των επεξεργασιών της ΒΚΟ αναφορικά με τα εθνικά ζητήματα.

Η βουλγαρική κυβέρνηση, υπό τον αγροτιστή A. Stambolijski, στην προσπάθεια να εξομαλύνει τις σχέσεις με τη Γιουγκοσλαβία, επιζητώντας υποστήριξη στο στόχο της διεξόδου της Βουλγαρίας στο Αιγαίο, ήλθε σε ανοικτή σύγκρουση με τις "μακεδονικές" οργανώσεις της Βουλγαρίας, η οποία εξελίχθηκε σε ακήρυκτο πόλεμο.

Τεταμένες ήταν οι σχέσεις των αγροτιστών και με το Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας, το οποίο, μη εκτιμώντας τις πραγματικές συνθήκες που επικρατούσαν στη χώρα, τους αντιμετώπιζε ως "κυβέρνηση της αγροτικής αστικής τάξης και της πολιτικής και κοινωνικής αντίδρασης".

Στην έκρυθμη κατάσταση που δημιουργήθηκε στη Βουλγαρία, η ΕΜΕΟ, με τα ένοπλα τμήματά της, αποτελούσε σοβαρή δύναμη, υπολογίσιμη απέναντι στον τακτικό στρατό, ο οποίος, δυνάμει της συνθήκης του Neuilly, δεν μπορούσε να υπερβαίνει, συνυπολογιζόμενων των αστυνομικών και συνοριακών φρουρών, το όριο των 35.000 ανδρών. Οι πολυάριθμοι πρόσφυγες στη Βουλγαρία από τις διάφορες περιοχές της Μακεδονίας, καθώς και οι Βούλγαροι που είχαν παραμείνει στο νότιο τμήμα της Γιουγκοσλαβίας, αποτελούσαν το ανθρώπινο υλικό από το οποίο στρατολογούσε τα μέλη της η ΕΜΕΟ.

Στην ελληνική Μακεδονία, η ΕΜΕΟ είχε δράση πολύ περιορισμένη. Στη Γιουγκοσλαβία όμως δημιούργησε μία σημαντική στρατιωτική δύναμη, ενώ στη βουλγαρική

Μακεδονία "κατείχε τη θέση της επίσημης κρατικής εξουσίας". Η ισχύς της οργάνωσης την είχε καταστήσει πολύτιμο σύμμαχο ή επικίνδυνο αντίπαλο των δυνάμεων που δρούσαν στη Βουλγαρία αλλά και εκείνων με βλέψεις στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων.

Οι πρώτες επαφές της Κομμουνιστικής Διεθνούς με τις "μακεδονικές" οργανώσεις της Βουλγαρίας έγιναν στα τέλη του 1922. Η ηγεσία της, ήδη από αυτή την εποχή, είχε αρχίσει να αντιλαμβάνεται ότι η επαναστατική κρίση στην Κεντρική και Δυτική Ευρώπη έτεινε να αμβλυνθεί. Αναζητώντας νέες μεθόδους και νέες περιοχές για την ανάπτυξη της παγκόσμιας επανάστασης, επέλεξε τα Βαλκάνια, όπου η κατάσταση ήταν ακόμη τεταμένη. Θεώρησε ότι μία επανάσταση σε κάποια από τις βαλκανικές χώρες θα είχε τεράστια σημασία για την επαναστατική διαδικασία σε όλη την Ευρώπη. Τους βασικούς συμμάχους της εργατικής τάξης και της δύναμης κρούσης της επανάστασης εκτιμήθηκε ότι θα συνιστούσαν το αγροτικό και το εθνικοεπαναστατικό κίνημα.

Το πραξικόπημα του A. Cankov, τον Ιούνιο 1923, επικράτησε με τη συμβολή, σε μεγάλο βαθμό, της ΕΜΕΟ. Κατα την εξέγερση του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας, το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, η κυβέρνηση στηρίχθηκε από την ΕΜΕΟ, η οποία, παρά τη συμφωνία που είχε επιτευχθεί, προσέβαλε τους κομμουνιστές. Τα γεγονότα δημιουργούσαν την πεποίθηση ότι στη Βουλγαρία ήταν αδύνατη η επανάσταση χωρίς τη δημιουργία ενιαίου μετώπου με το "μακεδονικό" κίνημα. Η ανωτέρω επιλογή τακτικής αποκτούσε επείγοντα χαρακτήρα: το Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας, σε συνεργασία με την Κομμουνιστική Διεθνή, είχε θέσει, όπως αναφέραμε, ως άμμεσο στόχο την προετοιμασία για νέα ένοπλη εξέγερση. Το Μακεδονικό έλαβε προτεραιότητα στις επεξεργασίες της ΒΚΟ και της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

Σταθμός στη διαμόρφωση της αντίληψης για το Μακεδονικό ήταν η Τρίτη Διευρυμένη Ολομέλεια της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς, στις 12 και 13-6-1923, κατά την οποία το Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας δέχθηκε μομφή διότι αγνόησε το "μακεδονικό" απελευθερωτικό κίνημα. Εξίσου σημαντική ήταν η συνεδρίαση της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΒΚΟ [ΕΕ/ΒΚΟ], στις 22 έως 24-8-1923. Συζητήθηκαν τα ζητήματα της αυτοδιάθεσης των λαών και της δημιουργίας της Βαλκανικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας. Αποφασίσθηκε να ενισχυθούν και να προσανατολισθούν σε επαναστατική κατεύθυνση τα κινήματα που αγωνίζονταν για αυτονομία και ανεξαρτησία. Τέθηκε καθήκον στα κομμουνιστικά κόμματα Βουλγαρίας και Γιουγκοσλαβίας να επεξεργασθούν θέσεις για το "μακεδονικό" εθνικό κίνημα. Κοινό σημείο των δύο συνεδριάσεων ήταν η εκτίμηση, ότι η κατάσταση στη Βουλγαρία και στα Βαλκάνια ήταν επαναστατική. Ο ρόλος της ΕΜΕΟ στον επερχόμενο εμφύλιο πόλεμο προβλεπόταν κεφαλαιώδης.

Επιλέχθηκε μία τακτική έναντι της ΕΜΕΟ, που αποσκοπούσε στην περιχαράκωση της ηγεσίας και στον προσεταιρισμό της οργάνωσης προς τα "αριστερά". Στόχος ήταν, έλεγε το ηγετικό στέλεχος του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας Georgi Dimitrov, να δημιουργηθεί ένα αντιπολιτευτικό ρεύμα, η "επαναστατική αριστερά", μέσω του οποίου θα επιτυγχανόταν η απομόνωση του Todor Aleksandrov, ηγέτη της ΕΜΕΟ. Κατόπιν, η "επαναστατική αριστερά" θα ενωνόταν με τους φεντεραλιστές. Η πολιτική αυτή, κατά τον Dimitrov, συνέπιπτε με τη γραμμή της Κομμουνιστικής Διεθνούς για το Μακεδονικό. Στις μεθοδεύσεις εφαρμογής της τακτικής από τους κομμουνιστικούς φορείς η ηγεσία της ΕΜΕΟ αντέδρασε καταγγέλλοντας τις συμφωνίες που είχε υπογράψει το Μάιο 1924 στη Βιέννη. Ακολούθησαν μαζικές δολοφονίες μελών και στελεχών των "μακεδονικών" οργανώσεων στα τέλη του 1924, η διάσπαση της ΕΜΕΟ και η δημιουργία "αριστερής" οργάνωσης με την επωνυμία ΕΜΕΟ(ενιαία), τον Οκτώβριο 1925.

Κατά την περίοδο μετά τον Σεπτέμβριο 1923, το Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας και τα ανώτερα όργανα του κομμουνιστικού κινήματος, η Κομμουνιστική Διεθνής και η ΒΚΟ, κινούνταν στην τροχιά της επικείμενης εξέγερσης κατά του καθεστώτος Cankov. Ποτέ άλλοτε η Κομμουνιστική Διεθνής δεν απέθεσε τόσες ελπίδες στη Βουλγαρία, όσες κατά την προετοιμασία της νέας ένοπλης επανάστασης. Οι ανάγκες δημιουργίας μετώπου με τις "μακεδονικές" οργανώσεις απαιτούσαν την ύπαρξη ενιαίας πολιτικής για το Μακεδονικό από όλα τα κομμουνιστικά κόμματα των βαλκανικών χωρών που εμπλέκονταν στο ζήτημα. Με

αυτό τον τρόπο θα διευκολύνονταν οι συνομιλίες με την ΕΜΕΟ, αλλά και θα ενισχυόταν η θέση της “αριστερής” τάσης εντός αυτής. Τυχόν διαφωνίες των κομμουνιστικών κομμάτων και αντιδράσεις από την πλευρά τους επιβαλλόταν να καμφθούν εν ονόματι της επικείμενης επανάστασης.

Σταδιακά, καταλήγουμε, ένα ζήτημα τακτικής συνεργασιών του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας μετατράπηκε από την Κομμουνιστική Διεθνή και τη ΒΚΟ σε στρατηγικό ζήτημα για όλα τα βαλκανικά κομμουνιστικά κόμματα.

Στην 6η Συνδιάσκεψη της ΒΚΟ, στη Μόσχα, από τις 8 μέχρι τις 26-11-1923, ο Vasil Kolarov υποστήριξε στην εισήγησή του ότι οι εθνικές ομάδες που ζουν στη Μακεδονία “επιθυμούν να δημιουργήσουν ένα νέο ξεχωριστό έθνος, το οποίο θα έχει δικό του έδαφος και θα είναι ανεξάρτητο από κάθε άλλο ξένο έθνος”. Παράλληλα, ο G.E. Zinov’ev, μεταξύ των αντιπροσώπων της Κομμουνιστικής Διεθνούς, στην ομιλία του αναφέρθηκε στην έναρξη νέου επαναστατικού κύματος στον κόσμο και στη δυνατότητα να ξεσπάσει στο άμεσο μέλλον επανάσταση στα Βαλκάνια. Η ΒΚΟ είχε εισέλθει αυτή την εποχή σε νέα φάση οργάνωσης, με τη μεταφορά της έδρας από τη Σόφια στη Βιέννη. Με την τοποθέτηση του Dimitrov στη θέση του γραμματέα του Προεδρείου της ΒΚΟ, επιτεύχθηκε μία σημαντική δραστηριοποίηση και οργανωτική αποτελεσματικότητα. Τα βασικότερα καθήκοντα που τέθηκαν ήταν οι εκπληρώσεις των αποφάσεων της 6ης Συνδιάσκεψης για το αγροτικό, εθνικό και οργανωτικό ζήτημα. Η αντιμετώπιση της εσωκομματικής κατάστασης (ζητήματα ενότητας του κομμουνιστικού κινήματος, κ.ά.), η τρέχουσα πολιτική δράση, ήταν άλλα βαλκανικά καθήκοντα καθορισθέντα τότε ως ουσιώδη.

Κεφάλαιο ΙΙ. Το ελληνικό παρασκήνιο.

1. Η διαφωνία των Κορδάτου-Αποστολίδη επί του πολιτικού και εθνικού.

Αυτή την περίοδο το ΣΕΚΕ(Κ) βρισκόταν σε περίοδο αναδιοργάνωσης. Με την απουσία μίας πολιτικής και κοινωνικής εκτίμησης που να προέκυπτε αμφίδρομα, χωρίς ιδεολογική ούτε οργανωτική προετοιμασία, το κόμμα εντάχθηκε από τα διεθνή όργανα στο σχεδιασμό της βαλκανικής επανάστασης. Ηταν μία αμφιλεγόμενη εκλογή, με δεδομένες τις αναπτυσσόμενες επιφυλάξεις για ανίχνευση "τάσεων παγιώσεως του καπιταλισμού".

Ο Κορδάτος εξέφρασε διαφορετικές απόψεις σχετικά με ζητήματα-κλειδιά της κομμουνιστικής τακτικής στα Βαλκάνια: Πρώτο, επί της οικονομικής-πολιτικής κατάστασης στην Ελλάδα και των καθηκόντων του κόμματος. Δεύτερο, επί του εθνικού ζητήματος.

Ως απαύγασμα των απόψεων του Κορδάτου επί του πολιτικού δύναται να θεωρηθεί η εισήγησή του στο Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο του ΣΕΚΕ(Κ). Η θέση που υποστήριξε ήταν ότι στην Ελλάδα η κρίση δεν παρουσιαζόταν απόλυτα επαναστατική και ότι δεν ετίθετο ενώπιον του προλεταριάτου ζήτημα κατάληψης της εξουσίας. Για το κόμμα, προσδιόρισε ως άμεσα τα καθήκοντα της προπαγάνδας και ζύμωσης μέσα στις εργαζόμενες μάζες ώστε να δημιουργηθεί αδιάρρηκτος σύνδεσμος με αυτές και να πληρωθούν οι απαραίτητοι υποκειμενικοί όροι "προς αποτελεσματικήν διεκδίκησιν της εξουσίας". Προς αποφυγή τυχόν αρνητικών συνειρμών απέρριψε την ανάγκη "μακράς νομίμου υπάρξεως" (ήταν ακόμα πρόσφατη η ενδοκομματική σύγκρουση με τη σχετική τάση), τόνισε όμως ότι "το έργον του κομμουνισμού εις την Ελλάδαν είναι εξαιρετικώς δύσκολον". Η ανωτέρω θέση διέφερε ουσιωδώς από τις αναλύσεις της Κομμουνιστικής Διεθνούς, η οποία, μολονότι δεχόταν ότι ο υποκειμενικός παράγων, δηλαδή ο βαθμός οργάνωσης της εργατικής τάξης και της πρωτοπορίας του, των κομμουνιστικών κομμάτων, έτεινε να καταστεί κυριαρχικός, εκτιμούσε ότι "το πρόβλημα της εξουσίας βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη" διευκρινίζοντας ότι “το σύνθημα της εργατοαγροτικής κυβερνήσεως είναι ψευδώνυμο της δικτατορίας του προλεταριάτου”. Μοιραία, οι απόψεις Κορδάτου δεν συντάσσονταν ούτε με τη γραμμή της ΒΚΟ στο θέμα των επιβεβλημένων πολιτικών καθηκόντων (στην εισήγηση δεν υπήρχε η

παραμικρή μνεία), ώστε το επαναστατικό κίνημα που θα ξεσπούσε σε οποιαδήποτε από τις βαλκανικές χώρες να χρησίμευε ως αφετηρία για τη μεταπήδησή του σε γειτονικές χώρες. Σημειωτέο, οι αντιλήψεις για επικείμενη επανάσταση διατηρήθηκαν μέχρι τα τέλη του 1924 - εποχή διεξαγωγής του Τρίτου Εκτακτου Συνεδρίου- και τις αρχές του 1925.

Για τη δεύτερη βασική αντίρρηση του Κορδάτου, επί του εθνικού, οφείλεται επισήμανση ότι επρόκειτο ουσιαστικά για τη διαφωνία της Κεντρικής Επιτροπής (πλειοψηφία Κορδάτου-Αποστολίδη) του ΣΕΚΕ(Κ), ενός κόμματος-τμήματος της Κομμουνιστικής Διεθνούς και της ΒΚΟ, με τις αποφάσεις των ανωτέρων οργάνων. Η βαρύτητα του γεγονότος ήταν εξαιρετική, δεδομένου ότι οι εν λόγω αποφάσεις είχαν αφετηρία την πεποίθηση για επικείμενη ένοπλη εξέγερση στη Βουλγαρία με πιθανότητες εξάπλωσης σε όλη τη Βαλκανική.

Δεν γνωρίζουμε το βαθμό στον οποίο ο Κορδάτος ήταν ενήμερος για το βάθος του προβληματισμού των διεθνών οργάνων περί το Μακεδονικό μέχρι το 1924. Το ζήτημα, από το 1922 που τέθηκε για πρώτη φορά επί τάπητος, προβιβάσθηκε, όπως ελέχθη, μετά τις βουλγαρικές εξελίξεις του 1923 στην πρώτη γραμμή των επεξεργασιών της ΒΚΟ και της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Η 6η Συνδιάσκεψη της ΒΚΟ, το Νοέμβριο 1923, υπήρξε η αφετηρία της προσπάθειας επιβολής της θέσης για το Μακεδονικό στο ΣΕΚΕ(Κ). Στην απόφαση της 6ης Συνδιάσκεψης, το ειδικό εδάφιο για την Ελλάδα ανέφερε ότι το ΣΕΚΕ(Κ) "...θα πρέπει να αγωνισθεί για την πολιτική και πολιτιστική απελευθέρωση των εθνικών μειονοτήτων..." και ότι "...το δικαίωμα για αυτοδιάθεση θα πρέπει να εξασφαλίζει στις συμπαγείς εθνικές μειονότητες τη δυνατότητα ακόμη και να αποσχισθούν από την Ελλάδα. ". Το 5ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς (17-6 έως 8-7-1924) δέχθηκε ως ορθό και επαναστατικό το σύνθημα της ΒΚΟ για "ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία". Προσαρμογή της γραπτής παραγωγής του Κορδάτου -αρθρογραφία στην εφημ. Ριζοσπάστης, στο περιοδικό Κομμουνιστική Επιθεώρηση, κλπ.- προς υποστήριξη των αποφάσεων των ανωτέρων οργάνων δεν υπήρξε. Προς διερεύνηση παραμένει το ζήτημα του τρόπου πρόσληψης του συνθήματος "Ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία" από τον Κορδάτο και τον έτερο της μειοψηφίας στο Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο Αποστολίδη, καθώς και από τα στελέχη της πλειοψηφούσας άποψης. Σύμφωνα με κατοπινή εκτίμηση του Παντελή Πουλιόπουλου, πολύ λίγοι είχαν κατορθώσει να κατανοήσουν την ουσία της πολιτικής επί του εθνικού, δηλαδή την επιδίωξη για παροχή υποστήριξης στο Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας.

Ο Κορδάτος δεν εμφανίσθηκε κατά τη συζήτηση του εθνικού στο συνέδριο. Θεωρούμε ότι η αρχική τοποθέτηση του Αποστολίδη, η οποία, σύμφωνα με δήλωσή του, εξέφραζε την άποψη της ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ), κάλυπτε και τον απόντα Κορδάτο. Τα επιχειρήματα της ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) ήταν ουσιαστικά τρία: η αλλαγή της εθνολογικής σύνθεσης της ελληνικής Μακεδονίας μετά την έλευση των Μικρασιατών προσφύγων, ο κίνδυνος διώξεων, η απουσία εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων στην Ελλάδα. Το σοβαρότερο ήταν το τελευταίο. Ανέτρεπε την αντίληψη της ΒΚΟ για ένα απαιτούμενο ενιαίο επαναστατικό μέτωπο με τις συμμετοχές των εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων, από την οποία πρόκυπτε η πίεση για αποδοχή του συνθήματος περί "ενιαίας και ανεξάρτητης Μακεδονίας". Ο Αποστολίδης στο συνέδριο παρέκαμψε τελείως αυτό το ζήτημα και επικέντρωσε την επιχειρηματολογία του στα άλλα δύο. Παρόμοια, στην κατοπινή "Εκθεση (λογοδοσία)" πρόβαλε κυρίως την ανάγκη προπαρασκευής και την αλλοίωση της πληθυσμιακής σύνθεσης της Μακεδονίας. Η ολοκληρωμένη προσέγγιση του θέματος από τον Κορδάτο πιστοποιείται και από σχετικές αναφορές ομιλητών στο συνέδριο: "Ο Αποστολίδης δεν έχει διαφωνία αρχών, ενώ ο Κορδάτος έχει και άλλες διαφωνίες που θα έπρεπε να τις εκθέσει. " Σε άλλο σημείο: "Ο Κορδάτος... κυρίως εκ των μελών της Κ.Ε. έχει ορισμένας διαφωνίας ".

Οι αντιρρήσεις των Κορδάτου-Αποστολίδη στις αποφάσεις της ΒΚΟ και της Κομμουνιστικής Διεθνούς αποτέλεσαν, κατά το 1924, τη βάση για την ανάπτυξη αντιστάσεων κατά την υλοποίηση της γραμμής για τα Βαλκάνια.

2. Η αντίσταση στη γραμμή των διεθνών οργάνων.

Μετά την 6η Συνδιάσκεψη της ΒΚΟ, μία συνεχής πίεση άρχισε να ασκείται επί των βαλκανικών κομμουνιστικών κομμάτων για την προσαρμογή τους σε μία εντατική οργανωτική λειτουργία, καθώς και σε έναν εντατικό έξωθεν έλεγχο της προόδου στην υλοποίηση της κοινής βαλκανικής γραμμής. Ως στρατηγικής σημασίας υποδεικνυόταν η υλοποίηση της απόφασης για το Μακεδονικό.

Μέχρι τη λήξη του πρώτου τριμήνου του 1924, ένεκα δυσπροσαρμογών ή αντιστάσεων, δεν υπήρξε πρόοδος. Η εκτίμηση της ΒΚΟ ήταν ότι

"...η υλοποίηση των αποφάσεων γενικά, και ιδιαίτερα των βασικών αποφάσεων, βρίσκεται δυστυχώς στην αρχή και μας περιμένει ακόμη πολλή δουλειά.

Το παραπάνω αναφέρεται κυρίως στην οργάνωση των κομματικών πυρήνων στις επιχειρήσεις, καθώς και στη δράση μας μέσα στις αγροτικές μάζες, και στο εθνικό ζήτημα. Αυτή η ιδιαίτερα βασική και απαραίτητη αναδιοργάνωση των κομμάτων δεν έχει ολοκληρωθεί σε καμμία βαλκανική χώρα..., στην Ελλάδα ακόμα δεν ξεκίνησε.

...Στην Ελλάδα η δουλειά που αναπτύχθηκε για το εθνικό ζήτημα είναι ακόμα ελλιπής και μη ικανοποιητική."

Το ελληνικό κόμμα απασχολούσε συστηματικά τη ΒΚΟ. Για την καθοδήγησή του υπήρχε μόνιμος αντιπρόσωπός της στην ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ), ο Mihail [ψευδώνυμο]. Αποστελλόταν τακτική οικονομική βοήθεια. Στις συνεδριάσεις του Προεδρείου της ΒΚΟ κατά το πρώτο τρίμηνο του 1924, ένα στα τρία ζητήματα που συζητήθηκαν αφορούσαν στο ελληνικό κόμμα και στην κομμουνιστική δράση στη Μακεδονία, ομοίως ένα στα τέσσερα εισερχόμενα έγγραφα. Επί 5 προφορικών εισηγήσεων προς το Προεδρείο μία ήταν για την Ελλάδα (του Mihail).

Στην Ελλάδα, η θέση για το Μακεδονικό δεν συνάντησε, φαίνεται, εξαρχής επιδοκιμασία στην πλειοψηφία της ηγεσίας, ούτε στην κομματική βάση. Μετά το Φεβρουάριο 1924, η αρνητική στάση της πλειοψηφίας της τριμελούς ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) (Κορδάτος-Αποστολίδης) φαίνεται να εκφράστηκε κυρίως με μία σκόπιμη αδράνεια και γενικής κλίμακας πτωχή ανταπόκριση στα κελεύσματα των ανώτερων οργάνων. Ετσι, κατά το διάστημα της απουσίας του Mihail στη Βιέννη, το Μάρτιο 1924, η ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) σιώπησε πλήρως. Η ΒΚΟ αντέδρασε υπομονετικά:

"...Το Προεδρείο σημειώνει ότι, από την άφιξή του σ.Mihail έως την επιστροφή του στην Ελλάδα, δεν έλαβε εισήγηση ούτε για τη δραστηριότητα του κόμματός σας ούτε για την κατάσταση στην Ελλάδα. Σας παρακαλούμε να μας στέλνετε τακτικά εισηγήσεις για τη δράση του κόμματος και για την κατάσταση στη χώρα..."

Περί τα τέλη του Μαρτίου 1924 η ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) κλήθηκε να αποστείλει αντιπρόσωπό της στην προγραμματιζόμενη για τον Απρίλιο 1924 συνεδρίαση της ΕΕ/ΒΚΟ. Μπορούσε επίσης να θέσει, αν ήθελε, θέματα στην ημερήσια διάταξη και να κάνει συγκεκριμένες προτάσεις για τη δραστηριότητα της ΒΚΟ. Δεν υπήρξε ανταπόκριση, κανένας Ελληνας δεν παραβρέθηκε, υποβλήθηκε μόνο μία σύντομη έκθεση για τις τελευταίες πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα. Η ΒΚΟ αρκέσθηκε να ζητήσει από την ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) μία ολοκληρωμένη εισήγηση με πραγματολογικό υλικό για την τρέχουσα κατάσταση του κόμματος, για τις εσωκομματικές σχέσεις, για τις διαγραφές από το κόμμα, για τη δράση του κόμματος και της ίδιας της Κεντρικής Επιτροπής. Ζητούσε επίσης ενημέρωση για τις ενέργειές της για την υλοποίηση των αποφάσεων της 6ης Βαλκανικής Συνδιάσκεψης.

Η ΒΚΟ διαμήνυε ταυτόχρονα στην ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) να δραστηριοποιηθεί για την προπαγάνδιση της θέσης για το Μακεδονικό, με την προώθηση σχετικής προκήρυξης :

«...Δώστε της την πιο πλατιά δημοσιότητα στις εργατικές μάζες και στην κοινή γνώμη μέσω του τύπου. »

Το περιεχόμενο της προκήρυξης, διαπιστώνεται, απέδιδε στο ελληνικό κόμμα το σύνθημα της ενιαίας και αυτόνομης Μακεδονίας χωρίς αυτό να έχει προβεί στη λήψη ανάλογης απόφασης.

Ο Mihail είχε ήδη ειδοποιηθεί:

"...Θα λάβετε και μία διακήρυξη του Προεδρείου για το μακεδονικό ζήτημα. Πρέπει να δημοσιευθεί αμέσως στο Ριζοσπάστη και να της δοθεί η μεγαλύτερη δημοσιότητα. ”

Η παραίνεση στάθηκε άκαρπη. Ουτε καταχώρηση στον κομματικό τύπο έγινε, ούτε δόθηκε οποιαδήποτε δημοσιότητα.

Κατά το διάστημα που η ΒΚΟ έστελνε τις ανωτέρω υποδείξεις της (5-4-1924), ήταν καθ' οδόν επιστολή της ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) (2-4-1924) στην οποία περιέχονταν διαμαρτυρίες ενάντια στη δημοσίευση των αποφάσεων της 6ης Βαλκανικής Συνδιάσκεψης για το Μακεδονικό και προειδοποίηση για επικείμενες κυβερνητικές διώξεις. Η ΒΚΟ αντέδρασε, αντιτείνοντας ότι ήταν ένας χειρισμός που όφειλαν αυτοί να είχαν ήδη κάνει, αντί να φέρουν αντιρρήσεις στην πρακτική της:

"Οι διαμαρτυρίες σας ενάντια στη δημοσίευση των αποφάσεων της 6ης Βαλκανικής Συνδιάσκεψης για το μακεδονικό και το θρακικό ζήτημα είναι όχι μόνο αβάσιμες αλλά και περίεργες. Αυτές οι αποφάσεις έπρεπε να δημοσιευθούν και να εκλαϊκευθούν από εσάς τους ίδιους. Παρόλες τις διώξεις από την πλευρά της κυβέρνησης, το κόμμα πρέπει να εργασθεί με αυτό το πνεύμα. Το ζήτημα του δικαιώματος των εθνών για αυτοδιάθεση πρέπει να τεθεί καθαρά και ανοικτά. Είναι απαραίτητο να αρχίσει ενεργός αγώνας για την υλοποίηση αυτού του δικαιώματος."

Από την απάντηση για τον κίνδυνο των διώξεων, ότι έπρεπε αυτός να αγνοηθεί, είναι φανερό ότι το διεθνές κίνημα προετοιμαζόταν για μετωπική σύγκρουση στα Βαλκάνια. Στον Mihail υποδεικνυόταν:

"Είναι καθαρό ότι και στην Ελλάδα το Κομμουνιστικό Κόμμα θα δεχθεί επίθεση, τέτοια που θα κάνει αδύνατη τη νόμιμη δράση του. Εξαιτίας αυτού, είναι απολύτως απαραίτητο να γίνουν προετοιμασίες για την προσαρμογή της οργάνωσης και του μηχανισμού του κόμματος για παράνομη ύπαρξη και παράνομη δουλειά."

Ανάλογη ήταν η προειδοποίηση προς την ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) για τις πολιτικές εξελίξεις:

"Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην προσαρμογή του κόμματος σε παράνομες συνθήκες, στις οποίες μπορεί σύντομα να βρεθεί."

Τον Μάϊο 1924, στην ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) γνωστοποιόταν από τη ΒΚΟ η αποστολή και δεύτερου στελέχους, του Naim Isakov, για δυο εβδομάδες στην Αθήνα. Ο απεσταλμένος θα έλεγχε επιτόπου την κατάσταση και θα προσπαθούσε να διευθετήσει τις διαφωνίες με τις ομάδες που εμφανίστηκαν στη Θεσσαλονίκη και Πειραιά. Θα έφερνε και χρήματα. Η ΒΚΟ πίεζε, με την ευκαιρία, για την ανακοίνωση χωρίς καθυστέρηση των ονομάτων των αντιπροσώπων του ΣΕΚΕ(Κ) για το 5ο Συνέδριο της ΚΔ και των αντιπροσώπων της ΓΣΕΕ για το συνέδριο της Profintern.

Για την αδράνεια στην Ελλάδα, εκτός από την ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) χρεωνόταν συνυπευθυνότητα και στον Mihail. Δεν ήταν συνεπής στην τακτική αποστολή πληροφοριών για το κόμμα και για την κατάσταση στην Ελλάδα, ούτε είχε κριτική ικανότητα. Η ΒΚΟ του εφιστούσε την προσοχή:

"Η κατάσταση στην Ελλάδα είναι αρκετά σοβαρή...Προσπάθησε να υπεισέρχεσαι στην ουσία αυτών των βασικών γεγονότων και πάντα να μπορείς να μας δίνεις ακριβείς και ολοκληρωμένες πληροφορίες. Οι μέχρι τώρα εκθέσεις σου είναι αρκετά ασυνάρτητες και ως ένα βαθμό επιφανειακές. Στο μέλλον πρέπει να αποφεύγεις την ασυναρτησία και την επιφανειακότητα."

Η ΒΚΟ ενημέρωσε την Κομμουνιστική Διεθνή για την ιδιαίτερη προσοχή που έδιδε στο ελληνικό κόμμα και για την αποστολή του Isakov, λόγω ανεπάρκειας του Mihail. Συνέχισε και κατά τους επόμενους μήνες τις συστάσεις προς τον Mihail να γράφει πιο κατανοητά. Τον κατέστησε υπεύθυνο για την παράταση της παραμονής του Ivan Kostov στην Ελλάδα.

Στο 5ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς, στη Μόσχα, αντιπρόσωποι ήταν οι Μάξιμος και Πουλιόπουλος, που αποδέχονταν τη θέση για το Μακεδονικό. Ο Κορδάτος αρνήθηκε να παραστεί. Εισηγητής για το εθνικό ζήτημα ήταν ο D.Z. Manuil'skij. Ομιλητής από την πλευρά του ελληνικού κόμματος ήταν ο Μάξιμος, ο οποίος απολογήθηκε σε οξύ τόνο ενάντια στις αιτιάσεις του Manuil'skij περί απραξίας του ΣΕΚΕ(Κ). Τα επιχειρήματά του δεν έλεγχαν την ορθότητα ή μη της απόφασης της 6ης Συνδιάσκεψης της ΒΚΟ για το Μακεδονικό και Θρακικό ζήτημα. Η απολογία κινήθηκε σε μήκος κύματος αποφυγής μίας

σύγκρουσης με την Κομμουνιστική Διεθνή. Αντέκρουε απλά την κατηγορία ότι το ΣΕΚΕ(Κ) αδράνησε με την παράθεση των όσων έπραξε.

Η αντιπροσώπευση του ελληνικού κόμματος στο 5ο Συνέδριο από τα συγκεκριμένα στελέχη ευνοούσε τους συσχετισμούς υπέρ της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Η προετοιμαζόμενη εξέγερση στη Βουλγαρία, για την οποία ευθετότερο χρόνο θεωρούσαν οι Dimitrov και Kolarov την επόμενη άνοιξη -το 1925-, καθώς και το άνοιγμα βάσης ένοπλων τμημάτων του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας στην Ελλάδα, καθιστούσαν τη λύση των εσωτερικών προβλημάτων του βαλκανικού κομμουνιστικού κινήματος κατεπείγουσα. Στην Ελλάδα, η κομματική τάση που εκπροσωπούσε ο Πουλιόπουλος μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως μοχλός στήριξης της ΒΚΟ και της Κομμουνιστικής Διεθνούς στο επικείμενο κρίσιμο συνέδριο του ΣΕΚΕ(Κ).

Το συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς ακολούθησε, αμέσως μετά -στη Μόσχα, πάντα-, η διεξαγωγή της 7ης Συνδιάσκεψης της ΒΚΟ. Συμμετείχαν οι αντιπρόσωποι του ελληνικού κόμματος Μάξιμος και Πουλιόπουλος. Στην εισήγηση σημειωνόταν η κατά περίπτωση αδιαφορία ή αντίσταση του κόμματος στην προώθηση του συνθήματος για “ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία”. Στο κείμενο της τελικής απόφασης τονιζόταν ότι το ΣΕΚΕ(Κ) “...θα διέπραττε μεγάλο λάθος, αν εξακολουθούσε να φέρεται περιφρονητικά έναντι του εθνικού επαναστατικού κινήματος, που έχει τεράστια σημασία για την επανάσταση στα Βαλκάνια. ”

Μετά τα διεθνή συνέδρια, η ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) δεχόταν φορτικές συστάσεις και υπενθυμίσεις. Της έστειλαν για δεύτερη φορά ("...για μεγαλύτερη σιγουριά... ") τις αποφάσεις της 7ης Συνδιάσκεψης της ΒΚΟ. Παρόμοια, επαναλήφθηκε η αποστολή των αποφάσεων του 5ου Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Η σύσταση έλεγε:

"Αυτές τις αποφάσεις, όπως και τις αποφάσεις της 7ης βαλκανικής συνδιάσκεψης θα πρέπει να τις μελετήσετε καλά και να τις έχετε υπόψη κατά την επεξεργασία των αποφάσεων του συνεδρίου σας."

Δημοσιοποίηση των αποφάσεων από την εφημ. Ριζοσπάστης δεν πραγματοποιήθηκε παρά περιορισμένα, με την αποσιώπηση του Μακεδονικού. Σε ενημερωτικό άρθρο για την 7η Συνδιάσκεψη, προβαλλόταν μόνο η θέση-προειδοποίηση ότι η πολιτική κατάσταση της Ελλάδας καθιστά απαραίτητη την τάχιστη προπαρασκευή του ΚΚΕ, με τη δημιουργία αναγκαίου μηχανισμού.

Μέχρι το Σεπτέμβριο 1924, οι συνεννοήσεις μεταξύ ΒΚΟ και Κομμουνιστικής Διεθνούς για το ελληνικό συνέδριο, που προγραμματιζόταν για το Νοέμβριο, είχαν περαιωθεί. Αντιπρόσωπος της ΒΚΟ και της Κομμουνιστικής Διεθνούς είχε επιλεγεί ο Schneider. Δίδονταν οδηγίες για τη σωστή διαδικασία προσυνεδριακής εργασίας, καθοριζόταν ποιές εισηγήσεις έπρεπε να ετοιμασθούν.

Η σιωπή, όμως, της ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) εξακολουθούσε. Η ΒΚΟ αντέδρασε. Εστειλε, τον Οκτώβριο 1924, επιστολή στην ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ):

"Το Προεδρείο της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας δεν έχει λάβει ακόμη καμμία ανακοίνωσή σας, για την ημερομηνία και την ημερήσια διάταξη του κομματικού σας συνεδρίου, ούτε πληροφορίες για το τί έχετε κάνει για την προετοιμασία του συνεδρίου.

Σας παρακαλούμε επίμονα να μας δώσετε άμεσα αυτές τις πληροφορίες, όπως και πληροφορίες γενικά για τη σημερινή κατάσταση και τη δράση του κόμματος."

Τον ίδιο μήνα (Οκτώβριος 1924) εκδόθηκε από τη ΒΚΟ η "Εκκληση προς το μακεδονικό πληθυσμό και προς τους εργάτες και αγρότες των βαλκανικών χωρών ". Αντίγραφά της στάλθηκαν στα βαλκανικά κόμματα συνοδευόμενα από εγκύκλιο:

"Είναι απαραίτητο να φροντίσετε για την άμεση δημοσίευση αυτής της έκκλησης (με τον ένα ή τον άλλο τρόπο) και για την πιο πλατιά διάδοσή της στη χώρα σας...

...Καθήκον των βαλκανικών κομμουνιστικών κομμάτων είναι να δυναμώσουν τη δράση τους σχετικά με το μακεδονικό κίνημα στο πνεύμα της προαναφερόμενης έκκλησης της ΒΚΟ και να ενισχύσουν αποφασιστικά τις ιδέες που τέθηκαν στη βάση του Μανιφέστου του Μαΐου της Εσωτερικής Μακεδονικής Επαναστατικής Οργάνωσης."

Μετά από απανωτές συνεδριάσεις του, το Προεδρείο της ΒΚΟ ανέφερε, στις αρχές Νοεμβρίου 1924, στην Κομμουνιστική Διεθνή:

"Σας εφιστούμε την προσοχή στις αποφάσεις μας για το ελληνικό κόμμα... και σας παρακαλούμε να σταλεί μόνιμος αντιπρόσωπος της Κομμουνιστικής Διεθνούς στο Ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα."

Προς το παρόν όμως η Βιέννη ήταν υποχρεωμένη να στηριχθεί στις αμφίβολες ικανότητες του Mihail. Υποδεικνύοντάς του και πάλι να γράφει καθαρά και σε ξεχωριστές γραμμές, γιατί πολύ συχνά βασικά σημεία των επιστολών του δεν ήταν κατανοητά, του διαβίβασε οδηγίες για τους χειρισμούς των ζητημάτων. Για το Μακεδονικό συγκεκριμένα έλεγε:

"Η θέση για το εθνικό ζήτημα πρέπει να περάσει αυστηρά και με συνέπεια. Για να μη χειροτερεύσουν οι και χωρίς αυτό οξυμένες σχέσεις μέχρι το συνέδριο, αφού μεταφρασθεί η Εκκληση της ΒΚΟ για το εθνικό ζήτημα από το Bulletin της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας, αντί να δημοσιευθεί στο Ριζοσπάστη να τυπωθεί σε χωριστή προκήρυξη και να τη μοιράσεις."

Η οδηγία για το χειρισμό του εθνικού ζητήματος συνιστούσε απομάκρυνση από τα παραδεδεγμένα στις σχέσεις των κομματικών οργανισμών. Η ΒΚΟ εντελλόταν την παράκαμψη της ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) και τη δημιουργία τετελεσμένου. Η ενέργειά της δίδει παράλληλα ενδείξεις για ύπαρξη παράπλευρου μηχανισμού (ο Mihail δεν μπορούσε να διεκπεραιώσει μόνος του το ζήτημα). Ενισχύει την καταγγελία των Κορδάτου-Αποστολίδη για προσυνεδριακή συγκρότηση και λειτουργία ομάδας Πουλιόπουλου.

Το Τρίτο Συνέδριο πλησίαζε και η αδράνεια της ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) εξακολουθούσε. Η ΒΚΟ αποτάθηκε ξανά, τον Νοέμβριο 1924, λίγες μέρες πριν από το συνέδριο, στην Κομμουνιστική Διεθνή:

"Παρόλες τις πολυάριθμες προτροπές η Κεντρική Επιτροπή του Ελληνικού Κομμουνιστικού Κόμματος δεν μας έστειλε ακόμα τις πολιτικές εισηγήσεις.

Εχουμε μόνο μη ολοκληρωμένες και ιδιαίτερα μη ικανοποιητικές εισηγήσεις από τον εκεί αντιπρόσωπό μας... Παρακαλούμε το Προεδρείο της Κομμουνιστικής Διεθνούς να στείλει αντιπρόσωπό της στο Ελληνικό κόμμα στη θέση του σημερινού αντιπροσώπου μας, ο οποίος αποδείχθηκε ιδιαίτερα απροετοίμαστος για τόσο βασικό καθήκον."

Νέο πρόβλημα παρουσιάσθηκε, στη συνέχεια, όταν ο Schneider βιάστηκε να αναχωρήσει για το συνέδριο, για να προλάβει τη διεξαγωγή του, προτού λάβει το σύνθημα και τη διεύθυνση της γιάφκας στην Αθήνα. Οταν έφθασε εκεί, συνάντησε καχυποψία και δεν τον δέχθηκαν. Αναγκάσθηκε να τηλεγραφήσει στη Βιέννη και η ΒΚΟ έστειλε δικό της κωδικοποιημένο τηλεγράφημα στο ΣΕΚΕ(Κ) πιστοποιώντας την ταυτότητα του αντιπροσώπου της. Συνέπεια της εμπλοκής ήταν να μη κατορθώσει αυτός να χρησιμοποιήσει την παραμονή του στην Αθήνα πριν από το συνέδριο για τις απαραίτητες προεργασίες. Εξάλλου ("...είναι περίεργο...") δεν είχε λάβει τις αποφάσεις και τις κατευθύνσεις της ΒΚΟ, που του είχαν σταλεί απευθείας στην Αθήνα. Του απεστάλησαν για άλλη μία φορά. Η ΒΚΟ αποτάθηκε στον Kostov, για να βοηθήσει και αυτός τον Schneider στη δουλειά του, τονίζοντάς του όμως να μην εμφανισθεί ο ίδιος στο συνέδριο ως αντιπρόσωπος της ΒΚΟ, λόγω προβλημάτων στη σχέση του με την ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ). Στην ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) έγραψε:

"...Ιδιαίτερα μεγάλη σαφήνεια πρέπει να δοθεί στο εθνικό ζήτημα και να εξαφανισθούν τελειωτικά οι μέχρι σήμερα πλάνες και ταλαντεύσεις σε αυτό το εξαιρετικά σοβαρό ζήτημα...

Η μπολσεβικοποίηση του κόμματος είναι πρωταρχικό ζήτημα, στο οποίο το συνέδριο πρέπει συγκεκριμένα να αφιερώσει την προσοχή του και να δημιουργήσει πριν απ' όλα μία πραγματικά ικανή για εργασία ΚΕ του Κόμματος.

Κατά την επεξεργασία των διαφόρων ζητημάτων και ιδιαίτερα για την εκτίμηση της σημερινής κατάστασης και των καθηκόντων του ΚΚΕ, παρακαλούμε να δώσετε ιδιαίτερη προσοχή στις απόψεις του Προεδρείου της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας, που έχουν σταλεί στον αντιπρόσωπό μας."

Το συνέδριο διεξήχθη τελικά, κατά το διάστημα από τις 26-11 μέχρι τις 3-12-1924, με τη συμμετοχή αντιπροσώπων της ΒΚΟ και της Κομμουνιστικής Διεθνούς, κάτω από συνθήκες αντιπαράθεσης. Ο Κορδάτος προτίμησε να φυγομαχήσει, μη εμφανισθείς στη συζήτηση για το εθνικό, και το βάρος της αντίστασης στη γραμμή της Κομμουνιστικής Διεθνούς σήκωσε μόνος ο Αποστολίδης. Στη συνηγορία υπέρ της γραμμής του διεθνούς

οργάνου διακρίθηκε με ορμητικότητα ο Πουλιόπουλος. Κατέλαβε τη θέση του γενικού γραμματέα και το ΣΕΚΕ(Κ) μετονομάσθηκε σε ΚΚΕ. Μέσα στο συνέδριο υπήρξε κάποια τάση να μείνει ο Κορδάτος στο απυρόβλητο.

Μετά το συνέδριο, ο Mihail απογυμνώθηκε από την εντολή εκπροσώπησης της ΒΚΟ. Του υποδείχθηκε να μείνει στην Ελλάδα, στη διάθεση του ΚΚΕ.

Κεφάλαιο ΙΙΙ. Η γραμμή Κορδάτου-Αποστολίδη.

1. Η άποψη της ΚΕ/ΚΚΕ για τα πεπραγμένα Κορδάτου-Αποστολίδη.

Από τη νέα ηγεσία που εκλέχθηκε στο συνέδριο εκδόθηκαν εγκύκλιοι προς τις οργανώσεις. Στην εγκύκλιο για το οργανωτικό, το Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο χαρακτηριζόταν ιστορικό, με το σκεπτικό ότι έδιδε τις βάσεις για τη μπολσεβικοποίηση στο δρόμο που χάραξε το 5ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Παρείχε οργανωτικές οδηγίες για τη δημιουργία κομματικών πυρήνων και προετοίμαζε τα μέλη για παράνομη δουλειά. Κυκλοφόρησε επίσης προκήρυξη υπέρ της ανεξαρτησίας της Μακεδονίας-Θράκης. Αρχισε η προπαγάνδιση της θέσης για το Μακεδονικό από την εφημ. Ριζοσπάστης.

Η πορεία της εσωκομματικής κατάστασης δεν ήταν ομαλή, οι Κορδάτος-Αποστολίδης διαφοροποιήθηκαν και αντιστάθηκαν στη νέα κομματική γραμμή. Οι προσκείμενοι στην πλειοψηφούσα τάση αμύνθηκαν επιτιθέμενοι. Στη λογοδοσία της ΚΕ/ΚΚΕ ("Εκθεση δράσεως") για το αμέσως μετά το Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο 10μηνο χρονικό διάστημα επισημάνθηκαν όλα τα τρωτά που, κατά την αντίληψη της πλειοψηφίας, κληρονομήθηκαν από την παλαιά ηγεσία των Κορδάτου-Αποστολίδη.

Σύμφωνα με την επιχειρηματολογία της "Εκθεσης δράσεως", μέχρι τότε δεν είχε γίνει προσπάθεια για να δοκιμασθούν στην πράξη οι αποφάσεις της ΒΚΟ και του 5ου Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Μετά το Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο σηματοδοτήθηκε

"...η περίοδος κατά την οποία μπορούμε να πούμε άρχισαν τα πρώτα βήματα της μπολσεβικοποιήσεως του Κ.Κ.Ε. "

Δύο ήταν τα άμεσα πολιτικά ζητήματα που θεωρήθηκε από την "Εκθεση δράσεως" ότι τέθηκαν στο Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο. Το πρώτο ήταν η αντιμετώπιση του φασιστικού κινδύνου. Πριν -σχολιαζόταν-, η προσπάθεια δημιουργίας αντιφασιστικής ψυχολογίας στις μάζες δεν είχε φέρει κανένα αποτέλεσμα. Η αντιφασιστική αρθρογραφία της εφημ. Ριζοσπάστης ήταν σποραδική και ατελέστατη (αυτό το σχόλιο στρεφόταν αποκλειστικά κατά του Κορδάτου, που είχε την ευθύνη της εφημερίδας) και δεν μπορούσε να μεταβάλει την ήδη διαμορφωμένη χαλαρότητα στις επαγγελματικές οργανώσεις. Η αντιφασιστική προσπάθεια ήταν μονομερής, δεν συνδυάστηκε με τις άμεσες απαιτήσεις της εργατικής τάξης, ούτε βασίστηκε στα συνθήματα του ενιαίου εργατοαγροτικού μετώπου, που θα έκαναν αισθητό τον κίνδυνο στα χωριά και θα κινητοποιούσαν τους χωρικούς σε κοινό αγώνα με τους εργάτες.

Το δεύτερο πολιτικό ζήτημα, σύμφωνα με την "Εκθεση δράσεως", ήταν η διόρθωση της μέχρι τότε ακολουθούμενης εσφαλμένης πολιτικής στο εθνικό ζήτημα:

"Εκείνο όμως που ασφαλώς αποτελεί το ουσιωδέστερο μέρος όλης της δράσης του κόμματος είναι το εθνικό ζήτημα. "

Θεωρήθηκε ότι το Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο έθεσε τέρμα στις αμφισβητήσεις της σχετικής πολιτικής όπως αυτή καθορίσθηκε από τα διεθνή συνέδρια. Οτι το εθνικό ζήτημα είχε κεφαλαιώδη σημασία για τα βαλκανικά κόμματα και κατατασσόταν στην πρώτη γραμμή των επαναστατικών καθηκόντων τους. Κάθε προσπάθεια για αναθεώρηση της απόφασης για το εθνικό στιγματιζόταν ως αντίθετη προς τις αρχές και την τακτική της Κομμουνιστικής Διεθνούς και των κομμουνιστικών κομμάτων.

Η συσπείρωση "εναντίον της δεξιάς των “προπαρασκευάδων”" Κορδάτου-Αποστολίδη βασιζόταν στην επίκληση του κινδύνου να οδηγηθεί το κίνημα σε

"...διαρκή αναβολή και απάρνηση που θα μπορή να σκεπάζεται κάθε φορά με το πρόσχημα της “ελλιπούς προπαρασκευής”.

Το κόμμα οφείλει να παραδεχτεί την προπαρασκευή για κάθε του ενέργεια μέσα στην διαλεχτική της σχέση με την πραχτική εργασία και να αποκρούσει κάθε μηχανική αντίληψη περί προπαρασκευής ως επικίνδυνη και σοσιαλδημοκρατική."

Για τους σκοπούς των Κορδάτου-Αποστολίδη, η εκτίμηση για αναβολή επ' αόριστο δεν απείχε από την πραγματικότητα.

Σχετικά με τις κρατικές διώξεις, εξέλιξη που είχαν επικαλεσθεί οι Κορδάτος-Αποστολίδης ως αναμενόμενη για να τεκμηριώσουν το απαράσκευο του κόμματος, η "Εκθεση δράσεως" αντέκρουε την ερμήνευσή τους δίδοντας τη δική της εκδοχή,

"...ότι δηλαδή αιτία των διώξεων δεν είταν καθόλου η επί του εθνικού πολιτική του Κόμματος, αλλά η ειδική αντιμπολσεβικική εκστρατεία του Αγγλικού συντηρητισμού στα Βαλκάνια, της οποίας όργανο τυφλό είναι η μοναρχοφασιστική Κυβέρνηση και η γενική αντιδραστική πολιτική της τελευταίας αυτής απέναντι της εργατικής τάξεως... ".

Η "Εκθεση δράσεως" εκθείαζε, παράλληλα, την καρτερικότητα και αυτοθυσία των κομμουνιστών, σε αντίθεση με το παρελθόν:

"Τα φυλακισμένα μέλη της διοικήσεως του κόμματος δεν εκλιπαρούν πια από την μπουρζουαζία την αποφυλάκισή τους δηλώνοντες ότι θα κρατήσουν "ως φιλόσοφοι τις ιδέες των". "

Το καυστικό σχόλιο αναφερόταν στις φυλακίσεις ηγετικών στελεχών το 1922. Εξακοντιζόταν αδιάκριτα εναντίον όλων, ενώ όφειλε να εξαιρέσει τον Κορδάτο, τον μόνο που είχε τότε κρατήσει σθεναρή στάση. Οι υβριστικοί χαρακτηρισμοί επαναλαμβάνονταν σε άλλα σημεία του ίδιου ντοκουμέντου, με κατηγορίες κατά των Κορδάτου-Αποστολίδη για πεσιμισμό και ίσως φόβο εμπρός στις αναγκαίες θυσίες. Ετσι, η ιδεολογική τους παρέκκλιση χαρακτηριζόταν ως γεγονός που πήγαζε από

"...ένα έκδηλο μικροαστικό ατομικισμό του οποίου η παράδοση μέσα στο κόμμα είνε για όλα τα μέλη μισητή... ".

Αποδοκιμαζόταν η αλληλεγγύη τους προς τις σοσιαλδημοκρατικές αντιλήψεις του Sima Markovic, στο Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας, που είχαν καταδικασθεί πανηγυρικά από το 5ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Διαψεύδονταν με οξύτητα οι διαπιστώσεις τους ότι το Μακεδονικό αντιμετωπιζόταν από τα κομματικά μέλη ως ζήτημα στενά ελληνικό κι ότι το ΚΚΕ ήταν το μόνο κόμμα που επέμενε να ακολουθεί τη γραμμή επί του εθνικού ζητήματος. Οι Κορδάτος-Αποστολίδης, σχολιαζόταν, είχαν καταστεί φορείς σοσιαλδημοκρατικής παρέκκλισης με την κριτική τους για το εθνικό, που, κάτω από τις ιστορικές συνθήκες του αγώνα, μπορούσε να αποβεί με τη μορφή της "νομιμόφρονος διαλυτικής τάσεως" καταστρεπτικότατη για το κόμμα και να το οδηγήσει έξω από την Κομμουνιστική Διεθνή. Οι ίδιοι -καταγγελλόταν- την πειθαρχία προς την Κομμουνιστική Διεθνή την ονόμαζαν "τριτοδιεθνοφοβία".

Στο οργανωτικό πεδίο, η ΚΕ/ΚΚΕ διαπίστωνε στην "Εκθεση δράσεως" την πλήρη ακαταστασία πριν από το Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο. Καμμία συστηματική μέριμνα για στερέωση των οργανώσεων, συγκράτηση των μελών μέσα στο κόμμα, στρατολογία νέων μελών. Ο αριθμός των μελών ποτέ δεν είχε καθορισθεί μέχρι τότε ακριβώς, με τις γοργές εισόδους-εξόδους μελών. Λίγο πριν από το Συνέδριο πολλοί όμιλοι ήταν μόνο στα χαρτιά γραμμένοι, όπως πχ. αυτοί της Θράκης. Καμμία οργάνωση δεν είχε αποκτήσει μόνιμο μηχανισμό διεκπεραίωσης των οργανωτικών λειτουργιών (με εξαίρεση μία αρχική προσπάθεια στην Θεσσαλονίκη και Αθήνα). Καμμία επαφή επαρχίας-κέντρου και μετάδοση πληροφοριών. Τη χειρότερη εικόνα παρουσίαζε η Κεντρική Επιτροπή. Ολες οι εργασίες διεκπεραιώνονταν επί μήνες από έναν άνθρωπο. Την ακαταστασία την επέτεινε η εμπλοκή της Κεντρικής Επιτροπής σε "οικονομικές επιχειρήσεις ευρυτάτης ακτίνος". Οι σχέσεις με την Κομμουνιστική Διεθνή και η αλληλογραφία μαζί της ήταν τελείως ακατάστατες. Μολονότι είχε τεθεί από τα τέλη του 1923 το ζήτημα της απόφασης της Κομμουνιστικής Διεθνούς για αναδιοργάνωση σε πυρήνες, κανένα σοβαρό έργο δεν είχε επιτελεσθεί, ούτε επαρκής ιδεολογική προπαρασκευή των μελών. Οργανωτική προπαρασκευή του κόμματος για παράνομη λειτουργία καμμία.

Συμπληρωματικά στοιχεία κριτικής προσθέτει επόμενη έκθεση της ΚΕ/ΚΚΕ ("Εκθεσις ΕΕ"). Στην ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) καταλογιζόταν η συντήρηση πλήρους σύγχυσης στα μέλη του κόμματος πριν από το Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο σχετικά με τον οργανισμό των δεκαρχιών.

Στο ανωτέρω κατηγορητήριο κατά των Κορδάτου-Αποστολίδη για το οργανωτικό, από το εδάφιο περί ανυπαρξίας οργανώσεων συνάγεται το ανεφάρμοστο των αποφάσεων της ΒΚΟ, το 1924, για προπαγάνδιση της θέσης επί του εθνικού, δηλαδή για προώθηση μίας πολιτικής που απαιτούσε υψηλό βαθμό οργάνωσης. Για τις χαλαρές επίσης σχέσεις του ΚΚΕ με την Κομμουνιστική Διεθνή, είναι φανερό ότι ευθυνόταν και το επίπεδο ανάπτυξης του κόμματος. Η τακτική επίδειξης απροθυμίας κατά την υποστήριξη της θέσης για το Μακεδονικό ευνοήθηκε από τις αντικειμενικές συνθήκες.

2. Η υπεράσπιση της γραμμής Κορδάτου-Αποστολίδη.

Για την περίοδο μέχρι τον Αύγουστο 1923, εμφανίζεται να είναι γενική μεταξύ των στελεχών η άποψη για διαλυτική εικόνα του κόμματος. Αναφορικά με τις σχέσεις των δύο εσωκομματικών συμπολιτευομένων Κορδάτου-Αποστολίδη, σημειώνεται μία ιδιομορφία. Ο Κορδάτος ήταν μέλος της παλαιάς Κεντρικής Επιτροπής, μέχρι το έκτακτο συνέδριο του Σεπτεμβρίου 1923, αλλά δεν συμμετέσχε στην εκλεγείσα υπό το γραμματέα Αποστολίδη νέα Κεντρική Επιτροπή. Κατόπιν, ορίσθηκαν και οι δύο στην ηγεσία του κόμματος, για το διάστημα μετά το Φεβρουάριο 1924. Οι χρονικές διαφορές στις θητείες δημιουργούσαν διαφορετικές εκτιμήσεις. Ο Αποστολίδης σημείωνε, όπως αναφέραμε, σε ένα σημείο της λογοδοσίας του ότι τα συμπεράσματα που διατύπωνε συμμεριζόταν και ο Κορδάτος. Προηγούνταν όμως ορισμένες εκτιμήσεις για την προ του Φεβρουαρίου 1924 εποχή. Σύμφωνα με την ατομική εκτίμηση Αποστολίδη, το Εκτακτο Εκλογικό Συνέδριο του ΣΕΚΕ(Κ), στις 19-9-1923, έγινε, μετά την πανελλήνια γενική απεργία και ήττα του Αυγούστου 1923, με την κατακραυγή ολόκληρου του κόμματος κατά της ηγεσίας. Υπονοώντας ότι ο Κορδάτος υπερασπιζόταν το έργο της ηγεσίας -της οποίας ήταν μέλος- μέχρι το Σεπτέμβριο 1923, ο Αποστολίδης τον απάλλασσε, απλά, από τη συλλογική ευθύνη:

"...Η εσωτερική κατάσταση του Κόμματος απέδειχνε πως η Διοίκησις ήταν ανίκανη να οργανώση και διευθύνη το Κόμμα, ανίκανη να αναμιχθή στους πολιτικούς αγώνας και να κατευθύνει την εργατικήν τάξιν κλπ. ήταν μια Κ.Ε. καταστροφής. (Ο σ. Κ. δεν πρέπει να θειχθή από τον χαραχτηρισμό που κάνω, γιατί εκτός που μέσα σ' εκείνη την Κ.Ε. είχε μια ειδική υπηρεσία, τη διεύθυνση του δημοσιογραφικού οργάνου, είχε τεθή στο περιθώριο απ' τη διευθύνουσα κλίκα. Δεδομένης δε της κατοπινής του δράσεως και της εκ νέου εκλογής του στη Κ.Ε. απ' το Συμβούλιο του Φεβρ. 1924 βγαίνει έξω από τις ευθύνες των τότε συνεργατών του.)..."

Κατά τον Αποστολίδη, αυτή η κρίση του κόμματος, που χρονολογούνταν από την ίδρυσή του και που η θεραπεία της άρχισε από τα τέλη του 1923 και συνεχίσθηκε όλο το 1924, περιείχε και ενθαρρυντικά στοιχεία. Η εσωκομματική αντιπαράθεση ήταν θεμιτή και η ειλικρίνεια των προθέσεων των μελών τροφοδοτούσε με νέες δυνάμεις το κόμμα:

"Ως τόσο όμως υπήρχε μέσα στα μέλη και στους συμπαθούντες διάθεση για εργασία γιατί ο εσωκομματικός προσωπικός αγώνας δεν είχε πάρει τη μορφή του που πήρε κατά τις αρχές 1925. Το Κόμμα δεν είχε μεταβληθή σε κλίκες, η συκοφαντία κατά των αγωνιστών και η εν ονόματι του "ορθοδόξου Κομμουνισμού" τρομοκρατία δεν είχαν εμφανισθή ακόμη τότε...

Με όλη την εσωτερική ακαταστασία μπόρεσε η Κ.Ε. να συγκεντρώση την απόλυτη εμπιστοσύνη των μελών... να ανασυντάξη το Κόμμα να συγκεντρώση άφθονο υλικό μεταξύ των συμπαθούντων και να επιτύχη όσα γνωστά μέχρι του τελευταίου συνεδρίου. Προσωπικώς ήμουν πολύ ικανοποιημένος από την εργασία που έγινε στο διάστημα αυτό, δεδομένης της καταστάσεως εις ην το παρέδωσε η προκάτοχος Κ.Ε., αν και ήτο περίοδος δε εκκαθαρίσεως του Κόμματος, περίοδος κατά την οποίαν το Κόμμα ήτο υποχρεωμένο ν' ασχοληθή παρά την αδυναμίαν του με πληθώραν ζητημάτων που αποτελούν τον σκοπόν του και ν' αναμιχθή στους οξύτατους εσωτερικούς (της χώρας) πολιτικούς αγώνας, περίοδος κατατριβής προσώπων, εν τούτοις όχι μόνον δεν χρεωκοπήσαμεν αλλ' αντιθέτως εμεγάλωσεν

η εκτίμησις και η εμπιστοσύνη των μελών, τα οποία προθύμως εξετέλουν πάσαν εντολήν και ηργάζοντο γιομάτα ενθουσιασμό και πίστη."

Για τη δράση της ηγεσίας μετά το έκτακτο συνέδριο του 1923, η κοινή εκτίμηση των Αποστολίδη και Κορδάτου αναφέρεται σε μία δέσμη ζητημάτων που αυτή αντιμετώπισε.

Για την οργάνωση του Κόμματος, η ηγεσία εργάσθηκε από το Σεπτέμβριο 1923 για την αποκατάσταση της διαλυτικής εικόνας. Οι συνθήκες ήταν αντίξοες.

"Συνεχώς όμως η Κ.Ε. κατόρθωνε να εισαγάγη σ' όλο το Κόμμα τις σκέψεις περί κανονικής λειτουργίας των τμημάτων και Ομίλων, περί καταμερισμού της εργασίας μεταξύ των μελών και ελέγχου της δράσεως εκάστου, για την ίδρυση επαγγελματικών ομίλων και πυρήνων εντός αυτών, υποδιαιρέσασα ταύτα εις δεκαρχίας κλπ. παράλληλα δε υπεδείκνυε την μόρφωσιν των μελών δια τακτικών διαλέξεων επί τη βάσει των οδηγιών της Κ. Μορ. Επιτροπής και της ιδίας με την ενίσχυσιν του εκδοτικού όπως κάμη νέας εκδόσεις, με την καλλιτέρευσιν του Κεντρικού Δημοσιογραφικού οργάνου και την έκδοσιν νέων τοπικών τοιούτων. Πάντοτε ετόνιζε εις τα μέλη ότι δεδομένης της αποστολής του Κόμματος είναι ανάγκη την δράσιν των να κάμουν μέσα στις μάζες (εργατικές, αγροτικές, κλπ., ντόπιους και πρόσφυγας, στο Στρατό) ώστε να δημιουργηθεί σύνδεσμος μεταξύ Κόμματος και μαζών για να είναι διαρκής η επαφή και να μπορεί το Κόμμα να διαφωτίζη και να καθοδηγή τις μάζες στον αγώνα τους γενόμενο πραγματικά Κόμμα μαζών.

Αποτέλεσμα αυτής της εργασίας ήτο η ταχεία ανάκλησις του περί διαλύσεως των εργατικών οργανώσεων Διατάγματος της επαναστάσεως και οι κατοπινοί αγώνες της εργατικής τάξεως, καθώς η περισσότερον πάσης άλλης εποχής εμπιστοσύνη των εργατικών μαζών προς το Κόμμα, ήτις εξεδηλώθη ποικιλλοτρόπως και ιδίως κατά τα Συνέδρια των διαφόρων Ομοσπονδιών εις τα οποία παρά τον λυσσώδη αγώνα της αντιδράσεως απεφασίσθη η συνεργασία με το Κόμμα, εσημειώθησαν προσχωρήσεις νέαι...

...Επίσης συνεπεία της αυτής εργασίας ήρχισε για πρώτη φορά θετική εργασία μέσα στους φτωχούς αγρότες για την οργάνωσή τους κατά περιφερειακάς Ενώσεις προς τον σκοπόν της δημιουργίας μιας Πανελλαδικής αγροτικής οργανώσεως, η οποία κάτω από την επιρροή του Κόμματος και εν συνεργασία με τας εργατικάς οργανώσεις θα διεξήγαγε επί νέου επιπέδου τους αγώνας της, αγώνας αντικαπιταλιστικούς καθαρώς, προλεταριακούς στην ουσία.

Αλλά η εργασία αυτή ήταν επίσης εκείνη που απήλλαξε το Κόμμα απ' το τυχοδιωκτισμό και από τα πραγματικά σοσιαλδημοκρατικά στοιχεία. Ενώ εξ άλλου επέτρεπε σε κάθε ικανότητα να εμφανισθή να χρησιμοποιηθή και να καταλάβη την θέσιν της για να συμπληρώση το Κόμμα τα κενά του τα οποία παρουσίαζαν όλαι αι οργανώσεις του και όλαι αι υπηρεσίαι του."

Ως τροχοπέδη στην περαιτέρω ανάπτυξη λειτούργησε, σύμφωνα με την "Εκθεση (λογοδοσία)", η παρέμβαση του αντιπροσώπου της ΒΚΟ καθώς και της "ορθόδοξης" τάσης:

"Η εργασία αυτή όμως είχε και τους υπονομευτάς της:

1. Ο αντιπρόσωπος της ΒΚΟ, όστις ανίκανος να αντιληφθή την κατάστασιν του Κόμματος και αξιών διαρκώς συλλαλητήρια συνεννοείτο με όλους εκείνους οίτινες τον επεριποιούντο και τον εκολάκευον.

2. Διάφορα αναρχούμενα στοιχεία τα οποία μετεβλήθησαν εις χαφιέδες ή παρέμειναν υποστηρικταί της λεγομένης αριστεράς τα οποία δυσαρεστημένα διότι η Κ.Ε. δεν υποκαθιστούσε μ' αυτά τη θέση της συκοφαντούσαν την Κ.Ε.

3. Ολοι εκείνοι οίτινες παρά την φαινομενικήν μέχρι δουλικότητος πειθαρχίαν των προς την Κ.Ε., ως στοιχεία φιλόδοξα κλπ. προετοίμαζον την κατάστασιν δια την άνοδόν των εις την διοίκησιν του Κόμματος και επιφυλάχθησαν να καταδικάσουν την θέσιν της Κ.Ε. εις το Συνέδριον επί τη ευκαιρία της εμφανίσεως και του εθνικού ζητήματος και της συνεπεία τούτου και άλλων λόγων διαστάσεώς μου με τον αντιπρόσωπον της Διεθνούς δια της προσχωρήσεώς των στην "αριστεράν"."

Να σημειωθεί, σε αυτό το σημείο, το ενδεχόμενο, ο Αποστολίδης να θεωρούσε αντιπρόσωπο της ΒΚΟ όχι τον Mihail αλλά τον Kostov.

Σχετικά με το φλέγον θέμα, το εθνικό (...πραγματικός τάφος δια το Κόμμα ως γνωστόν... "), συνεχίζει η "Εκθεση (λογοδοσία)", το κόμμα απασχολήθηκε για πρώτη φορά

με το περιεχόμενό του στις αρχές του 1924, μετά την επιστροφή του Σαργολόγου από την 6η Συνδιάσκεψη της ΒΚΟ.

"Μέχρι της στιγμής εκείνης το Ελληνικό Κ.Κ. αγνοούσε παντελώς την ύπαρξη τοιούτου ζητήματος και συνεπώς και τας αναλόγους υποχρεώσεις του δια την εκτέλεσιν. Κατά το Εθν. Συμβούλιον του 1924 (Φεβρ.) δεν συνεζητήθησαν οι σχετικές αποφάσεις της VI Συνδιασκέψεως. Ως τόσο η εκ του Συμβουλίου τούτου προελθούσα Κ.Ε. συνεζήτησε δια το ζήτημα (αντίγραφα σχετικής εγκυκλίου της Β.Κ.Ο. εστάλησαν εμπιστευτικώς εις έμπιστα πρόσωπα των κυριωτέρων τμημάτων)."

Εξ αιτίας της άγνοιας για το Μακεδονικό στο χώρο του κόμματος, η ηγεσία αποτάθηκε στα μέλη για συλλογή πληροφοριών σχετικών με το ζήτημα και την ιστορία του, καθώς και για τη σφυγμομέτρηση των διαθέσεων του καθενός. Σύμφωνα με έκθεση του Σταυρίδη από την Καβάλα, το Μάιο 1924,

"...τα τμήματα που περιήλθε πλην της Δράμας δεν εδέχοντο καν ούτε συζήτησιν επάνω στις επί του Εθνικού αποφάσεις της VI Συνδιάσκεψης της Β.Κ.Ο."

Εντούτοις,

"... ο Σ. Μάξιμος έσπευσε να δημοσιεύση κατά Μάϊον ή αρχάς Ιουνίου 1924 -πριν ή σταλή εις το 5ον Παγκόσμιον Συνέδριον- άρθρον εις τον Ριζοσπάστην σχετικόν διεκδικών ως φαίνεται πιστοποιητικά πούρου επαναστάτου μη συναισθανόμενος τας ευθύνας που αναλαμβάνει δια την δημιουργημένην δια το Κόμμα κατάστασιν εκ τοιούτων καθαρώς τυχοδιωκτικών πράξεων... Εκτός αυτού και άλλοι τινές νεοφανείς, προσποιούμενοι τον πειθαρχικόν, θεωρητικοί κατά φαντασίαν... έσπευσαν μετά το V Παγκόσμιον Συνέδριον και μετά την VII Συνδιάσκεψιν της Β.Κ.Ο. ν' απαιτούν την δια χαρτοπολέμου εκτέλεσιν των επί του Εθνικού αποφάσεων. Επί κεφαλής δε τούτων ήσαν αφ' ενός μεν ο Π. Πουλιόπουλος αφ' ετέρου δε ο προστατεύων την αντιδραστικήν οργάνωσιν του κ. Β. Παπαναστασίου "Κομμ. Ενωσιν" αντιπρόσωπος της Β.Κ.Ο."

Το σχόλιο για την ψευδοεπαναστατικότητα του Μάξιμου ήταν άδικο, δεδομένου ότι το άρθρο του δεν ταυτιζόταν με την απόφαση της ΒΚΟ -ομιλούσε όχι για ανεξάρτητη Μακεδονία αλλά για εργατική και αγροτική εξουσία του "μακεδονικού λαού" -. Απαντώντας ο Μάξιμος στις κατηγορίες της εφημ. Καθημερινή ότι ο κίνδυνος δεν προερχόταν από τη Γιουγκοσλαβία αλλά από τους μπολσεβίκους, που προωθούσαν την ΒΚΟ, είχε διευκρινίσει για το κομμουνιστικό κίνημα ότι το απασχολούσε όχι η ελληνοκρατούμενη αλλά ολόκληρη η Μακεδονία, μία μερίδα της οποίας κατεχόταν από την Ελλάδα, άλλη από τη Σερβία και άλλη από τη Βουλγαρία:

"...Την Μακεδονίαν αυτήν η αστική τάξις όλων των λαών της Βαλκανικής προσεπάθησεν ανεπιτυχώς να της αλλοιώση τον εθνολογικόν της χαρακτήρα. Παρ όλας όμως αυτάς τας ενεργείας εξακολουθεί να παραμένη εθνική, ενιαία και αδιάσπαστος και να αποτελή τον στόχον των βλέψεων όχι μόνον των καπιταλιστών της Βαλκανικής αλλά και των Ευρωπαίων ιμπεριαλιστών... Δι' ημάς το Μακεδονικόν ζήτημα όχι μόνον υπάρχει και θα εξακολουθεί να υπάρχη μέχρις ότου η εργατική τάξις της Βαλκανικής, κυρία της πολιτικής εξουσίας αποδώση την χώραν αυτήν εις τους πραγματικούς κυρίους της: εις τον εργαζόμενον εργατικόν και αγροτικόν λαόν της Μακεδονίας. "

Εξαρτούσε, δηλαδή, την ανεξαρτησία από την εγκαθίδρυση εργατοαγροτικής κυβέρνησης και όχι από εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα, ο οποίος μπορεί να επιτευχθεί και εντός ενός αστικού καθεστώτος. Αυτή άλλωστε ήταν και η θέση της ΒΚΟ μέχρι και την 5η Συνδιάσκεψη.

Για το σχόλιο περί Πουλιόπουλου, αν αγνοήσουμε τους χαρακτηρισμούς και περιοριστούμε σε διασταύρωση γεγονότων, θα διαπιστώσουμε ότι, πράγματι, έτσι είχαν τα πράγματα. Ο Πουλιόπουλος αξιοποίησε τη θέση του ως υπευθύνου του κομματικού εντύπου Κομμουνιστική Επιθεώρηση και καταχώρησε τις αποφάσεις της 7ης Συνδιάσκεψης της ΒΚΟ και του 5ου Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Η θέση για το Μακεδονικό, που ο Κορδάτος με επιμέλεια απέφευγε να προβάλλει στην εφημ. Ριζοσπάστης, ήταν στο δεύτερο από τα δημοσιευθέντα ντοκουμέντα σαφής.

Στην"Εκθεση (λογοδοσία)" αναπτύσσεται στη συνέχεια η αντίρρηση των Κορδάτου-Αποστολίδη:

"...Η Κ.Ε. πιεζομένη εσωτερικώς και εξωτερικώς και μολονότι απελάμβανε πλήρους και απεριορίστου εμπιστοσύνης του Κόμματος, μη θέλουσα να επιτρέψη την κατατριβήν του Κόμματος εις κριτικάς αποσπώμενον από την μορφωτικήν και οργανωτικήν κυρίως εργασίαν του ούτε και να απειθαρχίση εις τους ανωτέρους οργανισμούς αλλά και μή πιστεύουσα εις μίαν περιπέτειαν και μάλιστα τοιαύτης εκτάσεως του Κόμματος, επί πλέον δε βασιζομένη στη συναίσθηση της ευθύνης του αντιπροσώπου της Διεθνούς, όστις θα παρεκάθητο στο Συνέδριο όπου θα εφρόντιζε ν' αντιληφθή την κατάστασιν, την δυναμικότητα και την θέσιν του Κόμματος έσπευσε να καλέση το Γ' Τακτικόν Συνέδριον μέχρις της συγκλήσεώς του δε συνέχισε το έργον της εις όλα τα επίπεδα και δια την καλλιτέραν και ταχυτέραν προπαρασκευήν του Κόμματος δια την ουσιαστικήν εκτέλεσιν των επί του Εθνικού αποφάσεων των συνεδρίων των ανωτέρων οργανισμών.

Είχε αντιρρήσεις η ιδία στο τρόπο της εκτελέσεως των αποφάσεων της Β.Κ.Ο. τας οποίας και διετύπωσεν εγγράφως στους ανωτέρους οργανισμούς ζητούσα ελευθερίαν τινά στο καθορισμό παρ' αυτής της τακτικής την οποίαν θ' ακολουθούσε το Κόμμα."

Οι αντιρρήσεις ήταν σχετικές με την κατάσταση στο Κόμμα, με την εθνολογική σύνθεση της Μακεδονίας μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών, κ.ά.

Βλέπουμε ότι η "Εκθεση (λογοδοσία)" για το εθνικό επιδίωκε να αποσείσει την κατηγορία για απείθεια προς τα ανώτερα όργανα προβάλλοντας ως επιχείρημα την πραγματοποιούμενη δραστηριότητα με αντικείμενο την προπαρασκευή. Ετσι οι Κορδάτος-Αποστολίδης δήλωναν ότι η στάση τους, που συνιστούσε ουσιαστικά απειθαρχία, δεν ήταν εκδήλωση αντίθεσης, αλλά βασιζόταν σε μία πρωτοβουλία με στόχο την υλοποίηση ακριβώς των σχετικών αποφάσεων. Η ίδια τακτική ακολουθήθηκε, όπως είδαμε, και κατά τον απολογισμό της στάσης τους στο συνέδριο.

Για τις επιπλοκές στο εθνικό, η ενοχή πάλι καταλογίσθηκε στην Mihail (ή, ενδέχεται, στον Kostov, υποτιθέμενο αντιπρόσωπο της ΒΚΟ):

"Η Β.Κ.Ο. αν και αναγνωρίζουσα όλα αυτά καθώς και την πιθανότητα της θέσεως του Κόμματος εκτός Νόμου εξηκολούθη να μένη ανένδοτος πειθομένη προφανώς εις τον παρά το Κόμμα αντιπρόσωπόν της όστις από την ανικανότητά του να σκεφθή ως πραγματικός κομμουνιστής είτε από υπολογισμό συμφεροντολογικό (για μένα και για τους τρεις λόγους αυτούς) έσπευδε να ζητή την αποστολήν διαταγών εις το Κόμμα προς συμμόρφωσίν του..."

Σε αυτό το σημείο, όπως και στα άλλα που προαναφέραμε σχετικά με την αντιπροσωπεία της ΒΚΟ, οι εκτιμήσεις φαίνονται απλοϊκές. Η πεποίθηση των Κορδάτου-Αποστολίδη, όπως αυτή προβλήθηκε, ήταν ότι για όλες τις επιπλοκές πριν από το συνέδριο έφταιγαν τα αλλοδαπά στελέχη της ΒΚΟ. Αν από μέρους των είχε προκριθεί η ορθή τακτική και ενημέρωναν σωστά την οργάνωση στη Βιέννη, όλα θα εκτυλίσσονταν κατ' ευχήν. Πιθανότερο, κατά την άποψή μας, είναι να είχε επιλεγεί η επίθεση κατά των στελεχών της ΒΚΟ σαν διέξοδος από την κατηγορία για ανυπακοή. Το αιτιολογικό της απαλλαγής του Mihail από την αρμοδιότητα του εκπροσώπου της ΒΚΟ, για ανικανότητα, είχε σίγουρα διαρρεύσει και σχολιασθεί στους κομματικούς κύκλους. Η σχετική εκτίμηση των Κορδάτου-Αποστολίδη δεν άνοιγε, έτσι, κάποιο νέο μέτωπο. Είναι όμως δύσκολο να πεισθούμε ότι αυτή ήταν ειλικρινής και όχι ηθελημένη παράβλεψη της πραγματικότητας -δηλαδή της αποφασιστικότητας της ΒΚΟ για υλοποίηση της απόφασης πάση θυσία- ώστε να στηριχθεί αποτελεσματική άμυνα στις κατηγορίες που αντιμετώπιζαν.

Η "Εκθεση (λογοδοσία)" περιστράφηκε, στη συνέχεια, γύρω από τη σύγκρουση για το εθνικό κατά τις προσυνεδριακές ζυμώσεις και το συνέδριο. Το γεγονός που επιγραμματικά χαρακτηριζόταν ως

"...η συνωμοσία η οποία έκαμε την εμφάνισίν της εντός του Εκτάκτου Συνεδρίου 1924 υπό την "αρχηγίαν" του Π. Πουλιοπούλου προς κατάληψιν της εξουσίας του Κόμματος, υπό μορφήν αντιπολίτευσης προς την πλειοψηφίαν της Παλαιάς Κ.Ε. (Κορδάτου-Αποστολίδη)... "

περιγραφόταν στην εξέλιξή του.

Επιμεριζόταν ευθύνη και στον Schneider:

"...Εξ άλλου περιτριγύριζαν τον αντιπρόσωπον της Διεθνούς επωφεληθέντες της δυσαρεσκείας μου με αυτόν προελθούσαν από τας σφαλεράς γνώμας του περί της εν Ελλάδι καταστάσεως του κινήματος και της αξιώσεώς του να επιβάλλη τας απόψεις του και τας

θελήσεις του απαράλαχτα όπως ένας αφέντης στο δούλο του και κατόρθωσαν ούτω να καταστήσουν τας εκ των προτέρων αποφάσεις των αποφάσεις του Συνεδρίου."

Ο Μάξιμος παρουσιαζόταν να είχε ενημερώσει τον Πουλιόπουλο ότι διαφωνούσε με την πλειοψηφία της ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) στο εθνικό και ότι κηρυσσόταν υπέρ της άμεσης δράσης. Ο Πουλιόπουλος είχε ήδη την "κλίκα " του, με την οποία πήρε προ του συνεδρίου αποφάσεις και, κατόπιν, κατόρθωσε να εκλεγεί γενικός γραμματέας. Στο συνέδριο ο Αποστολίδης υπέβαλε την πρόταση περί προπαρασκευής.

"...Εξ αυτής της προτάσεως φαίνεται καθαρώτατα ότι όχι μόνον δεν ηρνείτο η Κ.Ε. τας αποφάσεις των μνημονευομένων Συνδιασκέψεων και Συνεδρίων αλλ' αντιθέτως ενδιαφέρετο δια την ουσιαστικήν εκτέλεσιν αυτών δια την οποίαν ασφαλώς ήτο ανίκανο τότε το Κόμμα εκτός των κινδύνων εις τους οποίους εξετίθετο. Η τοιαύτη διατύπωσις της προτάσεώς της εγένετο διότι είχε υπ' όψει την αδυναμίαν των Συνέδρων να αποφασίσουν εν πλήρει συναίσθησει της σοβαρότητος της λαμβανομένης αποφάσεως... Η ψήφησις της προτάσεως αυτής εξ άλλου καθόλου δεν ημπόδιζε την νέαν Κ.Ε. στο να αγωνισθή όπως ήθελε για το εθνικό..."

Αυτή η δήλωση για τις προθέσεις των Κορδάτου-Αποστολίδη είναι εύγλωττη. Επιβεβαιώνει την κατηγορία της πλειοψηφούσας τάσης Πουλιόπουλου, το 1925, ότι σκοπός τους ήταν η χρονοτριβή στην υλοποίηση της απόφασης για το Μακεδονικό, η αναβολή επ' αόριστο. Στην "Εκθεση (λογοδοσία)" όμως η στρεψοδικία αναφορικά με τις επιδιώξεις αναδεικνύει την πρόθεση για καθυστέρηση (σε σχέση με μία ανυπομονησία των ιθυνόντων της Βιέννης καταστροφική) σε πολύτιμη τακτική κίνηση για την ευόδωση της απόφασης.

Την ορθότερη υπόθεση έκανε, κατά τη γνώμη μας, ο Πουλιόπουλος στη συνηγορία -πλέον- υπέρ της άποψης Κορδάτου-Αποστολίδη, το 1926. Δεν είχε αμφιβολία ότι η εντελώς αστήρικτη θεωρία τους περί προπαρασκευής ήταν ένα μέσο για να αποφύγουν την άμεση σύγκρουση με το τεράστιο κύρος της Κομμουνιστικής Διεθνούς, με τον αντιπρόσωπο της οποίας ωστόσο διαφωνούσαν ριζικά.

Ο επίλογος της εσωκομματικής αντιπαράθεσης γράφτηκε στο Τρίτο Τακτικό Συνέδριο του ΚΚΕ, το Μάρτιο 1927, με την οριστικοποίηση της διαγραφής των Κορδάτου και Αποστολίδη. Ο Κορδάτος δεν εμφανίσθηκε στο συνέδριο. Στον Αποστολίδη, που έκανε για λίγο την εμφάνισή του, και στη λογοδοσία του, που διένειμε επί τόπου, κανένας από τους συμμετέχοντες δεν έδωσε σημασία. Το στίγμα της πολιτικής του αντίληψης ο Κορδάτος το κατέγραψε σε επιστολή-απολογία του προς το κόμμα δύο μήνες αργότερα, υπονοώντας με οξείς χαρακτηρισμούς περί "τυχοδιωκτισμών" την αντίθεσή του στη θέση για το Μακεδονικό. Η αξία της επιστολής έγκειται στο γεγονός ότι είχε γραφεί εν θερμώ και αποτύπωνε τη συνείδηση που είχε ο ίδιος για τις πράξεις του. Εγραφε:

"... Εάν η αληθής ερμηνεία της ανωτέρω απόφασης είνε ότι εγώ αποχώρησα εκ του Κ.Κ.Ε αυτό δεν είνε αληθές. Εάν πάλι υπονοείται με τα ανωτέρω (δηλαδή απόφαση) ότι δεν προθυμοποιήθηκα να λάβω μέρος εις τους ποικιλώνυμους κομματικούς τυχοδιωκτισμούς τους οποίους επαρουσίασαν ως δράσιν (!!) αι μέχρι του Συνεδρίου Διοικήσεις του Κ.Κ.Ε ομολογώ ότι πράγματι έμεινα μακράν τοιούτων ευθυνών ή αν θέλετε τοιαύτης δράσεως. "

Συμπεράσματα.

Η επιμονή των ανωτέρων οργάνων του κομμουνιστικού κινήματος, της ΒΚΟ και της Κομμουνιστικής Διεθνούς, το 1924, για αποδοχή από το ελληνικό κομμουνιστικό κόμμα του συνθήματος της "ενιαίας και ανεξάρτητης Μακεδονίας και Θράκης" εντασσόταν στους γενικότερους επαναστατικούς σχεδιασμούς στα Βαλκάνια, με αφετηρία μία νέα ένοπλη εξέγερση στη Βουλγαρία.

Θα μπορούσε να συνοψισθεί η άποψη των Κορδάτου-Αποστολίδη, πλειοψηφούσα στην ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ), σε μία αμφισβήτηση της γραμμής των ανωτέρων οργάνων, της ΒΚΟ και της Κομμουνιστικής Διεθνούς, που εκφράσθηκε με παθητική αντίσταση χωρίς να παίρνει συγκεκριμένη μορφή. Η αντίδραση στο κέλευσμα ενεργοποίησης της απόφασης για το Μακεδονικό υποδήλωνε αντίληψη -σε κάποιο βαθμό- των κινδύνων που εγκυμονούσε για το κόμμα και του ανέφικτου του γενικού σχεδίου.

Η δήλωση του Αποστολίδη, εκτιμούμε, "να μη συγκρουστούν με την ΚΔ" δεν ήταν τακτική κίνηση, αλλά έκφραση ειλικρινούς επιθυμίας. Τότε αποκαλύπτονταν στην πράξη, για το ΚΚΕ, για πρώτη φορά, τα ζητήματα που αποτελούσαν την ουσία της συγκρότησης ενός διεθνούς κομμουνιστικού οργανισμού, με κεντρικό σχεδιασμό δράσης και παρεμβατικό δικαίωμα επί αποφάσεων ή προσώπων στα επιμέρους τμήματα.

Παράρτημα Ι

1.

[6η Συνδιάσκεψη της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας (Μόσχα, 8 ως 26-11-1923). Αποφάσεις για το εθνικό ζήτημα: η απόφαση για το Μακεδονικό και το Θρακικό ζήτημα, η απόφαση για το ζήτημα των εθνικών μειονοτήτων στην Ελλάδα.]

Αποφάσεις της 6ης Συνδιάσκεψης της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας για το εθνικό ζήτημα.

...
Το μακεδονικό και το θρακικό ζήτημα.

1. Η κυριαρχία επί της Μακεδονίας, εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης, εξασφαλίζει την κυριαρχία σε ολόκληρη τη Βαλκανική χερσόνησο.

Να λοιπόν, γιατί αυτή η χώρα ήταν πάντα το αντικείμενο των επεκτατικών επιδιώξεων τόσο των ενδιαφερόμενων ιμπεριαλιστικών κρατών, όσο και των γειτονικών βαλκανικών χωρών. Αφορμή της ξένης επέμβασης στις Μακεδονικές υποθέσεις, αποτελούσε πάντα η πολύχρωμη εθνολογική σύνθεση του πληθυσμού της. Στην Μακεδονία εκπροσωπούνται όλες οι εθνικότητες που έχουν κυρίαρχη θέση στις γειτονικές χώρες και μάλιστα εκπροσωπούνται σε τέτοιες αναλογίες, που δεν εξασφαλίζουν, σε καμιά από αυτές, την απόλυτη αριθμητική υπεροχή. Έτσι λοιπόν, η κυριαρχία οποιουδήποτε βαλκανικού κράτους στη Μακεδονία, με τις σημερινές συνθήκες, σημαίνει *την εθνική καταπίεση* της πλειοψηφίας του Μακεδονικού πληθυσμού και γίνεται αφορμή *εθνικών αγώνων*, τους οποίους υποκινούν και εκμεταλλεύονται για τα συμφέροντα τους τα ενδιαφερόμενα κράτη. Οι συμφωνίες που είχαν υπογραφτεί το 1912 από τη Βουλγαρία, τη Σερβία και την Ελλάδα, είχαν σαν υποτιθέμενο σκοπό "την απελευθέρωση" του καταπιεσμένου πληθυσμού από το ζυγό των Τούρκων, αλλά στην πραγματικότητα προετοίμαζαν την κατάκτηση και το διαμελισμό της Μακεδονίας μεταξύ των συμμάχων. Και οι δύο βαλκανικοί πόλεμοι διεξήχθησαν από τα βαλκανικά κράτη με σκοπό την κατάκτηση όσο το δυνατό μεγαλύτερου τμήματος της Μακεδονίας. Παρόμοια, η κυριαρχία των Σέρβων και των Ελλήνων μετά τους Βαλκανικούς πολέμους πάνω στην τεμαχισμένη από αυτούς χώρα σημαίνει *την εθνική καταπίεση* της πλειοψηφίας του πληθυσμού. Η δυσαρέσκεια του πληθυσμού εξαιτίας αυτού του γεγονότος, έδωσε αφορμή στη Βουλγαρία να λάβει μέρος στον ιμπεριαλιστικό Παγκόσμιο πόλεμο στην πλευρά των Κεντρικών δυναμέων, που της υποσχέθηκαν ολόκληρη τη Μακεδονία.

2. Ο Μακεδονικός πληθυσμός, για πολλά χρόνια διεξήγαγε επίμονο και ηρωικό αγώνα για την εθνική του απελευθέρωση. Είναι αλήθεια, ότι οι διενέξεις και τα μίση ανάμεσα στις διάφορες εθνικές μειονότητες, που μεγαλοποιήθηκαν από τα γειτονικά κράτη, οδήγησαν συχνά σε αλληλοκαταστρεπτικούς πολέμους, αποδυναμώνοντας τον αγώνα ενάντια στον κοινό εχθρό - τους Τούρκους σουλτάνους και μπέηδες -. Παραταύτα όμως, δεν μπόρεσαν να σκοτώσουν στους υπόδουλους Μακεδόνες την επίγνωση του γεγονότος ότι μόνο η *ενωμένη και αυτόνομη Μακεδονία* εξασφαλίζει τα δικαιώματα και την ελευθερία σε όλες τις εθνότητες. Για την αποκρυσταλλοποίηση αυτής της συνείδησης, δούλεψε η *Επαναστατική Μακεδονική οργάνωση*, αυτός ο πραγματικός διοργανωτής και ηγέτης του αγώνα -χωρίς καμιά εθνική διάκριση- των Μακεδόνων σκλάβων. Η συνείδηση αυτή των Μακεδόνων σκλάβων, εκδηλώθηκε *στην εξέγερση του Ίλιντεν (1903)*, η οποία αποτέλεσε την πρώτη προσπάθεια για την κατάκτηση της αυτονομίας της Μακεδονίας.

Οι πόλεμοι 1912-1913 και 1915-1918 που τελείωσαν με το διαμελισμό, την οικονομική καταστροφή και την καινούρια πολιτική υποδούλωση του πληθυσμού της Μακεδονίας, δυνάμωσαν τη διάθεση του πληθυσμού της για εθνική και πολιτική ανεξαρτησία. *Ενωμένη και αυτόνομη Μακεδονία* -

αυτό είναι το σύνθημα των Μακεδόνων σε κάθε γωνιά της καταστραμένης τους πατρίδας. Κάτω από αυτό το σύνθημα οργανώνονται και αγωνίζονται.

Η εξαπατημένη βουλγαρική αστική τάξη, παίρνοντας μηδαμινό μερίδιο από τη Μακεδονική λεία, προσπαθεί και πάλι να χρησιμοποιήσει το μακεδονικό επαναστατικό κίνημα για τους επεκτατικούς της σκοπούς και να το υποτάξει κάτω από την επιρροή της. Όμως, παρά τις προσπάθειες των πρακτόρων της που δρουν μέσα στις Μακεδονικές επαναστατικές οργανώσεις, δε θα καταφέρει σε καμιά περίπτωση να κατακτήσει τη συμπάθεια των εργαζόμενων μαζών των Μακεδονικών περιοχών και να τους βγάλει *από το δρόμο του αγώνα για την ανεξαρτησία.* Το παρελθόν του Μακεδονικού λαού είναι γεμάτο από πικρή πείρα, γι' αυτό δεν πρόκειται ποτέ ξανά να βρεθεί κάτω από την επιρροή των κοντινών και μακρινών "φίλων" και "κηδεμόνων".

Μικτή εθνογραφική σύνθεση έχει και ο πληθυσμός της Θράκης, που αποτέλεσε μήλο της έριδος ανάμεσα στην Τουρκία, τη Βουλγαρία και την Ελλάδα κατά τη διάρκεια του Παγκόσμιου ιμπεριαλιστικού πολέμου καθώς και του τελευταίου ελληνο-τουρκικού. Η Θράκη, η οποία βρισκόταν διαδοχικά κάτω από την κυριαρχία των Τούρκων, των Βουλγάρων και των Ελλήνων και σήμερα είναι μοιρασμένη ανάμεσα τους, ακόμη και τώρα, αποτελεί γι' αυτούς μήλο της έριδος, ικανό να ανάψει τη φωτιά μιας ένοπλης σύγκρουσης. Όπως και ο πληθυσμός της Μακεδονίας, έτσι και ο πληθυσμός της Θράκης, κατά τη διάρκεια πολλών ετών, διεξήγαγε αγώνα για την πολιτική και την εθνική του ανεξαρτησία, τον οποίο μάλιστα εκμεταλλεύτηκαν προς το συμφέρον των επεκτατικών τους σχεδίων, τα μεγάλα και μικρά κράτη.

Ο παρατεταμένος πόλεμος μετέτρεψε αυτή την ανθηρή χώρα σε ερείπια και επέβαλε ένα νέο ζυγό πολιτικής και εθνικής υποδούλωσης στον πληθυσμό της. Ένα σημαντικό μέρος από τις εθνικότητές της, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τα αγαθά και την περιουσία του και να μεταναστεύσει σε άλλες χώρες. Γι' αυτό δεν βλέπει άλλη διέξοδο, παρά τη δημιουργία μιας *αυτόνομης Θράκης*.

4. Στον αγώνα τους για εθνική και πολιτική απελευθέρωση, οι μακεδονικές και οι θρακικές εθνότητες μπορούν να υπολογίζουν μόνο στην υποστήριξη τ*ου προλεταριάτου και της αγροτιάς όλων των χωρών*. Η Ρωσική εργατοαγροτική επανάσταση, που δημιούργησε τη σημερινή ένωση των Σοσιαλιστικών Σοβιετικών Δημοκρατιών, για πρώτη φορά διακήρυξε το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης κάθε έθνους, φτάνοντας μέχρι και την απόσχιση και τη δημιουργία νέου κράτους. Κάτω από τη σημαία των Κομμουνιστικών Κομμάτων, ενωμένων στην Κομμουνιστική Διεθνή, οι εργαζόμενοι όλων των χωρών διεξάγουν αγώνα *ενάντια σε κάθε εθνική, οικονομική και πολιτική καταπίεση*. Είναι πέρα για πέρα φυσικό να βρίσκονται στο πλευρό των αγωνιστών της Μακεδονίας και της Θράκης. Αλλά οι εργάτες και οι αγρότες των Βαλκανικών χωρών ενδιαφέρονται άμεσα για την επιτυχία του αγώνα των Μακεδονικών και των Θρακικών εθνικοτήτων, *αφού μόνο η δημιουργία της αυτόνομης Μακεδονίας και Θράκης και η ένωσή τους με τις άλλες Βαλκανικές χώρες, σε μια ενωμένη ομοσπονδιακή βαλκανική δημοκρατία, θα κατοχύρωνε μια για πάντα την ειρήνη* στα Βαλκάνια, θα δημιουργούσε ευνοϊκές συνθήκες για οικονομική ανάπτυξη και θα εξασφάλιζε στους Βαλκανικούς λαούς ειρηνική συνύπαρξη και πολιτική ανεξαρτησία.

Υπηρετώντας την ένωση των κομμουνιστικών κομμάτων, η *Κομμουνιστική Βαλκανική Ομοσπονδία* εφιστά την προσοχή των μακεδονικών και των θρακικών εθνικοτήτων στον κίνδυνο που τις απειλεί, εξαιτίας των επιβουλών της αστικής τάξης των άλλων χωρών, καλώντας αυτές να έχουν τα μάτια τους τέσσερα, ώστε να μη χύσουν και πάλι το αίμα τους για χάρη της υλοποίησης ξένων σχεδίων. Παράλληλα, υποδεικνύει σε αυτές τις εθνικότητες ότι μπορούν να πραγματοποιήσουν τους σκοπούς τους μόνο ενωμένοι με τις εργαζόμενες μάζες όλων των βαλκανικών χωρών. *Οι Μακεδόνες και οι Θράκες πρόσφυγες*, κινδυνεύουν, σε μεγάλο βαθμό, να γίνουν παιχνίδι σε ξένα χέρια. Ένα τμήμα από τους Μακεδόνες πρόσφυγες έχει ήδη χρησιμοποιηθεί από τους Βούλγαρους αντεπαναστάτες, για να πνίξουν την εξέγερση των εργατών και των αγροτών. Η συμπεριφορά αυτών των αποπροσανατολισμένων Μακεδόνων, οι οποίοι, φορώντας τη μάσκα των "Μακεδόνων επαναστατών", έπαιξαν το ρόλο *των μισθοφόρων της βουλγαρικής αστικής τάξης και των δημίων* των εργαζομένων της Βουλγαρίας, *ζημίωσε* την υπόθεση της απελευθέρωσης της Μακεδονίας και γι' αυτό ο πληθυσμός της Μακεδονίας θα πρέπει να τους καταδικάσει αποφασιστικά.

5. Ο μακεδονικός και ο θρακικός πληθυσμός, ανεξάρτητα από εθνικότητα, παντού υφίσταται αβάσταχτη καταπίεση. Η αστική τάξη των Βαλκανικών χωρών, δε γνωρίζει άλλο τρόπο για να επιλύσει το μακεδονικό και το θρακικό πρόβλημα, *παρά με τις κατακτήσεις, την τρομοκρατία, τις μαζικές εκδιώξεις και τη βίαια στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων*. Με αυτές τις μεθόδους ενεργούσαν οι Βούλγαροι εθνικιστές όταν ήταν κυρίαρχοι στη Μακεδονία και στη Θράκη και στον ίδιο δρόμο βαδίζει η ελληνική και η σερβική αστική τάξη. Η σερβική αστική τάξη εφαρμόζει στη Μακεδονία καθεστώς άγριας τρομοκρατίας και καταδιώκει ή εξαναγκάζει σε μετανάστευση το συνειδητό τμήμα του βουλγαρικού, του τουρκικού και του αλβανικού πληθυσμού να μεταναστατεύσει,

εποικίζοντας αυτές τις περιοχές με έποικους από άλλα μέρη της Γιουγκοσλαβίας. Καταπιέζει όλες τις μη σερβικές εθνικότητες, κλείνει τις εκκλησίες και τα σχολεία τους, απαγορεύει να εκδίδουν τα έντυπα όργανα τους και κατατρέχει τη γλώσσα τους. Σε κάθε πράξη αγανάκτησης και διαμαρτυρίας του πληθυσμού, ο οποίος έχει φτάσει στα όρια της απόγνωσης, η σερβική κυβέρνηση απαντάει με αιματηρά και βίαια μέτρα. Το ίδιο συμβαίνει και στη Μακεδονία και στη Θράκη που βρίσκεται υπό ελληνική κυριαρχία. Η τουρκική κυβέρνηση με βίαιο τρόπο εκδίωξε τον βουλγαρικό και ελληνικό πληθυσμό από την Ανατολική Θράκη, ενώ οι Βούλγαροι εθνικιστές λήστεψαν τους Βουλγαρομωαμεθανούς (πομάκους) και τους εξανάγκασαν ή να δεχθούν το χριστιανισμό ή να μεταναστεύσουν. Με ιδιαίτερο ζήλο τώρα εκδιώκει η ελληνική κυβέρνηση τους Βουλγάρους και τους Τούρκους από τη Θράκη και τη Μακεδονία, έτσι ώστε να εποικίσει τα ελεύθερα, με αυτόν τον τρόπο, μέρη με τους Ελληνες πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία.

Τα βαλκανικά κομμουνιστικά κόμματα θεωρούν χρέος τους να υπερασπιστούν αποφασιστικά τα πολιτικά, εθνικά, και πολιτιστικά δικαιώματα και ελευθερίες των εθνικοτήτων της Μακεδονίας και της Θράκης. Θα στιγματίζουν ανοικτά όλες τις πράξεις βίας από την πλευρά της εξουσίας κατά των καταπιεσμένων εθνικοτήτων και θα αγωνίζονται σε ένα ενιαίο μέτωπο ενάντια στην επικρατούσα τρομοκρατία και την έλλειψη δικαιωμάτων.

Όμως οι εργαζόμενες μάζες της Μακεδονίας και της Θράκης, εκτός από τον πολιτικό και εθνικό ζυγό είναι και αντικείμενο μιας απεριόριστης εκμετάλλευσης από την πλευρά των γαιοκτημόνων, των καπιταλιστών, των κερδοσκόπων και των άλλων παρασίτων. Ένα μεγάλο τμήμα των αγροτών που δεν έχουν γη, ή έχουν λίγη, βρίσκονται κάτω από πραγματική υποδούλωση στους μεγαλογαιοκτήμονες και στους τσιφλικάδες. Οι εργάτες δεν έχουν ούτε την πιο στοιχειώδη προστασία εργασίας, ενώ οι μικροί επαγγελματίες και έμποροι, όπως και όλη η εργαζόμενη μάζα, ληστεύονται ανελέητα μέσω της βαριάς φορολογίας και των κερδοσκοπικών μηχανορραφιών. Γι' αυτό, όπως στη Μακεδονία έτσι και στη Θράκη, *ο ταξικός αγώνας* ανάμεσα στους εργαζόμενους και σε αυτούς που τους εκμεταλλεύονται έχει φτάσει στο αποκορύφωμά του. Στον αγώνα αυτόν, τα κομμουνιστικά κόμματα στέκονται στο πλευρό των καταπιεσμένων και απαιτούν την απαλλοτρίωση της γης των γαιοκτημόνων, μαζί με τον αγροτικό εξοπλισμό και τη δωρεάν διανομή της στους αγρότες που δεν έχουν γη ή σε αυτούς που έχουν μικρό κλήρο, την απαγόρευση της τοκογλυφίας και των άλλων μορφών καταλήστευσης του εργαζόμενου πληθυσμού, τον περιορισμό της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης, την εξασφάλιση στους εργάτες του δικαιώματος της συγκέντρωσης, του συνασπισμού και της απεργίας καθώς και την προστασία της εργασίας τους, την αλλαγή της φορολογίας έτσι ώστε να βαραίνει τους ώμους των ευπόρων, τον περιορισμό της κερδοσκοπίας κ.τ.λ. Για την επιτυχία του αγώνα προς αυτή την κατεύθυνση, οργανώνουν τους εργάτες, χωρίς καμιά εθνική διάκριση, σε κομματικές ομάδες, σε εργατικά σωματεία και σε συνεταιρισμούς. Αλλά οι κομμουνιστές δεν αντιμετωπίζουν αρνητικά και την εθνική ένωση όλου του εργαζόμενου πληθυσμού της μακεδονικής και της θρακικής εθνικότητας, στο όνομα της προάσπισης *των εθνικών και των πολιτιστικών τους συμφερόντων*. Αντιθέτως μάλιστα, διατηρούν στενή σχέση με αυτές τις οργανώσεις, επιδιώκοντας σε αυτό τον αγώνα να έχουν την ηγεσία οι εργαζόμενες μάζες, και όχι η αστική τάξη, οι μεγαλογαιοκτήμονες και τα τυχοδιωκτικά στοιχεία, που συχνά χρησιμοποιούν αυτές τις οργανώσεις προς όφελος των ταξικών τους σκοπών και είναι έτοιμοι σε οποιαδήποτε στιγμή να πουλήσουν τα συμφέροντα των εργαζόμενων μαζών. Η τακτική του ενιαίου μετώπου με αυτές τις οργανώσεις, και ακόμη περισσότερο η συμμετοχή των κομμουνιστών σε αυτές, θα διευκολύνει τους στόχους των κομμουνιστικών κομμάτων.

7. Στην εθνική, πολιτική και οικονομική απελευθέρωση των βαλκανικών εθνικοτήτων μπορεί να οδηγήσει μόνο *ο δρόμος του κοινού αγώνα* των εργατών και των αγροτών, όλων των βαλκανικών χωρών, για την εγκαθίδρυση της *εργατοαγροτικής κυβέρνησης* σε κάθε χώρα και ο δρόμος της ένωσης των εργατικών μαζών όλων των βαλκανικών χωρών με σκοπό τη δημιουργία μιας ομοσπονδιακής βαλκανικής δημοκρατίας. Τον αγώνα για την ανεξαρτησία της Μακεδονίας και της Θράκης, θα πρέπει να τον διεξαγάγουν, πρωτίστως, οι εργάτες και οι αγρότες της Μακεδονίας και της Θράκης. Γι' αυτό, θα πρέπει να πάρουν στα χέρια τους την καθοδήγηση αυτού του αγώνα, να δηλώσουν δυνατά την αλληλεγγύη τους στους εργάτες και στους αγρότες των άλλων βαλκανικών χωρών και να εξασφαλίσουν το σχηματισμό εργατοαγροτικής κυβέρνησης στην ανεξάρτητη Μακεδονία και στην ανεξάρτητη Θράκη.

Προβάλλοντας το σύνθημα της εργατοαγροτικής κυβέρνησης, τα κομμουνιστικά κόμματα και η Κομμουνιστική Βαλκανική Ομοσπονδία δηλώνουν συγχρόνως ότι η ομοσπονδιακή βαλκανική δημοκρατία θα εξασφαλίσει την ειρήνη, την ανεξαρτησία και την ελεύθερη ανάπτυξη όλων των βαλκανικών χωρών και θα αποτελέσει εθελοντική ένωση των ανεξάρτητων βαλκανικών δημοκρατιών, μεταξύ των οποίων και της Μακεδονικής και της Θρακικής.

...

Για το ζήτημα των εθνικών μειονοτήτων στην Ελλάδα.

1. Η Ελλάδα, συμμετέχοντας στη Βαλκανική Ένωση που δημιουργήθηκε για τον αγώνα εναντίον της κυριαρχίας των Τούρκων στην Ευρώπη, προσάρτησε στον πόλεμο του 1912-1913 περιοχές που κατοικούνται από άλλες εθνικότητες. Στη συνέχεια, παίρνοντας μέρος στον ευρωπαϊκό πόλεμο, προσάρτησε ένα μέρος της Θράκης, που κατοικείται κι αυτό, σε σημαντικό βαθμό, από μη Έλληνες. Ο μη ελληνικός πληθυσμός της Ελλάδας αποτελείται από διάφορες βαλκανικές εθνότητες. Υπάρχουν και Τούρκοι και Βούλγαροι και Αρναούτες και Εβραίοι και Αλβανοί και Αρμένιοι. Οι πιο πολυάριθμοι είναι οι Τούρκοι, που ζουν σήμερα σε όλες τις περιοχές της Νέας Ελλάδας (περιοχές που προσαρτήθηκαν μετά το 1912). Τη δεύτερη θέση αριθμητικά την έχουν οι Βούλγαροι που ζουν στη Μακεδονία και στη Θράκη. Οι Ρουμάνοι κατοικούν στο νοτιοδυτικό τμήμα της Μακεδονίας, οι Αλβανοί στην Ήπειρο, οι Εβραίοι και οι Αρμένιοι είναι διασκορπισμένοι στις πόλεις της Νέας Ελλάδας.

2. Ένα μέρος από αυτές τις εθνικότητες, οι Βούλγαροι και οι Αλβανοί, δεν έχουν ούτε καν σχολική και πολιτιστική αυτονομία. Η ελληνική αστική τάξη, τους απαγορεύει να χρησιμοποιούν τη μητρική τους γλώσσα, να έχουν και να παρακολουθούν δικά τους σχολεία. Η εξαναγκαστική ελληνοποίηση, στις πρόσφατα προσαρτημένες περιοχές, που άρχισε από τους βενιζελικούς, συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού σε αυτές τις περιοχές, εξαιτίας της καταπίεσης και των συμφορών, αναγκάστηκε να αφήσει την πατρίδα του εγκαταλείποντας την περιουσία και το βιός του. Η ελληνική κυβέρνηση βίαια εποικίζει τα εγκαταλειμμένα από τους Τούρκους χωριά και σπίτια με πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία. Σε εκτοπίσεις και δήμευση της περιουσίας τους υποβάλλονται και οι Βούλγαροι που συνεχίζουν να μιλούν τη μητρική τους γλώσσα και συνεχίζουν με κάθε τρόπο να δείχνουν ότι δεν θέλουν να απαρνηθούν την εθνικότητά τους.

Ο εξαναγκαστικός εκπατρισμός του τουρκικού πληθυσμού της Ελλάδας, που πραγματοποιήθηκε με βάση το τελευταίο σύμφωνο ειρήνης ανάμεσα στην Ελλάδα και τους κεμαλικούς, οδηγεί στην απόγνωση τις τουρκικές μάζες, οι οποίες υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους και το βιός τους και να κατευθυνθούν κάπου στην Τουρκία, για να εγκατασταθούν από την αρχή εκεί, στις καλύβες και στα χωράφια των Ελλήνων προσφύγων τους οποίους εξεδίωξαν οι κεμαλικοί.

Ο ίδιος κίνδυνος απειλεί και τους Βουλγάρους που κατοικούν στην Ελλάδα, αφού η βουλγαρική κυβέρνηση διεξάγει συνομιλίες με την ελληνική για να κλείσει μια ανάλογη συμφωνία.

3. Η ωμότητα με την οποία η βαλκανική αστική τάξη επιδιώκει να λύσει το πρόβλημα των μειονοτήτων και τα μέτρα καταπίεσης στα οποία καταφεύγει απέναντι στα ξένα στοιχεία, θα πρέπει να απασχολήσουν την Κομμουνιστική Βαλκανική Ομοσπονδία. Το Ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα θα πρέπει να αγωνιστεί, με όλα τα μέσα που διαθέτει, εναντίον της καταπιεστικής πολιτικής έναντι των εθνικών μειονοτήτων, την οποία εφαρμόζει η ελληνική αστική τάξη.

Πρώτα απ' όλα, θα πρέπει να υψώσει τη φωνή του και να αγωνισθεί αποφασιστικά ενάντια στην προσπάθεια εξελληνισμού των πρόσφατα προσαρτημένων περιοχών, που διεξάγεται μέ τον εκτοπισμό των Τούρκων και Βουλγάρων. Ένας από τους στόχους του θα πρέπει να είναι η ακύρωση της συμφωνίας για την ανταλλαγή των πληθυσμών, που υπογράφηκε μεταξύ της ελληνικής και της τουρκικής κυβέρνησης.

Σε συνεργασία με το βουλγαρικό κόμμα, θα πρέπει να κάνει κάθε τι δυνατό για να αποτρέψει την υπογραφή ανάλογης συμφωνίας ανάμεσα στην ελληνική και τη βουλγαρική κυβέρνηση.

Το Κομμουνιστικό Κόμμα θα πρέπει να αγωνιστεί για την πολιτική και πολιτιστική απελευθέρωση των εθνικών μειονοτήτων. Θα πρέπει να διακηρύξει το δικαίωμα των μειονοτήτων για αυτοδιάθεση. Το δικαίωμα για αυτοδιάθεση θα πρέπει να εξασφαλίζει στις συμπαγείς εθνικές μειονότητες τη δυνατότητα ακόμη και να αποσχιστούν από την Ελλάδα.

Το Κόμμα γενικά θα πρέπει να υπερασπίζεται τα αιτήματα της εργαζόμενης μάζας των εθνικών μειονοτήτων και να εντάξει στο ενιαίο μέτωπο τις μαζικές τους εθνικές οργανώσεις.

4. Το Κομμουνιστικό Κόμμα θα πρέπει να κάνει κάθε τι που εξαρτάται από αυτό, για να επιτύχει την υλοποίηση των αποφάσεων που αφορούν στη Μακεδονία και τη Θράκη.

Kommunisticeskij Internacional, 6, N° 3-4, Moskva, Μάιος-Ιούνιος 1924, σελ. 139-145, 148-150.

2.

[Σχεδιασμός του Προεδρείου της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας (γραμματέας G. Dimitrov) για συγκεκριμενοποίηση των καθηκόντων που απορρέουν από την απόφαση για το Μακεδονικό ζήτημα, Φεβρουάριος 1924.]

Απολογισμός του Προεδρείου της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας

...
Μακεδονικό ζήτημα.

Σε ειδική σύσκεψη με εκπροσώπους του Γιουγκοσλαβικού και Βουλγαρικού Κομμουνιστικού Κόμματος, αφού εξετάσθηκε η κατάσταση που δημιουργήθηκε στα Βαλκάνια και ιδιαίτερα στη Μακεδονία, το Προεδρείο έλαβε τις παρακάτω αποφάσεις:

« 1) Έχοντας υπόψη τα γεγονότα που ωριμάζουν στη Μακεδονία και τη Βουλγαρία, το Προεδρείο της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας αποφάσισε να επιστήσει ιδιαίτερα την προσοχή των Κεντρικών Επιτροπών του Βουλγαρικού Κομμουνιστικού Κόμματος, Γιουγκοσλαβικού Κομμουνιστικού Κόμματος και Ελληνικού Κομμουνιστικού Κόμματος στην αναγκαιότητα ενίσχυσης της δράσης στη Μακεδονία και στη δημιουργία στενών επαφών κατά τη δράση σ' αυτή τη περιοχή ανάμεσα στο Βουλγαρικό, Γιουγκοσλαβικό και Ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα.

2) Η κομματική δράση στις διάφορες περιοχές της Μακεδονίας καθοδηγείται από τα αντίστοιχα κομμουνιστικά κόμματα. Το άμεσο καθήκον μας στη Μακεδονία έγκειται στην ενδυνάμωση των κομμουνιστικών μας οργανώσεων. Καθήκον του Γιουγκοσλαβικού Κομμουνιστικού Κόμματος είναι να αποστέλλει γι' αυτό το σκοπό στη Μακεδονία, όσο το δυνατόν συχνότερα, εκπροσώπους του (για την ενημέρωση των μακεδονικών οργανώσεων πρέπει να συγκληθεί συνδιάσκεψη των κομμουνιστικών οργανώσεων της Μακεδονίας). Σε κατοικημένες περιοχές, όπου δεν υπάρχουν κομματικές οργανώσεις, πρέπει να αναληφθούν προσπάθειες για τη δημιουργία τους. Σχετικά με το παραπάνω, οι κομματικές μας οργανώσεις πρέπει να πάρουν τα κατάλληλα μέτρα για να αναπτύξουν στενούς δεσμούς με τις εργαζόμενες μάζες της Μακεδονίας.

3) Οι αποφάσεις που έλαβε η βαλκανική συνδιάσκεψη για το μακεδονικό και θρακικό ζήτημα πρέπει άμεσα να εκδοθούν, με αντίστοιχο σχολιασμό, σε ξεχωριστές μπροσούρες στη βουλγαρική, σερβική, ελληνική και μακεδονική γλώσσα και να διαδοθούν στις πλατιές μάζες του μακεδονικού πληθυσμού.

4) Σχετικά με τη δυνατότητα να ξεσπάσει την άνοιξη εξέγερση στη Μακεδονία, το Γιουγκοσλαβικό, Βουλγαρικό και Ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα υποχρεώνονται να απευθυνθούν με κοινή τους διακήρυξη προς τον μακεδονικό πληθυσμό και τους εργαζόμενους της Γιουγκοσλαβίας, Βουλγαρίας και Ελλάδας.

Σ' αυτή τη διακήρυξη πρέπει να υπογραμμίζεται ότι τα κομμουνιστικά κόμματα της Γιουγκοσλαβίας, Βουλγαρίας και Ελλάδας θέτουν ως στόχο τους τη διεξαγωγή αποφασιστικής πάλης για το δικαίωμα της Μακεδονίας για αυτοδιάθεση και ενάντια στην καταπίεση, ιδιαίτερα από την πλευρά της γιουγκοσλαβικής κυβέρνησης.

Ταυτόχρονα πρέπει να τονισθεί ο κίνδυνος πολέμου μεταξύ Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας εξαιτίας της Μακεδονίας. Αυτός ο πόλεμος θα είναι καταστροφικός για τους εργαζόμενους τόσο της Μακεδονίας όσο και της Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας. Τα κομμουνιστικά κόμματα τίθενται αποφασιστικά ενάντια στον πόλεμο. Ιδιαίτερο κίνδυνο, σχετικά με τα παραπάνω, αποτελεί η γιουγκοσλαβική κυβέρνηση.

Στη διακήρυξη πρέπει να τονισθεί η αναντίρητη αναγκαιότητα του Ενιαίου μετώπου των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων. Όμως η τακτική του Ενιαίου μετώπου δεν αποκλείει την κριτική αυτών των οργανώσεων, οι οποίες χρησιμοποιούνται μερικώς από τους καταπιεστές των εργαζομένων, όπως για παράδειγμα χρησιμοποιείται ο Aleksandrov και οι οργανώσεις του από τη φασιστική κυβέρνηση Cankov στη Βουλγαρία ή κάποιες άλλες μακεδονικές οργανώσεις από τη γιουγκοσλαβική κυβέρνηση.

5) Το Γιουγκοσλαβικό, Βουλγαρικό και Ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα πρέπει μ' όλες τις δυνάμεις να ενισχύσουν τη δημιουργία Ενιαίου μετώπου του μακεδονικού εθνικοεπαναστατικού κινήματος. Το Ενιαίο μέτωπο θα εμφανιστεί μέσα από κοινές δραστηριότητες και με τη δημιουργία κοινών επιτροπών δράσης και καθοδηγητικών οργάνων.

6) Σε περίπτωση εξέγερσης στη Μακεδονία τα κομμουνιστικά κόμματα Γιουγκοσλαβίας, Βουλγαρίας και Ελλάδας πρέπει να την υπερασπίσουν με αποφασιστικότητα, να φροντίσουν ώστε αυτό το κίνημα να μη χρησιμοποιηθεί για ξένους εθνικιστικούς, καταχρηστικούς σκοπούς και να το ενισχύσουν για να ολοκληρωθεί με τη νίκη του καταπιεσμένου πληθυσμού.

7) Σε περίπτωση εξέγερσης ή προσπάθειας εξέγερσης στη Μακεδονία, που θα οδηγούσε σε εισβολή και κατοχή τμήματος της Βουλγαρίας από τη Γιουγκοσλαβία, καθήκον του Βουλγαρικού Κομμουνιστικού Κόμματος είναι να ξεσηκώσει τις εργαζόμενες μάζες σε εξέγερση ενάντια στο

καθεστώς Cankov, για εργατοαγροτική κυβέρνηση και να αγωνισθεί για την απελευθέρωση της χώρας από τους εισβολείς και για την εγκαθίδρυση ειρηνικών σχέσεων με τις γειτονικές χώρες. Καθήκον του Γιουγκοσλαβικού Κομμουνιστικού Κόμματος θα είναι να σταθεί αποφασιστικά ενάντια στην κατοχή, να απαιτήσει την εκκένωση των κατακτημένων περιοχών και να αγωνισθεί για τη δημιουργία εργατοαγροτικής κυβέρνησης, η οποία μπορεί να εξασφαλίσει ειρηνικές σχέσεις με τους λαούς της Γιουγκοσλαβίας και να ξεκινήσει αγώνα για την αυτοδιάθεση του μακεδονικού πληθυσμού.

8) Το Γιουγκοσλαβικό, Βουλγαρικό και Ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα υποχρεώνονται να βοηθήσουν υλικά και ηθικά τους πρόσφυγες από τη Μακεδονία, Θράκη και Δοβρουτσά στη Βουλγαρία να διεξαγάγουν στις γραμμές αυτών των προσφύγων προπαγάνδα στο πνεύμα των ντοκουμέντων της βαλκανικής συνδιάσκεψης για το μακεδονικό και θρακικό ζήτημα και στο πνεύμα των υπαρχουσών αποφάσεων.

Οι κομμουνιστές πρόσφυγες πρέπει να συνδεθούν με το αντίστοιχο Κομμουνιστικό Κόμμα και να τεθούν υπό την καθοδήγησή του και εκεί όπου δεν υπάρχει πρόβλημα να γίνονται κομματικά μέλη.

9) Οι κομμουνιστές στη Μακεδονία πρέπει να λάβουν άμεσα μέρος στην οργάνωση και προετοιμασία του μακεδονικού εθνικοεπαναστατικού κινήματος και να διατηρούν επαφή με τις μάζες, καθοδηγούμενοι πάντα στη δράση τους από τα ντοκουμέντα για το μακεδονικό και θρακικό ζήτημα της Βαλκανικής συνδιάσκεψης και από τις υπάρχουσες αποφάσεις.

Σ' αυτή τους τη δραστηριότητα πρέπει αναμφισβήτητα να λαμβάνουν την απαραίτητη βοήθεια από το αντίστοιχο Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας, Βουλγαρίας και Ελλάδας.»

30-4-1924
Προεδρείο της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας
Γραμματέας Viktor

Αρχείο Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας

3.

[Διακήρυξη της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας για τις διώξεις του τσαγκωφικού καθεστώτος εναντίον της ΕΜΕΟ, Μάρτιος 1924.]

Διακήρυξη
προς τον πληθυσμό της Μακεδονίας, προς τη Μακεδονική προσφυγιά και προς τους εργάτες και αγρότες των Βαλκανικών χωρών

Μακεδόνες!

Εργάτες και αγρότες της Γιουγκοσλαβίας, Βουλγαρίας και Ελλάδας!

Πάνω από τα Βαλκάνια συσσωρεύονται σύννεφα νέων μεγάλων κινδύνων. Η ειρήνη εκ νέου βρίσκεται υπό σοβαρή απειλή.

Το παλιό μακεδονικό ζήτημα εξέρχεται πάλι σε πρώτο πλάνο, αλλά αυτή τη φορά με πολύ πιο οξυμμένη μορφή. Εξαιτίας της Μακεδονίας οι σχέσεις μεταξύ Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας έχουν οξυνθεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε κάθε στιγμή μπορεί να οδηγηθούν σε πολύ επικίνδυνες πολιτικές και στρατιωτικές επιπλοκές.

Χάριν της γεωγραφικής της θέσης, η κατοχή της Μακεδονίας εξασφαλίζει την κυριαρχία πάνω σε όλη τη Βαλκανική χερσόνησο. Αυτή είναι η αιτία, που έχει μετατρέψει εδώ και πολύ καιρό την περιοχή σε αντικείμενο κατακτητικών βλέψεων τόσο των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων όσο και των γειτονικών βαλκανικών κρατών. Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής εναντίον της Μακεδονίας ήταν η διαίρεσή της μετά τον πόλεμο σε τρία τμήματα. Ένα τμήμα -το μεγαλύτερο- δόθηκε στη Γιουγκοσλαβία, ένα δεύτερο στην Ελλάδα και ένα τρίτο -το μικρότερο- στη Βουλγαρία. Αυτή η κατοχή και η διαίρεση της Μακεδονίας από τα βαλκανικά κράτη δεν αποτελεί λύση του μακεδονικού ζητήματος. Δημιούργησε, αντιθέτως, μία αφόρητη και αβάστακτη κατάσταση για τον μακεδονικό πληθυσμό.

Η μπουρζουαζία και οι κυβερνήσεις των βαλκανικών χωρών δεν γνωρίζουν άλλες μεθόδους για την επίλυση του μακεδονικού ζητήματος εκτός από την υποδούλωση, την τρομοκρατία, τις μαζικές εκτοπίσεις και τη βίαιη αποεθνικοποίηση που τις εφαρμόζουν με την άμεση συμμετοχή της σοσιαλδημοκρατίας, η οποία πρόδωσε τα συμφέροντα των εργατών και των αγροτών.

Στα παραπάνω έχει διακριθεί ιδιαίτερα η γιουγκοσλαβική κυβέρνηση, που αφαίρεσε από τους κατοίκους της γιουγκοσλαβικής Μακεδονίας τα πλέον στοιχειώδη εθνικά και πολιτιστικά δικαιώματα και η οποία, για να ενισχύσει την κυριαρχία της σ' αυτή την περιοχή, ασκεί βάναυση πολιτική αποεθνικοποίησης και αναζητεί αφορμές για να θέσει υπό την κυριαρχία της και τα άλλα τμήματα της Μακεδονίας που ανήκουν στη Βουλγαρία (περιοχή Πετριτσίου) και στην Ελλάδα (Θεσσαλονίκη και οι γύρω περιοχές).

Επιβάλλοντας την αποεθνικοποίηση των μακεδονικών πληθυσμών, η γιουγκοσλαβική κυβέρνηση δεν σταματά μπροστά στις πιο βάναυσες βιαιότητες και ταυτόχρονα προετοιμάζει πολεμικές επιχειρήσεις για την κατάκτηση των υπολοίπων τμημάτων της Μακεδονίας.

Είναι καθαρό, ότι αυτό το αβάστακτο καθεστώς στη Μακεδονία προκαλεί στο μακεδονικό πληθυσμό μεγάλη δυσαρέσκεια και τον υποχρώνει να διεξαγάγει αγώνα ενάντια στην εθνική και πολιτική καταπίεση, για εθνική και πολιτική απελευθέρωση, για τη δημιουργία ενιαίας και αυτόνομης Μακεδονίας.

Η βουλγαρική αστική τάξη χρησιμοποιεί την αυτονομιστική οργάνωση του Todor Aleksandrov, προσπαθώντας να εκμεταλλευθεί τη δυσαρέσκεια των μακεδονικών μαζών και τον πόθο τους για εθνική ελευθερία και ανεξαρτησία για να προωθήσει την κατακτητική της πολιτική και να ενισχύσει την αντιλαϊκή της εξουσία στη Βουλγαρία.

Αυτή είναι η αιτία της μόνιμης όξυνσης των αντιθέσεων ανάμεσα στην τσαγκωφική Βουλγαρία και τη Γιουγκοσλαβία του Pasic, οι οποίες προκαλούν συνεχώς νέες περιπλοκές του μακεδονικού ζητήματος, επιδεινώνουν τη θέση του μακεδονικού πληθυσμού και απειλούν την ειρήνη στα Βαλκάνια.

Εργαζόμενοι των βαλκανικών χωρών!

Τα ενωμένα στη Βαλκανική κομμουνιστική ομοσπονδία κομμουνιστικά κόμματα της Γιουγκοσλαβίας, Βουλγαρίας και Ελλάδας δηλώνουν ότι στέκονται αποφασιστικά στο πλευρό του αγωνιζόμενου για εθνικά, πολιτικά και πολιτιστικά δικαιώματα μακεδονικού πληθυσμού και ότι θα παλέψουν με όλα τα μέσα, τόσο για το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης του μακεδονικού πληθυσμού, όσο και για το δικαίωμά του να αποχωριστεί από τα κράτη από τα οποία υποδουλώθηκε και στα οποία προσαρτήθηκε. Θα συμβάλλουν ανεπιφύλακτα στη δημιουργία της ενιαίας και αυτόνομης Μακεδονίας, διότι αυτός είναι ο μοναδικά ορθός δρόμος που οδηγεί στη λύση του μακεδονικού ζητήματος.

Τα ενωμένα στη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία κομμουνιστικά κόμματα της Γιουγκοσλαβίας, Βουλγαρίας και Ελλάδας υψώνουν φωνή διαμαρτυρίας ενάντια στη στέρηση των πολιτικών, εθνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων του μακεδονικού πληθυσμού και τάσσονται αποφασιστικά ενάντια στην πολιτική της τρομοκρατίας και της αποεθνικοποίησης που ασκείται από τη Γιουγκοσλαβική κυβέρνηση στη Μακεδονία.

Ταυτόχρονα η Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία υπογραμμίζει, ότι το μακεδονικό ζήτημα μπορεί να λυθεί χωρίς νέους πολέμους μεταξύ των βαλκανικών λαών, όπως και ότι ο μακεδονικός πληθυσμός μπορεί να αποκτήσει την εθνική και πολιτική του ελευθερία μόνο με ένα ανεξάρτητο επαναστατικό εθνικό μαζικό κίνημα, ελεύθερο από την κηδεμονία και την επίδραση της κατακτητικής πολιτικής της βουλγαρικής, γιουγκοσλαβικής και ελληνικής αστικής τάξης και με τη στήριξη των πλατιών εργαζόμενων μαζών όλων των βαλκανικών χωρών. Το Ενιαίο μέτωπο (κοινή δράση και κοινός αγώνας) όλων των αληθινά επαναστατικών ομάδων και στοιχείων του μακεδονικού κινήματος αποτελεί πλέον επιτακτική ανάγκη. Χρέος των κομμουνιστών στη Μακεδονία και στις βαλκανικές χώρες είναι να σταθούν στις πρώτες γραμμές αυτού του αγώνα.

Ταυτόχρονα η βουλγαρική κυβέρνηση, σε συνεννόηση με τη γιουγκοσλαβική κυβέρνηση, επιτελεί μία νέα προδοσία ενάντια στο μακεδονικό κίνημα και τις μακεδονικές οργανώσεις. Εκατοντάδες Μακεδόνες συλλαμβάνονται και εξορίζονται, διαλύονται οι οργανώσεις τους.

Για πολλούς Μακεδόνες, οι οποίοι υπό την επίδραση της αυτονομιστικής οργάνωσης του υποστηρικτή της μπουρζουαζίας Todor Aleksandrov έδρασαν σαν εργαλείο στα χέρια της φασιστικής κυβέρνησης Cankov κατά την αιματηρή καταστολή των Βουλγάρων αγροτών και εργατών, αυτή η επίθεση της τσαγκωφικής κυβέρνησης σε συνεννόηση με τη γιουγκοσλαβική κυβέρνηση θα γίνει μάθημα, θα βοηθήσει να συνειδητοποιήσουν τον προδοτικό ρόλο μερικών από τους ηγέτες τους και θα τους αποκαλύψει το σωστό δρόμο του αγώνα για την απελευθέρωση της Μακεδονίας από τους καταπιεστές της. Θα τους οδηγήσει στο δρόμο ενός ενιαίου μακεδονικού, επαναστατικού, μαζικού κινήματος για την ελευθερία μαζί με τους εργάτες, αγρότες και τις κομμουνιστικές μας οργανώσεις.

Εκ νέου επαναλαμβάνεται το μάθημα από τη μέχρι σήμερα ιστορική εμπειρία του μακεδονικού κινήματος, ότι δηλαδή πρέπει να απελευθερωθεί από την κηδεμονία των αστικών κυβερνήσεων των βαλκανικών χωρών και να δημιουργηθεί ένα μαζικό επαναστατικό μακεδονικό κίνημα για την κατάκτηση μιας αυτόνομης και ενιαίας Μακεδονίας.

Για να πετύχει ο αγώνας αυτού του μαζικού μακεδονικού κινήματος ενάντια στην εθνική υποδούλωση, απαιτείται να διεξάγεται αυτός χέρι-χέρι με τον αγώνα των εργαζόμενων μαζών στις βαλκανικές χώρες ενάντια στην αστική τους τάξη, για τη δημιουργία των εργατοαγροτικών κυβερνήσεων, οι οποίες είναι οι μόνες που θα είναι σε θέση να θέσουν τέλος στην εθνικιστική και ιμπεριαλιστική πολιτική έναντι της Μακεδονίας.

Η κατάσταση των εργατών και των αγροτών τόσο στη Μακεδονία όσο και στη Βουλγαρία και τη Γιουγκοσλαβία γίνεται όλο και πιο δύσκολη. Οι κυβερνήσεις της Βουλγαρίας και της Γιουγκοσλαβίας διεξάγουν σε βάρος τους ένα εγκληματικό παιχνίδι και προετοιμάζουν νέους αιματηρούς τυχοδιωκτισμούς, από τους οποίους θα υποφέρουν κυρίως οι εργαζόμενες μάζες στη Μακεδονία, τη Γιουγκοσλαβία και τη Βουλγαρία.

Η αντιπαράθεση του μακεδονικού κινήματος στον αγώνα των εργαζόμενων μαζών των βαλκανικών χωρών, καθώς και η αντιπαράθεση των μακεδονικών οργανώσεων στα κομμουνιστικά και τα άλλα λαϊκά κόμματα, που στέκουν επικεφαλής αυτού του αγώνα, αποτελεί δουλική υπηρεσία στην ιμπεριαλιστική και τρομοκρατική πολιτική της βαλκανικής μπουρζουαζίας και των κυβερνήσεων έναντι της Μακεδονίας, αποδυναμώνει τον αγώνα των εργαζόμενων μαζών, καθυστερεί τη νίκη του μακεδονικού κινήματος και αυξάνει τον κίνδυνο πολέμου στα Βαλκάνια.

Η Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία επιστείει την προσοχή του μακεδονικού πληθυσμού και όλων των εργαζομένων των βαλκανικών χωρών στο νέο, ιδιαίτερα επικίνδυνο παιχνίδι, που διεξάγεται με το μακεδονικό ζήτημα και το οποίο απειλεί με έκρηξη ενός νέου αιματηρού λουτρού μεταξύ των βαλκανικών λαών και με νέα ερήμωση και εξαθλίωση.

Η Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία απευθύνει έκκληση προς όλες τις αληθινά επαναστατικές μακεδονικές οργανώσεις, ομάδες και στοιχεία να εναντιωθούν αποφασιστικά στον κίνδυνο πολέμου στα Βαλκάνια, που δημιουργείται ως αποτέλεσμα της ιμπεριαλιστικής πολιτικής της βουλγαρικής αστικής τάξης στο μακεδονικό ζήτημα, καθώς και εξαιτίας των προσπαθειών της σερβικής αστικής τάξης να προχωρήσει την κατάλληλη στιγμή σε ένοπλη εισβολή στη Βουλγαρία για να κατακτήσει την περιοχή του Πετριτσίου και την ανθρακοφόρο περιοχή του Πέρνικ (το βουλγαρικό Ρουρ), τους καλεί να τεθούν αποφασιστικά εναντίον της προετοιμαζόμενης στρατιωτικής εισβολής για την κατάκτηση βουλγαρικών περιοχών. Απευθύνει έκκληση προς τις εργαζόμενες μάζες των Βαλκανίων να αγωνισθούν για τη δημιουργία ειρηνικών και αδελφικών σχέσεων μεταξύ των βαλκανικών λαών και για την ενίσχυση με όλες τις δυνάμεις του μακεδονικού πληθυσμού στον αγώνα του για εθνική αυτοδιάθεση και για μία αυτόνομη Μακεδονία.

Δρώντας μ' αυτό το πνεύμα, οι εργαζόμενες μάζες των βαλκανικών χωρών και ο εθνικά καταπιεζόμενος μακεδονικός πληθυσμός δεν πρέπει να ξεχνούν, ότι η ειρήνη στα Βαλκάνια και οι αδελφικές σχέσεις μεταξύ των βαλκανικών λαών, καθώς και η απελευθέρωση των σκλαβωμένων λαών, μπορούν να εξασφαλισθούν μόνο με τη δημιουργία εργατοαγροτικών κυβερνήσεων στις βαλκανικές χώρες στη θέση των αστικών κυβερνήσεων και των δυναστειών και με την εθελοντική ένωση των βαλκανικών λαών σε μία βαλκανική ομοσπονδιακή δημοκρατία.

Κάτω η εθνική και πολιτική καταπίεση της Μακεδονίας, κάτω η φασιστική αντίδραση στις βαλκανικές χώρες!

Κάτω η κατακτητική πολιτική εναντίον της Μακεδονίας, που οδηγεί αναπόφευκτα σε νέους πολέμους!

Ζήτω το Ενιαίο μέτωπο των εργαζόμενων στον αγώνα για εργατοαγροτικές κυβερνήσεις στις βαλκανικές χώρες και για την απελευθέρωση των υποδουλωμένων λαών!

Ζήτω η ενιαία και αυτόνομη Μακεδονία!

Ζήτω η εθελοντική ένωση των βαλκανικών λαών στην ομοσπονδιακή βαλκανική δημοκρατία!

Το προεδρείο της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας.

Internationale Presse-Korrespondenz, N° 36, 21-3-1924, σελ. 421-422.

4.

[Εισήγηση του Manuil'skij στο 5ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς (Μόσχα, 17-6 έως 8-7-1924) για το εθνικό ζήτημα: η αναφορά στο Μακεδονικό ζήτημα.]

5ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς
20η Συνεδρίαση, 30-6-1924, 11.15'

Σύντροφος Manuil'skij:

... Το εθνικό ζήτημα δεν τίθεται για πρώτη φορά στην ημερήσια διάταξη των διεθνών μας συνεδρίων. Στο 2ο Παγκόσμιο Συνέδριο καθορίσαμε τη βασική κατεύθυνση των αρχών για το εθνικό ζήτημα... Η ορθότητα της καθορισμένης στο 2ο Συνέδριο γραμμής αποδείχθηκε από την πορεία εξέλιξης των γεγονότων στην Ευρώπη και τις αποικίες...

... Στην Ευρώπη, στα κράτη με ισχυρές εθνικές μειονότητες, παρατηρούμε όξυνση των εθνικών συγκρούσεων. Η ειρήνη των Βερσαλιών και οι συμφωνίες ειρήνης που την ακολούθησαν βαλκανοποίησαν την Κεντρική Ευρώπη. Στη θέση των μεγάλων αυτοκρατοριών με ενιαίο οικονομικό χώρο δημιούργησαν πολυεθνική διάσπαση με την δημιουργία των έτσι ονομαζόμενων εθνικών κρατών...

... Επιτρέψτε μου να παραθέσω μερικά αριθμητικά στοιχεία για την εθνική σύνθεση αυτών των νέων κρατών. Ας πάρουμε ένα τέτοιο "εθνικό" κράτος όπως η Γιουγκοσλαβία. Μέχρι τον πόλεμο στη Σερβία ζούσαν 3 εκατομμύρια Σέρβοι. Σήμερα ο πληθυσμός της Γιουγκοσλαβίας ανέρχεται σε 11.850.000, εκ των οποίων οι Σέρβοι είναι μόνο 5 εκατομμύρια, δηλαδή το 42,2%. Η υπόλοιπη μάζα του πληθυσμού αποτελείται από διαφορετικές εθνότητες. Στη σύνθεση της σημερινής Γιουγκοσλαβίας εντάσσονται περίπου 2.800.000 Κροάτες, δηλαδή το 23,7% του συνολικού πληθυσμού, 950.000 Σλοβένοι -8% περίπου-, 750.000 Σερβοκροάτες μουσουλμάνοι -6,3%-, 600.000 Μακεδόνες -5%-, 600.000 Γερμανοί -5%-, 500.000 Ούγγροι -4%- και 650.000 άλλες εθνότητες -5,6 %-. Ορίστε το τυπικό παράδειγμα "εθνικού κράτους"...

... Στην Ελλάδα, ο ελληνικός πληθυσμός αποτελεί το 68,4%...

... Τι μας δείχνουν αυτοί οι αριθμοί; Μας δείχνουν ότι το εθνικό ζήτημα αποκτά πλέον για την Κεντρική Ευρώπη τεράστια σημασία...

... Γιατί τίθεται το εθνικό ζήτημα στο συνέδριο; Θέσαμε το εθνικό ζήτημα στο 5ο Παγκόσμιο Συνέδριο για τρεις λόγους:

Πρώτο, γιατί στο 2ο Συνέδριο για πρώτη φορά, βασιζόμενοι στην πλούσια εμπειρία της ρωσικής λενινιστικής-σταλινικής σχολής ερμηνείας του εθνικού ζητήματος, ρίξαμε την ιδέα του ενιαίου επαναστατικού μετώπου του προλεταριάτου με τα καταπιεσμένα έθνη και τις αποικίες. Όμως δεν συγκεκριμενοποιήσαμε τις μεθόδους υλοποίησης αυτού του ενιαίου μετώπου και δεν θα μπορούσαμε να τις συγκεκριμενοποιήσουμε, λόγω της έλλειψης εμπειρίας σε διεθνή κλίμακα. Στα τέσσερα χρόνια του αγώνα μας συγκεντρώθηκαν αρκετά στοιχεία και πλούσιο υλικό για την εφαρμογή του ενιαίου επαναστατικού μετώπου του προλεταριάτου με τις καταπιεσμένες εθνότητες σε διάφορες χώρες, ώστε να μπορέσουμε να επιτρέψουμε στους εαυτούς μας να γενικεύσουμε αυτήν την εμπειρία.

Δεύτερο, σε αρκετές χώρες, τα νεαρά κομμουνιστικά τμήματά μας κατά την πορεία της εφαρμογής του ενιαίου μετώπου με τις καταπιεσμένες εθνότητες, ή, μιλώντας ειλικρινέστερα, κατά την αγνόησή του, διέπραξαν μια σειρά από λάθη, για την ανάλυση των οποίων θα αφιερώσω το δεύτερο μέρος της εισήγησης.

Τέλος, τρίτο, κατά το διάστημα του μας χωρίζει από το 2ο Συνέδριο συνέβη ένα γεγονός ιδιαίτερης πολιτικής σημασίας. Εννοώ τη δημιουργία, στη Σοβιετική Ρωσία, της Ένωσης των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, σαν μέσο επίλυσης του εθνικού ζητήματος σε καθεστώς δικτατορίας του προλεταριάτου σε μια πολυεθνική αγροτική χώρα...

... Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η αστική τάξη, μέσα στο πλαίσιο του καπιταλιστικού κράτους, δεν είναι σε θέση να επιλύσει το εθνικό ζήτημα. Αλλά αυτό καθόλου δε σημαίνει, ότι θα πρέπει να μεταθέσουμε την χρήση του δικαιώματος της απόσχισης των καταπιεσμένων εθνών για μετά την νίκη της σοσιαλιστικής επανάστασης σε όλο τον κόσμο. Αξίζει να ξαναδούμε τις αποφάσεις των συντρόφων από τα Βαλκάνια για το εθνικό ζήτημα, για να πεισθούμε ότι το δικαίωμα του αποχωρισμού έχει γι' αυτούς αυτόν ακριβώς το χαρακτήρα. Το δικαίωμα του αποχωρισμού το συνδέουν με την προϋπόθεση δημιουργίας βαλκανικής ομοσπονδίας σοβιετικών εργατοαγροτικών δημοκρατιών. Αλλά τι σημαίνει τέτοιου είδους προϋπόθεση; Τα Βαλκάνια είναι ο κόμβος όλης της ιμπεριαλιστικής πολιτικής των μεγάλων ευρωπαϊκών κρατών. Η νίκη της εργατοαγροτικής εξουσίας στα Βαλκάνια, σε τούτο το κέντρο διερχομένων των διεθνών ιμπεριαλιστικών ομάδων, σημαίνει νίκη του διεθνούς προλεταριάτου. Συνεπώς, μια τέτοια τοποθέτηση του ζητήματος σημαίνει ότι αποφεύγουμε τα οξυμένα προβλήματα του παρόντος...

... Είναι χαρακτηριστική η θέση του σύντροφου Markovic σε σχέση με τη Μακεδονία. Γνωρίζετε ότι σήμερα η Μακεδονία, μετά το διαμελισμό της ανάμεσα στους Σέρβους, τους Έλληνες και τους Βούλγαρους, παίζει σε σχέση με τα βαλκανικά κράτη τον ίδιο ρόλο που παίζουν τα Βαλκάνια στην Ευρώπη. Γύρω από τη Μακεδονία, και ιδιαίτερα γύρω από το ζήτημα της εξόδου προς το Αιγαίο και τον αγώνα για το λιμάνι της Θεσσαλονίκης, διεξάγεται ανάμεσα στα μικρά βαλκανικά θηρία σκληρός αγώνας. Όμως, ταυτόχρονα, στη Μακεδονία υπάρχει ισχυρό εθνικό κίνημα για την

επανασύσταση ενός ανεξάρτητου κράτους. Πώς λοιπόν αντιλαμβάνεται ο σύντροφος Markovic αυτό το εθνικό κίνημα; Στα άρθρα του εκφράζει την άποψη, ότι το μακεδονικό ζήτημα δεν είναι βαλκανικό ζήτημα αλλά πανευρωπαϊκό, συνεπώς δεν μπορεί να λυθεί ριζικά μέχρι τη νίκη του προλεταριάτου επί της αστικής τάξης. Ποιά πρακτικά καθήκοντα απορρέουν από μια τέτοια τοποθέτηση του ζητήματος; Μόνο η παθητικότητα του κομμουνιστικού κόμματος σε ένα από το πιο καυτά προβλήματα που απασχολούν σήμερα τους βαλκανικούς λαούς. Αν δούμε προσεχτικά αυτή τη θέση, θα συμπεράνουμε ότι τέτοιου είδους αντιλήψεις έχουν τις ρίζες τους στη 2η Διεθνή.

Βασική προϋπόθεση όλης της τοποθέτησης για το εθνικό ζήτημα του σύντροφου Markovic αποτελεί η αντίληψη ότι το προλεταριάτο πρέπει να πάρει το αστικό κράτος με αυτά τα σύνορα που δημιουργήθηκαν μετά από μια σειρά πολέμων και βίας. Σε αυτή τη θεωρία βρίσκουμε στοιχεία από την τοποθέτηση για το εθνικό ζήτημα της γνωστής αυστριακής σχολής του Otto Bauer. Αυτή ακριβώς η σχολή έβλεπε τη λύση του εθνικού ζητήματος -με τη χαρακτηριστική για τους Αυστριακούς εθνικιστές αντίληψη- στη διατήρηση με οποιοδήποτε κόστος των συνόρων της αυστριακής αυτοκρατορίας. Γι' αυτό το λόγο, η σχολή αυτή περιορίζει όλο το εθνικό ζήτημα, σε ένα τέτοιο πολυεθνικό κράτος όπως η πρώην Αυστροουγγαρία, σε ζήτημα αγώνα για την αναθεώρηση του συντάγματος.

Στην άποψη της επαναστατικής αυτοδιάθεσης των λαών, οι Αυστριακοί σοσιαλδημοκράτες αντιπαραθέτουν τον αγώνα για την εθνική μεταρρύθμιση. Όλη η λύση του εθνικού ζητήματος, κατά τη γνώμη τους, συνίσταται στην αλλαγή δυο παραγράφων στο αυστριακό σύνταγμα. Γνωρίζουμε, σύντροφοι, ότι σε αυτή τη σχολή η δικιά μας ρωσική σχολή για το εθνικό ζήτημα, κήρυξε πόλεμο μέχρι θανάτου. Και, παρόλα αυτά, τώρα, μετά από όλη αυτή τη διαμάχη που είχαμε με τον Otto Bauer, μετά από πέντε χρόνια ύπαρξης της Κομμουνιστικής Διεθνούς, παρατηρούμε την παλινόρθωση των αντιλήψεων της αυστριακής σχολής μέσα στις γραμμές των Γιουγκοσλάβων συντρόφων μας.

Σε αυτόν τον τύπο των λαθών μπορούμε να εντάξουμε και τη θέση των Ελλήνων συντρόφων μας για το μακεδονικό ζήτημα. Πριν μερικούς μήνες, η Εκτελεστική Επιτροπή της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας, εν όψει μιας ένοπλης σύγκρουσης στα Βαλκάνια, ψήφισε ένα μανιφέστο, με το οποίο καλούσε το προλεταριάτο των βαλκανικών χωρών να υπερασπίσει την ανεξαρτησία της Μακεδονίας. Το Ελληνικό κομμουνιστικό κόμμα, όχι μόνο δε δημοσίευσε αυτό το μανιφέστο, αλλά και απέστειλε αιτιολογημένη διαμαρτυρία ενάντια στη λήψη παρόμοιων ντοκουμέντων, από την Εκτελεστική Επιτροπή της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας. Και ρωτάω, πού θα πρέπει να αναζητήσουμε τις ρίζες μιας τέτοιας πνευματικής κατάστασης; Αναμφίβολα στα υπολείμματα των απόψεων, που κάποτε προπαγάνδιζε έντονα η αυστριακή σχολή...

... Η δημιουργία της ένωσής μας θα πρέπει να αποτελέσει για τα ευρωπαϊκά μας κόμματα ισχυρό προπαγανδιστικό όπλο, γιατί τους προσφέρει τη δυνατότητα να αντιπαραθέσουν το σοβιετικό τρόπο επίλυσης του εθνικού ζητήματος έναντι της λύσης που δίνεται στο πλαίσιο των αστικών κρατών. Να λοιπόν, γιατί η εμπειρία μας θα πρέπει να γίνει κτήμα όλου του προλεταριάτου. Με αυτές τις γενικές παρατηρήσεις θα ήθελα να ολοκληρώσω την εισήγησή μου. Υποθέτω, ότι στην εθνική επιτροπή, που θα δημιουργηθεί στο 5ο Παγκόσμιο Συνέδριο, θα βρούμε τέτοιες πρακτικές αποφάσεις, οι οποίες θα μας βοηθήσουν να προωθήσουμε το εθνικό κίνημα σε διάφορες χώρες, δίνοντάς του επαναστατική κατεύθυνση. Ο καιρός των διακηρύξεων γενικού χαρακτήρα έχει περάσει. Ήρθε ο καιρός της μεγάλης επαναστατικής δουλειάς στις αποικίες και στις γραμμές των εθνικών μειονοτήτων. Αν μπορέσουμε να ανταποκριθούμε σε αυτόν το στόχο, τότε θα έχουμε δημιουργήσει κατά το ήμισυ τις συνθήκες για την επιτυχία της διεθνούς επανάστασης, της υπόθεσης που υπηρετούμε, φρουρός της οποίας είναι η Κομμουνιστική Διεθνής.

Pjatyj vsemirnyj Kongress Kommunisticeskogo Internacionala (17 Ijunja - 8 Ijulja 1924 goda), Stenograficeskij otcet - Cast pervaja, Gosudarstvennoe Izdatel'stvo, Moskva-Leningrad 1925, σελ. 589-603.

5.

[Ομιλία του Ελληνα αντιπροσώπου Σ. Μάξιμου στο 5ο Παγκόσμιο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς, στο θέμα ημερήσιας διάταξης περί εθνικού ζητήματος.]

5ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς
22η Συνεδρίαση, 1-7-1924, απογευματινή συνεδρίαση

Σύντροφος Μάξιμος (Ελλάδα):

Ο σύντροφος Manuil'skij στην εισήγησή του για το εθνικό ζήτημα απαρίθμησε ενώπιον του συνεδρίου κάποια παραδείγματα από λάθη που διαπράχθηκαν από διάφορα κομμουνιστικά κόμματα σε σχέση με αυτό το ζήτημα.

Ο σύντροφος Manuil'skij παρουσίασε το ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα με τέτοιο τρόπο, σαν να ενδιαφέρεται πολύ περισσότερο για το ζήτημα των συνόρων της Ελλάδας παρά για την υλοποίηση των αποφάσεων της Βαλκανικής Ομοσπονδίας και για το επαναστατικό κίνημα στα Βαλκάνια.

Σύντροφοι, γνωρίζετε, ότι ξεκινώντας από το 1912 και ως το 1923, η αστική Ελλάδα διεξήγαγε μια σειρά από πολέμους. Μετά το Βαλκανικό Πόλεμο, ξέσπασε πόλεμος μεταξύ της Ελλάδας και της Βουλγαρίας κι έπειτα ο Ευρωπαϊκός, στον οποίο συμμετείχε και η Ελλάδα και μάλιστα η ελληνική αστική τάξη κατόρθωσε να διευρύνει τα ελληνικά σύνορα, φτάνοντας μέχρι την ανατολική Θράκη, κοντά στην Κωνσταντινούπολη.

Η ελληνική αστική τάξη άναψε το καντήλι της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, έχοντας σκοπό να υποδαυλίσει τα σωβινιστικά πάθη και τις εθνικιστικές τάσεις που είναι ιδιαίτερα ζωντανές στον ελληνικό πληθυσμό της Τουρκίας.

Επίσης γνωρίζετε, ότι κατά τη διάρκεια όλου αυτού του διαστήματος, τα σύνορα της Ελλάδας άλλαζαν συνέχεια. Αν ο σύντροφος Manuil'skij επιθυμούσε να μελετήσει λίγο πιο συστηματικά τις αιτίες των αλλαγών των συνόρων - ιδιαίτερα μετά την ήττα της ελληνικής αστικής τάξης στη Μικρά Ασία - τότε αναμφίβολα θα μας παρουσίαζε τη θέση του ελληνικού Κομμουνιστικού Κόμματος για το εθνικό ζήτημα διαφορετικά. Πραγματικά, το 1921-1922, το ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα δρούσε συγκεκριμένα, με όλες του τις δυνάμεις, όχι μόνο ενάντια στο σωβινιστικό πόλεμο της ελληνικής αστικής τάξης αλλά και υπέρ των δικαιωμάτων των εθνοτήτων. Το 1921-1922 τα τρία τέταρτα των μελών του ελληνικού Κομμουνιστικού Κόμματος ήταν στις φυλακές, εξαιτίας ακριβώς της δράσης τους που αφορούσε στο εθνικό ζήτημα. Αυτό αποδεικνύει ότι το Κομμουνιστικό Κόμμα διεξήγαγε ενεργή πολιτική για το εθνικό ζήτημα και ότι δυναμικά υπεράσπιζε τα δικαιώματα των εθνικών μειονοτήτων.

Όμως ο σύντροφος Manuil'skij αναφέρθηκε ειδικά στο Μακεδονικό ζήτημα και κατηγορεί το ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα ότι, σε αυτό το ζήτημα, ακολούθησε την πολιτική της αυστριακής σχολής του Otto Bauer. Όμως η πολιτική μας δεν είναι έτσι, όπως την αντιλαμβάνεται ο σύντροφος Manuil'skij. Θα σας διαβάσω ένα άρθρο του κομματικού μας όργανου για το Μακεδονικό ζήτημα και θα δείτε ότι η θέση του ελληνικού Κομμουνιστικού Κόμματος για τις εθνικές μειονότητες και ειδικά για το Μακεδονικό ζήτημα είναι τελείως διαφορετική.

Να τι λέμε σε αυτό το άρθρο για το Μακεδονικό ζήτημα:

"Εμείς δεν είμαστε ενάντια στο να είναι τα βαλκανικά κομμουνιστικά κόμματα, μαζί με τους κομμουνιστές όλων των άλλων χωρών, οι πιο θερμοί υποστηρικτές των δικαιωμάτων των εθνικών μειονοτήτων. Κάθε εθνική μειονότητα θα βρει σε μας τον υπερασπιστή του εθνικού της αγώνα, αφού αυτός ο αγώνας είναι συγχρόνως και αγώνας ενάντια στην κυρίαρχη αστική τάξη, που είναι κυρίαρχη και απο εθνική άποψη.

"Στη Βουλγαρία, οι κομμουνιστές με επικεφαλής το σύντροφο Blagoev, υπερασπίστηκαν τα δικαιώματα της ελληνικής μειονότητας, σε μια στιγμή μάλιστα που μαινόταν ο σωβινισμός και οι Βούλγαροι σωβινιστές αφάνιζαν τον ελληνικό πληθυσμό."

Και στη συνέχεια λέμε:

"Για μας το ζήτημα των εθνικών μειονοτήτων και το ζήτημα του αγώνα για τα δικαιώματα αυτών των μειονοτήτων είναι ζητήματα ξεκάθαρα και δεν είναι καθόλου παράξενο που οι κομμουνιστές, και ειδικά οι Βαλκάνιοι, αγωνίζονται για τα δικαιώματα των εθνικών μειονοτήτων.

"Όμως το γεγονός, ότι το Πολεμικό Συμβούλιο στη Θεσσαλονίκη (εκείνο το διάστημα στη Θεσσαλονίκη συνεδρίαζε το Πολεμικό Συμβούλιο, εξετάζοντας το Μακεδονικό ζήτημα) μελετάει το Μακεδονικό ζήτημα, αποδεικνύει ότι αυτό το ζήτημα πραγματικά υπάρχει και αποτελεί ένα από τα πιο σοβαρά ζητήματα στα Βαλκάνια.

"Λέγοντας "Μακεδονικό ζήτημα" έχουμε υπόψη μας, όχι μόνο τη σημασία του για την Ελλάδα, αφού το Μακεδονικό ζήτημα έχει την ίδια σημασία για τη Γιουγκοσλαβία και για τη Βουλγαρία, μια και η Μακεδονία είναι μοιρασμένη μεταξύ αυτών των κρατών. Γι' αυτό και εμείς δε λέμε "ελληνική Μακεδονία", αλλά "Μακεδονία καταληφθείσα από τους Έλληνες".

Η βαλκανική αστική τάξη ήθελε να αλλάξει τον εθνικό χαρακτήρα της Μακεδονίας, αλλά δεν μπόρεσε να το κατορθώσει και οι πληθυσμιακές ανακατατάξεις στη Μακεδονία που κατέχουν οι Έλληνες διόλου δεν άλλαξαν την κατάσταση.

Για μας, ο αγώνας για τα δικαιώματα των μειονοτήτων συνδέεται στενά με την υπάρχουσα κατάσταση στη Μακεδονία. Το μακεδονικό ζήτημα, σύμφωνα με την άποψή μας, δεν είναι μόνο ζήτημα του παρόντος. Θα συνεχίζει να υπάρχει, μέχρι τη στιγμή που ο Μακεδόνας εργάτης και

αγρότης θα γίνουν οι αφέντες της χώρας τους. Παρά τις προσπάθειες της βαλκανικής αστικής τάξης να αλλάξει τον εθνικό χαρακτήρα της Μακεδονίας, αυτή συνεχίζει να παραμένει ενωμένη.

Σύντροφοι, απ' όλα αυτά προκύπτει, ότι το ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα, σε καμιά περίπτωση δεν ήταν αντίθετο με τις αποφάσεις της Βαλκανικής Ομοσπονδίας, αν και ο σύντροφος Manuil'skij υποστήριξε ότι το κόμμα μας ήταν αντίθετο με την δημοσίευσή τους.

Αυτό σύντροφοι δεν είναι αλήθεια. Το άρθρο που μόλις τώρα σας διάβασα καθώς και τα ντοκουμέντα που βρίσκονται στη διάθεσή μου και αφορούν στις αποφάσεις που πήρε η Κεντρική Επιτροπή του ελληνικού Κομμουνιστικού Κόμματος για τη διοργάνωση συνδιάσκεψης των μακεδονικών κομματικών οργανώσεων και για την υλοποίηση των αποφάσεων της Βαλκανικής Ομοσπονδίας, αποδεικνύουν ότι το ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα δεν ήταν αντίθετο με αυτές τις αποφάσεις.

Είναι αλήθεια, ότι στείλαμε γράμμα στη Βαλκανική Ομοσπονδία, εκφράζοντας τη διαμαρτυρία μας, γιατί η Βαλκανική Ομοσπονδία, *προβάλλοντας το σύνθημα της Μακεδονικής αυτονομίας, δεν έλαβε υπόψη της τις συνθήκες υλοποίησης αυτού του συνθήματος στην Ελλάδα.* Και αυτό είχε σαν συνέπεια τα ακόλουθα: πρόσφατα, όπως ήδη έχω πει, η ελληνική αστική τάξη θέλησε να αλλάξει τον εθνικό χαρακτήρα της Μακεδονίας και, όπως γνωρίζετε, μετά τη συνθήκη της Λωζάνης, όλος ο τουρκικός πληθυσμός αυτής της χώρας ήταν αναγκασμένος να την εγκαταλείψει, ενώ στη θέση του η ελληνική αστική τάξη εγκατέστησε 750.000 Έλληνες πρόσφυγες. Το ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα αγωνίστηκε και συνεχίζει να αγωνίζεται εναντίον αυτών των ανταλλαγών καθώς και εναντίον της Συνθήκης της Λωζάνης και επανειλημμένα τάχθηκε ενάντια στα παραπάνω και θα ήμαστε απόλυτα ικανοποιημένοι αν και οι Τούρκοι σύντροφοι ενεργούσαν από την πλευρά τους κατά τον ίδιο τρόπο, ενάντια στη συνθήκη της Λωζάνης.

Όμως ο αγώνας εναντίον της συνθήκης της Λωζάνης και των ανταλλαγών του πληθυσμού δεν αλλάζει καθόλου το γεγονός, ότι στη Μακεδονία βρίσκονται 700.000 Έλληνες πρόσφυγες.

Από την άποψη της υλοποίησης του συνθήματος της Αυτόνομης Μακεδονίας -και αυτό το ζήτημα είναι το πιο ουσιαστικό- το Ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα ήταν αναγκασμένο να επιστήσει την προσοχή (για αυτό ακριβώς ζήτησε και τις πρακτικές οδηγίες από την Βαλκανική Ομοσπονδία) *στο γεγονός, ότι η εργατική και αγροτική τάξη της Ελλάδας δεν ήταν έτοιμες για ένα τέτοιο σύνθημα, πολύ περισσότερο που το Ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα μόλις πρόσφατα πρόβαλε το σύνθημα της μακεδονικής αυτονομίας και το έθεσε ενώπιον των μαζών.*

Αλλά η διαμαρτυρία μας αφορούσε αποκλειστικά στο γεγονός ότι η Βαλκανική Ομοσπονδία δεν έλαβε υπόψη της τις ειδικές συνθήκες και τις πρακτικές δυσκολίες, υπό τις οποίες το κόμμα μας ήταν αναγκασμένο να δουλέψει.

Έτσι λοιπόν, η διαμαρτυρία του ελληνικού Κομμουνιστικού Κόμματος δεν αφορούσε στη δημοσίευση των αποφάσεων. Εμείς μπορούμε να αποδείξουμε ότι δουλέψαμε για την υλοποίηση των αποφάσεων της Βαλκανικής Συνδιάσκεψης.

Pjatyj vsemirnyj Kongress Kommunisticeskogo Internacionala (17 Ijunja - 8 Ijulja 1924 goda), Stenograficeskij otcet - Cast pervaja, Gosudarstvennoe Izdatel'stvo, Moskva-Leningrad 1925, σελ. 659-661.

6.

[Οι αποφάσεις του 5ου Παγκόσμιου Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς για τη Μακεδονία-Θράκη]

Το 5ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Αποφάσεις για τα εθνικά ζητήματα στην Κεντρική Ευρώπη και στα Βαλκάνια.

...

Μακεδονία και Θράκη

1) Τα ζητήματα της Μακεδονίας και της Θράκης είναι εδώ και μία δεκαετία η αιτία συνεχών αιματηρών συγκρούσεων ανάμεσα στην Τουρκία, τη Βουλγαρία, την Ελλάδα και τη Γιουγκοσλαβία καθώς και ένα μέσο άσκησης ιμπεριαλιστικής πολιτικής στα Βαλκάνια.

Ο τελευταίος ιμπεριαλιστικός πόλεμος του 1914-1918 στα Βαλκάνια, που τελείωσε με την οικονομική καταστροφή, την πολιτική υποδούλωση και το μοίρασμα της Μακεδονίας και της Θράκης

ανάμεσα στη Γιουγκοσλαβία, την Ελλάδα και τη Βουλγαρία, έχει οξύνει το εθνικό ζήτημα και βαθύνει τα μίση ανάμεσα στους λαούς.

Η μοιρασιά της Μακεδονίας ανάμεσα στη Γιουγκοσλαβία, την Ελλάδα και τη Βουλγαρία ενδυνάμωσε την επιθυμία των Μακεδόνων, στα διάφορα τμήματα της διαμελισμένης πατρίδας τους, να ενωθούν και να συγκροτήσουν μια ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία.

Η ίδια επιθυμία για μια ανεξάρτητη Θράκη ενώνει τον διαμελισμένο, ανάμεσα σε Ελλάδα, Τουρκία και Βουλγαρία, θρακικό λαό.

2) Αυτή η κατάσταση αποδίδει στο ζήτημα της Μακεδονίας και της Θράκης έναν κομβικό και πρωταρχικό ρόλο, ο οποίος υποχρεώνει τη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία να εργαστεί για την επίλυσή του στην κατεύθυνση της προώθησης της προλεταριακής επανάστασης στα Βαλκάνια. Το συνέδριο επισημαίνει με ικανοποίηση, πως η 6η Συνδιάσκεψη της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας κατέληξε σε μία απόφαση που αντιμετωπίζει συνολικά αυτό το πρωταρχικής σημασίας πρόβλημα.

3) Το Συνέδριο εκτιμά πως τα διατυπωμένα από τη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία συνθήματα: "Ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία", "Ενιαία και ανεξάρτητη Θράκη", είναι απολύτως ορθά και αληθινά επαναστατικά. Τα συνθήματα για αυτονομία διαφόρων τμημάτων της Μακεδονίας και της Θράκης στο πλαίσιο των συνόρων ενός από τα αστικά κράτη, όπως αυτά προέκυψαν τεχνητά από τη συνθήκη των Σεβρών και άλλες, πρέπει να απορριφθούν ως οπορτουνιστικά και ευνοϊκά για μία συμμαχία ανάμεσα σε εύπορα στρώματα των πληθυσμών της Μακεδονίας και της Θράκης και στις κυρίαρχες τάξεις των προαναφερόμενων κρατών, με στόχο την κοινωνική και εθνική καταπίεση των φτωχών στρωμάτων του πληθυσμού της Μακεδονίας και της Θράκης.

4) Το συνέδριο υπογραμμίζει, ταυτοχρόνως, ότι η επαναστατική πάλη του μακεδονικού και του θρακικού λαού για την εθνική και κοινωνική τους χειραφέτηση δεν μπορεί να είναι αποτελεσματική παρά μόνο όταν θα συντονιστεί με τον αγώνα των επαναστατών εργατών και αγροτών των Βαλκανίων.

5) Τα κομμουνιστικά κόμματα των Βαλκανίων και η Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία οφείλουν να υποστηρίζουν μ' όλη τους τη δύναμη τα εθνικά επαναστατικά κινήματα των καταπιεζόμενων λαών της Μακεδονίας και Θράκης για τη δημιουργία ανεξαρτήτων κρατών.

6) Η Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία συντονίζει και διευθύνει τη δραστηριότητα των κομμουνιστικών κομμάτων των βαλκανικών χωρών αναφορικά με τα εθνικά ζητήματα και ιδιαίτερα με τα ζητήματα της Μακεδονίας και της Θράκης.

La Correspondance Internationale, 4, N° 64, 10-9-1924, σελ. 678.

7.

[Απολογισμός του Προεδρείου της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας για το διάστημα από την 6η μέχρι την 7η Συνδιάσκεψη (Νοέμβριος 1923 - Ιούνιος 1924).]

Εισήγηση για τη δράση του Προεδρείου της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας, 9 Ιουλίου 1924.

...

Για το εθνικό ζήτημα, η Έκτη Συνδιάσκεψη είχε επισημάνει τη μεγάλη έλλειψη κατανόησης που βασιλεύει στα διάφορα κόμματα. Το Προεδρείο κατάφερε σε μεγάλο βαθμό να ξεπεράσει τις δυσκολίες που συνάντησε σ' αυτή την κατεύθυνση και ελπίζουμε ότι το Πέμπτο Συνέδριο θα μας βοηθήσει να τις υπερνικήσουμε τελείως.

Η πολιτική για το εθνικό ζήτημα συνάντησε πελώριες δυσκολίες στη Γιουγκοσλαβία, όπου υπάρχει δυνατή αντιπολίτευση που αρνείται την ύπαρξη εθνικού ζητήματος στη χώρα και δημιουργεί στο Προεδρείο μεγάλες δυσκολίες για τη δράση του βουλγαρικού και γιουγκοσλαβικού κόμματος στη Μακεδονία.

Το Βουλγαρικό κόμμα πλήρωσε ακριβά την έλλειψη προσοχής προς το εθνικό ζήτημα. Μόνο χάρη στα γεγονότα του Ιουνίου και Σεπτεμβρίου 1923 το εθνικό ζήτημα φωτίστηκε σωστά και το Βουλγαρικό κόμμα, αφού έλαβε τις αντίστοιχες αποφάσεις, άρχισε να δουλεύει με τους Μακεδόνες επαναστάτες.

Το Ρουμανικό κόμμα στη δράση του στη Βεσσαραβία καθοδηγήθηκε από τις αποφάσεις της συνδιάσκεψης. Όμως η προπαγάνδα του δεν ήταν αρκετή ούτε μέσα στη μειονότητα της Βεσσαραβίας ούτε στην Τρανσυλβανία.

Σχετικά με το Ελληνικό κόμμα, το Προεδρείο συνάντησε εδώ τις μεγαλύτερες δυσκολίες στο εθνικό ζήτημα, για το οποίο το Ελληνικό κόμμα δεν ενδιαφέρθηκε καθόλου. Έπρεπε να δημοσιευθεί η απόφαση της 6ης Βαλκανικής Συνδιάσκεψης για την αυτοδιάθεση των εθνών και τον αποχωρισμό τους από το κράτος, πράγμα που έγινε στο Δελτίο της Ομοσπονδίας.

Αντί να εξηγήσει τη σημασία της απόφασης στον πληθυσμό, το Ελληνικό κόμμα διαμαρτυρήθηκε ενάντια στη δημοσίευσή της, με το αιτιολογικό ότι, με τις σημερινές ιδιαίτερες πολιτικές συνθήκες στην Ελλάδα, αν δημοσιευθούν αυτές οι αποφάσεις θα λύσουν τα χέρια της κυβέρνησης για κάθε είδους διώξεις ενάντια στους κομμουνιστές.

Εξαιτίας αυτών των υποθέσεων το ελληνικό κόμμα δεν έκανε τίποτα για το μακεδονικό ζήτημα.

Το Προεδρείο συμφωνεί ότι στη Μακεδονία το ζήτημα περιπλέκεται από το γεγονός ότι σ' αυτή ζουν Ελληνες πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία. Μπορούμε να επεξεργαστούμε ειδική απόφαση για αυτούς τους πρόσφυγες, αλλά το Ελληνικό κόμμα πρέπει να αναγνωρίσει συνολικά το σύνθημα για ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία...

... Στην προσπάθειά του να υλοποιήσει τις αποφάσεις της 6ης Συνδιάσκεψης για το αγροτικό ζήτημα, το Προεδρείο συνάντησε επίσης πολλές δυσκολίες από την πλευρά μερικών κομμάτων.

Η Βουλγαρία αποτέλεσε ευχάριστη εξαίρεση. Κατά την περίοδο για την οποία γίνεται απολογισμός το Βουλγαρικό Κομμουνιστικό Κόμμα κατάφερε να δημιουργήσει υγιείς σχέσεις με τη βουλγαρική αγροτιά, γεγονός που πιστοποιεί ότι οι σύντροφοι στη Βουλγαρία κατανόησαν σωστά την απόφαση για το αγροτικό ζήτημα.

Δυστυχώς δεν μπορούμε να ισχυριστούμε το ίδιο για τα άλλα κόμματα και ιδιαίτερα για το Ελληνικό και το Ρουμανικό. Οι αποφάσεις για το αγροτικό ζήτημα έγιναν εκεί δεκτές πολύ επιφανειακά...

... *Ελλάδα*. Κατά το διάστημα του δημοψηφίσματος στην Ελλάδα, το Προεδρείο αναγκάστηκε να ασχοληθεί ειδικά με το Ελληνικό κόμμα. Σ' αυτό υπήρχαν τότε δύο τάσεις: το κόμμα ήταν υπέρ της συμμετοχής στο δημοψήφισμα, για να ψηφίσει υπέρ της δημοκρατίας, ενώ η αντιπολίτευση ήταν ενάντια σε κάθε συμμετοχή στο δημοψήφισμα, ανεξάρτητα από το αν θα ψήφιζαν υπέρ της δημοκρατίας ή της μοναρχίας, γιατί θεωρούσε ότι η συμμετοχή στις εκλογές αποτελεί προδοσία της προλεταριακής υπόθεσης. Το Προεδρείο θεώρησε απαραίτητο, το Ελληνικό κόμμα να συμμετάσχει στις εκλογές.

Εκτός αυτού, υπάρχουν ακόμη και άλλα βασικά ζητήματα, τα οποία αφορούν στην Ελλάδα και στο Ελληνικό κόμμα, και για τα οποία πρέπει να γίνει συζήτηση στη Βαλκανική Ομοσπονδία και στη συνδιάσκεψη...

Αρχείο Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας

8.

[Η εκτίμηση της 7ης Βαλκανικής Συνδιάσκεψης της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας (Μόσχα, 9 έως 18-7-1924) για την κατάσταση στις βαλκανικές χώρες και οι δοθείσες κατευθύνσεις για τη δράση των βαλκανικών κομμουνιστικών κομμάτων.]

Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία. Αποφάσεις της VII Βαλκανικής Συνδιασκέψεως. Η κατάσταση στα Βαλκάνια και τα άμεσα καθήκοντα των κομμουνιστικών κομμάτων.

I

Ο διαρκής κίνδυνος νέων ιμπεριαλιστικών πολέμων στα Βαλκάνια και η βαθειά εσωτερική κρίση, που ωριμάζει στις βαλκανικές χώρες και οδηγεί αναπόφευκτα σε εξεγέρσεις και στον εμφύλιο πόλεμο, επιβάλλει στα Κομμουνιστικά Κόμματα και στη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία σοβαρά και επιτακτικά καθήκοντα. Η συμφωνία του Φιούμε μεταξύ της Ιταλίας και Γιουγκοσλαβίας (πίσω απ' την οποία στέκει η Γαλλία) δεν αποσόβησε καθόλου τον κίνδυνο του πολέμου στις ακτές της Αδριατικής. Η επανάσταση στην Αλβανία, που υποθάλπεται απ' την ιμπεριαλιστική Ιταλία, έδειξε πόσον εύκολα σε οποιαδήποτε στιγμή μπορεί να ξεσπάση αιματηρή σύγκρουση στο σημείο αυτό της Βαλκανικής. Παρά τους δεκαετείς πολέμους, μολονότι η Μακεδονία και η Θράκη διαμοιράσθηκαν

μεταξύ των γειτονικών κρατών κάμποσες φορές, συχνά η ειρήνη στις ακτές του Αιγαίου Πελάγους και σήμερα προ παντός βρίσκεται υπό σοβαρήν απειλή. Η καταστροφική πανωλεθρία του ελληνικού ιμπεριαλισμού στη Μικρασία και οι αλλεπάλληλες στάσεις στην Ελλάδα διήγειραν εκ νέου τις κατακτητικές ορέξεις των κρατουσών τάξεων των γειτονικών κρατών (Γιουγκοσλαβίας, Βουλγαρίας, Τουρκίας). Με εξαιρετικά πυρετώδη κίνηση προετοιμάζονται οι ιμπεριαλιστές του Βελιγραδίου. Επιζητούνε να δημιουργήσουν με την κατάληψη της Θεσσαλονίκης μία ναυτική βάση, την οποία τους εμπόδισε να οργανώσουν στο Φιούμε η ιμπεριαλιστική Ιταλία. Και για να πραγματοποιήσουνε το σχέδιο αυτό, έχουν ανάγκη να εξασφαλίσουν πλήρως και οριστικώς την κυριαρχία τους επάνω στη Μακεδονία. Γι' αυτή την αιτία, το Μακεδονικό ζήτημα αποβαίνει περισσότερο από κάθε άλλη φορά, πηγή επικινδύνων συγκρούσεων μεταξύ των κυβερνήσεων του Βελιγραδίου και της Σόφιας. Στο διάστημα του παρελθόντος έτους κάμποσες φορές κατά συνέχειαν η Γιουγκοσλαβία απείλησε να καταλάβη τμήμα του βουλγάρικου εδάφους συναφώς με το Μακεδονικόν ζήτημα. Κίνδυνος της ειρήνης στα Βαλκάνια υπάρχει επίσης και από μια σύγκρουση μεταξύ Ρουμανίας και της Ενώσεως των Σοσιαλιστικών Σοβιετικών Δημοκρατιών απ' αφορμή της καταλήψεως της Βεσσαραβίας απομέρους της Ρουμάνικης ολιγαρχίας. Ο κίνδυνος αυτός ενισχύεται ακόμα συνεπεία του ανταγωνισμού των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων (Γαλλίας, Αγγλίας, Ιταλίας) για την ηγεμονία στα Βαλκάνια, στην Αδριατική, στο Αιγαίο και στη Μαύρη Θάλασσα, επίσης δε και συνεπεία των προσπαθειών τους να κάμουν τα Βαλκάνια βάση για μία δράση εναντίον της ΕΣΣΔ. Το ότι οι κίνδυνοι νέου πολέμου είναι πραγματικοί και απειλούν τους βαλκανικούς λαούς για πολύ γρήγορα, μαρτυρείται και από τους ακατάπαυστους εξοπλισμούς ιδίως της Γιουγκοσλαβίας και Ρουμανίας, οι οποίες παρά την δυσχερή στο έπακρο οικονομική και δημοσιονομική θέση τους δαπανούν υπέρογκα ποσά για τις στρατιωτικές παρασκευές.

Τα βαλκανικά κομμουνιστικά κόμματα όμως πρέπει να έχουν υπόψη τους πάντα, ότι η πυρκαϊά του πολέμου που θα ξεσπούσε σε οποιαδήποτε σημείο του βαλκανικού εδάφους, καθώς μας δείχνει η πείρα των προηγουμένων βαλκανικών πολέμων θα επεκταθεί αναπόφευκτα σ' όλες τις βαλκανικές χώρες. Και αυτό σημαίνει, ότι όλα τα βαλκανικά κομμουνιστικά κόμματα πρέπει εξίσου να αγωνισθούν εναντίον του κινδύνου του πολέμου.

Όσον αφορά αυτό είναι υποχρεωμένα κυρίως να εκτελέσουν τα ακόλουθα: 1) Να κρατούν σ' επιφυλακή τις μάζες και να στρέφουνε την προσοχή τους στον προετοιμαζόμενο νέον πόλεμο στα Βαλκάνια, ξεσκεπάζοντας τα κατακτητικά και αρπακτικά σχέδια των κυριάρχων τάξεων, των δυναστικών και μιλιταριστικών κύκλων και να δείχνουν το ρόλο που παίζουνε οι βαλκανικές κυβερνήσεις ως όργανα στα χέρια των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων. 2) Ν' αγωνισθούν με τον πιο αποφασιστικό τρόπο εναντίον του μιλιταρισμού και των ακατάπαυστων εξοπλισμών. 3) Να ξεσκεπάζουνε τις ασύστατες και κάλπικες αστικές και σοσιαλδημοκρατικές μεταρρυθμιστικές (μενσεβικικές) θεωρίες, οι οποίες όχι μόνο δεν είναι σε θέση ν' αποσοβήσουνε τον πόλεμο, αλλά και αποκοιμίζουνε τις μάζες και τις αποτραβάνε απ' τη πραγματική πάλη εναντίον του κινδύνου του πολέμου. 4) Να δείχνουνε στις μάζες επί τη βάσει της πείρας του προηγούμενου πολέμου ότι η άμυνα της πατρίδος με τους ιμπεριαλιστικούς πολέμους σημαίνει καταστροφή και υποδούλωση των εργαζομένων μαζών για την ικανοποίηση των αρπακτικών συμφερόντων μιας χούφτας καπιταλιστών. 5) Να δυναμώσουνε και να οργανώσουνε την αντιμιλιταριστική προπαγάνδα ιδίως ανάμεσα στην νεολαία, στο στρατό και στο στόλο. 6) Να μελετήσουν όλα τα μέσα και τις μεθόδους της πάλης εναντίον της επιστρατεύσεως και των πολεμικών επιχειρήσεων και να τα εκλαϊκεύσουν ανάμεσα στις μάζες, αν δε ο πόλεμος παρόλα αυτά ξεσπάσει, τότε καθήκον των κομμουνιστών είναι, όχι μόνον να οργανώσουνε τον πόλεμο κατά του πολέμου, αλλά και να μεταβάλουν τον τελευταίον αυτόν σε αφετηρία (έναρξη) της πάλης για την εκμηδένιση της εξουσίας των καπιταλιστών και την εγκαθίδρυση της εξουσίας των εργατών και αγροτών.

II

Η εσωτερική κρίση ωριμάζει σε όλες τις Βαλκανικές χώρες. Τα βαθειά της αίτια κρύβονται μέσα στην πλήρη οικονομική υποδούλωση των βαλκανικών χωρών στους ξένους ιμπεριαλιστές, στην οικονομική καταστροφή των πλατειών εργαζομένων μαζών, στην άκραν όξυνση των αντιθέσεων των κοινωνικών τάξεων, στο κίνημα των αγροτικών ακτημόνων και μικροϊδιοκτητών για την απόκτηση γης, στην πεισματώδη πάλη των εθνοτήτων, στην πρωτοφανή δικτατορία του κεφαλαίου, στο τρομοκρατικό καθεστώς των κυριαχουσών καπιταλιστικών τάξεων κλπ.

Στην Ελλάδα η κρίση εκδηλώνεται με την πάλη για εξουσία, που την κάνουν αναμεταξύ τους οι μπουρζουαζικές κλίκες. Καθήκον του κομμουνιστικού κόμματος είναι να θέση καθαρά μπροστά στις μάζες το ζήτημα της δημιουργίας εργατοαγροτικής κυβερνήσεως. Παράλληλα με τους αξιωματικούς, τον στρατό και το στόλο που στασιάζουν, η έκβαση της πάλης για την εξουσία θα λυθή απ' τις ογκώδεις δύστυχες προσφυγικές μάζες που ξεπατρίσθηκαν απ' τη Μικρασία και την Ανατολική

Θράκη, τους αποστρατευμένους και ανέργους πολεμιστές και αναπήρους του πολέμου, τους εργάτες των πόλεων, τους ακτήμονες και μικροϊδιοκτήτες αγρότες κλπ. Αν το κομμουνιστικό κόμμα, με μία συστηματική και ενεργητική δράση μέσα σ' αυτούς όλους και στις οργανώσεις των εξίσου και μέσα στο στρατό και στο στόλο, δεν προκάνη να ξαπλώση και να εδραιώση την επιρροή του, να τους κινητοποιήση στην πάλη για την εργατοαγροτική κυβέρνηση, τότε πολύ πιθανόν να γίνουνε όργανα της φασιστικής δικτατορίας στην Ελλάδα. Επίσης το ΚΚΕ, θα διέπραττε μεγάλο λάθος, αν εξακολουθούσε να φέρεται περιφρονητικά έναντι του εθνικού επαναστατικού κινήματος, που έχει τεράστια σημασία για την επανάσταση στα Βαλκάνια.

Στη Βουλγαρία, η κρίση αναπτύσσεται επίσης γύρω στην κατάκτηση της εξουσίας. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία, ότι το καθεστώς της 9ης Ιουνίου εξερεθίζει και εξεγείρει εναντίον του ολοένα και περισσότερο την αγανάκτηση των μαζών του χωριού και της πόλεως, η δε αντιδραστική κυβέρνηση παρεμποδίζοντας κάθε μέσο νομίμου αγώνος των μαζών αυτών τις σπρώχνει προς την επανάσταση. Εν τούτοις, η επιτυχία του αγώνος για την εργατοαγροτική κυβέρνηση εξαρτάται αφ' ενός απ' την στερέωση της συμμαχίας μεταξύ των εργατών και των αγροτών, αφ' ετέρου, απ' την παράλυση και εξασθένιση της κοινωνικής, της πολιτικής και της στρατιωτικής βάσεως της κυβερνήσεως του Τσάνγκωφ. Το ΒΚΚ, το οποίον όσον αφορά το ενιαίο μέτωπο μεταξύ των εργαζομένων στις πόλεις και στα χωριά επέτυχε πολύτιμα αποτελέσματα, οφείλει να συνεχίση την εργασία του προς την ίδια κατεύθυνση.

Παρόλον όμως ότι η κυβέρνηση με την πολιτική της, που στρέφεται εναντίον των ζωτικών συμφερόντων και των στοιχειωδών δικαιωμάτων των εργαζόμενων μαζών, απομακρύνει απ' τον εαυτό της τα εξαπατηθέντα στην αρχή μικροαστικά στοιχεία, παρόλον αυτό, είναι απαραίτητο να δυναμώση το ΒΚΚ την προπαγάνδα του μέσα στο στρατό, την εργασία του για την απαλλαγή των εθνικών επαναστατικών οργανώσεων απ' την επιρροή της κυβερνώσας καπιταλιστικής συμμορίας και για την παράλυση του ηθικού των βραγγελικών κλπ.

Στην Γιουγκοσλαβία η κρίση γεννιέται κυρίως συνεπεία της οξυνόμενης εθνικής πάλης. Βέβαια πολύ ισχυρή επίδραση εξασκεί επίσης το άλυτο αγροτικό ζήτημα και ο αγώνας της εργατικής τάξεως. Το γιουγκοσλαβικό κόμμα μόνον τότε θα ενισχύση την επιρροή του μέσα στις πλατειές εργαζόμενες μάζες και θα μπη επικεφαλής του επαναστατικού κινήματος της χώρας όταν αυτό, όχι μόνον στα λόγια, αλλά και στην πράξη θα λάβη υπόψη του όλες τις μορφές και εκδηλώσεις του κινήματος.

Είναι αυτονόητο ότι το κομμουνιστικό κόμμα οφείλει προπαντός να δυναμώση την προλεταριακή του βάση με την ενεργητική υπεράσπιση των ζωτικών συμφερόντων των εργαζόμενων μαζών και με την απεριόριστη υποστήριξή τους στην καθημερινή τους πάλη. Κινδυνεύει όμως το κόμμα να παραμένη μια απομονωμένη απ' τα μεγάλα λαϊκά κινήματα αίρεση, αν στην πράξη περιφρονήση τον εθνικό αγώνα των Κροατών, Σλοβένων, Μακεδόνων κλπ. Μπορεί επίσης να πέση στο στρατόπεδο της αντιδράσεως, αν μέσα στο ξέσπασμα του εθνικού αγώνος εξακολουθήση να ασχολήται με την υποστήριξη της ιδέας της εθνικής ενότητας καθώς αναφέρεται στην 9ην παράγραφο του προγράμματος της Βουκοβάρης, καθώς υποστηρίζει μία μερίδα των σέρβων συντρόφων.

Η σερβική μπουρζουαζία ούτε καν δοκίμασε στα σοβαρά να λύση το αγροτικό ζήτημα έστω και στις γιουγκοσλαβικές εκείνες περιφέρειες, όπου αυτό υφίσταται στην πιο οξεία μορφή της (Βοσνία, Μακεδονία, Δαλματία, Βεβοδίνα κλπ.). Γι' αυτόν το λόγο το αγροτικό κίνημα στην Γιουγκοσλαβία είναι πολύ σπουδαίος επαναστατικός παράγων, αν όμως το κομμουνιστικό κόμμα δεν μπορέση να μπη επικεφαλής του κινήματος αυτών, χωρίς να δυσκολευθή να ρίξη και τα πλέον ριζικά συνθήματα, τότε αναμφιβόλως οι μάζες θα πέσουνε στα χέρια του εχθρού της προλεταριακής τάξεως.

Αι άκρως ποικιλόμορφες και πολύπλοκες συνθήκες της πάλης στην Γιουγκοσλαβία υποχρώνουνε το κομμουνιστικό κόμμα να χειρισθή με τον πιο προσεκτικό τρόπο την τακτική του ενιαίου μετώπου, η οποία δεν πρέπει να εφαρμοσθή στερεότυπα και μηχανικά αλλά ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε ξεχωριστής περιπτώσεως. Παρόλον όμως αυτό, η τακτική αυτή παραμένει ένα ισχυρό όπλο στα χέρια του ΚΚ, για να πλησιάση τις πλατειές εργατικές μάζες και να τις επαναστατήση, εξίσου δε και για την επίτευξη της συμμαχίας των εργατών και των εργαζομένων αγροτών, που είναι η κύρια επαναστατική δύναμη, η οποία θα γκρεμίση την εξουσία των καπιταλιστών και των γαιοκτημόνων και θα εκμηδενίση τον εθνικό ζυγό. Το κομμουνιστικό κόμμα χωρίς να εγκαταλείψη ούτε για μια στιγμή την πάλη του εναντίον των εκμεταλλευτριών και καταδυναστευουσών τάξεων στις άλλες περιφέρειες της Γιουγκοσλαβίας, οφείλει να συγκεντρώση τις κυριώτερες προσπάθειές του εναντίον του πιο επικίνδυνου εχθρού του επαναστατικού κινήματος -της σερβικής χρηματιστικής καπιταλιστικής ολιγαρχίας και του οργάνου της, της αυλικής μιλιταριστικής κλίκας.

...Το Μακεδονικό ζήτημα είναι γενικό βαλκανικό ζήτημα και μόνον σαν τέτοιο μπορεί να λυθή. Το μακεδονικό έδαφος και ο μακεδονικός λαός μοιράσθηκαν μεταξύ της Σερβίας, Ελλάδος και

Βουλγαρίας. Εκτός απ' αυτό, η μεγάλη μάζα των μεταναστευμένων επαναστατικών μακεδονικών στοιχείων ζη στη Βουλγαρία και σε άλλες χώρες, επαναστατικές δε οργανώσεις υπάρχουν όχι μόνον μέσα στους πληθυσμούς των μακεδονικών περιφερειών, αλλά και μέσα στους μετανάστες. Τα βαλκανικά ΚΚ, μόνον τότε θα κρατήσουν ορθή πολιτική επάνω στο μακεδονικό ζήτημα, όταν θα υπολογίσουν το σύνολο όλων των διασπαρμένων στις διάφορες χώρες επαναστατικών μακεδονικών δυνάμεων. Καθήκον της ΒΚΟ είναι να διευκολύνη το έργο των κομμάτων όσον αφορά το ζήτημα τούτο. Το ίδιο όσον αφορά τα ζητήματα της Θράκης και της Δοβρουτζάς.

III

Το επαναστατικό κίνημα που θα ξεσπάση σε οποιαδήποτε απ' τις βαλκανικές χώρες, θα έχη αναπόφευκτη απήχηση και στις άλλες βαλκανικές χώρες. Θα θέση σε κίνηση τόσο τις δυνάμεις της επαναστάσεως όσο και τις δυνάμεις της αντεπαναστάσεως σε όλα τα Βαλκάνια. Μπορεί να χρησιμεύση ως αφετηρία για την μεταπήδηση του κινήματος σε γειτονικές χώρες, επίσης όμως μπορεί να επιφέρη ενίσχυση της αντιδράσεως και απόπειρες επεμβάσεως εναντίον της επαναστάσεως. Αυτό σημαίνει ότι το επαναστατικό κίνημα οποιασδήποτε βαλκανικής χώρας είναι συγχρόνως και γενικό βαλκανικό ζήτημα, που επιβάλλει σ' όλα τα βαλκανικά ΚΚ. ωρισμένα καθήκοντα.

1) Πρώτο καθήκον τους είναι να παρεμποδίσουν με όλες των τις δυνάμεις τη μπουρζουαζία της χώρας των να βοηθήσει την μπουρζουαζία της χώρας, όπου ξέσπασε το επαναστατικό κίνημα.

2) Δεύτερο καθήκον τους είναι η ταχίστη και παντοειδής βοήθεια του επαναστατικού κινήματος απομέρους των.

3) Τρίτο καθήκον τους είναι να επωφεληθούνε τον δημιουργούμενο επαναστατικό αναβρασμό των μαζών για το δυνάμωμα του επαναστατικού κινήματος στη χώρα τους.

Η εκπλήρωση των καθηκόντων αυτών επιβάλλει στο κάθε κόμμα την πλέον εξωνυχιστική μελέτη των συνδεομένων μ' αυτά συγκεκριμένων ζητημάτων και την έγκαιρη προετοιμασία τους για δράση. Εκτός απ' αυτό, απαιτεί διαρκή επαφή και στενή συνεργασία μεταξύ όλων των βαλκανικών Κομμουνιστικών Κομμάτων.

Η Εκτελεστική Επιτροπή της ΒΚΟ οφείλει να οργανώση την επαφή αυτή και να επεξεργασθή λεπτομερώς τους όρους και τις συγκεκριμένες μορφές της συνεργασίας αυτής. Σ' αυτήν επίσης ανατίθεται να διατηρή την σύνδεση με τις άλλες χώρες και να εξασφαλίση την εξωτερική υποστήριξη του επαναστατικού κινήματος στα Βαλκάνια.

Κομμουνιστική Επιθεώρηση, 4, N° 10, Οκτώβριος 1924, σελ. 336-340.

9.

[Η θέση της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας έναντι των συγκρούσεων στην ΕΜΕΟ μετά τη δολοφονία του Aleksandrov, Οκτώβριος 1924.]

Εκκληση
προς το μακεδονικό πληθυσμό και προς τους εργάτες και αγρότες των βαλκανικών χωρών

Μακεδόνες, εργάτες και αγρότες των Βαλκανίων!

Οι εργαζόμενοι των Βαλκανίων είναι βαθειά συγκλονισμένοι από τα αιματηρά γεγονότα στις γραμμές της Μακεδονικής οργάνωσης.

Εκατοντάδες Μακεδόνες ηγέτες και αγωνιστές έπεσαν θύματα όχι στον αγώνα για τη σκλαβωμένη και διαμελισμένη Μακεδονία αλλά από το χέρι προδοτών. Η Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση και ταυτόχρονα το απελευθερωτικό κίνημα των εργαζομένων των Βαλκανίων δέχτηκαν σκληρό χτύπημα.

Αυτή η Μακεδονική τραγωδία εξελίσσεται σε περίοδο που η διαμελισμένη σε τρία τμήματα Μακεδονία υποφέρει από αφόρητα οικονομικά, πολιτικά και εθνικά δεσμά και αναμένει την κατάκτηση της ελευθερίας και ανεξαρτησίας της ακριβώς από τις οργανωμένες μακεδονικές δυνάμεις.

Πως έγιναν δυνατά όλα αυτά; Ποιες είναι οι κρυφές αιτίες και ποιος είναι υπαίτιος για το αίμα που χύθηκε και για τη ζημιά που υπέστη η μακεδονική υπόθεση; Αυτά είναι τα ερωτήματα στα οποία πρέπει να δώσει απάντηση κάθε αληθινός επαναστάτης στη Μακεδονία και στα Βαλκάνια.

Η ιστορία του μακεδονικού ζητήματος και του μακεδονικού κινήματος, που χαρακτηρίζεται από εσωτερικούς αγώνες, δίνει τη δυνατότητα να απαντηθούν σωστά αυτά τα ερωτήματα.

Είναι γνωστό, ότι εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης και του πλούτου της η Μακεδονία αποτελεί εδώ και δεκαετίες το "μήλον της έριδος" για τις κυρίαρχες τάξεις της Βουλγαρίας, της Σερβίας και της Ελλάδας και είναι αντικείμενο της κατακτητικής τους πολιτικής. Αυτή η πολιτική εξυπηρετούσε ταυτόχρονα και τα ιμπεριαλιστικά σχέδια των ευρωπαϊκών κρατών στα Βαλκάνια.

Για να ανοίξει ο δρόμος για την κατάκτηση της Μακεδονίας, όλα τα γειτονικά κράτη προσπάθησαν να υποτάξουν με όλα τα μέσα το επαναστατικό κίνημα του καταπιεσμένου μακεδονικού πληθυσμού και να μην επιτρέψουν να αναπτυχθεί σαν ανεξάρτητο και ενιαίο κίνημα που θα οδηγήσει στην κατάκτηση της ελευθερίας της Μακεδονίας.

Μέχρι σήμερα η βουλγαρική αστική τάξη κατόρθωνε να ασκεί αποφασιστική επιρροή στην καθοδήγηση του μακεδονικού κινήματος και να του προσδίδει βουλγαρικό εθνικιστικό χαρακτήρα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι στη Βουλγαρία βρίσκεται πολυπληθής μακεδονική προσφυγιά, η οποία, στο μεγαλύτερο μέρος της, έχει εδώ και καιρό συγχωνευθεί με τη βουλγαρική αστική τάξη, καθώς επίσης και στο γεγονός ότι στο μακεδονικό κίνημα συμμετείχε μεγάλος αριθμός Βουλγάρων εθνικιστών, οι οποίοι προωθούσαν την πολιτική της επίσημης Βουλγαρίας και δρούσαν με σκοπό την ένωση της Μακεδονίας με το βουλγαρικό κράτος και τη χρησιμοποίηση του μακεδονικού κινήματος στα εσωτερικά αντιδραστικά σχέδια της βουλγαρικής αστικής τάξης.

Αποτέλεσμα αυτής της ανάμιξης των αστικών τάξεων και των κυβερνήσεων στο μακεδονικό κίνημα, ιδιαίτερα της βουλγαρικής αστικής τάξης, ήταν οι εμφύλιες συγκρούσεις μέσα στο μακεδονικό κίνημα.

Αυτές οι εμφύλιες συμπλοκές έγιναν αιτία πολύ περισσότερων θυμάτων απ' ότι οι άμμεσοι αγώνες για την απελευθέρωση της Μακεδονίας. Οι εσωτερικές αυτές συγκρούσεις διεξάγονταν συνεχώς ανάμεσα στους αληθινούς Μακεδόνες επαναστάτες, που αγωνίζονταν για τη διατήρηση της ενότητας και ανεξαρτησίας του μακεδονικού κινήματος από ξένες κηδεμονίες (ιδιαίτερα από τη βουλγαρική αστική τάξη), και στους πράκτορες των αστικών τάξεων και κυβερνήσεων των Βαλκανίων στις γραμμές του μακεδονικού κινήματος.

Μετά το Βαλκανικό και τον Παγκόσμιο Πόλεμο η Μακεδονία, αντί να ελευθερωθεί, διαμελίσθηκε ανάμεσα στη Σερβία, την Ελλάδα και τη Βουλγαρία και ο μακεδονικός πληθυσμός βρέθηκε σε κατάσταση σκληρότερης σκλαβιάς. Οι μάζες των Μακεδόνων είχαν καταλάβει ότι είναι αφελές να αναμένουν την απελευθέρωση του μακεδονικού λαού από τη πλευρά της Βουλγαρίας ή από τα άλλα βαλκανικά κράτη, ή από την καπιταλιστική Ευρώπη, διότι όλοι αυτοί έχουν μόνον κατακτητικές διαθέσεις απέναντι στη Μακεδονία. Τότε είχε δυναμώσει σημαντικά η επαναστατική τάση στο μακεδονικό κίνημα και κατά την επανασύσταση της ΕΜΕΟ έγιναν σοβαρές προσπάθειες για το τελειωτικό ξέκομμα από την ξένη κηδεμονία και για τη μετατροπή της σε πραγματικά επαναστατική οργάνωση του μακεδονικού λαού.

Η βουλγαρική αστική τάξη όμως δεν επιθυμούσε να απωλέσει τη Μακεδονική Οργάνωση, την οποία εκμεταλλευόταν επί σειράν ετών για την προώθηση της ιμπεριαλιστικής κατακτητικής της πολιτικής, όπως και της αντιδραστικής εσωτερικής πολιτικής της.

Με όλες της τις δυνάμεις και με τη βοήθεια του Todor Aleksandrov και άλλων Βουλγάρων εθνικιστών, αποδεχόμενη το σύνθημα για αυτόνομη Μακεδονία, κατόρθωσε να διατηρήσει την αποφασιστική της επιρροή στην Μακεδονική οργάνωση και το μακεδονικό κίνημα.

Η βουλγαρική αστική τάξη χρησιμοποίησε τη Μακεδονική οργάνωση για τη βίαιη ανατροπή της κυβέρνησης Stambolijski στις 9 Ιουνίου 1923. Η σφετεριστική κυβέρνηση του Cankov χρησιμοποίησε επίσης τη Μακεδονική οργάνωση για την κατάπνιξη της λαϊκής εξέγερσης το Σεπτέμβριο του περασμένου χρόνου. Όταν όμως η κυβέρνηση σταθεροποιήθηκε στην εξουσία με τη βοήθεια της ενεργητικής υποστήριξης της Μακεδονικής οργάνωσης, ήταν πλέον έτοιμη να τη χρησιμοποιήσει σαν ανταλλακτική αξία στις συνομιλίες της με τη Γιουγκοσλαβία. Για να προσφέρει υπηρεσία στην ιμπεριαλιστική Γιουγκοσλαβία, η κυβέρνηση Cankov απαίτησε το σταμάτημα της δράσης της Μακεδονικής οργάνωσης στη σερβική Μακεδονία, απαγόρευσε όλα τα νόμιμα μακεδονικά όργανα στη Βουλγαρία και εξόρισε στο εσωτερικό της χώρας πολλούς Μακεδόνες αγωνιστές.

Η βουλγαρική αστική τάξη έπρεπε να προχωρήσει σ' αυτό το βήμα για να δυναμώσει τις θέσεις της στην εξωτερική πολιτική, για να λάβει υποστήριξη στην επιδίωξή της για έξοδο στο Αιγαίο Πέλαγος, για να λάβει έγκριση για αύξηση του στρατού της ή για δημιουργία μόνιμου στρατού, για να μπορεί να συνεχίζει την παλιά της εθνικιστική κατακτητική πολιτική εναντίον της Μακεδονίας.

Όλα αυτά βοήθησαν το μακεδονικό λαό να δει πιο καθαρά από ποτέ τα καταστροφικά λάθη και τις πλάνες του παρελθόντος στο μακεδονικό κίνημα. Ακριβώς στη βάση αυτής της πικρής εμπειρίας και όχι κάτω από ξένη επιρροή κατάλαβαν οι αληθινοί Μακεδόνες επαναστάτες ότι η απελευθέρωση της Μακεδονίας μπορεί να επιτευχθεί μόνο με οργανωμένο μαζικό αγώνα του

εργαζόμενου μακεδονικού λαού και ότι αυτός ο αγώνας πρέπει να διεξαχθεί όχι μόνο τελείως ανεξάρτητα από τις αστικές κυβερνήσεις των βαλκανικών χωρών, αλλά και εναντίον τους. Κατάλαβαν, επίσης, ότι σ' αυτό τον αγώνα η Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση μπορεί να υπολογίζει μόνο στην αληθινή και ειλικρινή ενίσχυση από τις εργαζόμενες μάζες των βαλκανικών χωρών και το διεθνές επαναστατικό προλεταριάτο. Κατανόησαν, ότι σήμερα υπάρχει μόνο μια μεγάλη δύναμη -η Ένωση των Σοσιαλιστικών Σοβιετικών Δημοκρατιών- η οποία κατήργησε μέσα στα σύνορά της την εθνική καταπίεση και μπορεί να ενισχύσει απολύτως ανιδιοτελώς τα εθνικά απελευθερωτικά κινήματα των καταπιεσμένων λαών στον καπιταλιστικό κόσμο.

Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω ήταν η αποδοχή της νέας κατεύθυνσης στον αγώνα του μακεδονικού κινήματος, που εκφράστηκε στο μανιφέστο του Μαΐου της Κεντρικής Επιτροπής της Μακεδονικής οργάνωσης (υπογεγραμμένο και από τον ίδιο τον Todor Aleksandrov), καθώς και στην εξάλειψη των εχθρικών σχέσεων μεταξύ των διαφόρων επαναστατικών ομάδων του μακεδονικού κινήματος και στη δημιουργία Ενιαίου μετώπου όλων των επαναστατικών οργανώσεων των Βαλκανίων για την κατάκτηση ελεύθερης και ανεξάρτητης Μακεδονίας και βαλκανικής ομοσπονδίας.

Η νέα κατεύθυνση του μακεδονικού κινήματος προκάλεσε μεγάλη αναστάτωση στη βουλγαρική αστική τάξη και στη φασιστική της κυβέρνηση. Η τελευταία ζήτησε από την Κεντρική Επιτροπή της Μακεδονικής οργάνωσης να διαψεύσει δημόσια την αυθεντικότητα του μανιφέστου. Στάλθηκαν δολοφόνοι για να δολοφονήσουν το μέλος της Κεντρικής Επιτροπής Caulev και τον αντιπρόσωπο της Μακεδονικής οργάνωσης στο εξωτερικό Vlahov.

Ο Πρόεδρος της νόμιμης μακεδονικής οργάνωσης "Ιλιντεν" και ο εκδότης της εφημερίδας της δέχθηκαν δολοφονικές απειλές. Η κυβέρνηση Cankov κατάλαβε όμως, ότι αυτά τα μέτρα το μόνο που θα πετύχουν θα είναι να μεγαλώσουν την αγανάκτηση των Μακεδόνων και ότι στο επερχόμενο συνέδριο της Μακεδονικής Οργάνωσης η νέα κατεύθυνση θα κυριαρχούσε οπωσδήποτε και οι οργανώσεις θα ξέφευγαν μια για πάντα από τα χέρια της βουλγαρικής αστικής τάξης. Γι' αυτό αποφάσισε να οργανώσει μια επίθεση ενάντια στη Μακεδονική οργάνωση, πανομοιότυπη μ' αυτή που οργάνωσε ενάντια στην Αγροτική Ένωση και την κυβέρνησή της στις 9 Ιουνίου του προηγούμενου έτους και ενάντια στο κομμουνιστικό κόμμα κατά τον προηγούμενο Σεπτέμβριο. Η κυβέρνηση Cankov προκάλεσε με προβοκατόρικα μέσα ένα νέο αδελφοκτόνο πόλεμο στο μακεδονικό κίνημα, χρησιμοποιώντας γι' αυτόν το σκοπό τη μυστηριώδη δολοφονία του Todor Aleksandrov, για να προσφέρει στη διάθεση του πρώην στρατηγού Protogerov βουλγαρικό στρατό για το κτύπημα των Μακεδόνων επαναστατών στην περιοχή Πετριτσίου.

Για να πετύχει προσέγγιση με την ιμπεριαλιστική Γιουγκοσλαβία, η βουλγαρική φασιστική κυβέρνηση προσπαθεί να διαλύσει τη Μακεδονική Οργάνωση δολοφονώντας πάνω από 200 δραστήρια στελέχη της.

Αφού διέπραξε αυτές τις επονείδιστες πράξεις, η φασιστική κυβέρνηση έχει το θράσος να υποστηρίζει, ότι οι δολοφονημένοι Μακεδόνες επαναστάτες ήταν εξαγορασμένοι πράκτορες των μπολσεβίκων για να ανακηρύξουν στην περιοχή Πετριτσίου (βουλγαρική Μακεδονία) και κατόπιν στη Βουλγαρία και σ' όλα τα Βαλκάνια σοβιετική δημοκρατία, και ότι γι' αυτό το λόγο καταδικάστηκαν σε θάνατο από τη Μακεδονική οργάνωση.

Μακεδόνες, εργάτες και αγρότες,

Αυτό το έγκλημα ενάντια στη μακεδονική απελευθερωτική υπόθεση είναι η κατάληξη μιας σειράς εγκλημάτων που διέπραξε η βουλγάρικη αστική τάξη και άλλοι εχθροί της Μακεδονίας σε διάστημα 30 ετών ενάντια στα συμφέροντα της Μακεδονίας.

Αυτή όμως πρέπει να είναι η τελευταία πράξη ξένης ανάμιξης στο μακεδονικό επαναστατικό κίνημα. Το μακεδονικό κίνημα εξαγόρασε την απελευθέρωσή του από την επιρροή της βουλγαρικής αστικής τάξης με πολυπληθή θύματα. Δεν υπάρχει πλέον δρόμος επιστροφής προς την εξάρτηση από τις ξένες δυνάμεις και την εξυπηρέτηση ξένων στόχων. Το αίμα που χύθηκε χάραξε το νέο και μοναδικό σωστό δρόμο του μακεδονικού επαναστατικού αγώνα. Από τους εναπομείναντες, πιστούς στο μακεδονικό λαό επαναστάτες, εξαρτάται να ενώσουν εκ νέου γρήγορα τις δυνάμεις τους, να ανασυστήσουν εκ νέου την Εσωτερική Μακεδονική Οργάνωση στη βάση της επαναστατικής ενότητας και της πλήρους ανεξαρτησίας από τη βουλγαρική και βαλκανική αστική τάξη και να οδηγήσουν τις μακεδονικές εργαζόμενες μάζες μαζί με τους εργάτες και αγρότες των Βαλκανίων στη αποφασιστική μάχη για την ελευθερία και ανεξαρτησία της Μακεδονίας.

Η Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία, καθώς και τα κομμουνιστικά κόμματα της Βουλγαρίας, Γιουγκοσλαβίας και Ελλάδας και οι πλατιές εργατικές μάζες των Βαλκανίων στέκονται αποφασιστικά στο πλευρό του αγωνιζόμενου μακεδονικού λαού, ενάντια στην καταπίεσή του, χωρίς

φυσικά να υπολογίζουν να μετατρέψουν το μακεδονικό κίνημα σε κομμουνιστικό ή να το χρησιμοποιήσουν για κομματικούς σκοπούς.

Με τον αγώνα ενάντια στην αστική τάξη των χωρών τους και ενάντια στον Ευρωπαϊκό ιμπεριαλισμό, με τον αγώνα για τη δημιουργία της Βαλκανικής Ομοσπονδίας των εργατοαγροτικών δημοκρατιών, τα κομμουνιστικά κόμματα των βαλκανικών κρατών εξασφαλίζουν ταυτόχρονα και την επιτυχία του αγώνα για κατάκτηση ενιαίας και ελεύθερης Μακεδονίας.

Ζήτω η ενότητα και ανεξαρτησία του μακεδονικού επαναστατικού κινήματος!
Ζήτω το επαναστατικό Ενιαίο Μέτωπο των Βαλκανίων!
Ζήτω η ελεύθερη και ανεξάρτητη Μακεδονία!
Ζήτω η ομοσπονδία των εργατοαγροτικών δημοκρατιών των Βαλκανίων!

Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία

Internationale Presse-Korrespondenz, N° 131, 10-10-1924, σελ. 1.745-1.746.

Παράρτημα ΙΙ

[Επιλεγέν ιστορικό υλικό της περιόδου μετά το 1924, ενδεικτικό για την εξέλιξη του Μακεδονικού στη σκέψη και πολιτική πρακτική των διεθνών κομμουνιστικών οργάνων και του ΚΚΕ.]

1.

[Ιδρυτική συνδιάσκεψη της ΕΜΕΟ(εν.), Βιέννη, 1-10 έως 11-10-1925. Η ιδρυτική διακήρυξη δημοσιεύθηκε το 1926, στην ελληνική γλώσσα, στο περιοδικό *La Fidiration Balkanique* (διέθετε ελληνόγλωσσο τμήμα με τίτλο: *Βαλκανική Ομοσπονδία*), όργανο του Βαλκανικού Επαναστατικού Κέντρου (φορέα που συνέπηξαν στη Βιέννη η ΒΚΟ και εθνικοεπαναστατικές οργανώσεις των Βαλκανίων).]

Δήλωση της Επαναστατικής Εσωτερικής Μακεδονικής Οργανώσεως (Ενιαίας).

Έκκληση προς τον μακεδονικό λαό, προς την διεθνή κοινή γνώμη !

Η Κεντρική Επιτροπή της Επαναστατικής Εσωτερικής Μακεδονικής Οργανώσεως (Ενιαίας) δημοσιεύει μια δήλωση, στην οποίαν εκθέτει την άποψή της πάνω στο μακεδονικό ζήτημα, κάμνοντας συνάμα και μιάν έκκληση προν τον μακεδονικό λαό και προς τη διεθνή κοινή γνώμη, για να τους ζητήσει να υποστηρίξουνε την Οργάνωση στον σκληρόν αγώνα της για την ανεξάρτητη Μακεδονία και την Βαλκανικήν Ομοσπονδία.

Η άποψη της Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαίας) όντας η άποψη που εμείς υπερασπίσαμε πάντα στην Βαλκανικήν Ομοσπονδία, δημοσιεύουμε πρόθυμα στις στήλες μας το ιστορικό τούτο ντοκουμέντο.

Η κατάσταση του μακεδονικού λαού και στα τρία μέρη της Μακεδονίας, γίνεται όσο πάει και πιο ανυπόφορη. Οσο και να διαφέρουνε τα μέσα που μεταχειρίζονται οι κυβερνήσεις, βουλγαρική, σερβική και ελληνική για να καταπιέσουνε τον μακεδονικό λαό μοιάζουνε όλα σε ένα σημείο: υπέταξαν τον μακεδονικό λαόν ολόκληρο κάτω από ένα καθεστώς τρομοκρατίας, βασανιστηρίων και δολοφονιών.

Στη Μακεδονία που βρίσκεται κάτω από την βουλγαρική κυριαρχία, η Κυβέρνηση του Τσαγγώφ χρησιμοποιεί όλα τα μέσα που διαθέτει η στρατοκρατοφασιστική δικτατορία, για να καταπιέσει τον μακεδονικό λαό. Συλλαμβάνει, ξυλοκοπά, υποβάλλει σε ιεροεξεταστικές μεθόδους. Σκοτώνει κάθε μακεδόνα, που αγωνίζεται για την ανεξαρτησία της απελευθερωτικής κινήσεως, που δε θέλει να πουλήσει τα συμφέροντα και το ιδεώδες του λαού στη αντιδραστική αιμοβόρικη δικτατορία, που θέλει την απελευθέρωση και την ενότητα της Μακεδονίας.

Στη Μακεδονία που βρίσκεται κάτω από τη σέρβικη κυριαρχία, η κυβέρνηση ακολουθεί συστηματικά μια πολιτική αφομοιώσεως και εκσερβισμού απέναντι του Μακεδονικού λαού και συγχρόνως εξασκεί μιάν αυθαίρετη διοίκηση, ηθική καταπίεση και πολιτική αδικία.

Στη Μακεδονία που βρίσεται κάτω από την Ελληνική κυριαρχία, ο μακεδονικός λαός εκδιώκεται από την εστία του. Η αντιδραστική πολιτική, η πολιτική της βίας που εφαρμόζονται εκεί

αφορούν όλες τις μακεδονικές εθνικότητες. Καταρπαγμένος, στερημένος από όλα τα μέσα συντηρήσεως, ο πληθυσμός αναγκάζεται να ζητήσει καταφύγιο σε ξένη γή, μεγαλώνοντας έτσι τον αριθμό των δύστυχων προσφύγων.

Τέτοια είναι σήμερα η κατάσταση του μακεδονικού λαού. Τα καθεστώτα, κάτω από τα οποία είναι αναγκασμένος να ζεί σήμερα είναι καταπιεστικά και αιματοβαμμένα.

Ο μακεδονικός λαός εκατάλαβε πως οι χριστιανικές βαλκανικές κυβερνήσεις, εθεώρησαν πάντα την Μακεδονία και τον μακεδονικό λαό ως αντικείμενα κατακτήσεως και εκμεταλλεύσεως. Επείσθηκε πως οι κυβερνήσεις αυτές έβαλαν πάντοτε τα δυνατά τους να σπείρουνε τη διχόνοια και το μίσος ανάμεσα στους μακεδόνες μιλιτάν, να επωφεληθούνε τις έχθρες αυτές για προσωπικούς σκοπούς, πολιτικούς και κομματικούς, και να χρησιμοποιήσουνε την ελευθερωτική δράση των μακεδόνων ως όργανο της ιμπεριαλιστικής τους πολιτικής.

Ο μακεδονικός λαός, εξακριβώνει πως ακόμα τώρα οι κυβερνήσεις αυτές φέρονται απέναντί του, σαν προς ένα ξένο λαό που υπέταξαν. Εννοιωσε καλά πως οι κυβερνήσεις αυτές είναι οι δυνάστες του και πως τον έχουνε μεταβάλει σε δούλο. Αυτό το πράγμα αρχίζουνε να βλέπουνε φανερά ακόμα και οι εθνικιστές και οι αντιδραστικοί μακεδόνες που είχανε επιτύχει να ιδιοποιηθούνε το όνομα της Επαναστατικής Εσωτερικής Μακεδονικής Οργανώσεως.

Κάτω από την πίεση των λαϊκών μαζών της Μακεδονίας στην περιοχή του Πέτριτς, και των τεχνιτών, εργατών, χωρικών, των μεταναστών και των μακεδόνων προσφύγων στη Βουλγαρία. Κάτω από την πίεση των μακεδόνων που αποτελούνε την Οργάνωση του Άγιου Ηλία (Ίλιντεν) που, στο υπόμνημά τους του Απριλίου 1925, είχανε εγείρει τη φωνή τους υπέρ μιας ανεξάρτητης Μακεδονίας και υπέρ της Ομοσπονδίας των Βαλκανίων, κυρησσόμενοι εναντίον κάθε αναμίξεως της βουλγαρικής κυβερνήσεως στα μακεδονικά ζητήματα -αφ' ενός- ένεκα της καταδιώξεως των επαναστατών και των μακεδόνων φυγάδων, της εξορίας εκατοντάδων απ' αυτούς σε διάφορα μέρη της Βουλγαρίας, της απαγορεύσεως όλων των μακεδονικών εφημερίδων στη Βουλγαρία: με μια λέξη, εξ αιτίας των διωγμών και βιαιοτήτων που υπέβαλε η κυβέρνηση του Τσαγγώφ τη μακεδονική σκέψη και τους Μακεδόνες που αγωνίζονται για την ανεξαρτησία της χώρας τους -αφ' ετέρου- εδημιουργήθηκε στις αρχές του 1924 μια τέτοια ψυχολογία μεταξύ των λαϊκών μαζών της Μακεδονίας εναντίον της βουλγαρικής φασιστικής Κυβερνήσεως, ώστε η αναθεώρηση της πολιτικής κατευθύνσεως, που είχε τηρηθεί ως τότε και η εξεύρεση μιας νέας βάσεως δράσεως μέσα στην Επαναστατική Μακεδονικήν Οργάνωση επεβλήθηκαν, ως και σ' αυτούς τους αρχηγούς της Ε.Ε.Μ.Ο. όπως ο Τ. Αλεξάντρωφφ και ο Αλ. Πρωτογκέρωφφ.

Αφού εξέτασαν κατά βάθος τις απόψεις τους και τη δράση τους ο Τ. Αλεξάντρωφφ, ο Αλ. Πρωτογκέρωφφ και ο Π. Τσαούλεφφ, μέλη της Κεντρικής Επιτροπής της Ε.Ε.Μ.Ο., εκήρυξαν σε ένα "Μανιφέστο προς τον μακεδονικό λαό, τον πληθυσμό της Μακεδονίας και τους μακεδόνες επαναστάτες", τις καινούργιες κατευθύνσεις της Επαναστατικής Οργανώσεως. Στο Μανιφέστο αυτό, που υπογράφηκε στις 6 του Μάη 1924, εδήλωσαν προς τον μακεδονικό λαό, πως καμμιά από τις βαλκανικές κυβερνήσεις δεν εσκέφθηκε να δώσει την ελευθερία και την ενότητα στο μακεδονικό λαό, πως καθεμιά από τις κυβερνήσεις αυτές επροσπάθησε να κυριεύσει τα κομμάτια της μακεδονικής γής που κατακρατούσαν τα γειτονικά κράτη, και πως αυτή η προσπάθεια να κατακτήσουνε καινούργιες χώρες ήταν ένας διαρκής κίνδυνος για την ειρήνη μεταξύ των βαλκανικών λαών. Εκτός τούτου η Κεντρική Επιτροπή της Ε.Ε.Μ.Ο. εδήλωνε ότι η απελευθέρωση και η ένωση της Μακεδονίας δεν θα ήταν δυνατή παρά εάν ο μακεδονικός λαός αγωνιζότανε ένα ανεξάρτητο επαναστατικό αγώνα, και εργαζότανε για την ένωση των διασκορπισμένων δυνάμεων του απελευθερωτικού μακεδονικού κινήματος σε ένα κοινό μακεδονικό επαναστατικό μέτωπο. Ανήγγειλαν ότι η Ε.Ε.Μ.Ο., σε στενή συνεργασία με όλα τα επαναστατικά και προοδευτικά κινήματα της Βαλκανικής και της Ευρώπης -στηριζόμενη πάνω στο κοινό βαλκανικό μέτωπο- θα εδυνάμωνε την επαναστατική της δράση για την ελευθερία και την ανεξαρτησία της Μακεδονίας και για την δημιουργία μιας Βαλκανικής Ομοσπονδίας που να εξασφαλίζει μ' αυτό τον τρόπο την ειρήνη στη Βαλκανική και να συντελεί έτσι στην σταθεροποίηση της ειρήνης σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Το Μανιφέστο εδέχθηκαν με ενθουσιασμό οι λαϊκές μακεδονικές μάζες. Οι βαλκανικές κυβερνήσεις όμως εξαφνίσθηκαν. Ιδιαίτερα η κυβέρνηση του Τσαγκώφφ εφοβήθηκε τα συνθήματα που εμπεριέχονταν εκεί μέσα. Και έβαλε όλα τα μέσα εις ενέργεια για να εξαναγκάσει τον Αλεξάντρωφφ και τον Πρωτογκέρωφφ να αρνηθούν την υπογραφή τους. Και οι τελευταίοι αυτοί απαρνήθηκαν το Μανιφέστο και το εχαρακτήρισαν ως δόλον.

Εν τούτοις τα συνθήματα που εκηρύχθηκαν στο ιστορικό αυτό ντοκουμέντο εισακούσθηκαν από τις μακεδονικές μάζες, που έκαναν δικές τους τις αρχές που περιέχονταν μέσα εκεί. Η βουλγαρική φασιστική δικτατορία εκατάλαβε τον κίνδυνο που απειλούσε την κυριαρχία της.

Υστερα από τα συμβούλια που έλαβαν χώρα τον Απρίλιο και Μάϊο του 1924, και που αποτέλεσμα είχαν την επεξεργασία και υπογραφή του Μανιφέστου, η κυβέρνηση Τσαγγώφφ δεν

μπορούσε πια να έχει πίστη στον Αλεξάντρωφφ, μολονότι αυτός δημόσια απαρνήθηκε την υπογραφή του. Έτσι, η κυβέρνηση του Τσαγγώφ εσκότωσε τον Αλεξάντρωφφ με τη συνδρομή του Πρωτογγέρωφφ. Και επροσπάθησε να παραστήσει μπροστά στην κοινή γνώμη τη βουλγαρική και την μακεδονική τη δολοφονία του Αλεξάντρωφφ ως το αποτέλεσμα συνομωσίας της αριστεράς του Μακεδονικού κινήματος. Το έκαμε αυτό για να χτυπήσει την αριστερά της Ε.Ε.Μ.Ο. που είχε κατορθώσει να μαζέψει ολόκληρη τη μακεδονική προσφυγιά στη Βουλγαρία και όλον τον πληθυσμό του Πέτριτς γύρω στα συνθήματα του Μανιφέστου. Το έκαμε και με την ελπίδα να δικαιολογήσει ή τουλάχιστον να δώκει κάποια εξήγηση στο βουλγαρικό και το μακεδονικό λαό στη Βουλγαρία για τη σφαγή των πραγματικών επαναστατών μακεδόνων που είχανε ταχθεί εναντίον της κατακτητικής και δολοφονικής της πολιτικής.

Χάρις στη συνδρομή του Πρωτογκέρωφφ, Ιβ. Μιχαΐλωφφ, Μπαϊντάρωφφ, Παρλίτσεφφ, Μόνεφφ και άλλων προδοτών της μακεδονικής υποθέσεως, η φασιστική βουλγαρική κυβέρνηση κατέσφαξε το Σεπτέμβριο του 1923, 160 επαναστάτες μακεδόνες, μεταξύ των οποίων ο Δήμος Η. Δήμωφφ, Σλ. Κοβάτσεφφ, Αρ. Γιόβκωφφ, Τσ. Κανταρτζίεφφ, Αλ. Μπουΐνωφφ. Η κυβέρνηση του αιματοβαμμένου καθηγητού Τσαγγώφ, που, με την ενεργό συνδρομή της ίδιας αυτής συμμορίας της οποίας αρχηγός είναι ο Πρωτογγέρωφφ, κατέσφαξε το Σεπτέμβριο του 1923 αρκετές χιλιάδες χωρικών και εργατών βουλγάρων στο Φερντινάντ, Μπερκοβίτσα, Λόμ, Σαράμπεϊ στην περιφέρεια του Σομόκωβ, στο Μπέλιοβο, στο Τατάρ Παζαρτζίκ, στο Πλόβντιφ..., εκατό μακεδόνες επαναστάτες στα μέρη της Γκέρνα Τζούμαγια και Μεχομία. Εξακολουθεί να σφάζει καθημερινώς επαναστάτες, χωρικούς, εργάτες, διανοούμενους μακεδόνες. Μονάχα στην περιοχή του Πέτριτς, ο αριθμός των σκοτωμένων αυτόν το χρόνο υπερβαίνει την εκατοντάδα. Η κυβέρνηση του Τσαγγώφ δεν αρκέσθηκε να σκοτώνει τους εχθρούς της κατακτητικής του πολιτικής μέσα στην Βουλγαρία. Εστειλε τα όργανά της στο εξωτερικό. Οι πράκτορες κατόρθωσαν με τη βοήθεια των πρεσβειών και προξενείων της να σκοτώσουνε δυο μεγάλους μακεδόνες επαναστάτες: τον Π. Τσαούλεφφ, που σκοτώθηκε στο Μιλάνο στις 23 του Δεκέμβρη 1924 και τον Θ. Πανίτσα, που σκοτώθηκε στη Βιέννη στις 8 του Μάη 1925.

Αλλά παρ' όλες τις βιαιότητες και τις δολοφονίες που γίνονταν καθημερινά κατά των λαϊκών μαζών στη βουλγαρική Μακεδονία, κατά των προσφύγων και φυγάδων μακεδόνων στη Βουλγαρία και στο εξωτερικό, οι αρχές του καινούργιου επαναστατικού αγώνα που εκυρήχθηκαν στο Μανιφέστο έγιναν ένα καινούργιο Πιστέβω για το μακεδονικό λαό που βρίσκεται στη Βουλγαρία. Οι αρχές αυτές έγιναν επίσης δεκτές από τις μακεδονικές μάζες όλων των εθνικοτήτων στη σέρβικη και ελληνική Μακεδονία και από όλες τις μακεδονικές οργανώσεις που ετέθησαν στην υπηρεσία του λαού.

Επί τη βάσει των αρχών αυτών, το μακεδονικό επαναστατικό κίνημα ενοποιείται σήμερα.

Η ένωση του επαναστατικού μακεδονικού κινήματος σε μια ενιαία επαναστατική οργάνωση σημαίνει προ πάντων ότι πέρνουνε τέλος οι αγώνες μεταξύ των διαφόρων μακεδονικών οργανώσεων και ομάδων

Εμείς, οι αντιπρόσωποι των οργανώσεων αυτών και των μακεδονικών ομάδων, κάμνουμε γνωστό στο μακεδονικό λαό πως *η ένωση των διασκορπισμένων δυνάμεων του μακεδονικού επαναστατικού κινήματος και το ενιαίο μακεδονικό επαναστατικό μέτωπο είναι ένα τετελεσμένο γεγονός.*

Στην συντακτική Συνέλευση του ενιαίου επαναστατικού μακεδονικού κινήματος, που έλαβε χώραν τον Οχτώβρη, αντιπροσωπεύονταν όλες οι οργανώσεις και όλες οι ομάδες μέσα στη Μακεδονία που παραδέχονται τις αρχές που εκθέτει το Μανιφέστο.

Μαζί με τους αντιπροσώπους της αριστεράς της Ε.Ε.Μ.Ο. και τις επιτροπές και ομάδες που οργανώθηκαν εκ νέου στη Μακεδονία επί τη βάσει του Μανιφέστου, έλαβαν μέρος στη συνταχτική Συνέλευση και μιλιτάν της ομάδος των παλαιών επαναστατών των Σερρών και μιλιτάν της Ενώσεως των κομμουνιστών φυγάδων, της Ενώσεως των Μακεδόνων φυγάδων και της οργανώσεως "Ιλιντεν" των φυγάδων.

Μιλούμε εν ονόματι ολόκληρου του Μακεδονικού Λαού !

Παρουσιαζόμαστε ως αντιπρόσωποι ολόκληρου του μακεδονικού λαού, όχι μόνο γιατί είμαστε οι εντολοδόχοι των οργανώσεων του και των ομάδων του, αλλ' ακόμα και *διότι μόνο το πρόγραμμά μας ανταποκρίνεται προς το ιδεώδες και τις βλέψεις ολόκληρου του λαού.*

Ονομάσαμε την οργάνωσή μας Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαία) διότι οι αρχηγοί των οργανώσεων και ομάδων που αντιπροσωπεύαμε ήταν -ποιός λίγο, ποιός πολύ- μιλιτάν της Ε.Ε.Μ.Ο. τον καιρό που είχε λαϊκό χαρακτήρα. Διότι είμαστε οι διερμηνείς του μεγάλου ιδεώδους των ιδρυτών και των μιλιτάν της Οργανώσεως στα πρώτα της χρόνια, όταν εκρατούσε ψηλά τη σημαία της ανεξαρτησίας του επαναστατικού μακεδονικού κινήματος και αγωνίζονταν ειλικρινά για την αυτονομία της Μακεδονίας. Θα κρατήσουμε, κι εμείς, ψηλά την επαναστατική σημαία.

Η Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαία) θα αγωνισθεί κατά της φασιστικής κυβέρνησης του Τσαγγώφφ, που έσφαξε εκατοντάδες ολόκληρες άξιους μακεδόνες επαναστάτες, δολοφονεί καθημερινώς ειλικρινείς μακεδόνες αρχηγούς και στερεί έτσι την ανεξάρτητη μακεδονική σκέψη από κάθε δυνατότητα να

εκδηλωθεί. Θα αγωνισθεί εναντίον της κυβέρνησης αυτής η οποία αν και είναι ο κύριος υπεύθυνος για την απέλαση των μακεδόνων προσφύγων (φέρνει την κυριότερη ευθύνη για την μετανάστευση του μακεδονικού πληθυσμού), δείχνει μιαν απάθεια και αμέλεια εγκληματική και γελά μπροστά στα βάσανα των δυστυχισμένων αυτών που εγκαταλείπουνε κατά μάζες τις εστίες τους, φεύγουνε γυμνοί και πεινασμένοι στη Βουλγαρία και περιπλανώνται στην χώρα αυτή πεθαίνοντας καθημερινά από την πείνα και τις αρρώστειες.

Η Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαία) θ' αγωνιστεί κατά της καταπιεστικής πολιτικής των κυβερνώντων στο Βελιγράδι που θανατώνουν κατά μάζες τους μακεδονικούς πληθυσμούς. Που φυλακίζουνε, δέρνουν και σκοτώνουν αθώους: άνδρες, γυναίκες και νέους. Που καταπιέζουνε τον μακεδονικό λαό τόσο πολιτικά, όσο και οικονομικά, κοινωνικά και εθνικά. Που δίνουν στους μεγαλογαιοκτήμονες όλα τα δικαιώματα και κάθε ελευθερία να εκμεταλλεύονται τον αγροτικό πληθυσμό και που όχι μόνο δεν δίδουν τη γή σε εκείνους που δεν έχουν ή έχουνε μονάχα ένα ελάχιστο κομμάτι, μα πέρνουν ακόμα και τη λίγη γης που έχει ο μακεδόνας χωρικός, για να εγκαθιδρύσουνε αποίκους από όλες τις γωνιές της Γιουγκοσλαβίας, προσπαθώντας έτσι ν' αλλάξουνε τον εθνικό χαρακτήρα της Μακεδονίας. Θ' αγωνισθεί κατά των κραταιών αυτών, οι οποίοι εγκληματούν εις βάρος των προσφιλέστερων αισθημάτων του μακεδονικού λαού, που του πήρανε κάθε ελευθερία αναπτύξεως πολιτισμού ή εθνική και εξακολουθούν με τέχνη λεπτή την πολιτική τους την αφομοιωτική και εκσερβιστική και δεν αφήνουν κανένα μέσο αχρησιμοποίητο για να σπάσουν το ηθικό του λαού.

Η Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαία) θ' αγωνισθεί εναντίον της πολιτικής της βίας των κυβερνώντων στην Αθήνα που εφαρμόζουνε τις ίδιες βάρβαρες μεθόδους, όπως και ο Πάσιτς, για να εκμηδενίσουνε τον μακεδονικό λαό. Σκοτώνουνε μακεδόνες χωρικούς (Τάρλις, Μπουτίμ, Λειβαδιχτή). Κακοποιούνε, εξορίζουν και σκοτώνουν τους εργαζόμενους χωρικούς, εργάτες και τεχνίτες μακεδόνες. Τρομοκρατούνε πολιτικά και εκμεταλλεύονται οικονομικά τις μάζες, βοηθούμενοι σ' αυτό από διάφορες ξένες καπιταλιστικές εταιρείες. Εκδιώκουνε, δια της βίας, από τις εστίες τους όλες τις εθνικότητες του μακεδονικού πληθυσμού εφ' όσον δεν είναι ελληνικές. Αρπάζουνε τα υπάρχοντά τους για να τα δώσουνε στους πρόσφυγες της Μικράς Ασίας, του Καυκάσου και της Θράκης, σ' αυτούς που είναι αδελφοί του μακεδονικού λαού στη δυστυχία, θύματα της ιμπεριαλιστικής πολιτικής της ελληνικής κυβέρνησης και των προστατών της. Η Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαία) θ' αγωνιστεί εναντίον της δικτατορίας των κρατούντων στην Ελλάδα, οι οποίοι στην προσπάθειά τους ν' αλλάξουνε τον εθνικό χαρακτήρα της χώρας, μιμούμενοι τους σέρβους Κυβερνώντας, εξακολουθούνε ύπουλα την σατανική τους δράση, με σκοπό να εξελληνίσουνε και ν' αφομοιώσουνε τον πληθυσμό όσος δεν έχει διωχθεί από τα σπίτια του.

Η Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαία) θ' αγωνισθεί εναντίον των αρχηγών της φασιστικής βουλγαρομακεδονικής οργανώσεως: Πρωτογγέρωφφ, Μιχαΐλωφφ, Μπαϊντάρωφφ, Παρλίτσεφφ, και εναντίον των αρχηγών της "Ουντρουζένιε", οργάνου της σερβικής Κυβερνήσεως: Καλαμάτιεφφ, Τσίκλεφφ, Χ. Ρίντωφφ, αυτών των προδοτών της μακεδονικής υποθέσεως. Θα εξακολουθήσει εναντίον τους τον αγώνα ως την τελειωτική τους κατασύντριψη.

Αποτεινόμαστε σ' εκείνους του Μακεδόνες που εξακολουθούν να δίδουν την ηθική τους και την υλική τους υποστήριξη στην Οργάνωση του Πρωτογκέρωφφ και του Μιχαΐλωφφ, και τους λέμε: Η υποστήριξη που δίνετε στην Οργάνωσην αυτή, είναι υποστήριξη δοσμένη, όχι για να ελευθερωθεί η Μακεδονία μα για να αλυσοδεθεί ακόμα πιο πολύ. Διατηρώντας την οργάνωσην αυτή βοηθείτε την κυβέρνησην εκείνη που επετσόκωψε 20.000 χωριάτες, εργάτες, τεχνίτες, διανοούμενους και νέους βουλγάρους, τους μόνους ειλικρινείς φίλους της απελευθερώσεως και της ενώσεως του μακεδονικού λαού. Πέρνοντας μέρος σ' αυτήν την Οργάνωση ή δίδοντάς της την ηθική και υλικήν υποστήριξή σας, γίνεσθε συνένοχοι της προδοσίας κατά του μακεδονικού λαού, διότι η Οργάνωση αυτή εξακολουθεί να υποστηρίζει τον Τσαγγώφφ, ακόμα και τώρα που αυτός επούλησε τα συμφέροντα του μακεδονικού λαού στον πιο μεγάλον εχθρό της ελευθερίας της Μακεδονίας, στην κυβέρνηση του Πάσιτς.

Αποτεινόμαστε σε όλους αυτούς του Μακεδόνες οι οποίοι μην καταλαβαίνοντας τον πραγματικό χαρακτήρα της Οργάνωσης αυτής λαβαίνουνε μέρος σ' αυτή και τους προσκαλούμε να την εγκαταλείψουνε.

Αποτεινόμαστε σε όλους τους Μακεδόνες της περιοχής της Μπρεγκάλνιτζα που συνδέονται με την "Ουντρουζένιε" του Καλαμάτιεφφ και των συμμοριών του Τσίκλεφφ και Σία και τους ζητούμε να δηλωθούν εναντίον των προδοτών αυτών που έχουνε ταχθεί στην υπηρεσία της κυβέρνησης Πάσιτς για να εξασκήσουνε την πολιτική του της αφομοιώσεως και εκσερνισμού με σκοπό να σπάσουν το ηθικό του μακεδονικού πληθυσμού.

Απευθυνόμαστε προς όλους τους μετανάστες της Βουλγαρίας, της κεντρικής και δυτικής Ευρώπης και της Αμερικής και τους εξορκίζουμε όχι μόνο να αρνηθούνε την ηθική και υλική τους συνδρομή στις διάφορες φασιστικές μακεδονικές οργανώσεις που κηλιδώνουνε την μακεδονική υπόθεση και βοηθούνε την αιματηρή βαλκανικήν αντίδραση, αλλά και να υποστηρίξουνε τον αγώνα

μας, ο οποίος, μόνος, θα φέρει την απελευθέρωση και ένωση της Μακεδονίας και την Ομοσπονδία του μακεδονικού λαού μαζί με τους άλλους βαλκανικούς λαούς.

Απευθυνόμαστε προς την μακεδονική νεολαία στο εξωτερικό και την προσκαλούμε να δηλωθεί κατά των δολοφόνων του μακεδονικού λαού, οι οποίοι με την σφαγή των πραγματικών μακεδόνων επαναστατών και με το ρόλλο που παίζουν ως πράκτορες στην υπηρεσία των δυναστών του μακεδονικού λαού και του Τσαγγώφφ, εκθέτουν και ατιμάζουνε το επαναστατικό μακεδονικό κίνημα μπρος στην ξένη κοινή γνώμη. Τους προσκαλούμε επίσης να δηλωθούν εναντίον των διαφόρων πλερωμένων μακεδονικών οργανώσεων και να υποστηρίξουνε την δράση της Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαίας).

Αποτεινόμαστε προς όλους τους Μακεδόνες οι οποίοι μη πιστεύοντας πλέον στην πιθανότητα της απελευθερώσεως και της ενώσεως της Μακεδονίας, έμειναν ως τα τώρα και εξακολουθούν ακόμα να μένουν έξω από τις οργανώσεις και τις ομάδες που εμείς αντιπροσωπεύουμε, και τους καλούμε να υποστηρίξουνε τον αγώνα μας. *Διότι η Οργάνωσή μας είναι η μόνη επαναστατική δύναμη μέσα στο απελευθερωτικό μακεδονικό κίνημα. Εξω από την Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαία) δεν υπάρχουνε στη Μακεδονία επαναστατικές δυνάμεις !*

Ο αγώνας του Μακεδονικού λαού για μιαν ανεξάρτητη Μακεδονία και για μια Βαλκανικήν Ομοσπονδία βρίσκει συμπάθειες και υποστήριξη ανάμεσα στους καταπιεζόμενους λαούς των Βαλκανικών χωρών και αυτοί επίσης δέχονται τα χτυπήματα της βαλκανικής αντιδράσεως. Οι Κροάτες, οι Αλβανοί, οι Μαυροβουνιώτες, οι Σλοβένοι, οι Βόσνιοι, οι Θράκες, οι Ντομπρουτζιανοί και οι άλλοι βαλκανικοί λαοί βρίσκονται στην ίδια κατάσταση, όπως και ο μακεδονικός λαός. Εκείνοι και εμείς, έχουμε τους ίδιους εχθρούς: τις αντιδραστικές βαλκανικές κυβερνήσεις. Εχουμε μαζί τα ίδια συμφέροντα. Επιδιώκομε μαζί να επιτύχουμε την εθνική απελευθέρωση. Θέλομε, η ελευθερία που θα κερδίσουμε στον αγώνα να είναι διαρκής, και αυτό θα είναι μονάχα δυνατό με μία Ομοσπονδία όλων των Βαλκανικών λαών σε μια πολιτική ενότητα.

Ο αγώνας των βαλκανικών λαών είναι κοινός. Οι λαοί αυτοί είναι έτοιμοι να υποστηρίξουνε με όλες τους τις δυνάμεις την πάλη του μακεδονικού λαού, για την εθνική αυτοδιάθεση, όπως και ο μακεδονικός λαός, εκ μέρους του ειναι έτοιμος να δώκει όλη του την υποστήριξη στους αγώνες τους για την εθνική τους απελευθέρωση.

Εκτός αυτού, στον αγώνα μας για την ανεξάρτητη Μακεδονία και την Βαλκανική Ομοσπονδια, έχουμε τις συμπάθειες και την υποστήριξη των καταπιεζομένων τάξεων των Βαλκανίων. Οι εργάτες και οι χωριάτες της Βουλγαρίας, Σερβίας και Ελλάδος, έδειξαν πράγματι πως είναι ειλικρινείς φίλοι της απελευθερώσεως των καταπιεζομένων βαλκανικών λαών. Υποστήριξαν και υποστηρίζουνε πάντα τον αγώνα μας. Εμείς πάλι, από μέρους μας, όπως και οι επαναστατικές οργανώσεις και επαναστατικές ομάδες των καταπιεζομένων βαλκανικών λαών, θα υποστηρίξουμε τον αγώνα των εργατικών τάξεων για την ανατροπή των φασιστικών δικτατοριών στις βαλκανικές χώρες. Γιατί ξέρουμε ότι εφ' όσον θα υπάρχουνε αυτές οι δικτατορίες, θα είναι αδύνατη η απελευθέρωση των βαλκανικών λαών και η ένωσή τους σε μια Βαλκανική Ομοσπονδία.

Η τωρινή κατάσταση στη Βαλκανική υπαγόρεψε τον σχηματισμό του ενιαίου επαναστατικού βαλκανικού μετώπου.

Το μέτωπον αυτό εδημιουργήθηκε και υφίσταται δυνάμει των σημερινών συνθηκών που υπάρχουνε στις βαλκανικές χώρες.

Καθορίζοντας τις σχέσεις μας απέναντι των διαφόρων πολιτικών παραγόντων έξω από την Βαλκανική, δηλώνουμε:

Η Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαία) δεν μπορεί νάχει εμπιστοσύνη στην βαλκανική πολιτική των δυτικοευρωπαϊκών κρατών τα οποία ετοίμασαν και υπόγραψαν τις συνθήκες ειρήνης που σημαίνουνε δουλεία για τον μακεδονικό λαό, καθιέρωσαν τις ειδικές συνθήκες που αφορούνε την μετανάστευση του μακεδονικού πληθυσμού και που υποστηρίζουνε τις συνθήκες αυτές και είναι έτοιμα να υποστηρίξουνε τις σημερινές βαλκανικές κυβερνήσεις εναντίον των παιδιών της Μακεδονίας που αγωνίζουνται για την ακύρωση των συνθηκών αυτών, για την απελευθέρωση και ένωση της Μακεδονίας.

Αλλά η Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαία) ξεύρει πως τις συνθήκες αυτές τις καταδικάζουνε στην Ευρώπη και στην Αμερική οι εργατικές μάζες. Ξεύρει πως η προοδευτική κοινή γνώμη ολόκληρου του κόσμου είναι εναντίον της καταστάσεως που εδημιουργήθηκε με τις συνθήκες αυτές στη Βαλκανική και στη Μακεδονία.

Κάμνομε έκκληση σ' αυτούς τους σπουδαίους παράγοντας της διεθνούς πολιτικής να υποστηρίξουνε τον αγώνα μας.

Εν ονόματι της αναξάρτητης Μακεδονίας και της Βαλκανικής Ομοσπονδίας, θα εξακολουθήσουμε την επαναστατική δράση. Εν ονόματι αυτών των μεγάλων σκοπών θα διεξαγάγουμε την προπαγάνδα μας στο εξωτερικό. Εν ονόματι των αρχών αυτών, θα απευθύνουμε την έκκλησή μας

σε όλες τις οργανώσεις και όλα τα πρόσωπα στο εξωτερικό που αγωνίζονται εναντίον των αιμοβόρων καθεστώτων του κόσμου, να υποστηρίξουνε τον αγώνα μας.

Είμαστε πεπεισμένοι πως, μονάχα με την επαναστατική πάλη, σε συμφωνία με τους καταπιεζόμενους λαούς και τις καταπιεζόμενες τάξεις στη Βαλκανική, θα επιτύχει ο μακεδονικός λαός την απελευθέρωσή του και την ένωσή του και θα κατορθώσουν οι βαλκανικοί λαοί να ζήσουνε ελεύθεροι.

Ζήτω η ανεξάρτητη επαναστατική πάλη !
Ζήτω το ενιαίο μακεδονικό επαναστατικό μέτωπο !
Ζήτω το ενιαίο βαλκανικό επαναστατικό μέτωπο !
Ζήτω η ελεύθερη και ανεξάρτητη Μακεδονία !
Ζήτω η Βαλκανική Ομοσπονδία !

Οχτώβρης 1925

Η Κεντρική Επιτροπή της Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαίας)

Σκοποί και χαρακτήρας της Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαίας).

Για να έχουνε οι αναγνώστες μας μια πιο ακριβή ιδέα αυτής της λαϊκής επαναστατικής Οργάνωσης μέσα στην οποία έχουνε μαζευτεί όλοι οι τίμιοι Μακεδόνες δημοσιεύουμε παρά κάτω μερικά αποσπάσματα του καταστατικού της.

Καταστατικό της Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαίας)
1. Σκοποί καθήκοντα, χαρακτήρας.
Αρθρ. 1. Η Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαία) έχει για καθήκον.

Να επιτύχει την ελευθερία και την ανεξαρτησία της Μακεδονίας, στα γεωγραφικά και οικονομικά της όρια και να την κάμει μια αυτόνομη πολιτική μονάδα που ν' αποτελεί μέρος, ώς μέλος, με ίσα δικαιώματα, της μελλοντικής Βαλκανικής Ομοσπονδίας.

Αρθρ. 2. Το ανεξάρτητο και ελεύθερο μακεδονικό κράτος θα καθιδρυθεί επί τη βάσει της τελείας ισότητας των εθνικών, πολιτικών δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων πολίτου και πολιτισμού όλων των εθνικοτήτων που το κατοικούνε.

Αρθρ. 3. Για να επιτύχει αυτόν τον σκοπό, η Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαία) θα εργασθεί για:

α) Το σχηματισμό μιας οργάνωσης των επαναστατικών μαζών που να περιλαμβάνει τις λαϊκές μάζες στα τρία μέρη της Μακεδονίας, της μοιρασμένης μεταξύ της Σερβίας, Ελλάδος και Βουλγαρίας, καθώς και ολόκληρη την μακεδονική μετανάστευση που βρίσκεται έξω από τα όρια της Μακεδονίας, και για την προετοιμασία αυτών των μαζών για μια γενική λαϊκή εξέγερση.

β) Για να ενώσει όλες τις λαϊκές μακεδονικές δυνάμεις τραβώντας στις τάξεις της όλες τις ομάδες, οργανώσεις, πρόσωπα, όλων των κοινωνικών στρωμάτων, χωρίς διάκριση εθνικότητος, υπηκοότητος, θρησκείας ή φύλου, που παραδέχονται ειλικρινά τον σκοπό, τις αρχές, τις ιδέες και τον τρόπο της δράσεως της Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαίας).

γ) Για να μπει σε στενές σχέσεις με όλες τις οργανώσεις και όλα τα εθνικοεπαναστατικά και κοινωνικοεπαναστατικά κόμματα της Βαλκανικής που υποστηρίζουνε την αρχή της αυτοδιαθέσεως των λαών και που είναι πρόθυμα να συνεργασθούνε πραγματικά για να δημιουργηθεί μια ενότης μακεδονική ανεξάρτητη και πολιτική.

δ) Υπό τις σημερινές συνθήκες πλήρους εθνικής πολιτικής και οικονομικής καταπιέσεως, που υφίσταται σήμερα ο μακεδονικός λαός, η Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαία) θεωρεί ως ουσιώδες της καθήκον ν' αγωνισθεί για την απόχτηση της ελευθερίας της γλώσσας και της εκπαιδεύσεως για όλες τις εθνικότητες της Μακεδονίας, για την κατάκτηση των πολιτικών ελευθεριών και της ισότητας των δικαιωμάτων, για να δοθεί γης στους χωρικούς και μια γερή βοήθεια στις οικονομικά αδύνατες τάξεις.

Αρθρ. 4. Η Οργάνωση δηλώνει πως είναι -με τον σκοπό και το καθήκον που ετέθηκε παραπάνω- χαρακτήρα επαναστατικού. Δρά συνομωτικά. Δεν αποκλείει όμως τον νόμιμον αγώνα σε όλες του τις δυνατές εκδηλώσεις, σύμφωνα με τον τόπο και σύμφωνα με τις περιστάσεις. Ο νόμιμος αγώνας θα συντελέσει στην πλατειά ανάπτυξη προπαγάνδας και στην οργάνωση της Ε.Ε.Μ.Ο. (Ενιαίας) και θα στερεώσει και θα κάμει πιο στενούς τους δεσμούς με τις λαϊκές μάζες.

La Fıdıration Balkanique (Βαλκανική Ομοσπονδία) (Vienne), 2, N° 44, 15-5-1926, σελ. 715-718.

2.

[Επιστολή Π. Πουλιόπουλου προς ΚΕ/ΚΚΕ, 10-9-1926]

Θήβαι 10 Σεπτεμβρίου 1926

Προς την ΚΕ του ΚΚΕ

Σύντροφοι.

Σας διαβιβάζω παρακάτω τη συμπληρωματική δήλωση μου προς το Συνέδριο, που την απευθύνω από τώρα σε σας για να σας καταστήσω γνωστούς του ειδικότερους λόγους της παραιτήσεώς μου από την ΚΕ.

Σχετικά με το Συνέδριο δηλώνω ότι είμαι στην απόλυτη διάθεση μιας επιτροπής του για όσα ζητήματα της Γραμματείας μου ήθελαν ενδεχομένως χρειασθεί ιδιαίτερες διευκρινήσεις από μέρος μου.

Με συντροφικούς χαιρετισμούς
(υπογραφή: Π. Πουλιόπουλος)

Προς το 3. Τακτικό Συνέδριο του ΚΚΕ

Συμπληρωματική δήλωση Π. Πουλιόπουλου στην έκθεση δράσεως της Κ. Επιτροπής.

Στην έκθεση δράσεως της ιδικής μας Κεντρικής Επιτροπής, που θα διαβαστεί στο Συνέδριο από τον Γραμματέα του Κόμματος, έχω να κάνω τις ακόλουθες *βασικές* τροποποιήσεις. Αντιπροσωπεύουν φυσικά ατομικές μου μόνο γνώμες. Νομίζω ότι τις τροποποιήσεις αυτές επιβάλλεται να τις κάνουμε, αν δεν θέλουμε ν' αυταπατόμαστε, αλλά να βλέπουμε την αλήθεια κατάματα. Οι σκέψεις που περιέχονται στην παρούσα μου δήλωση εξηγούν συγχρόνως και για ποιούς ειδικώτερα λόγους αναγκάστηκα γυρίζοντας από την εξορία μου να υποβάλω την παραίτησή μου από τη Διοίκηση του Κόμματος, καθώς επίσης και γιατί δεν θα δεχόμουν να εκπροσωπήσω ενδεχομένως το Κόμμα μέσα στη Βουλή.

Ο αντιπρόσωπος της Διεθνούς σ' ένα του γράμμα τον περασμένο Φλεβάρη (παράνομο Δελτίο της ΚΕ, αρ. 1, σ. 10) δεν εδίστασε να χαρακτηρίσει την όλη δράση της φυλακισμένης τότε ΚΕ. ως "κακό παρελθόν", με το οποίο έλεγε "διακόπτουμε πλήρως κάθε σχέση". Βασισμένος στα διδάγματα της πρακτικής πείρας οφείλω να ομολογήσω, ότι όσο για τις προσπάθειες οργανωτικής στερεώσεως του Κόμματος η ΚΕ τότε σημείωσε γενικά μια αποτυχία και επομένως εδώ δικαιολογείται σ' ένα μεγάλο βαθμό ο χαρακτηρισμός του αντιπροσώπου. Εκεί όμως που αναμφισβήτητα το παρελθόν στάθηκε πολύ "κακό", ήταν η πολιτική μας και δράση μας πάνω στο εθνικό ζήτημα.

Η πολιτική μας πάνω στο εθνικό ζήτημα στη Μακεδονία και Θράκη αποδείχτηκε ολοφάνερα από τα πράγματα εσφαλμένη κι' έφερε ως ένα σημείο καταστρεπτικά, μπορούμε να πούμε, αποτελέσματα για τον επαναστατικόν αγώνα του ελληνικού προλεταριάτου. Δεν φτάνει μονάχα να εγκαταλείψουμε σιωπηρώς, όπως έγινε τα συνθήματα της πολιτικής εκείνης *"Ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία", "Ενιαία και ανεξάρτητη Θράκη"*, και να σκεπάζουμε την εγκατάλειψη αυτή ισχυριζόμενοι, ότι ήτανε τάχα "θεωρητικώς" σωστά, μα απέτυχαν γιατί "τα βάλαμε στο κέντρο δράσεως του Κόμματος". Είναι αλήθεια ότι υπερτιμήθηκε κάπως ο παράγων ο εθνικοεπαναστατικός σχετικά με τ' άλλα πεδία δράσεως του Κόμματος και τούτο επίσης είναι ένα βαρύ λάθος. Μα ο ισχυρισμός εκείνος, όταν χρησιμοποιείται για να σκεπάση το εσφαλμένο της πολιτικής μας στο εθνικό αποτελεί ένα καθαρό σόφισμα και δείχνει πολιτική ανάξια για ένα σοβαρό πολιτικό κόμμα.

Όποιος δεν ξέχασε και τα πιο πρόσφατα γεγονότα της βαλκανικής πραγματικότητας, αυτός ξέρει πολύ καλά, ότι από τον Δεκέμβριο του 1924 κι' εδώθε το Μακεδονικό ζήτημα ανακινιόταν κάθε τόσο και βρισκόταν σχεδόν διαρκώς στην ημερησία διάταξη από αυτή την ίδια την εξέλιξη της βαλκανικής καταστάσεως. Εφαρμογή συνθήκης "εκούσιας μεταναστεύσεως" και τα ποικίλα σχετικά προβλήματα, ελληνοβουλγαρικό πρωτόκολλο (Πολίτη), καταγγελία ελληνοσερβικής συμμαχίας, ακύρωση πρωτοκόλλου Πολίτη και σχετικές συζητήσεις στην ελληνική Βουλή, διαπραγματεύσεις για την ανανέωση της ελληνοσερβικής και ναυάγιό τους, ελληνοβουλγαρικό επεισόδιο Ντεμίρ.κατού, ένταση κομιτατζηδικής δράσεως, εσωτερικός σπαραγμός της ΕΕΜΟ [ΕΜΕΟ], ελληνοσερβική σύγκρουση γύρω από τα ζητήματα των μειονοτήτων, των μακεδονικών σιδηροδρόμων, της Θεσσαλονίκης -όλα τα γεγονότα αυτά, για μια ολόκληρη περίοδο από το Έκτακτο Συνέδριο του Νοεμβρίου 1924 και ύστερα, αποτέλεσαν *κεντρικά* προβλήματα όχι μόνο βαλκανικής, αλλά και

διεθνούς βαρύτητος (συζητήσεις στην ΚΤΕ [Κοινωνία των Εθνών], ανακίνηση του μακεδονικού στο σύνολό του από τον ευρωπαϊκό τύπο, κτλ.) Η στάση του Κόμματος απέναντι των προβλημάτων αυτών έπρεπε να βασισθεί πάνω στην πολιτική γραμμή που χάραξε το Συνέδριο, του οποίου οι σχετικές με το εθνικό αποφάσεις και τα συνθήματα έπρεπε να εφαρμοσθούν και να λανσαρισθούν, αν βέβαια δεν επρόκειτο να είχαν χαρακτήρα απλώς φιλολογικό. Δεν πρέπει όμως να παραβλεφτή εδώ και το γεγονός, ότι από την πρώτη στιγμή της δημοσιεύσεως της νέας πολιτικής μας εξαπολύθηκε όλη η αντίδραση με τον τύπο της σε άγριες συκοφαντικές καμπάνιες, εναντίον των οποίων το κόμμα ώφειλε αμυνόμενο να θέτη σχεδόν καθημερινά την πολιτική του πάνω στο εθνικό και να την αναλύει αναιρώντας τις συκοφαντίες. Έτσι κατ' ανάγκη αναπότρεπτη των πραγμάτων το ζήτημα έμπαινε στις πρώτες γραμμές.

Το μακεδονικό ζήτημα εξακολουθεί και σήμερα να ανακινιέται κάθε λίγο με τη μια ή την άλλη μορφή και να ζητή από κάθε πολιτικό κόμμα να χαράξη μια σαφή θέση απέναντί του και να μη μιλή με υπονοούμενα. Μπροστά στο Κομμουνιστικό Κόμμα της Ελλάδος θέτει το δίλημμα: Εξακολουθεί να κρατή απέναντί του το βασικό σύνθημα "Ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία" ή το εγκαταλείπει;

Η πολιτική μας εκείνη (και εννοώ εδώ όχι την ορθή πολιτική της υπερασπίσεως του δικαιώματος πλήρους αυτοδιαθέσεως των καταπιεζομένων εθνοτήτων μέχρι και του αποχωρισμού των, *εάν και όπου οι ίδιες εκφράσουν μια τέτοια θέληση*, αλλά τα συνθήματα "Ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία", "Ενιαία και ανεξάρτητη Θράκη" ριχνόμενα *από το ΚΚΕ* και διερμηνεύοντα μέσα στις εκμεταλλευόμενες μάζες της χώρας μας μια κάποια πολιτική μας για το εθνικό) χρεωκόπησε και δεν μπορούσε παρά να χρεωκοπήση στην Ελλάδα, γιατί ήταν απαύγασμα όχι απλώς εσφαλμένης εκτιμήσεως του πραγματικού συσχετισμού των δυνάμεων μέσα στη χώρα μας, αλλά ενός καθαρού επαναστατικού ρωμαντισμού. Τα πράγματα φωνάζουν δυνατά, ότι οι αντιπρόσωποι του Κόμματός μας στην VII Βαλκανική Συνδιάσκεψη, ένας των οποίων ήταν και ο υποφαινόμενος, δεν έφεραν όπως έπρεπε υπόψη της Συνδιασκέψεως την πραγματική κατάσταση της χώρας μας και του κινήματός μας, ειδικά της ελληνικής Μακεδονίας και Θράκης επί τη βάσει της οποίας να επιμείνουν να καθορισθή η πολιτική του ΚΚΕ πάνω στο εθνικό. Ούτε την έλλειψη κινήματος εθνικοεπαναστατικού μαζών στην Ελλάδα ετόνισαν όσο έπρεπε, ούτε την τεράστια μεταβολή που επήλθε με την προσφυγική συσσώρευση, ούτε τον βεβαιότατο κίνδυνο που θα διέτρεχε το ΚΚΕ να μη κατανοηθούν και να παρεξηγηθούν τέτοια συνθήματα από τις μάζες.

Τα ίδια τα πράγματα πάλι απέδειξαν εξάλλου ότι ούτε προσφέραμε, ούτε και ήταν δυνατό να προσφέρουμε καμμιά αξιόλογη βοήθεια στο έργο της βουλγαρικής επαναστάσεως, και συγκεκριμένα στην κατάκτηση των μαζών των μακεδόνων προσφύγων της Βουλγαρίας από το αδελφό ΚΚ Βουλγαρίας. Ο ισχυρισμός των Βουλγάρων συντρόφων ότι το κόμμα μας με την "αυστρομαρξιστική" (κάπου ακούστηκε και εθνικιστική) πολιτική που ως τότε ακολουθούσε στο Μακεδονικό ήταν σοβαρότατο εμπόδιο στην ηγεσία του ΚΚΒ μέσα στη μακεδονική μεταναστευτική μάζα αποδείχτηκε εντελώς ανακριβής. Το μόνο που έλλειπε τότε από το ΚΚΕ ήταν μια πιο έντονη δράση ενάντια των εξανδραποδιστικών συνθηκών και των εξεθνιστικών μέτρων, που έτσι θα έδειχνε πιο ξεκάθαρα, ότι το κόμμα του ελληνικού προλεταριάτου είναι υπέρ των καταπατομένων δικαίων των μειονοτήτων. Η κατάκτηση όμως των μαζών των Μακεδόνων προσφύγων της Βουλγαρίας ήταν και είναι έργο κυρίως του ΚΚΒ και δεν μπορεί να υπάρχει κανένα διεθνιστικό κατηγορηματικό πρόσταγμα που να επιβάλη για βοήθειά του να ρίξουν άλλα βαλκανικά κόμματα συνθήματα απροσάρμοστα με τις πραγματικές συνθήκες των ίδιων των χωρών. Τέλος η επιμονή των Βουλγάρων συντρόφων να ρίξουμε τα συνθήματα "Ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία", "Ενιαία και ανεξάρτητη Θράκη" το γρηγορώτερο, αποδείχτηκε ότι ήταν αποτέλεσμα της σπασμοδικότητας, με την οποία έκριναν τα πράγματα οι διοικούντες το ΚΚΒ σύντροφοι, ύστερα από τα αλλεπάλληλα βαρύτατα σφάλματά τους και τις αποτυχίες τους στην οργάνωση της βουλγαρικής επαναστάσεως.

Είναι απολύτως ορθό, ότι το κόμμα εκινδύνευσε από κοινωνικοεπαναστατικό κόμμα του προλεταριάτου να παρουσιασθεί ως οργάνωση εθνικοεπαναστατική. Τούτο όμως υπήρξε συνέπεια αυτής της ίδιας της πολιτικής. Η φύση των συνθημάτων "Ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία", "Ενιαία και ανεξάρτητη Θράκη" ριχνομένων στην Ελλάδα είναι τέτοια που ήταν αδύνατο να μην προκαλέσουν σύγχυση σε όλους και να μη δημιουργήσουντη βαρύτατη για μας παρεξήγηση, ότι είμαστε συνεργάτες των Βουλγάρων κομιτατζήδων (βερχοβιστών). Και τούτο για το λόγο, ότι όπως είναι σήμερα τα πράγματα, ούτε εθνικοεπαναστατικό κίνημα έχουμε στην Ελληνική Μακεδονία, ούτε εθνότης θρακική υπάρχει ώστε να δικαιολογήται αγώνας για την υπεράσπιση της εθνικής ανεξαρτησίας, ούτε ίχνος καν τέτοιου αγώνος υπάρχει ούτε και υπήρχε, ενώ από το άλλο μέρος η αθρόα συσσώρευση των Ελλήνων προσφύγων στη Μακεδονία και στη Θράκη αποτελεί μια τόσο θεοφάνερη πραγματικότητα που είναι θανάσιμο σφάλμα για ένα πολιτικό κόμμα να την παραβλέψη προκειμένου να καθορίση τα εθνικά του συνθήματα. Σύμφωνα με αυτά οι συνθήκες στην Ελλάδα έκαναν τα συνθήματα "Ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία", "Ενιαία και ανεξάρτητη Θράκη" ακατάλληλα, έδιναν το φοβερό όπλο στην

μπουρζουαζία να χαρακτηρίση το κόμμα ως "προδοτικό", η δε μόνη ορθή πολιτική μας έπρεπε να συνοψίζεται στις ακόλουθες γραμμές: "Εναντίον του απειλούμενου πολέμου για το ξαναμοίρασμα της Μακεδονίας". Εναντίον κάθε εξανδραποδιστικής συνθήκης "ανταλλαγής" ή "μεταναστεύσεως". Υπεράσπιση κάθε ελευθερίας εθνικής για τις μειονότητες και της πλήρους αυτοδιαθέσεώς των. Υπέρ της *Βαλκανικής Ομοσπονδίας των Λαών, μέσα στην οποία θα καθορίση ελεύθερα ο μακεδονικός λαός μοναχός την τύχη του*.

Ας κάνουμε το θλιβερό απολογισμό της πολιτικής του Κόμματος πάνω στο εθνικό.

Από το ένα μέρος: Καμμία δεν προσφέραμε βοήθεια στο Βουλγαρικό κίνημα. Καμμία *θετική* δράση δεν έγινε από το Κόμμα για την πραγματική υπεράσπιση των γλωσσικών, εκπαιδευτικών, κλπ. γενικά πολιτιστικών ελευθεριών των μειονοτήτων μέσα στη χώρα. Καμμία ορθή διεθνιστική διαπαιδαγώγηση των εργατικών μαζών. Διότι τα συνθήματα "Ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία", "Ενιαία και ανεξάρτητη Θράκη" μόνο σύγχυση μπορούσαν να προκαλέσουν και καμμία διεθνιστική διαφώτιση. Η πρώτη φορά που δινόταν στο κόμμα η ευκαιρία να αναπτύξη το διεθνιστικό πνεύμα μέσα στην Ελλάδα, τα συνθήματά μας στάθηκαν τόσο άτυχα ώστε άφηναν να δημιουργήται η τρομερή παρεξήγηση ότι επαναστατικός διεθνισμός δεν είναι άλλο τίποτε παρά συμμαχία με τους Βουλγάρους κομιτατζήδες. Του κάκου προσπαθήσαμε στις δίκες να διαλύσουμε τη σύγχυση. Τρανή απόδειξη της συγχύσεως είναι ότι και μέσα στο κόμμα ακόμη πολύ λιγοστοί σύντροφοι κατόρθωσαν να αποκτήσουν μια σαφή αντίληψη της πραγματικής εννοίας της πολιτικής μας πάνω στο εθνικό, παρ' όλες τις προσπάθειες που καταβάλαμε γι' αυτό βγάζοντας ακόμη στην ελληνική και ένα θεωρητικό λενινιστικό έργο του καθ. Μπρόϊντο. Ακόμη και μέσα στο Συνέδριο του Νοεμβρίου 1924 άλλοι έθεταν απλοϊκότατα τα συνθήματα ως βασικά συνθήματα προγραμματικά (μάλιστα και παρωμοιώθηκαν από την prinzipielle άποψη με το σύνθημα της Δικτατορίας του Προλεταριάτου!), άλλοι μιλούσαν για τακτικόν ελιγμό της ΒΚΟ, κι άλλοι άλλα ενόμιζαν.

Από τ' άλλο μέρος: Η πολιτική μας πάνω στο εθνικό ανέκοψε κατά ένα μεγάλο μέρος το ρεύμα συμπαθείας των μαζών προς το κόμμα που υπήρχε πριν από το Έκτακτο Συνέδριο. Τούτο αληθεύει προτίστως για τις προσφυγικές μάζες της Μακεδονίας και Θράκης. Θα χρειασθή μεγάλος αγώνας για να διαλυθούν οι δυσπιστίες που γεννήθηκαν προς το κόμμα. Απομάκρυνε τα πάσχοντα μικροαστικά στρώματα από το κόμμα, γιατί άστοχα και όχι μεθοδικά ζήτησε να κλονίσει τις εθνικιστικές τους προλήψεις. Δεν "εδημιούργησε" βέβαια το φασισμό στην Ελλάδα, όπως υποστήριξε στο Συνέδριο ο σύντροφος Κορδάτος. Μα έδωσε στην αντίδραση τεράστια όπλα, για να χτυπήση το κόμμα ανάμεσα στις καθυστερημένες μάζες και ασφαλώς σε μερικά μέρη υποβοήθησε αντικειμενικά τις προσπάθειες της ελληνικής μπουρζουαζίας για την καλλιέργεια και έξαψη των εθνικιστικών προλήψεων και για την οργάνωση φασιστικών ομάδων. Συνέβαλε κατά ένα μεγάλο μέρος στην ήττα μας στο επαγγελματικό. Έφερε χωρίς λόγο μεγάλες δυσχέρειες στη συνδικαλιστική εργασία των συντρόφων της Μακεδονίας και Θράκης και υπήρξε "ένας από τους σοβαρότερους λόγους της διαρροής των εργατικών σωματείων" εκεί πάνω (τα ίδια λόγια ενός από τους πιο παλαιμάχους αγωνιστές μας στο επαγγελματικό, του συντρόφου Χατζησταύρου). Ασφαλώς δεν είναι *η* αιτία των διώξεων. Μα θα εθελοτυφλούσαμε αν δεν παραδεχόμασταν, ότι χωρίς τα εσφαλμένα πάνω στο εθνικό συνθήματά μας, ούτε η αντίδραση θα είχε τόσο νωρίς αρχίσει, ούτε την έκταση εκείνη θάχε πάρει, μα και πολλά στέλεχη του Κόμματος θα μπορούσαν να μην αποσπασθούν τόσο εύκολα από τις μάζες προφτάνοντας να προσανατολισθούν με τις νέες μεθόδους της παράνομης λειτουργίας του κόμματος. Η πολιτική εκείνη έκανε να ξεσπάση κατά τρόπον εξαρθρωτικό μια εσωτερική κρίση στο κόμμα. Συνδυασμένη με την ανεπάρκεια των δυνάμεων της ΚΕ και τα σφάλματα πάνω στην εφαρμογή της, έκανε ώστε να παραμεληθή η οργανωτική εργασία και έτσι το Κόμμα να βρεθή για μια στιγμή σε κατάσταση τόσο ελεεινή, ώστε ένα από τα πιο παλαιά και πεπειραμένα στελέχη μας, ο σύντροφος Σιάντος, να μη διστάση μετά το Γ' Συνέδριο της ΟΚΝΕ να εκστομίση το επίθετο "τυχοδιωκτική" για την τακτική της τότε Κ.Ε.

Τέλος απείλησε για μια περίοδο την τέλεια εξουθένωση του κύρους του Κόμματος μέσα στις ήδη κατακτημένες μάζες. Ας φαντασθή κάθε σύντροφος την τραγικότητα της θέσεως των κατηγορουμένων συντρόφων στις τρείς πολύκροτες δίκες των "αυτονομιστών", *υποχρεωμένων κάτω από την απειλή της εσχάτης ποινής να υπερασπιστούν μια πολιτική εγκαταλελειμένη ήδη από το Κόμμα και τη Διεθνή*. Αν μέσα στις δίκες εκείνες δεν εξευτελίστηκε το κόμμα και δεν αποδείχτηκε απαρνούμενο τα ίδια του πολιτικά συνθήματα μπροστά στις απειλές της μπουρζουαζίας, τούτο οφείλεται όχι τόσο στη στάση των κατηγορουμένων, όσο στη γελοία οργάνωση και στην ανόητη θέση του κατηγορητηρίου από μέρους της Δικτατορίας.

Αυτές είναι οι συνέπειες που είχε κατά τη γνώμη μου η πολιτική της οποίας έτυχε να είναι εισηγητής ο υποφαινόμενος στο Έκτακτο Συνέδριο του Νοεμβρίου 1924. Και δεν παύουν να υπάρχουν με το να κλείνουμε τα μάτια μπροστά της.

Αισθάνομαι βαθύτατα την υποχρέωση να τεθεί στο Κόμμα χωρίς κανένα δισταγμό και ξεκάθαρα:

Είναι προφανές, ότι δεν πρόκειται για ένα μικρό σφάλμα που δεν απομένει παρά να το διορθώσουμε αλλά για μια σειρά από βαρύτατα λάθη τα οποία υπέπεσε το Κόμμα από εσφαλμένες εισηγήσεις των συντρόφων εκείνων στους οποίους είχεν εμπιστευθεί την καθοδήγησή του.

Έχω την πεποίθηση, ότι από τη χρεωκοπία της πολιτικής μας πάνω στο εθνικό το ζήτημα πρέπει να τραβήξουμε, και ως κόμμα και ως άτομα-αγωνιστές, με λογική συνέπεια και χωρίς προσωπικούς υπολογισμούς, όλα τα επιβαλλόμενα πρακτικά συμπεράσματα ως το τέλος. Και ως κόμμα που έχει συνείδηση των ιστορικών του ευθυνών απέναντι του προλεταριάτου, και ως άτομα-αγωνιστές που έχουμε την πρέπουσα συναίσθηση των ευθυνών μας απέναντι του Κόμματος και της εργατικής τάξεως.

Το κόμμα οφείλει χωρίς σοφιστικές δικαιολογίες να αναθεωρήση την απόφαση του Εκτάκτου Συνεδρίου του Νοεμβρίου 1924 πάνω στο εθνικό κατά τα σημεία εκείνα που αποδείχτηκαν εσφαλμένα, και να χαράξη μια ορθή και έξω από επαναστατικούς ρωμαντισμούς γραμμή.

Όσο για τα πρόσωπα, ο υποφαινόμενος με τον σ. Μάξιμο υπήρξαν αντιπρόσωποι του Κόμματος στην VII Βαλκανική Συνδιάσκεψη, εισηγητές και εκτελεστικοί επίτροποι για την πολιτική εκείνη. Η εξαπολυθείσα αντίδραση που πήρε τόση έκταση και τόσο θορυβώδη απήχηση έδωσε στην πολιτική εκείνη αναγκάζοντάς μας να την υπερασπίσουμε μέσα σε τρείς δίκες κάτω από την εκτεταμένη προσοχή όλης της εργατικής τάξεως της χώρας -συνέδεσε και συνταύτισε μοιραία την τύχη της πολιτικής εκείνης με την ιδική μας ως αγωνιστών μέσα στο κόμμα. Ύστερα από την χρεωκοπία της ανάγκη αναπότρεπτη των πραγμάτων επιβάλλει στον καθένα να δεχτή ότι δεν μας είναι καθόλου επιτετραμμένο να αναλάβουμε και πάλι υπεύθυνα διοικητικά έργα μέσα στο Κόμμα, είτε μες τη διοίκησή του, είτε στη διεύθυνση των εργασιών του μέσα στη Βουλή ενδεχομένως.

Όπως κατά το μικρό σχετικώς διάστημα που αγωνίστηκα μέσα στο κόμμα απέδειξα, θαρρώ, έμπρακτα ότι εννοώ να τραβώ όλες, ως το τέλος, τις λογικές συνέπειες των ως ορθών παραδεγμένων, έτσι και τώρα είμαι υποχρεωμένος να κάνω το ίδιο.

Φυσικά η ίδια ανάγκη των πραγμάτων φέρει πάλι στη διοίκηση του Κόμματος τους παλαιούς συντρόφους που αποτέλεσαν τη μειοψηφία στο Συνέδριο του Νοεμβρίου 1924, και που οι απόψεις τους δικαιώθηκαν από την πράξη. Δεν χωρεί αμφιβολία ότι η εντελώς αστήρικτη θεωρία τους περί "προπαρασκευής" ήταν ένα μέσο για να αποφύγουν την άμεση σύγκρουση με το τεράστιο κύρος της Διεθνούς, πρός τον αντιπρόσωπο της οποίας ωστόσο διαφωνούσαν ριζικά, παραδεχόμενοι ως βασικώς εσφαλμένα τα συνθήματα που πρότεινε αυτός και [δυσανάγνωστο].

Για όσους συντρόφους θα έσπευδαν τυχόν από καλόν επαναστατικό ζήλο, να βγάλουν εσφαλμένα συμπεράσματα από την παρούσα μου δήλωση ίσως να μην είναι περιττό να προσθέσω ότι με την ίδια όπως και στο παρελθόν αφοσίωση, δεν θα λείψω να δώσω ό,τι μπορώ στο Κόμμα, είτε εργαζόμενος μέσα σε μια οργάνωσή του, είτε βοηθώντας τη νέα διοίκησή του ανάλογα με τις μικρές μου δυνάμεις.

Θήβαι 10 Σεπτεμβρίου 1926.
(υπογραφή: Π. Πουλιόπουλος)

Αρχείο ΚΚΕ

3.

[Επιστολή Π. Πουλιόπουλου προς εφημ. *Ριζοσπάστης*, 13-12-1927.]

Προς τους διευθύνοντες την εφημερίδα "Ριζοσπάστης"
Ενταύθα

Εδώ μέσα σαφής και απερίφραστη βρίσκεται διατυπωμένη η θέση εκείνων τους οποίους ονομάζει "λικβινταριστές" απέναντι στις διώξεις. Αν στις θέσεις που κατέχετε βρίσκονταν απλώς έντιμοι άνθρωποι, θα δημοσιεύατε το περιεχόμενο της επιστολής αυτής. Επειδή όμως δεν συμβαίνει τίποτε τέτοιο, γι' αυτό είμαστε βέβαιοι ότι δε θα το δημοσιέψετε. Ωστόσο στέλνουμε την επιστολή μας αυτή για να μείνη έστω και στο αρχείο για την ιστορία. Όσο για την σημερινή πραχτική της πολιτική ονομασία θα τη δημοσιέψωμε μονάχοι μας, ξεσκεπάζοντας ταυτόχρονα και την έσχατη πολιτική σας ανεντιμότητα.

Αθήνα 13 Δεκεμβρίου 1927
(υπογραφή: Π. Πουλιόπουλος)

Εθνικό και "Λικβινταρισμός"

Επειδή οι ψευτολενινιστές που διοικούνε το Κόμμα κρατήσανε μυστικά τα πραχτικά του 3. Συνεδρίου, θα θέλαμε να γνωρίζουν όσοι ενδιαφέρονται μια λεπτομέρεια αρκετά σημαντική για την κομματική ιστορία των λεγόμενων "λικβινταριστών": Για να διαφωτίσουμε τότε το Κόμμα και την αντιπροσωπεία της Κ. Διεθνούς σχετικά με την αληθινή αξία των απόψεών μας για την ταχτική του Κόμματος πάνω στο Εθνικό το ζήτημα, εδηλώσαμε απερίφραστα πως αν κάποτε η αντίδραση ανακινούσε την εκκρεμή δίκη των "αυτονομιστών", εμείς θα υπερασπίζαμε την τακτική του Έκτακτου Συνεδρίου του 1924, όπως ακριβώς και στις τρείς δίκες μπρός στο παγκαλικό στρατοδικείο.

Η αστική τάξη με το νέο διωγμό που άρχισε μας δίνει την ευκαιρία να δείξωμεν στην πράξη το βαθμό της ειλικρίνειας που είχε η δήλωση εκείνη.

Θα υπερασπίσουμε και πάλι μπροστά στη δικαιοσύνη της ελληνικής αντίδρασης την εθνική πολιτική του 1924, όπως ακριβώς την υπερασπίσαμε στα 1925 και 1926. Η στάση αυτή επιβάλλεται σήμερα σε κάθε κατηγορούμενο σύντροφο που ανήκει ή συμπαθεί την αντιπολίτευση για τους ακόλουθους λόγους:

1. Η σημερινή μας δίωξη, όπως και οι πρωτύτερες, έχει *πρόφαση* μόνη την κατηγορία για "απόσπαση εδαφών, κλπ.", και στρέφεται γενικά ενάντια στις πολιτικές και επαγγελματικές ελευθερίες των εργατών, και ενάντια στον κομμουνισμό γενικά ως ιδεολογία και ως πολιτικό κίνημα. Δεν υπάρχει τίποτε που να χωρίζει τους *πραγματικούς* επαναστάτες όταν πρόκειται ν' αντιμετωπίσουν τέτοιο διωγμό.

2. Η δίωξη ειδικώτερα, συνοδευομένη με την εκστρατεία που γίνεται από όλα τα όργανα της κεφαλαιοκρατίας γύρω από το εθνικό ζήτημα, έχει την έννοια ότι η αντίδραση στην Ελλάδα ζητεί να απαγορέψει στην εργατική τάξη να υπερασπίζει, σαν συνεπώς διεθνιστική τάξη, τα δικαιώματα των εθνικών μειονοτήτων που ζούνε στην Ελλάδα, και πιο ειδικά την αυτοδιάθεση του μακεδονικού λαού. Η γραμμή μας, ακόμη και από το 3. Συνέδριο, ήτανε σαφέστατα καθορισμένη στο ζήτημα αυτό: Η γραφτή δήλωσή μας στο Συνέδριο ("Νέο ξεκίνημα", σελ. 23) ρητά αναγνωρίζει ότι το Κόμμα οφείλει *"να υπερασπίζεται την αυτοδιάθεση του μακεδονικού λαού μέχρι και του αποχωρισμού και να καταπολεμά τις συγκεκριμένες μορφές εθνικής καταπίεσης επάνω σ' αυτόν από την ελληνική μπουρζουαζία"*. Θα υπερασπίσουμε λοιπόν στο δικαστήριο την *εθνική πολιτική του Κομμουνισμού, που δεν έπαψε ποτέ να είναι πεποίθησή μας*.

3. Τα όργανα της αντίδρασης ζητούνε να κερδοσκοπήσουνε επάνω στις εσωκομματικές διαφωνίες, και σ' αυτό τα βοήθησε πολύ η ηλίθια αρθρογραφία του "Ριζοσπάστη" τελευταία. Η αντιπολίτευση δεν θα τους δώσει την ευκαιρία αυτή. Θα δηλώσουμε ότι οι διαφωνίες μας μέσα στο Κόμμα με το αστικό κατηγορητήριο (που ζητάει να δυσφημήση για "προδοτική" την εθνική πολιτική του Κομμουνισμού στην Ελλάδα) έχουνε μόνο τούτη τη σχέση: ότι διαφωνήσαμε γύρω στο πώς είναι δυνατό καλύτερα να καταπολεμήσωμε τον εθνικισμό της ελληνικής πλουτοκρατίας, πώς να χτυπήσωμε την εθνική καταπίεση πάνω στις εθνικές μειονότητες και ειδικά στη μακεδονική και πώς καλύτερα να διαπαιδαγωγήσωμε τις εργαζόμενες μάζες, εργατικές, προσφυγικές, αγροτικές, με πνεύμα *αντιεθνικιστικό, διεθνιστικό*. Την επίθεση της αντίδρασης την αντιμετωπίζομεν όλοι μαζί οι ειλικρινείς προλεταριακοί διεθνιστές σαν ένας άνθρωπος.

Όσο για τις διαφωνίες ταχτικής, γι' αυτές ξαναμιλούμε σαν θα κλείσουν οι δικογραφίες, τερματιστή η δίκη και αρχίση η εκτέλεση της οποιασδήποτε απόφασης. Τότε θα ιδούμε τον προλεταριακό διεθνισμό ποιός τον υπερασπίζει *τίμια και σωστά*, ο "λικβιντάρισμός" ή ο ψευτομπολσεβικισμός των λαθροβίων του "Ριζοσπάστη", που έσπευσαν μόλις άρχισε η δίωξη ν' απαρνηθούν ακόμη μια φορά επαίσχυντα την πολιτική τους; (βλέπε "Ριζοσπάστη" 12ης Δεκεμβρίου).

(υπογραφή: Π. Πουλιόπουλος)

Αρχείο ΚΚΕ

4.

[Εκτιμήσεις του Πολιτικού Γραφείου του ΚΚΕ εν σχέσει προς το Μακεδονικό και κατευθύνσεις για τη μελλοντική δράση, Ιανουάριος 1928.]

Κομμουνιστικό Κόμμα της Ελλάδος (ΕΤΚΔ)
Πολιτικό Γραφείο Κ.Ε.
Προς όλους του πυρήνες του κόμματος
Αθήνα 18/1/1928
Αριθμός γενικός 294
Αριθμός Εγκυκλίου 77

Απόφαση του Πολιτικού Γραφείου επι της πολιτικής του Κόμματος στο Μακεδονικό της 8ης Ιανουαρίου 1928.

Σύντροφοι

Το πολιτικό πρόσχημα της κυβέρνησης Καφαντάρη για την άρση της ασυλίας των βουλευτών του Ενιαίου μετώπου και της έντασης της Τσαγκωφικής τρομοκρατίας της ήταν η διατυπωθείσα απ' αυτή κατηγορία της "εσχάτης προδοσίας" εξ αφορμής της πολιτικής του κόμματος επί του Μακεδονικού ζητήματος. Ορισμένες αποφάσεις επί της πολιτικής αυτής του κόμματός μας και επί του συνθήματός του "Ενιαία και ανεξάρτητος Μακεδονία" είναι επίκαιρες και αναγκαίες τόσο για την κατανόηση της πολιτικής μας αυτής επί του Μακεδονικού ζητήματος όσο και γιατί εσημειώθησαν μερικές παρεκκλίσεις στην ανάλυση της πολιτικής του κόμματος και στο *τακτικό* χειρισμό του συνθήματος -"Ενιαία και ανεξάρτητος, κτλ".

Η μία παρέκκλιση είναι ο ευνουχισμός της πολιτικής του κόμματος και του συνθήματος "Ενιαία ανεξάρτητη Μακεδονία" από την άποψη του επαναστατικού της περιεχομένου -η "εξουδετέρωση" του συνθήματος με μία λέξη-. Κλασσική εκδήλωση αυτής της παρέκκλισης είναι η θέση και η ανάλυση της πολιτικής του κόμματος επί του Μακεδονικού και του συνθήματός του "Ενιαία κτλ" από τον σ. Μάξιμο από το βήμα της Βουλής -(Λόγος του της [κενό] Δεκεμβρίου εξ αφορμής του ζητήματος της άρσης της ασυλίας)-.

Ο σ. Μάξιμος παρέκαμψε ακριβώς το ουσιώδες ζήτημα των συνόρων της "Ελληνικής επικρατείας", της κρατικής κυριαρχίας της Ελληνικής μπουρζουαζίας στο τόσο κεφαλαιώδες γι' αυτήν ζήτημα. Στο σημείο αυτό ακριβώς ευνουχίζει την πολιτική του κόμματος και τη σημασία του Εθνικοεπαναστατικού Μακεδονικού αγώνος που στρέφεται εναντίον *των συνόρων της Ελληνικής μπουρζουαζίας εναντίον της κρατικής της "ακεραιότητος", εναντίον του ζυγού της και της κρατικής της υπόστασης* -και σαν τέτοιος υποστηρίζεται ενεργά από μας-.

Κατά τον σ. Μάξιμο η πολιτική του κόμματος επί του Μακεδονικού είναι -αν ο Μακεδονικός λαός θέλει την ανεξαρτησία του εμείς δεν είμαστε εναντίον, είμαστε μάλιστα διατεθειμένοι να του δώσουμε την ανεξαρτησία του μετά την πραγματοποίηση όμως της Σοβιετικής Βαλκανικής Ομοσπονδίας-. Είναι όμως γεγονός ότι ο Μακεδονικός λαός με τους επαναστατικούς του αιματηρούς αγώνες εναντίον του ζυγού της Ελληνικής-Σερβικής-Βουλγαρικής μπουρζουαζίας απαιτεί την ανεξαρτησία του. Τον δε αγώνα αυτού του Μακεδονικού λαού κατά του εθνικού ζυγού του τον υποστηρίζει και πρέπει να τον υποστηρίξει δραστήρια το προλεταριάτο των Κρατών της Βαλκανικής και η πολιτική του πρωτοπορεία (όχι βέβαια τους πράχτορες της Σερβικής-Βουλγαρικής μπουρζουαζίας του Ιταλικού φασισμού Πρωτογέρωφ και Σία). Αυτό το "ουσιώδες" παραλείπει ο σ. Μάξιμος.

Η παρέκκλιση αυτή είναι μια κεντριστική διαστρέβλωση της πολιτικής του κόμματος επί του Μακεδονικού και του συνθήματός του "Ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία" είναι μια απλή παραλλαγή της λικβιταριστικής άποψης επί του Μακεδονικού η οποία "δέχεται" μεν αφηρημένα και αόριστα την αρχή του αυτοκαθορισμού αρνείται όμως την συγκεκριμένη της εφαρμογή επί του Μακεδονικού και το σύνθημα της Ενιαίας και ανεξάρτητης Μακεδονίας που πηγάζει απ' αυτή.

Η άλλη παρέκκλιση είναι της ίδιας φύσης και προέλευσης με την παρέκκλιση η οποία εξεδηλώθη στην εφαρμογή της πολιτικής του Κόμματος επί του Μακεδονικού ζητήματος μετά το έκτακτο συνέδριο του 1924. Επί της παρεκκλίσεως αυτής ομιλούν σαφώς οι αποφάσεις του τρίτου συνεδρίου του κόμματος οι οποίες λένε τα εξής: "Το λάθος του κόμματος ύστερα από το έχταχτο συνέδριο του Κόμματος του 1924 ήταν ότι έκανε το εθνικό ζήτημα *κέντρο* ουσιαστικά της όλης του δράσης. Το λάθος αυτό του κόμματος δε πρέπει να τ' αποδίδουμε στη σφαλερότητα του συνθήματος

(δηλ. στην κατ' αρχήν πολιτική του κόμματος επί του Μακεδονικού εκδηλουμένην με το σύνθημα Ενιαία και ανεξάρτητος Μακεδονία) αλλά στη *θέση* που πήρε το σύνθημα αυτό ανάμεσα στα άλλα συνθήματα του Κόμματος και μέσα στη δράση (δηλ. στο εσφαλμένο *ταχτικό* χειρισμό του σωστού συνθήματος και της σωστής γραμμής την οποία εξεδήλωσε το σύνθημα αυτό).

Ασφαλώς δεν έπρεπε να πέσουμε στο ίδιο λάθος και τώρα πέφτοντας θύμα της πρόκλησης αφ' ενός της κυβέρνησης του Συνασπισμού και αφ' ετέρου των Ελλήνων λικβιταριστών και να θέσουμε την "Ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία" στο κέντρο της δράσης μας κατά της τρομοκρατίας και της παρανομίας -ειδικά στα συλλαλητήρια της 18ης Δεκεμβρίου χωρίς βέβαια να εγκαταλείψουμε την πολιτική μας επί του Εθνικού που εκφράζεται με το σύνθημα Ενιαία κτλ.

Στη παραπάνω παρέκκλιση αυτή πέφτει ο σ. Αποστόλου στο γράμμα του προς τη Κ.Ε. της ΟΚΝΕ. Ο σ. Αποστόλου στο γράμμα του αυτό κάνει και την εξής σύγχιση: "Έχει την αντίληψη ότι το δικαίωμα του "αυτοκαθορισμού" είναι διαφορετικό με το σύνθημα της Ενιαίας και ανεξάρτητης Μακεδονίας ενώ το σύνθημα "Ενιαία κτλ." είναι ακριβώς η συγκεκριμμένη εκδήλωση και έκφραση της αρχής της παραδοχής του δικαιώματος του αυτοκαθορισμού μέχρι χωρισμού του καταπιεζομένου έθνους.

Συμπληρωματικώς επί της πολιτικής του κόμματος στο Μακεδονικό οφείλουμε να έχουμε υπόψη μας τις ακόλουθες θέσεις.

1. Ο Μακεδονικός λαός ευρίσκεται υπό τον Εθνικόν ζυγόν και την Εθνική καταπίεση των μπουρζουαζιών τριών αλλοεθνών Κρατών της Ελλάδος, Σερβίας, Βουλγαρίας. Αγωνίζεται και πρέπει ν' αγωνίζεται για τη συντριβή του ζυγού αυτού για την Εθνική του απελευθέρωση. Ο αυτοκαθορισμός μέχρι χωρισμού κρατικού του Μακεδονικού λαού είναι η πάλη κατά του ξένου Εθνικού ζυγού για την πλήρη ανεξαρτησία για την πλήρη απελευθέρωσή του -Είναι πάλη επαναστατική για τη συντριβή του ζυγού της Εθνικής κρατικής καταπίεσης της κυρίαρχης μπουρζουαζίας- στρέφεται εναντίον των "συνόρων" της, της κρατικής της "ασφαλείας", της "ακεραιότητος" της επικρατείας της. Το σύνθημα Ενιαία ανεξάρτητος Μακεδονία είναι η έκφραση, η διατύπωση της πάλης αυτής. Το Μακεδονικό ζήτημα είναι συνεπώς γενικό Βαλκανικό ζήτημα και μόνο σε Βαλκανική κλίμακα μπορεί να διεξάγεται νικηφόρα.

2. Η απελευθέρωση του Μακεδονικού λαού είναι αδύνατος χωρίς ανατροπή της καπιταλιστικής κυριαρχίας στα Βαλκάνια στη συγκεκριμένη μεταπολεμική περίοδο χωρίς την εγκαθίδρυση των εργατοαγροτικών Δημοκρατιών στα Βαλκανικά κράτη της εξουσίας των εργαζομένων μαζών. Αυτό ασφαλώς δε σημαίνει διόλου ότι ο Μακεδονικός λαός πρέπει να εγκαταλείψει τον αγώνα για την Εθνική του ανεξαρτησία -ούτε και μεις μπορούμε να τον αγνοήσουμε τον αγώνα του αυτόν-. Απεναντίας τον υποστηρίζουμε ενεργά και τον συνδέουμε με τον αγώνα του προλεταριάτου και των αγροτών της Βαλκανικής κατά του καπιταλισμού κατά της Βαλκανικής Μπουρζουαζίας, Ελληνικής-Βουλγαρικής-Σερβικής-. Καταπολεμούμε εξίσου ενεργά τους πράκτορες και τα όργανα της Ελληνικής-Σερβικής-Βουλγαρικής μπουρζουαζίας Πρωτογέρωφ και Σία.

Η Ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία, η απελευθέρωση του Μακεδονικού λαού είναι δυνατή μόνο μέσα στα πλαίσια της Βαλκανικής Σοβιετικής Ομοσπονδίας. Το σύνθημα "Ενιαία κτλ" πρέπει να τίθεται πάντα παράλληλα με το σύνθημα "Σοβιετική Βαλκανική Ομοσπονδία". Δε τίθεται ως ξεχωριστό ζήτημα *μόνο* στην Ελλάδα μόνο στην επικράτεια της Ελληνικής μπουρζουαζίας αλλά και στις τρείς επικράτειες Ελληνική-Βουλγαρική-Σερβική.

3. Το κύριο πρόβλημα των Κομμουνιστικών Κομμάτων της Βαλκανικής είναι η προπαρασκευή και η διενέργεια της προλεταριακής επανάστασης στις χώρες τους και στη Βαλκανική. Η πάλη τους καθορίζεται από τα συμφέροντα της επανάστασης αυτής. Στην κατεύθυνση τους αυτήν υποτάσσουν τα εθνικοεπαναστατικά κινήματα της Βαλκανικής και συγκεκριμένα το Μακεδονικό κίνημα. Με την συντριβή της εξουσίας των καπιταλιστών ο Μακεδονικός λαός ο οποίος με το Εθνικοεπαναστατικό του κίνημα είναι σύμμαχος του προλεταριάτου της Βαλκανικής στο έργο της ανατροπής του καπιταλισμού αποκτά την Εθνική ανεξαρτησία του και καθορίζει ο ίδιος την κρατική του μορφή και υπόσταση. *Εμείς προπαγανδίζουμε μέσα στον μακεδονικό λαό την ιδέα της Βαλκανικής Ομοσπονδίας από τα τώρα.*

Με συντροφικούς χαιρετισμούς

Για το πολιτικό γραφείο
Η γραμματεία

Αρχείο ΚΚΕ

5.

[Απολογισμός και πρόγραμμα μελλοντικής δράσης της τοπικής κομμουνιστικής οργάνωσης στην Κ. και Δ. Μακεδονία, 1928.]

Εκθεση δράσης της Περιφερειακής Επιτροπής Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας του ΚΚΕ από 25/11/27 έως 31/3/28

...

Εκθεση δράσης του Γραφείου Μειονοτήτων.

Ι. 1. Τό ζήτημα της δράσης μας μέσα στίς μειονότητες καί της σύνδεσης του αγώνα των μειονοτήτων με τον αγώνα της εργατικής τάξης στις σημερινές συνθήκες του επαναστατικού αγώνα, είναι ζήτημα πολυ σοβαρό. Τα μέλη του κόμματος στην περιφέρειά μας δέν κατανόησαν ακόμα αυτήν την σημασία. Οπως δέν έπρεπε να το κάνουν άλλοτε κεντρικό ζήτημα, εξίσου δέν πρέπει να πέσουν στήν άλλη άκρη και να μη ενδιαφερθούν διόλου.

2. Η πολιτική μας γραμμή στά εθνικά βασίζουνταν στήν γενική γραμμή του κόμματος και προσαρμοζότανε με τους συγκεκριμένους όρους και ιδιομορφίες σε κάθε μειονότητα, με τα ιδιαίτερα αιτήματά των, συνδέοντάς τα με τα γενικά συνθήματα. Πάνω στη γραμμή αυτή σημειωθήκανε εθνικιστικές τάσεις τις οποίες χτυπήσαμε εγκαίρως.

3. Οι οικονομικοί όροι τών μειονοτήτων δεν είναι διαφορετικοί από τούς γενικούς όρους της πλειοψηφίας, μάλιστα είναι πολύ χειρότεροι με την πολιτική καταπίεση. Συνεπώς το σπρώξιμό τους στόν αγώνα πλάϊ στην εργατική τάξη είναι καθήκον όλων των κομμουνιστών της περιφερείας μας.

ΙΙ. Αριθμητική δύναμη και κοινωνική σύνθεση κάθε μειονότητας.

Βουλγαρόφωνοι. 100-150 χιλιάδες εκδηλωμένοι και μη, πραγματικοί Μακεδόνες. Στην πλειοψηφία φτωχοί και μεσαίοι αγρότες.

Αρμένιοι. 10-15 χιλιάδες, σχεδόν όλοι εργάτες και φτωχοί βιοπαλαισταί.

Αλβανοί. 5-10 χιλιάδες, επί το πλείστον πλούσιοι και μικροαστοί.

Βλάχοι. 10-15 χιλιάδες, πλούσιοι και μεσαίοι χωρικοί.

Εβραίοι. 100-110 χιλιάδες από τούς οποίους το 1/5 εργάτες, τα 3,5 πέμπτα μικροαστοί και επαγγελματίες, ½ πέμπτο αστοί (έμποροι, τραπεζίτες, κλπ.). Οι παραπάνω αριθμοί είναι κατά προσέγγιση, λόγω του ότι μας λείπουν συγκεκριμένες στατιστικές.

ΙΙΙ. *Οργανωτική δουλειά*. Το Γραφείο Μειονοτήτων προσεπάθησε να οργανώση σε ιδιαίτερες φράξιες όλα τα μέλη του κόμματος και της νεολαίας που προέρχονταν από τις άνω μειονότητες. Μόνον στούς Εβραίους και Αρμενίους κατορθώθηκε να οργανωθούν.

Σ*τους Εβραίους* έγιναν τρείς κεντρικές φράξιες και διαιρούνται σε τρείς τομείς της πόλης με τρία γραφεία, με αντιπροσώπους του Γρ[αφείου] Μ[ειονοτήτων] που καθοδηγούν τις φράξιες του τομέα τους. Οι φράξιες ανέρχονται σε 15 με 50 μέλη, τώρα τελευταίως αρχίσανε να λειτουργούν κανονικά.

Στους Αρμένιους έχουμε μια φράξια με 15 μέλη. Η φράξια αυτή αναδιοργανώθηκε με όλως διόλου καινούργια μέλη, λόγω του ότι οι παλιοί εξοριστήκανε και άλλοι έφυγαν στο εξωτερικό. Δεν συνεδριάζουν τακτικά λόγω της παρανομίας και έλλειψης πρωτοβουλίας.

Για τις υπόλοιπες μειονότητες που παραμένουν στην ύπαιθρο στείλαμε οδηγίες χωρίς να έχουμε συγκεκριμένα αποτελέσματα.

ΙΥ. Η *πολιτική δράση του Γραφείου*. Προσπαθήσαμε να δώσουμε ζωή στούς εβραϊκούς συνοικισμούς μέσω των συνοικιακών οργανώσεων και με άλλες λαϊκές οργανώσεις και να τις σπρώξουμε εναντίον των αντιδραστικών (Σιωνιστών) που διοικούν την ισραηλιτική κοινότητα και συνεργάζονται με τις αρχές εναντίον των κομμουνιστών και των λαϊκών οργανώσεων. Προσπαθήσαμε με την πολιτική μας να σπάσουμε το ενιαίο μέτωπο των εθνικιστών κάτω από τη σημαία των Σιωνιστών, εκμεταλλευόμενοι τους μεταξύ των ανταγωνισμούς και από το άλλο μέρος σπρώξαμε τις λαϊκές οργανώσεις προς συνεργασία με τις εργατικές οργανώσεις. Εκμεταλλευθήκαμε τις αποκαλύψεις του *"Ριζοσπάστη"* από το εμπιστευτικό ντοκουμέντο που αποδείκνυε την αντιδραστική και καταπιεστική πολιτική της Κυβέρνησης απέναντι των μειονοτήτων.

Αβάντι. Η εφημερίδα Αβάντι περνάει κρίση και το γραφείο εκατέβαλε όλες τις προσπάθειες για να την αντιμετωπίσει.

Μέσα στους Αρμενίους. Με την ευκαιρία της επετείου της επανάστασης στην Αρμενία και της εγκαθίδρυσης του Σοβιετικού καθεστώτος, βγήκε εκ μέρους της φράξιας μια προκήρυξη που μοιράστηκε μεταξύ των Αρμενίων. Εξ αφορμής της προκήρυξης άρχισαν οι καταδιώξεις ενάντια των

συντρόφων Αρμενίων, εξόρισαν δυο στελέχη και δεν μπορέσαμε να κάνουμε συγκέντρωση. Μόλα ταύτα εξακολουθήσαμε τη δράση μέσα στούς Αρμενίους χτυπώντας τους αντιδραστικούς.

Στους βουλγαροφώνους δεν μπορέσαμε να κάνουμε σχεδόν τίποτε.

Προσπαθήσαμε να σπρώξουμε τις έξω αχτίδες να κάνουν ένα δίχτυ ανταποκριτών.

Σ*υνθήματα.*

Οι κοινότητες θα γίνουν όργανα πάλης των μειονοτήτων εναντίον της εθνικής καταπίεσης. Καμπάνια για νέες εκλογές στήν κοινότητα.

Πλέριες πολιτικές ελευθερίες δράσης στίς μειονότητες. Αγώνας εναντίον της τρομοκρατίας πλάϊ στίς εργατικές οργανώσεις.

Μόρφωση δωρεάν για τα παιδιά των εργατών και των φτωχών στρωμάτων στη γλώσσα που αυτοί θέλουν.

Πολιτική συνεργασίας των λαϊκών οργανώσεων των μειονοτήτων με τις εργατικές και προσφυγικές οργανώσεις, γύρω στα γενικά συνθήματα καθώς και τα παρακάτω (φωτισμός, συγκοινωνία, νερό, ιατρική περίθαλψη, κλπ.).

Θρησκευτική ελευθερία.

Μερικά συνθήματα. Σπίτια δωρεάν στους φτωχούς, κατέβασμα των ενοικίων και αυτοδιοίκηση των συνοικισμών.

Να δωθούν επιδόματα εκ μέρους του Δήμου και της Κυβέρνησης σε λαϊκές και φιλανθρωπικές οργανώσεις των μειονοτήτων.

Ίδρυση νέων συνοικισμών δια τους Εβραίους που εξακολουθούν να κάθονται στα υπόγεια και δια τους διωχθέντας από τα σπίτια της Εθνικής Τραπέζης.

Τα γενικά και μερικά συνθήματα να συνδιάζωνται με το σύνθημα της ανεξαρτησίας της Μακεδονίας και Θράκης, με τον κίνδυνο νέου πολέμου και με το σύνθημα της εργατοαγροτικής Κυβέρνησης.

Πρόγραμμα δράσης.

1. Να σταθεροποιηθούν οι υπάρχουσες φράξιες και να γίνει αυστηρός έλεγχος, ώστε κανένα μέλος του κόμματος και νεολαίας να μη μείνει έξω από αυτές.
2. Να γίνει ένα δίχτυ ανταποκριτών.
3. Να συνδεθούμε καλλύτερα με την ύπαιθρο και να ιδρυθούν γραφεία κοντά στις αχτίδες και να τραβήξουν τους αγρότες μέσα στις Αγροτικές Ενώσεις.
4. Να δοθεί προσοχή στους Εβραίους εργάτες.
5. Να βγουν μερικές εφημερίδες στη γλώσσα των μειονοτήτων.
6. Να γίνει καταμερισμός δουλειάς του Γραφείου με υποεπιτροπές για κάθε μειονότητα.

Αρχείο Αλέξ. Δάγκα

6.

[Ομιλία του Kolarov στο 6ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς (Μόσχα, 17-8 έως 1-9-1928) για τον κίνδυνο πολέμου: ο κίνδυνος σύρραξης στα Βαλκάνια και τα εθνικά ζητήματα - σύνδεση του "μακεδονικού" με την αποτροπή του επερχόμενου πολέμου.]

6ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς
21η Συνεδρίαση, 4-8-1928

...

Kolarov (Βουλγαρία):

Ο ιμπεριαλισμός πόλεμος άλλαξε την κατάσταση στα Βαλκάνια όσον αφορά στον κίνδυνο πολέμου. Η συνθήκη των Βερσαλιών μεγάλωσε τον κίνδυνο του πολέμου στα Βαλκάνια. Πρώτο, η συνθήκη των Βερσαλιών, που διέλυσε την τουρκική αυτοκρατορία και χώρισε τα Βαλκάνια έτσι, ώστε δημιούργησε νέες μορφές εθνικής υποδούλωσης και εθνικής καταπίεσης και, κατά συνέπεια, δημιούργησε συνθήκες για νέους εθνικούς πολέμους. Δεύτερο, η επίδραση του διεθνούς ιμπεριαλισμού στα Βαλκάνια τώρα είναι πιο ισχυρή και οι Βαλκανικές χώρες είναι πιο ενσωματωμένες στη σφαίρα επιρροής του. Τρίτο, η προετοιμασία του διεθνούς ιμπεριαλισμού για σταυροφορία εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης αποτελεί, επίσης, μια από τις αιτίες του πολεμικού κινδύνου στα Βαλκάνια.

Ο πολεμικός κίνδυνος απειλεί τα Βαλκάνια, πρώτα από όλα, εξαιτίας του αντισοβιετικού πολέμου. Τα Βαλκάνια σε αυτό τον πόλεμο θα έχουν τεράστια στρατηγική σημασία. Τεράστια σημασία, από την άποψη της στρατολόγησης ανθρώπινου δυναμικού, κατά της Σοβιετικής Ένωσης.

(Manuil'skij: - Πολύ σωστά!)

Η Ρουμανία, η οποία κατέλαβε τη Βεσσαραβία, τώρα αποτελεί ένα από τα πιο πρωκεχωρημένα φυλάκια στον αντισοβιετικό πόλεμο. Για την προετοιμασία αυτού του πολέμου, ο διεθνής ιμπεριαλισμός, με επικεφαλής την Αγγλία, παίρνει μια σειρά από μέτρα στα Βαλκάνια και πρώτα από όλα διεξάγει πολιτική στραγγαλισμού του επαναστατικού κινήματος. Εν συνεχεία, για την προετοιμασία του πολέμου, η Αγγλία επιδιώκει να δημιουργήσει ένα βαλκανικό, αντισοβιετικό μπλοκ. Η πολιτική αυτή του βαλκανικού, αντισοβιετικού συνασπισμού ήδη στέφθηκε με επιτυχία. Η Ελλάδα βρίσκεται κατ' εξοχήν στα χέρια της Αγγλίας. Η Βουλγαρία περιλαμβάνεται στη σφαίρα επιρροής του αγγλικού ιμπεριαλισμού. Τώρα ο αγγλικός ιμπεριαλισμός χτυπάει και τη Γιουγκοσλαβία. Ένα νέο δάνειο, που είναι τόσο απαραίτητο στην γιουγκοσλαβική αστική τάξη, θα χορηγηθεί από τους Άγγλους τραπεζίτες. Και η Ρουμανία βρίσκεται σε μεγάλο βαθμό κάτω από την επιρροή του αγγλικού χρηματιστικού κεφαλαίου.

Όμως θα κάναμε λάθος αν ισχυριζόμασταν ότι μόνον ο κίνδυνος του αντισοβιετικού πολέμου απειλεί τα Βαλκάνια. Στα Βαλκάνια είναι πολύ ισχυρός επίσης και ο κίνδυνος ενός ιμπεριαλιστικού πολέμου. Αυτήν τη στιγμή, μπορούμε να πούμε ότι εξαιτίας του αγγλο-γαλλικού ανταγωνισμού στα Βαλκάνια, δεν υπάρχει άμεσος κίνδυνος. Όμως δε συμβαίνει το ίδιο και με τον ιταλο-γαλλικό ανταγωνισμό. Ο ιταλο-γαλλικός ανταγωνισμός στα Βαλκάνια εκφράζεται πρώτα από όλα στην ιταλο-γιουγκοσλαβική διένεξη, η οποία μέρα με τη μέρα οξύνεται, παίρνοντας μερικές φορές απειλητική μορφή και αποτελεί μεγάλο και άμεσο κίνδυνο όχι μόνο για βαλκανικό, αλλά και για πανευρωπαϊκό ιμπεριαλιστικό πόλεμο.

Ο σύντροφος Garlandi, στην ομιλία του, ανέλυσε την ουσία της ιμπεριαλιστικής επίθεσης της Ιταλίας στα Βαλκάνια. Όλα αυτά που ανέφερε είναι σωστά. Σήμερα που τελείωσαν με αποτυχία οι προσπάθειες του ιταλικού ιμπεριαλισμού να πάρει αποζημίωση στη Μικρά Ασία ή στα βορειοαφρικανικά παράλια, ο ιταλικός ιμπεριαλισμός επικεντρώνει τις δυνάμεις και την προσοχή του στα Βαλκάνια και διεξάγει εκεί επιθετική πολιτική, στην πιο επικίνδυνη μορφή της. Ο σύντροφος Garlandi, μιλώντας για τις ιταλο-αγγλικές σχέσεις, μας είπε ότι η εξωτερική πολιτική της Ιταλίας βρίσκεται ολοκληρωτικά σε εξάρτηση από τον αγγλικό ιμπεριαλισμό και ότι ο αγγλικός ιμπεριαλισμός δεν θα επιτρέψει στην Ιταλία να προκαλέσει σύγκρουση στα Βαλκάνια. Από την άποψη της πάλης των Κομμουνιστικών κομμάτων κατά του πολέμου, θα ήταν επικίνδυνο να υπερτιμήσουμε τη σημασία της εξάρτησης του ιταλικού ιμπεριαλισμού από το αγγλικό κεφάλαιο. Παρόλη την πίεση της Αγγλίας, ο ιταλικός ιμπεριαλισμός μπορεί να προχωρήσει σε τυχοδιωκτισμό, γι' αυτό τα κομμουνιστικά κόμματα της Ιταλίας και των Βαλκανικών χωρών θα πρέπει να έχουν υπόψη τους και αυτή την πιθανότητα. Τα κομμουνιστικά κόμματα θα πρέπει να υπολογίζουν και να τονίζουν αυτό το σημείο. Οποιαδήποτε άλλη τοποθέτηση του ζητήματος μπορεί να αποδυναμώσει την επιρροή μας στις μάζες καθώς και την

επαγρύπνησή μας σε σχέση με τα πλάνα του πιο φιλοπόλεμου, του πιο κυνικού ιμπεριαλισμού -του ιταλικού ιμπεριαλισμού.

Τρίτο, στα Βαλκάνια ισχύουν μια σειρά από αιτίες για το ξέσπασμα τοπικού πολέμου. Θα πρέπει να αναφερθούμε, έστω και επιγραμματικά, στο ρόλο που παίζει η Μακεδονία. Η Μακεδονία που είναι διαιρεμένη μεταξύ της Γιουγκοσλαβίας, της Βουλγαρίας και της Ελλάδας, αποτελεί μήλο της έριδος γι' αυτά τα τρία κράτη. Το γεγονός αυτό προκαλεί ένα συνεχή κίνδυνο για διενέξεις και πολέμους ανάμεσα σε αυτά τα κράτη. Η σερβική αστική τάξη, έχει πολύ αδύναμη εδαφική και εθνική βάση. Ο σερβικός λαός αποτελεί μειοψηφία στη Γιουγκοσλαβία και η σερβική αστική τάξη έχει ανάγκη να διευρύνει την εδαφική και την εθνική της βάση. Επίσης, η σερβική αστική τάξη κληρονόμησε τις ιμπεριαλιστικές βλέψεις του αυστριακού ιμπεριαλισμού στο Αιγαίο, στη Θεσσαλονίκη. Για να εφαρμόσει τα επεκτατικά της σχέδια, της είναι απαραίτητη η Μακεδονία, σαν βάση για την επιθετική της εξόρμηση στο Αιγαίο Πέλαγος.

Η σημασία της Μακεδονίας για την ελληνική αστική τάξη είναι τεράστια. Το 60% των εξαγωγών της Ελλάδας, σήμερα, το αποτελεί ο καπνός και ο καπνός παράγεται συγκεκριμένα στη Μακεδονία και στη Θράκη. Η ελληνική αστική τάξη μπορεί να διατηρήσει την ύπαρξή της μόνο κρατώντας στα χέρια της τη Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη.

Η σημασία της Μακεδονίας για τη βουλγαρική αστική τάξη είναι γνωστή. Η βουλγαρική αστική τάξη πνίγεται στα στενά σύνορά της και αναζητεί διέξοδο στην εδαφική της διεύρυνση, υπολογίζοντας πρώτα απ' όλα στη Μακεδονία. Ο μακεδονικός κόμβος προκαλεί συνέχεια διενέξεις ανάμεσα σε αυτά τα τρία κράτη και μπορεί να προκαλέσει ακόμη κι ένα νέο βαλκανικό πόλεμο, όπως ήδη προκάλεσε δυο φορές.

Παρόμοιο ρόλο στις σχέσεις της Ρουμανίας και της Ουγγαρίας παίζει και το ζήτημα της Τρανσυλβανίας. Την ίδια σημασία, σαν εστία πολέμου, έχει το ζήτημα της Δοβρουτσάς στις σχέσεις Βουλγαρίας και Ρουμανίας. Δεν πρόκειται να απαριθμήσω άλλες από τις πολυάριθμες εστίες πολέμου στα Βαλκάνια, αλλά, σύντροφοι, πρέπει να πούμε ανοιχτά ότι ο κίνδυνος τοπικών πολέμων στα Βαλκάνια είναι υπαρκτός, όσο τα συμφέροντα των βαλκανικών κρατών ή της βαλκανικής αστικής τάξης συμπίπτουν με τα συμφέροντα του διεθνούς ιμπεριαλισμού.

Τα βαλκανικά κράτη είναι πολύ μικρά και η επιρροή του διεθνούς ιμπεριαλισμού σε αυτά είναι πολύ μεγάλη, για να μπορέσουν χωρίς τη συμφωνία, χωρίς την έγκριση των κηδεμόνων τους να ξεκινήσουν πόλεμο. Αλλά θα πρέπει να θυμόμαστε, ότι τις τοπικές αυτές διενέξεις στα Βαλκάνια τις χρησιμοποιούν οι ιμπεριαλιστές και είναι επικίνδυνες, ακριβώς γιατί έχουν να κάνουν με τα σχέδια του διεθνούς ιμπεριαλισμού. Από εδώ πηγάζει η υποχρέωση των Κομμουνιστικών κομμάτων να παρακολουθούν αυτές τις διενέξεις και τη σχέση τους με τις αντιθέσεις των ιμπεριαλιστικών κρατών στα Βαλκάνια.

Εξαιτίας του πολεμικού κινδύνου, διεξάγεται πυρετώδης προετοιμασία, από όλες τις απόψεις, για τον πόλεμο. Θα πρέπει να σας αναφέρω τα συνθήματα υπό τα οποία η αστική τάξη διεξάγει αυτή την προετοιμασία. Τα βαλκανικά κράτη χωρίζονται σε δυο ομάδες: στους νικητές και στους ηττημένους. Οι νικητές -η Γιουγκοσλαβία, η Ρουμανία και εν μέρει η Ελλάδα- μετά τον πόλεμο πήραν πολύ περισσότερα από όσα θα μπορούσαν να περιμένουν, όσο αφορά στο έδαφος και στον πληθυσμό. Η αστική τάξη αυτών των κρατών προετοιμάζεται τώρα για πόλεμο, υπό το σύνθημα της "άμυνας" της χώρας, κατά των "επιθετικών βλέψεων" της Σοβιετικής Ένωσης, του ιταλικού ιμπεριαλισμού ή του αναζωπυρωμένου ουγγρικού και βουλγαρικού εθνικισμού. Το γεγονός αυτό δημιουργεί κάποιες συγκεκριμένες δυσκολίες για τους κομμουνιστές αυτών των χωρών. Τα κομμουνιστικά κόμματα της Γιουγκοσλαβίας, της Ρουμανίας και της Ελλάδας, θα πρέπει να αποκαλύψουν στις μάζες το χαρακτήρα αυτής της "άμυνας". Θα πρέπει να υποδείξουν στις μάζες ότι ο πόλεμος προκαλείται επειδή η ρουμανική, η σερβική και η ελληνική αστική τάξη κατέκτησαν ξένες περιοχές, υπέταξαν ξένους λαούς, επειδή η αστική τάξη των βαλκανικών κρατών αποτελεί όπλο στα χέρια των διεθνών ιμπεριαλιστών καθώς και επειδή ο πόλεμος στα Βαλκάνια έχει αδιάρρηκτη σχέση με τον ιμπεριαλιστικό και αντισοβιετικό πόλεμο.

Στις χώρες των ηττημένων -στη Ουγγαρία και στη Βουλγαρία- η αστική τάξη προετοιμάζεται για πόλεμο υπό τη σημαία του αναγεννημένου πολεμόχαρου εθνικισμού. Σε αυτές τις χώρες, η δουλειά των κομμουνιστικών κομμάτων διευκολύνεται από τον επιθετικό χαρακτήρα του βουλγαρικού και του ουγγρικού εθνικισμού. Παράλληλα με όλα αυτά, γίνεται και στρατιωτική προετοιμασία. Τα βαλκανικά κράτη μετατρέπονται σε πολεμικό στρατόπεδο, ασταμάτητα εξοπλίζονται και συνέχεια_οργανώνονται για έναν νέο πόλεμο, παρά το γεγονός ότι στην Ουγγαρία και στη Βουλγαρία ο εξοπλισμός τυπικά δεν επιτρέπεται από τις υπάρχουσες διεθνείς συμφωνίες. Εν τουτοις, το επεισόδιο του Σεν Γκόταρντ απέδειξε ότι την Ουγγαρία την εξοπλίζουν. Το ίδιο θα πρέπει να πούμε και για τη Βουλγαρία.

Σε σχέση με την προετοιμασία του πολέμου, θα πρέπει να αναφερθώ και στο καθεστώς καταπίεσης των εθνικών μειονοτήτων, που αποτελεί ένα από τα μέσα για την προετοιμασία του

πολέμου. Η κυρίαρχη αστική τάξη παντού παίρνει τα πιο σκληρά μέτρα απέναντι στις εθνικές μειονότητες, για την βίαιη αποεθνικοποίησή τους. Στη Μακεδονία διεξάγεται βίαιη διαδικασία αποεθνικοποίησης και μετατροπής του μακεδονικού πληθυσμού σε σερβικό. Το ίδιο συμβαίνει και στη Βεσσαραβία, στη δυτική Θράκη και σε όλες, χωρίς εξαίρεση, τις κατακτημένες επαρχίες των βαλκανικών κρατών.

Τέλος, ένα από τα σημεία προετοιμασίας του πολέμου αποτελεί και η ενδυνάμωση των φασιστικών καθεστώτων σε όλα τα βαλκανικά κράτη. Αυτή η ανοιχτή προετοιμασία της αστικής τάξης για πόλεμο θέτει στα Κομμουνιστικά κόμματα των Βαλκανίων το καθήκον του αγώνα κατά του πολεμικού κινδύνου, στην πιο οξεία του μορφή.

Γι' αυτό, θα πρέπει να λυπόμαστε, γιατί σε κάποια κομμουνιστικά κόμματα, όπως για παράδειγμα στο ρουμανικό, αυτό το πρόβλημα, δεν τέθηκε στην ημερήσια διάταξη, και δε συζητήθηκε σοβαρά και συγκεκριμένα.

Τι θα πρέπει να λέμε στις μάζες των Βαλκανίων; Πρώτα από όλα, είναι απαραίτητο να ξεσκεπάζουμε τον ιμπεριαλιστικό χαρακτήρα της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων, τόσο σε βαλκανικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο. Είναι απαραίτητο να αποκαλύψουμε το σκοπό της βαλκανικής τους πολιτικής, να δείξουμε στις λαϊκές μάζες, ότι οι Λονδρέζοι, οι Παρισινοί και οι άλλοι τραπεζίτες είναι έτοιμοι να ρίξουν τους βαλκανικούς λαούς τροφή για τα κανόνια σε έναν πόλεμο κατά της Σοβιετικής Ένωσης ή σε έναν ιμπεριαλιστικό πόλεμο.

Παράλληλα, είναι απαραίτητο να ξεσκεπάσουμε το φιλοπόλεμο χαρακτήρα της "εθνικής" πολιτικής των ηττημένων κρατών και την πολιτική της "εθνικής άμυνας" της Γιουγκοσλαβίας, της Ελλάδας και της Ρουμανίας. Αυτός ο στόχος είναι ένας από τους πιο σημαντικούς και μέχρι τώρα έγιναν πολύ λίγα. Με την "άμυνα" της σερβικής αστικής τάξης δεν ασχοληθήκαμε ικανοποιητικά. Αναφορικά με το μακεδονικό ζήτημα, υπήρξε από κάποιους συντρόφους του Κομμουνιστικού κόμματος της Γιουγκοσλαβίας μια παρέκκλιση προς την πλευρά της γιουγκοσλαβικής αστικής τάξης σχετικά με τις υποτιθέμενες "αμυντικές" προθέσεις της απέναντι στον ιταλικό ιμπεριαλισμό. Έτσι για παράδειγμα, στην απολογία του στο δικαστήριο, ο σύντροφος Markovic προέβαλε ως επιχείρημα ότι οι κομμουνιστές είναι κατά των Μακεδόνων παρτιζάνων, οι οποίοι είναι όργανο στα χέρια του ιταλικού ιμπεριαλισμού και οργανώνουν απόπειρες δολοφονίας και τρομοκρατικές ενέργειες στην γιουγκοσλαβική επικράτεια. Εδώ, είναι απαραίτητο να ξεχωρίσουμε τους Ιταλούς πράκτορες από τη μάζα των μακεδονικών οργανώσεων. Οι πράκτορες υπάρχουν και θα πρέπει να τους ξεσκεπάζουμε, όμως η μακεδονική μάζα επιδιώκει την εθνική της απελευθέρωση από το ζυγό της σερβικής αστικής τάξης και πρέπει να υποστηρίζουμε τον αγώνα της.

Παράλληλα με τον ιδεολογικό αγώνα, πρέπει να διεξάγουμε και πολιτικό αγώνα. Είναι αναγκαίο να επιστρατεύουμε τις λαϊκές μάζες σε κάθε περίπτωση επίθεσης του βρετανικού και του διεθνούς ιμπεριαλισμού κατά της ΕΣΣΔ, της κινέζικης επανάστασης, εναντίον των καταπιεσμένων εθνοτήτων της Βόρειας Αφρικής, της Ινδίας και αλλού. Πρέπει να επιστρατεύουμε τις μάζες στον αγώνα για την υπεράσπιση της Σοβιετικής Ένωσης, όχι αφηρημένα, οχι μόνο γιατί πρόκειται για ένα εργατικό κράτος, αλλά συγκεκριμένα, σε σχέση με καθορισμένα γεγονότα, τα οποία συνδέονται στενά με τα ζωτικά συμφέροντα των λαϊκών μαζών. Πρέπει να συσπειρώνουμε τις λαϊκές μάζες κάθε φορά που θα ξεσπάνε συγκρούσεις μεταξύ των βαλκανικών κρατών -και τέτοιες συγκρούσεις είναι πολύ συχνές. Θα πρέπει ανοιχτά να παραδεχτώ ότι σε αυτό τον τομέα τα βαλκανικά Κομμουνιστικά κομμάτα είναι πολύ αδύναμα.

Συχνά, κατα τις πιο σκληρές συγκρούσεις, τα κόμματα όχι μόνο δεν αναπτύσσουν δράση, αλλά και δεν παίρνουν καμιά θέση. Θα πρέπει να αναφέρω, ότι τα τελευταία χρόνια σε μεγάλες συγκρούσεις στα Βαλκάνια δεν υπήρξε καμιά συνεργασία ανάμεσα στα βαλκανικά κομμουνιστικά κόμματα. Ακόμη περισσότερο που η συσπείρωση των μαζών στις βαλκανικές χώρες έχει τεράστια σημασία για τον αγώνα κατά του πολεμικού κινδύνου.

Περνάω στο τελευταίο μέρος της ομιλίας μου. Ποια θα πρέπει να είναι η στάση των Βαλκανικών Κομμάτων σε περίπτωση πολέμου; Για να αντιμετώπισουν αυτό το ζήτημα, τα βαλκανικά κομμουνιστικά κόμματα θα πρέπει, πρώτα απ' όλα, να βασιστούν στη δικιά τους πείρα. Διαθέτουν πλούσια πείρα, η οποία έχει όχι μόνο βαλκανική αλλά και παγκόσμια σημασία. Κατά τη διάρκεια του ιμπεριαλιστικού πολέμου, αυτά τα κόμματα γενικά κράτησαν σωστή επαναστατική στάση, διεξάγοντας σκληρό αγώνα κατά του πολέμου. Όμως, παρόλο που ήταν επαναστατικά κόμματα, παρέμειναν τελικά σοσιαλδημοκρατικά και δεν είχαν ακόμη την κατάλληλη οργάνωση για τη διεξαγωγή μαζικού επαναστατικού αγώνα.

Για τον καθορισμό της τακτικής τους, τα βαλκανικά κομμουνιστικά κόμματα θα πρέπει να πάρουν υπόψη τους μερικά σημεία: πρώτο, την αδυναμία της βαλκανικής αστικής τάξης, τον κλονισμό του οικονομικού, πολιτικού και πολεμικού της οργανισμού. Δεύτερο, τις ισχυρές αντιιμπεριαλιστικές και αντιμιλιταριστικές τάσεις και διαθέσεις των εργατικών μαζών και της εργαζόμενης αγροτιάς.

Τρίτο, τη βαθειά συμπάθεια των μαζών για τη Σοβιετική Ένωση, που δεν μπορεί να την ξεριζώσει καμία συκοφαντία, κανένας δόλος ή βία των κυβερνήσεων, των φασιστών και των σοσιαλδημοκρατών. Τέταρτο, το εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα των καταπιεσμένων λαών, το οποίο, παρά την τρομοκρατία, ακατάπαυστα αναπτύσσεται και παίρνει επαναστατικές μορφές και, τέλος, το ισχυρό αγροτικό κίνημα, που υπάρχει σε όλες τις βαλκανικές χώρες.

Όλα αυτά σημαίνουν, ότι ένας πολέμος στα Βαλκάνια θα προκαλέσει επαναστατική κατάσταση πολύ σύντομα, μπορεί και από την πρώτη κιόλας στιγμή. Είναι πολύ πιθανό να ξεκινήσει το επαναστατικό κίνημα των μαζών κατά του πολέμου ήδη από τη στιγμή της ανακοίνωσής του. Αυτό το γεγονός θα πρέπει να το λάβουν υπόψη τους οι Βαλκάνιοι κομμουνιστές.

Στις βαλκανικές χώρες, εξαιτίας της καθυστέρησής τους, εξαιτίας του ολιγάριθμου προλεταριάτου, η αγροτική τάξη θα παίξει αποφασιστικό ρόλο στον αγώνα ενάντια στον πόλεμο. Το γεγονός αυτό καθορίζει τη σημασία του αγροτικού ζητήματος, σε όλη τη στρατηγική και την τακτική των κομμουνιστικών κομμάτων στα Βαλκάνια.

Είναι απαραίτητο όχι μόνο να διεξάγουμε την πιο δραστική δουλειά στους αγρότες, αλλά και να παίρνουμε υπόψη μας τις μεθόδους αγώνα των αγροτικών μαζών. Κατά την επιστράτευση, ένα τμήμα της αγροτικής μάζας θα αρνηθεί να παρουσιαστεί, η λιποταξία θα αρχίσει από την πρώτη στιγμή. Έτσι έγινε και το 1914-1915, έτσι θα γίνει και τώρα και σε μεγαλύτερη έκταση. Στη συνέχεια, η λιποταξία από το μέτωπο θα δυναμώνει και θα αυξάνεται αδιάκοπα. Τρίτο, οι λιποτάκτες, οι οποίοι καταδιώκονται από την εξουσία, θα αρχίσουν αντάρτικο αγώνα. Ο αντάρτικος αγώνας αποτελεί πανάρχαια πρακτική των βαλκανικών λαών,που την αναπτύσσουν εδώ και αιώνες. Πρέπει να είμαστε τελείως πεπεισμένοι ότι, κατά τη διάρκεια του πολέμου, ο αντάρτικος αγώνας των αγροτών και των μικροαστικών μαζών θα ξεσπάσει από την πρώτη στιγμή. Τα Κομμουνιστικά κόμματα στα Βαλκάνια θα πρέπει να παίρνουν υπόψη τους τη σημασία και το ρόλο του αντάρτικου πολέμου στον εμφύλιο πόλεμο, στον επαναστατικό αγώνα στα Βαλκάνια. Φυσικά, τα Κομμουνιστικά κόμματα δεν θα προβάλλουν το σύνθημα για άρνηση της επιστράτευσης. Όμως, αν η ανυποταξία και η λιποταξία πάρουν πλατιά έκταση, αυτό θα είναι ένδειξη ότι η επαναστατική κατάσταση ωριμάζει. Τα Κομμουνιστικά κόμματα, όταν θα εκτιμούν την κατάσταση και θα επεξεργάζονται τις οδηγίες τους, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους αυτό το γεγονός.

Ακόμη ένα πολύ βασικό σημείο στα Βαλκάνια είναι ότι τον εμφύλιο πόλεμο θα τον ακολουθήσει ο εθνικο-απελευθερωτικός πόλεμος. Αυτοί οι δυο πόλεμοι θα διεξάγονται παράλληλα. Καθήκον των κομμουνιστικών κομμάτων θα είναι να συνδέσουν στενά αυτούς τους δυο πολέμους.

Στις θέσεις του συνεδρίου, αν και υπάρχουν κάποιες νύξεις, δεν υποδεικνύεται αρκετά ξεκάθαρα ο χαρακτήρας του εθνικο-απελευθερωτικού πολέμου στις καπιταλιστικές χώρες. Εδώ θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας, ότι ο εθνικο-απελευθερωτικός πόλεμος έχει σχέση με τη συγκεκριμένη περιοχή, με τη χώρα όπου ζουν οι καταπιεσμένες μάζες. Αν αποκόψετε αυτές τις μάζες -το καλύτερο ένοπλο τμήμα τους- από τις περιοχές τους, αν επιτρέψετε στην αστική τάξη να επιστρατεύσει στρατιώτες από τις καταπιεσμένες εθνότητες, να τους ξεκόψει από την εδαφική τους βάση και να τους διασκορπίσει σε όλη τη χώρα, τότε για μεγάλο διάστημα θα τσακίσετε το εθνικο-απελευθερωτικό κίνημα. Γι' αυτό, σχετικά με τη Μακεδονία, το Μαυροβούνιο, την Αλβανία, τη Βεσσαραβία, τη Δοβρουτσά και άλλες ανάλογες χώρες και περιοχές, τα κομμουνιστικά κόμματα, από την πρώτη κιόλας στιγμή της επιστράτευσης, ακόμη και αν οι γενικές συνθήκες φέρουν μόνο αρχικό χαρακτήρα επαναστατικής κατάστασης χωρίς να έχει ωριμάσει ακόμη τελείως, πρέπει να προβάλλουν το σύνθημα για τις υπόδουλες εθνικοτήτες: "Όχι στους στρατώνες, αλλά στα βουνά, οργανώστε αντάρτικα αποσπάσματα και αρχίστε εθνικό αγώνα στα μετόπισθεν". Προβάλλοντας ένα τέτοιο σύνθημα από την πρώτη κιόλας στιγμή, διατηρούμε τεράστιες εφεδρείες για τον εθνικοαπελευθερωτικό πόλεμο στις περιοχές όπου υπάρχουν άνθρωποι ετοιμοι να δράσουν και να δώσουν μάχη για την πατρίδα τους, για τις γυναίκες και τα παιδιά τους, για την ελευθερία και την περιουσία τους. Αυτό το εθνικο-απελευθερωτικό κίνημα πρέπει να το συνδέσουμε με το επαναστατικό κίνημα της εργατικής τάξης, να επεξεργαστούμε κοινά συνθήματα και να δημιουργήσουμε μια ενιαία καθοδήγηση στο πρόσωπο του κομμουνιστικού κόμματος.

Τα βαλκανικά κομμουνιστικά κόμματα θα πρέπει να θέσουν επειγόντως το ζήτημα του αγώνα κατά του πολέμου, όχι όμως με γενικές διατυπώσεις, αλλά υπολογίζοντας τις συγκεκριμένες συνθήκες στις βαλκανικές χώρες.

VI Kongress Kominterna, Stenograficeskij otcet - Vypusk vtoroj, Gosudarstvennoe Izdatel'stvo, Moskva-Leningrad 1929, σελ. 108-113.

7.

[Η απόφαση της Κομμουνιστικής Διεθνούς με αναφορά, για πρώτη φορά, σε ύπαρξη "μακεδονικού έθνους", Ιανουάριος 1934.

Δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα της ΕΜΕΟ(εν.) *Makedonsko Delo*, N° 185, Απρίλιος 1934. Παρουσιάσθηκε ως απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής της ΕΜΕΟ(εν.) με τίτλο "Η κατάσταση στη Μακεδονία και τα καθήκοντα της ΕΜΕΟ(εν.). Μία απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής της ΕΜΕΟ(εν.)". Σε σχέση με το πρωτότυπο, από το κείμενο στην εφημερίδα απουσιάζουν όλα τα εδάφια με αναφορές στα τρία κομμουνιστικά κόμματα (Βουλγαρίας, Γιουγκοσλαβίας, Ελλάδας) και στις σχέσεις τους με την ΕΜΕΟ(εν.). Απουσιάζει επίσης η πρώτη παράγραφος, από την οποία προκύπτει η φύση της οργάνωσης ως όχι μόνον εθνικής-επαναστατικής αλλά και κοινωνικής ταξικής δύναμης.

Το έγγραφο είχε διατηρηθεί στο Κεντρικό Κομματικό Αρχείο του Ινστιτούτου Μαρξισμού-Λενινισμού της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Σοβιετικής Ενωσης. Αντίγραφο δόθηκε στο Κεντρικό Κομματικό Αρχείο του Σοσιαλιστικού Κόμματος Βουλγαρίας (πρώην Κομμουνιστικού).]

Απόφαση για το Μακεδονικό ζήτημα και την ΕΜΕΟ(ενιαία)
2047/7/ΚΠ
23-2-1934
"5"

815
25 Φεβρουαρίου 1934
Απόρρητο

Επικυρώθηκε στη συνεδρίαση της πολιτικής Γραμματείας
11 Ιανουαρίου 1934
Πρωτόκολλο 207

1. Σε συνθήκες όξυνσης των διεθνών και ταξικών αντιθέσεων, άμεσου κινδύνου νέων πολέμων και ωρίμανσης της επαναστατικής κρίσης, *το μακεδονικό εθνικό επαναστατικό κίνημα, καθοδηγούμενο απο την ΕΜΕΟ(εν.)*, κατέχει θέση βασικού επαναστατικού παράγοντα και συμμάχου της εργατικής τάξης στον αγώνα για την ανατροπή της κυριαρχίας της αστικής τάξης και των τσιφλικάδων στα τρία κράτη που κατέχουν τη Μακεδονία (Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία και Ελλάδα).

Η διαίρεση της Μακεδονίας, που αποτέλεσε τη βάση της συμφωνίας ανάμεσα στη Βουλγαρία, Σερβία και Ελλάδα στον πόλεμο εναντίον της Τουρκίας (1912) και μετατράπηκε κατόπιν σε διαφιλονικούμενο ζήτημα οδηγώντας σε νέο πόλεμο της Σερβίας, Ελλάδας κ.ά. εναντίον της Βουλγαρίας (1913), στην μεταπολεμική περίοδο εμφανίζεται σαν μόνιμη αιτία όξυνσης των αντιθέσεων και των συγκρούσεων μεταξύ των τριών κρατών για την κυριαρχία σε ολόκληρη τη Μακεδονία και για έξοδο στο Αιγαίο Πέλαγος. Από την άλλη πλευρά, οι μεγάλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις, αφού μετέτρεψαν τη Μακεδονία σε πεδίο πολεμικών συγκρούσεων κατά τον παγκόσμιο ιμπεριαλιστικό πόλεμο, χρησιμοποιούν σήμερα το μακεδονικό ζήτημα για ενίσχυση των θέσεών τους στα Βαλκάνια. Από αυτή την άποψη, η Μακεδονία αποτελεί μια απο τις εστίες του επερχόμενου ιμπεριαλιστικού πολέμου.

Τα κράτη που κυριαρχούν στη Μακεδονία ακολουθούν πολιτική οικονομικής εξαθλίωσης των εργαζομένων μαζών, λυσσαλέας τρομοκρατίας και εθνικής καταπίεσης. Η μακεδονική αγροτιά υποφέρει απο ανεπάρκεια γης. Η μεγάλη γαιοκτησία με σημαντικά φεουδαρχικά κατάλοιπα δεν έχει εξαλειφθεί πουθενά. Στο γιουγκοσλαβικό, ελληνικό και βουλγαρικό τμήμα οι λεγόμενες αδιάθετες γαίες (που έμειναν απο τους Τούρκους) κατά ένα μέρος καταπατήθηκαν απο τη μπουρζουαζία και τους κουλάκους, κατά ένα μέρος χρησιμοποιήθηκαν για εγκατάσταση αποίκων, ενώ σε περιπτώσεις που δόθηκε γη σε αγρότες αυτό έγινε με εξαγορά, η αποπληρωμή της οποίας αποτελεί για αυτούς βραχνά. Σημειωτέον ότι στη Γιουγκοσλαβία και στην Ελλάδα η εγκατάσταση αποίκων έγινε αποκλειστικά προς όφελος του σερβικού και του ελληνικού στοιχείου. Στα χωριά της γιουγκοσλαβικής Μακεδονίας εγκαταστάθηκαν συμπαγείς μάζες Λευκοσέρβων στρατιωτών, που αποτελούν προωθημένες ομάδες δράσης του σερβικού ιμπεριαλισμού ενάντια στη μακεδονική αγροτιά. Στην ελληνική Μακεδονία εγκαταστάθηκε μεγάλος αριθμός Ελλήνων προσφύγων από την Τουρκία, ενώ χιλιάδες Μακεδόνες εκδιώχθηκαν μαζικά στη Βουλγαρία και την Τουρκία.

Η σταθερά οξυνόμενη αγροτική κρίση, η αύξηση των φόρων, η άρνηση οποιασδήποτε οικονομικής βοήθειας από την πλευρά του κράτους, οδήγησαν στην ολοκληρωτική καταστροφή και πτώχευση της μέσης και μικρής αγροτιάς και των μικρών επαγγελματιών.

Τα κυρίαρχα έθνη των ιμπεριαλιστικών κρατών, που χώρισαν τη Μακεδονία σε τρία κομμάτια, τεκμηριώνουν την εθνική καταπίεση μέσω της άρνησης της εθνικής ιδιαιτερότητας του μακεδονικού λαού, μέσω της άρνησης ύπαρξης μακεδονικού έθνους.

Ο ελληνικός σωβινισμός δηλώνει ότι ο ιθαγενής σλαβικός πληθυσμός του κατακτημένου απ' αυτόν τμήματος της Μακεδονίας αποτελείται από εκσλαβισμένους κατά τη διάρκεια των αιώνων Ελληνες, οι οποίοι πρέπει βίαια "να επιστρέψουν" στον ελληνικό πολιτισμό, απαγορεύντάς τους να ομιλούν και να διδάσκονται τη μητρική τους γλώσσα.

Οι μεγαλοσέρβοι σωβινιστές, επικαλούμενοι την ύπαρξη σερβικών προσμείξεων στη γλώσσα του ντόπιου μακεδονικού πληθυσμού, ανακηρύσσουν αυτό τον πληθυσμό σαν μια από τις "φυλές" του ενιαίου νοτιοσλαβικού έθνους και βίαια τους εκσερβίζουν.

Τέλος, ο βουλγαρικός σωβινισμός, χρησιμοποιώντας τη γειτνίαση της μακεδονικής γλώσσας με τη βουλγαρική, ανακηρύσσει τον πληθυσμό βουλγαρικό και έτσι δικαιώνει το κατοχικό καθεστώς στη μακεδονική περιφέρεια του Πετριτσίου και τη ληστρική του πολιτική απέναντι στο σύνολο της Μακεδονίας. Η ΕΜΕΟ(εν.) πρέπει, αναπτύσσοντας αγώνα ενάντια στη διαίρεση και το σκλάβωμα του μακεδονικού λαού, ενάντια σε κάθε μορφή εθνικής, πολιτιστικής, κοινωνικής και οικονομικής καταπίεσης, να αποκαλύπτει το πραγματικό νόημα κάθε είδους σοφιστείας που αρνείται το μακεδονικό χαρακτήρα του έθνους και να μην επιτρέπει την εισαγωγή τέτοιων απόψεων μέσα στις γραμμές της.

Ο βουλγαρικός φασισμός, στηριζόμενος σε αστικά και κουλάκικα στοιχεία μέσα στις γραμμές των Μακεδόνων και της μακεδονικής προσφυγιάς, χρησιμοποιεί και τις δύο πτέρυγες της φασιστικής ΕΜΕΟ, *καθοδηγούμενες από τον Mihajlov και τον Sandanov*. Οι ένοπλες συμμορίες της ΕΜΕΟ ήταν τμήματα εφόδου στο πραξικόπημα του Cankov. Όλες οι μεταπραξικοπηματικές κυβερνήσεις, όπως και η σημερινή, τις χρησιμοποίησαν και τις χρησιμοποιούν στον αγώνα ενάντια στη βουλγαρική εργατική τάξη και στους εργαζόμενους Μακεδόνες.

Οι "μιχαηλοβιστές" απολαμβάνουν ιδιαίτερα προνόμια, μέχρι και τη δυνατότητα να επιβάλλουν ειδικούς φόρους στην περιοχή Πετριτσίου. Οι Βούλγαροι φασίστες στηρίζουν το σύνθημα των "μιχαηλοβιστών" για ένωση της Μακεδονίας διαμέσου της κατάκτησης όλης της περιοχής από τη Βουλγαρία. Ο ρόλος των "μιχαηλοβιστών" σαν φανερών πρακτόρων της βουλγαρικής αστικής τάξης και του ιταλικού φασισμού δεν έχει αλλάξει, ανεξάρτητα αν στο τελευταίο συνέδριο των μακεδονικών αδελφοτήτων (άνοιξη 1933) κηρύχθηκαν υπέρ της ανεξαρτησίας της Μακεδονίας.

Η ένταση της δυσαρέσκειας, ο αγώνας των μαζών και οι εσωτερικές διαφωνίες της βουλγαρικής αστικής τάξης, οδήγησαν το 1928 στη διάσπαση της φασιστικής ΕΜΕΟ και τη δημιουργία δεύτερης ΕΜΕΟ με επικεφαλής τον Sandanov (οι επωνομαζόμενοι πρωτογεροφιστές). Προσανατολιζόμενη προς τη Γιουγκοσλαβία, με το σύνθημα της νοτιοσλαβικής ομοσπονδίας, αυτή η ομάδα είναι επίσης πράκτορας της μπουρζουαζίας και στηρίζεται από μερίδα της βουλγαρικής αστικής τάξης και κάποιες βουλγαρικές κυβερνητικές ομάδες. Για κατάκτηση επιρροής στις μάζες, χρησιμοποιούν την αυξανόμενη δυσαρέσκεια των Μακεδόνων και Βουλγάρων εργαζομένων προς τους "μιχαηλοβιστές". Χρησιμοποιώντας αριστερή φρασεολογία και τρομοκρατικές μεθόδους ενάντια στους "μιχαηλοβιστές", προσπαθούν να συγκρατήσουν τις μάζες από το πέρασμά τους στη μαζική επαναστατική πάλη για εθνική και οικονομική απελευθέρωση.

Η ιδιαίτερη θέση της Μακεδονίας, η εθνική καταπίεση και εκμετάλλευση πλατιών εργατικών μαζών Μακεδόνων, η ενεργητική συμμετοχή των Μακεδόνων στον αγώνα, όπως επίσης και τα συμφέροντα των εργαζομένων, κυρίως της εργατικής τάξης των κυρίαρχων στη Μακεδονία εθνών, προσδίδουν στον καθοδηγούμενο από την ΕΜΕΟ(εν.) επαναστατικό, απελευθερωτικό αγώνα των Μακεδόνων εργαζομένων ιδιαίτερη σημασία. Ο αγώνας για *ενιαία ανεξάρτητη μακεδονική δημοκρατία των εργαζομένων* είναι υπόθεση όχι μόνο των Μακεδόνων εργαζομένων, αλλά και των αγωνιζομένων κάτω από την καθοδήγηση των κομμουνιστικών κομμάτων, εργατικών τάξεων και αγροτών της Βουλγαρίας, Γιουγκοσλαβίας και Ελλάδας.

ΙΙ. Στην πορεία ανάπτυξης και δραστηριότητάς της η ΕΜΕΟ(εν.) δεν έχει χρησιμοποιήσει όλες τις δυνατότητες για την οργανωτική κατάληψη και την πολιτική καθοδήγηση του εθνικοεπαναστατικού και του εργατικού κινήματος της Μακεδονίας.

Στη Βουλγαρία, παρά τη σχετική πρόοδο, η ΕΜΕΟ(εν.) υστερεί στην ιδεολογική επιρροή και στην άνοδο της μαζικής δραστηριότητας, επειδή εργάζεται κυρίως στις τάξεις της μακεδονικής προσφυγιάς, χωρίς να κατευθύνει αρκετές δυνάμεις για την ισχυροποίησή της στην περιοχή Πετριτσίου (μακεδονικό τμήμα της Βουλγαρίας). Στο πιο μεγάλο -και ως προς την έκταση και ως προς τον πληθυσμό- *σερβικό* τμήμα της Μακεδονίας, όπου κάποτε οι οργανώσεις της ΕΜΕΟ(εν.) ήταν οι πιο ισχυρές, δεν ανέπτυξε αρκετά δραστήρια και συστηματική εργασία για την ανασυγκρότηση αυτών των οργανώσεων και την ισχυροποίηση των καθοδηγητικών δεσμών μ' αυτές.

Στο *ελληνικό* τμήμα δεν αναπτύσσεται σχεδόν καμία δραστηριότητα. Για την παραπάνω κατάσταση των πραγμάτων *υπεύθυνα* είναι κυρίως *τα κομμουνιστικά κόμματα -μη εξαιρουμένου και του βουλγαρικού*, που είναι και ο βασικός καθοδηγητής της ΕΜΕΟ(εν.)-, τα οποία υποτίμησαν τη σημασία και το ρόλο της ΕΜΕΟ(εν.) σαν εθνικής επαναστατικής οργάνωσης και δεν κατόρθωσαν να αποκτήσουν τις απαραίτητες σχέσεις μαζί της.

Το Βουλγαρικό κομμουνιστικό κόμμα ελλιπώς καθοδήγησε την ΕΜΕΟ(εν.) για τη μετατροπή της σε μαζική, εθνική επαναστατική οργάνωση, ελλιπώς τη βοήθησε να εκδηλωθεί δημόσια, ελλιπώς καθοδήγησε τις κομμουνιστικές φράξιες στις οργανώσεις βάσης της ΕΜΕΟ(εν.).

Το γιουγκοσλαβικό και το ελληνικό κόμμα για μεγάλο χρονικό διάστημα δεν έχουν αναπτύξει καμμία δραστηριότητα με την ΕΜΕΟ(εν.).

Τα κομμουνιστικά κόμματα πρέπει να επιλέξουν για δουλειά μέσα στην ΕΜΕΟ(εν.) τον απαραίτητο αριθμό Μακεδόνων κομματικών μελών, να οργανώσουν και να καθοδηγήσουν τις κομματικές φράξιες στο κέντρο και στις τοπικές οργανώσεις και, διατηρώντας τους κανόνες της συνομωτικότητας, να εξηγήσουν στα μέλη του κόμματος το ρόλο της ΕΜΕΟ(εν.) και του εθνικοεπαναστατικού κινήματος και να εκλαϊκεύσουν στις μάζες το μακεδονικό εθνικό επαναστατικό αγώνα.

III. Η ΕΜΕΟ(εν.) πρέπει να γίνει *μαζική οργάνωση των εργαζομένων όλης της Μακεδονίας*, καθοδηγητής τους στον αγώνα για την εθνική τους απελευθέρωση και ένωση, ενάντια στην κατακτητική αστική τάξη, τους τσιφλικάδες και τις φασιστικές κυβερνήσεις της Βουλγαρίας, Σερβίας και Ελλάδας.

Η ΕΜΕΟ(εν.) πρέπει να οργανώσει και να διεξαγάγει καθημερινά αγώνα ενάντια σε κάθε είδους έκφραση της εθνικής καταπίεσης, ενάντια σε κάθε έκτακτο νόμο, για το δικαίωμα χρησιμοποίησης της μητρικής γλώσσας σε κάθε κρατική και δημόσια υπηρεσία, για την ελευθερία χρήσης της μητρικής γλώσσας στα σχολεία, τον τύπο, κλπ. Αυτός ο αγώνας ενάντια στην εθνική καταπίεση πρέπει να είναι στενά δεμένος με τον αγώνα ενάντια σ' ολόκληρο το σύστημα της πολιτικής τρομοκρατίας, της οικονομικής και κοινωνικής εκμετάλλευσης, ενάντια στα φορολογικά βάρη, ενάντια στην αποικιοποίηση και την εκδίωξη των Μακεδόνων αγροτών από τη γη τους, για την κατάσχεση της τσιφλικάδικης και κρατικής γης και το μοίρασμά της στους αγρότες. Σ' αυτό τον αγώνα, κεντρικό σύνθημα της ΕΜΕΟ(εν.) πρέπει να είναι *το δικαίωμα των εθνών στην αυτοδιάθεση μέχρι τον αποχωρισμό και η κατάκτηση ανεξάρτητης, ενιαίας μακεδονικής δημοκρατίας των εργαζομένων*.

Η ΕΜΕΟ(εν.) πρέπει να αναπτύξει αποφασιστικό αγώνα, κυρίως στη Βουλγαρία, ενάντια στους "μιχαηλοβιστές", οι οποίοι είναι συμμέτοχοι στην υποδούλωση των Μακεδόνων εργαζομένων και φανεροί υπάλληλοι της βουλγαρικής αστικής τάξης, ενάντια στην εφαρμοζόμενη απ' αυτούς τρομοκρατία, οργανώνοντας εναντίον τους μαζική αντίσταση και αυτοάμυνα. Ταυτόχρονα, η ΕΜΕΟ(εν.) πρέπει να οριοθετηθεί από τους "σαντανοβιστές", να αποκαλύψει με συγκεκριμένα γεγονότα τον προδοτικό τους ρόλο στο εθνικό μακεδονικό κίνημα και να καταγγείλει τις μεθόδους αγώνα που χρησιμοποιούν.

Η ΕΜΕΟ(εν.) πρέπει να εισαγάγει στη συνείδηση των εργαζομένων μακεδονικών μαζών ότι μοναδικοί τους σύμμαχοι στον αγώνα για απελευθέρωση είναι η εργατική τάξη, η αγροτιά και οι άλλες καταπιεζόμενες από τον κοινό εχθρό εθνότητες, ότι μόνον ο κοινός, συνεχής αγώνας θα οδηγήσει στην εθνική απελευθέρωση και ένωση της Μακεδονίας.

Vremena, 1, N° 1, 1991, Sofija, σελ. 102-105.

8.

[Σοβιετική υπηρεσιακή έκθεση, ενημερωτική για το αρχειακό υλικό της Κομμουνιστικής Διεθνούς περί το Μακεδονικό, το οποίο φυλασσόταν στο Κεντρικό Κομματικό Αρχείο του Ινστιτούτου Μαρξισμού-Λενινισμού της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Σοβιετικής Ενωσης, Μόσχα 28-6-1990. Συντάχθηκε στο πλαίσιο διαδικασίας προετοιμασίας για μελλοντική παροχή ενημέρωσης προς τη Βουλγαρία.]

Για τις θέσεις της Κομμουνιστικής Διεθνούς για το Μακεδονικό ζήτημα.

...

Επισκόπηση για την ουσία των γιουγκοσλαβο-βουλγαρικών διαφορών για το μακεδονικό ζήτημα.

Η γιουγκοσλαβική πλευρά θεωρεί αδιαμφισβήτητο γεγονός την ύπαρξη μακεδονικής μειονότητας στη Βουλγαρία. Σύμφωνα με τις απόψεις την Γιουγκοσλάβων, στη Μακεδονία κατοικούσαν πάντα οι Μακεδόνες, οι εθνογραφικές ρίζες των οποίων ξεπερνούν τον πρώϊμο Μεσαίωνα και φθάνουν σχεδόν στους αρχαίους Μακεδόνες. Η διατήρηση της Τουρκικής κυριαρχίας επί της Μακεδονίας, μετά το ρωσοτουρκικό πόλεμο, σύμφωνα με την απόφαση του συνεδρίου του Βερολίνου (1878), προκάλεσε τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του μακεδονικού λαού και συνετέλεσε στη συσπείρωσή του και την ανάπτυξη της εθνικής του αυτοσυνείδησης. Ο διαμελισμός της Μακεδονίας μετά τον Πρώτο Βαλκανικό πόλεμο (1912) σε τρία τμήματα (του Πιρίν στη Βουλγαρία, του Αιγαίου στην Ελλάδα και του Βαρδάρη στη Γιουγκοσλαβία) απλά άλλαξε για τους Μακεδόνες που έμειναν έξω από τα σύνορα της ιστορικής περιοχής της Γιουγκοσλαβίας τον τουρκικό ζυγό, αντίστοιχα σε βουλγαρικό, σερβικό και ελληνικό, δυνάμωσε τη διάθεσή τους για εθνική ενότητα και ενεργοποίησε τον αγώνα υπό το σύνθημα "Η Μακεδονία στους Μακεδόνες". Η μακεδονική γλώσσα και ο πολιτισμός υπήρχαν και στα τρία τμήματα της Μακεδονίας από παλιά σαν αυτοτελή φαινόμενα. Εθνική αυτοδιάθεση απέκτησε ο μακεδονικός λαός μόνο μέσα στα όρια της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας Γιουγκοσλαβίας, στο πλαίσιο της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Οι Μακεδόνες που ζούσαν στη Βουλγαρία και στην Ελλάδα δεν αναγνωρίσθηκαν μέχρι σήμερα και υφίστανται διακρίσεις ως εθνική μειονότητα.

Η θέση της βουλγαρικής πλευράς για το μακεδονικό ζήτημα, στην άκρως ανεπίσημη μορφή της, έχει ως εξής: δεν υπήρχε κανένα ξεχωριστό μακεδονικό έθνος και αυτό που υπάρχει στο πλαίσιο της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας δημιουργήθηκε τεχνητά. Στο έδαφος της Μακεδονίας, από τότε που εγκαταστάθηκαν στη βαλκανική χερσόνησο τα σλαβικά φύλα και οι πρωτοβούλγαροι, κατοικούσαν σαν κυρίαρχο έθνος -όπως ζούν και σήμερα- οι Βούλγαροι, οι οποίοι ήταν ίδιοι με αυτούς που κατοικούν και σήμερα στην κυρίως περιοχή της Βουλγαρίας.

Το γεγονός ύπαρξης βουλγαρικής πλειοψηφίας στη γη της Μακεδονίας βρήκε τη διεθνή νομική κατοχύρωσή του στην ενσωμάτωση αυτών των περιοχών στα όρια της Εξαρχίας της βουλγαρικής ορθόδοξης εκκλησίας, καθορισθέντα μετά από δημοψήφισμα που έγινε κατά την περίοδο ακόμη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (1872), και επίσης στη σύναψη της τελευταίας συνθήκης ειρήνης τού Αγίου Στεφάνου με τη Ρωσία (1878), σύμφωνα με την οποία τα σύνορα του αυτόνομου βουλγαρικού κράτους καθορίσθηκαν στα όρια της Εξαρχίας. 'Η απόφαση του Βερολίνου, η οποία απέκοψε του Μακεδόνες Βουλγάρους από τη "Μεγάλη πατρίδα", δυνάμωσε τη θέλησή τους για εθνική απελευθέρωση και επανένωση με την κύρια μάζα του λαού τους. Το εθνικό- επαναστατικό κίνημα της Μακεδονίας είχε αδιάρρηκτη σχέση με τον κοινωνικό αγώνα των Βουλγάρων εργαζομένων. Ποτέ δεν υπήρξε κάποια ξεχωριστή μακεδονική γλώσσα. Για τη δημιουργία της χρησιμοποιήθηκαν τεχνητά οι δυτικές διάλεκτοι της βουλγαρικής γλώσσας. Η επιδίωξη των Γιουγκοσλάβων να παρουσιάσουν την ιστορία και το πολιτιστικό στοιχείο του πληθυσμού της Μακεδονίας σαν αυτοτελή μακεδονικά, δεν είναι τίποτε άλλο παρά μία προσπάθεια κλοπής και σφετερισμού ενός τμήματος της ιστορίας και του πολιτιστικού στοιχείου της Βουλγαρίας. Οι Βούλγαροι που κατοικούν στο έδαφος της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας "μακεδονοποιούνται" βίαια μέχρι σήμερα, όμως πολλοί από αυτούς διατηρούν ακόμη τη βουλγαρική συνείδηση. Όσον αφορά στον πληθυσμό της περιοχής του Πιρίν που ανήκει στη σημερινή Βουλγαρία, δεν είχε ποτέ άλλη συνείδηση, παρά μόνο τη βουλγαρική. Δεν μπορεί λοιπόν να γίνει λόγος για κάποια μακεδονική μειονότητα στη Βουλγαρία, αφού απλά τέτοια δεν υφίσταται.

Η επίσημη θέση των σοβιετικών ιστορικών για το ανωτέρω ζήτημα αναπτύχθηκε στον 15ο τόμο της Μεγάλης Σοβιετικής Εγκυκλοπαίδειας (λήμμα "Μακεδονία"). *Η ουσία των θέσεων αυτών είναι*: Η Μακεδονία είναι μία ιστορική περιοχή με ετερογενή εθνική σύνθεση πληθυσμού. Το απελευθερωτικό

κίνημα των Σλάβων αναπτύχθηκε στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα μέσα από το ρεύμα της βουλγαρικής εθνικής αναγέννησης. Όμως η κοινωνικοοικονομική καθυστέρηση των μακεδονικών περιοχών, η αργή ωρίμανση των καπιταλιστικών στοιχείων και η εθνική πολυμορφία έγιναν αιτία ώστε οι μακεδονικές περιοχές να βρεθούν έξω από το κέντρο της εδραίωσης και της διαμόρφωσης του βουλγαρικού έθνους. Οι σχέσεις, κυρίως οι οικονομικές, ανάμεσα σε αυτές τις περιοχές και στο ανεξάρτητο βασίλειο της Βουλγαρίας, που δημιουργήθηκε μετά το συνέδριο του Βερολίνου, άρχισαν να εξασθενούν. Σταδιακά, ανάμεσα στους δημοκρατικούς κύκλους της Μακεδονίας, άρχισαν να διαμορφώνονται αντιλήψεις για την ιδιαιτερότητα των πολιτικών της συμφερόντων και των προοπτικών ανάπτυξης. Η δημιουργία και η δυνάμωση, σε αυτό τον πληθυσμό, συνείδησης ιδιαίτερης πολιτικής κοινότητας οδήγησε στη σταδιακή διαμόρφωση κοινού πολιτιστικού στοιχείου, μία εκδήλωση του οποίου ήταν και η ιδέα της δημιουργίας μακεδονικής φιλολογικής γλώσσας. Αυτά και άλλα στοιχεία της εθνικής αυτοσυνείδησης στις συνθήκες της Μακεδονίας του Βαρδάρη διατηρήθηκαν, ή σε κάποιο βαθμό αναπτύχθηκαν, και απέκτησαν την πολιτική και νομική τους έκφραση στη Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Όσον αφορά στον πληθυσμό της Μακεδονίας του Πιρίν, μετά την ένταξή της στη Βουλγαρία, στις παραμονές του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, αναπτύχθηκε σε ενότητα με όλο το βουλγαρικό έθνος και, σε τελική ανάλυση, όχι μόνο δεν απέκτησε κάποια ιδιόμορφα μακεδονικά χαρακτηριστικά στην εθνική του συνείδηση αλλά αντιθέτως δυνάμωσε η βουλγαρική του συνείδηση.

Για κάποια στοιχεία και αποτελέσματα της επιστημονικής επεξεργασίας του Μακεδονικού ζητήματος στη Βουλγαρία, που έχουν σχέση με τη δραστηριότητα της Κομμουνιστικής Διεθνούς, το Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας και το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας.

Το μακεδονικό ζήτημα αποτελούσε μία από τις βασικότερες αιτίες αποσταθεροποίησης των βουλγαρο-γιουγκοσλαβικών σχέσεων σε όλη την περίοδο της ύπαρξης των δύο γειτονικών σοσιαλιστικών κρατών. Η οξύτητα του ανά διαστήματα εξασθενούσε, ενώ κάποιες άλλες φορές αποκτούσε και πάλι αρκετά νοσηρά χαρακτηριστικά. Με ελάχιστες εξαιρέσεις, η πολεμική ξανάρχιζε με πρωτοβουλία της γιουγοσλαβικής πλευράς και, πιο συχνά, σε περίοδο οξύτητας της εσωτερικής κατασταση στη Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γιουγκοσλαβίας. Η βουλγαρική πλευρά δεν εργάσθηκε λιγότερο εντατικά από τη γιουγκοσλαβική για τη συστηματοποίηση του ιστορικού υλικού. Διεξήγαγε επιστημονικές έρευνες για το πρόβλημα, οι περισσότερες εκ των οποίων δημοσιοποιήθηκαν και έχουν σχέση με το αρχικό στάδιο του μακεδονικού εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος, ενώ οι υπόλοιπες που είχαν στην αρχή κλειστό χαρακτήρα αφορούσαν στην περίοδο της δραστηριότητας της Κομμουνιστικής Διεθνούς και των κομμουνιστικών κομμάτων των δύο χωρών. Οι προσπάθειες της ηγεσίας της Λαϊκής Δημοκρατίας Βουλγαρίας για μία αμοιβαία αποδεκτή πολιτική επίλυση του προβλήματος, ιδιαίτερα ελπιδοφόρες στα μισά της δεκαετίας του 1970 -κατά το διάστημα της πορείας του Ελσίνκι- δεν έδωσαν πολιτικά αποτελέσματα. Η συνεχιζόμενη δραστηριότητα των Γιουγκοσλάβων, με τη δημόσια προπαγάνδα των απόψεων τους, για την ύπαρξη στη σημερινή Γιουγκοσλαβία και Βουλγαρία ενιαίου μακεδονικού έθνους, δυνάμωσε την ανοικτή κριτική, στη Λαϊκή Δημοκρατία Βουλγαρίας, κατά της γιουγκοσλαβικής εκδοχής του προβλήματος, με τη χρησιμοποίηση για το σκοπό αυτό αρχειακού υλικού της περιόδου 1920-1940 το οποίο είχαν στη διάθεσή τους οι Βούλγαροι ερευνητές. Σε αυτές τις εργασίες συγκαταλέγεται και η ογκώδης επιστημονικο-δημοσιογραφική μελέτη της C. Dragojceva *Η Μακεδονία δεν είναι μήλο της έριδος* (1978). Σε αυτή τη μελέτη περιέχονται μομφές κατά της ηγεσίας του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας -οι οποίες στηρίζονται σε ντοκουμέντα- για παραβίαση, στα χρόνια του πολέμου, των συμφωνιών με το Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας όσον αφορά στον τρόπο επίλυσης του μακεδονικού προβλήματος καθώς και για επιδίωξη να λυθεί μονόπλευρα το ζήτημα της εισχώρησης της Μακεδονίας του Πιρίν στη κατοπινή Γιουγκοσλαβική Ομοσπονδία. Από τις βασικές μελέτες τέτοιου τύπου, άξιες προσοχής είναι και οι μονογραφίες του K. Palesutski *Το μακεδονικό ζήτημα στην καπιταλιστική Γιουγκοσλαβία, 1918-1941* (1983) και *Το Κομμουνιστικό Κόμμα της Γιουγκοσλαβίας και το Μακεδονικό ζήτημα, 1919-1945* (1985).

Μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τη δική μας περίπτωση παρουσιάζει η δεύτερη μονογραφία. Σε αυτή μελετάται σε βάθος η εξέλιξη των απόψεων του γιουγκοσλαβικού κόμματος σχετικά με το εθνικό και κυρίως με το μακεδονικό ζήτημα. Εξετάζονται οι προσπάθειες της Κομμουνιστικής Διεθνούς και της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας, που είχαν σκοπό την άσκηση επιρροής στην εθνική πολιτική του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας. Εκτιμάται ο βαθμός της αλληλεπίδρασης της τελευταίας και του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας σχετικά με τα προβλήματα του εθνικοεπαναστατικού κινήματος των Βαλκανίων γενικά και του μακεδονικού ιδιαίτερα, αναπτύσσεται, με τον τρόπο που την αντιλαμβάνεται ο συγγραφέας, η ιστορία της εμφάνισης της απόφασης της

Κομμουνιστικής Διεθνούς για την ύπαρξη "ξεχωριστού μακεδονικού έθνους" την οποία εννοεί στην απάντηση της προς τη skupsina της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας Γιουγκοσλαβίας η Λαϊκή Συνέλευση της Λαϊκής Δημοκρατίας Βουλγαρίας.

Τα συμπεράσματα και οι εκτιμήσεις του συγγραφέα της μονογραφίας συμπίπτουν, σε πολλά σημεία, με την αντίληψη της επίσημης βουλγαρικής θέσης για το πρόβλημα αυτό. Φυσικά οι σύντροφοι Βούλγαροι, βέβαιοι για το δίκαιό τους, αναζητούν αποδείξεις, οι οποίες θα τους επιτρέψουν να ισχυροποιήσουν τις θέσεις τους στη διαφωνία τους με τους γείτονές τους - διαφωνία η οποία ακόμη δεν έχει λάβει τέλος. Σχετικά με αυτό,_είναι χρήσιμο να εκθέσουμε εδώ σύντομα τα συμπεράσματα του K. Palesytski που απορρέουν από τις έρευνες του. ώστε να τα συγκρίνουμε (έστω μόνο στα βασικά σημεία) με το περιεχόμενο των κυριώτερων ντοκουμέντων που σχετίζονται, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, με το μακεδονικό ζήτημα και τα οποία φυλάσσονται στούς φακέλους της Komintern στο Κεντρικό Κομματικό Αρχείο του Ινστιτούτου Μαρξισμού-Λενινισμού της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Σοβιετικής Ενωσης. Σε γενικές γραμμές αυτά τα συμπεράσματα και οι εκτιμήσεις συνοψίζονται στο εξής:

1. Οι θέσεις για το εθνικό ζήτημα όλων των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων που εμφανίστηκαν στην περιοχή της σημερινής Γιουγκοσλαβίας ήταν ασυνεπείς και αντιφατικές, πολλές φορές αλληλοσυγκρουόμενες: "ενιαίος λαός με διαφορετικό όνομα" (1893), "ενιαίος νοτιοσλαβικός λαός" που αποτελείται από "διάφορες φυλές", ο σλαβικός πληθυσμός της Μακεδονίας είναι τμήμα της "βουλγαρικής νοτιοσλαβικής εθνότητας (φυλής)" (1905), "όλοι οι νότιοι Σλάβοι είναι ένας λαός", "η Μακεδονία είναι ένα μείγμα από έθνη" (1910), οι βαλκανικοί λαοί είναι "ένα έθνος", "ενιαίο εθνογραφικό στοιχείο με πολυάριθμες και λεπτές αποχρώσεις" (1912), η Μακεδονία, παρόλο που αποτελεί "ενιαίο γεωγραφικό και οικονομικό σύνολο", κατοικήθηκε από "διάφορες εθνότητες", είναι "ένα μωσαϊκό από εθνική άποψη".

Έχοντας υπόψη την περιπλοκή των αντιλήψεων για την εθνική σύσταση της Μακεδονίας, καθώς και τις επιδιώξεις για προσάρτηση από την πλευρά της Σερβίας, της Ελλάδας και της Βουλγαρίας, οι Βούλγαροι σοσιαλδημοκράτες (ομάδα του Blagoev), παρόλο που θεωρούσαν αδιαμφισβήτητο το γεγονός της υπεροχής του βουλγαρικού στοιχείου στον πληθυσμό της Μακεδονίας, προέβαλαν το σύνθημα για τη Βαλκανική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία, που εγκρίθηκε στην Πρώτη Βαλκανική σοσιαλδημοκρατική συνδιάσκεψη (1910), ως μια μορφή επίλυσης του εθνικού ζητήματος στα Βαλκάνια. Ουσιαστικά, αυτή τη θέση υποστήριζε και το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας (κομμουνιστές) τη στιγμή της ίδρυσής του (1919), θεωρώντας τους Βουλγάρους στη Μακεδονία ως το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού της και θεωρώντας το μακεδονικό ζήτημα πανβαλκανικό, η επίλυση του οποίου θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο στο πλαίσιο της Βαλκανικής Ομοσπονδίας. Εκφράζοντας την κοινή άποψη των βαλκανικών κομμουνιστικών κομμάτων, η Πρώτη Συνδιάσκεψη της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας (1920), στην οποία συμμετείχε και το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας (κομμουνιστές), δήλωσε ότι η σωτηρία των Βαλκανίων βρίσκεται στην προλεταριακή επανάσταση και ότι μόνον αυτή η επανάσταση θα εξασφαλίσει στα "μικρά έθνη την ελεύθερη ύπαρξη και ανάπτυξή τους" διαμέσου της "ένωσης αυτών σε μία βαλκανική σοβιετική σοσιαλιστική δημοκρατία".

2. Αργότερα, κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου, η θέση του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας για το μακεδονικό ζήτημα και το μακεδονικό απελευθερωτικό κίνημα, για τα μέσα και τα συνθήματα του αγώνα του, για τις διάφορες πολιτικές κινήσεις και οργανώσεις της Μακεδονίας, ήταν, όπως και πριν του γιουγκοσλαβικού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, ασυνεπής και αντιφατική. Αναγνωρίζοντας, στο πρώτο στάδιο της δραστηριότητάς του, τον πολυεθνικό χαρακτήρα του πληθυσμού της Μακεδονίας και την έλλειψη ξεχωριστού μακεδονικού έθνους, το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας έθεσε πάλι στη βάση της πολιτικής του τον μακεδονισμό των Σέρβων αστών επιστημόνων και αναθεώρησε τις θέσεις του, όχι μόνον αναφορικά με την ύπαρξη βουλγαρικής εθνικής συνείδησης στην πλειοψηφία του πληθυσμού της Μακεδονίας του Βαρδάρη αλλά υιοθετώντας και την άποψη που αναγνώριζε την ύπαρξη "μακεδονικού έθνους" σε όλα τα τμήματα της Μακεδονίας, παρόλο που και τότε οι Βούλγαροι αποτελούσαν την πλειοψηφία του πληθυσμού της Μακεδονίας του Βαρδάρη και το σύνολο του πληθυσμού της περιοχής του Πιρίν.

Ακολουθώντας τέτοια γραμμή, το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας σταδιακά μετέτρεψε το χαρακτήρα του μακεδονικού ζητήματος από πανβαλκανικό σε εσωτερικό γιουγκοσλαβικό ζήτημα.

3. Η συμμετοχή του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας στη δραστηριότητα των μακεδονικών εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων ήταν ελάχιστη. Αυτό εξηγείται όχι μόνον από αντικειμενικές αιτίες, που εδράζονταν σε συχνά φαινόμενα κρίσης στο ίδιο το κόμμα αλλά, κυρίως, από την επιφυλακτική και κατά καιρούς εχθρική στάση της ηγεσίας του απέναντι στην ιδρυθείσα τον Οκτώβριο 1925 προοδευτική Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση (ενιαία) -ΕΜΕΟ(εν.)-, λόγω του φόβου ότι, αν γινόταν κέντρο συσπείρωσης ευρέων στρωμάτων του πληθυσμού, θα

μπορούσε να βλάψει τον ηγετικό ρόλο του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας και τις ταξικές του θέσεις. Η βαθιά αιτία αυτής της στάσης του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας απέναντι στην ΕΜΕΟ(εν.), σύμφωνα με την άποψη του συγγραφέα, βρίσκεται στο γεγονός ότι, από τη στιγμή της ίδρυσής της, η οργάνωση αυτή υποστήριξε τις βουλγαρικές εθνικές θέσεις. Μετά τις συλλήψεις των πλέον δραστήριων ηγετών της στη Μακεδονία του Βαρδάρη (1930), ουσιαστικά σταμάτησε η δραστηριότητά της. Οι προσπάθειες της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας να επανασυστήσει τις δομές της ΕΜΕΟ(εν.) σε αυτή την περιοχή έμειναν χωρίς αποτέλεσμα και το 1934 το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας πήρε απόφαση να τη διαλύσει.

Η βασική δραστηριότητα γύρω από την ΕΜΕΟ(εν.), αναπτύχθηκε με τις δυνάμεις των Βουλγάρων κομμουνιστών. Η πιο ενεργή δραστηριότητα αυτής της εθνικοεπαναστατικής οργάνωσης πραγματοποιήθηκε στην περιοχή της Μακεδονίας του Πιρίν. Μεγάλη προσοχή στο μακεδονικό εθνικό επαναστατικό κίνημα αφιέρωσε ο G. Dimitrov ως ηγέτης της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας και του Βαλκανικού Επαναστατικού Κέντρου.

4. Ο κομμουνιστικός πυρήνας που συμμετείχε στην ανάπτυξη του μακεδονικού επαναστατικού κινήματος, από την αρχή ακόμη προσπάθησε επίμονα να συνδέσει την ΕΜΕΟ(εν.) με την Κομμουνιστική Διεθνή και τη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία ή ακόμη και να την μετατρέψει σε τμήμα της. Σε μεγάλο βαθμό, αυτή η επιδίωξη πήγαζε από την Κομμουνιστική Διεθνή και τη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία. Αυτό ο συγγραφέας το θεωρεί εσφαλμένο, διότι, εκείνη την εποχή, εκεί, χρειαζόταν όχι κομμουνιστική αλλά αριστερή εθνική οργάνωση. Η Εκτελεστική Επιτροπή της Κομμουνιστικής Διεθνούς και η Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία ασχολήθηκαν σοβαρά με την ανάπτυξη του μακεδονικού κινήματος μόνο το 1928. Αυτό το διάστημα ετοιμάστηκε σχέδιο με οδηγίες για την εργασία στο μακεδονικό εθνικό επαναστατικό κίνημα, που εκφράσθηκε στα ντοκουμέντα της 8ης Συνδιάσκεψης της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας (Αύγουστος 1928). Στην εισήγηση της Συνδιάσκεψης, την οποία εκφώνησε ο V. Kolarov, υπογραμμίσθηκε η ανάγκη "για μία κοινή θέση για το μακεδονικό ζήτημα" από το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας και το Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας.

5. Κατά τη διεξαγωγή της 11ης Ολομέλειας της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς (Μάρτιος-Απρίλιος 1931), η Κομμουνιστική Διεθνής άρχισε να προετοιμάζει το έδαφος για την αλλαγή του συνθήματος της "Βαλκανικής Ομοσπονδίας" (χαρακτηρίζοντάς το ήδη σαν καθαρά προπαγανδιστικό) με το σύνθημα του δικαιώματος των εθνών για την αυτοδιάθεσή τους μέχρι και την απόσχιση.

Ο Kuusinen, σε εισήγησή του στην Εκτελεστική Επιτροπή της Κομμουνιστικής Διεθνούς για το εθνικό ζήτημα (Ιούνιος 1931), κάλεσε τα αντίστοιχα κομμουνιστικά κόμματα να το συζητήσουν πάλι, με σκοπό "την επεξεργασία νέου εθνικού προγράμματος" για το καθένα από αυτά.

Κάτω από το σύνθημα της προετοιμασίας του "νέου εθνικού προγράμματος", το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας επανεξέτασε συνολικά τον προσανατολισμό του στο εθνικό ζήτημα. Ο όρος "Μακεδόνες" όλο και πιο συχνά εμφανίζεται στα υλικά των κομμάτων, αν και χωρίς να διασαφηνίζεται το περιεχόμενο του όρου. Ακόμη δεν γίνεται λόγος για ξεχωριστό μακεδονικό έθνος, ούτε γίνεται προσπάθεια να επεξεργασθούν το πρόβλημα υπό αυτό το πρίσμα. Όμως οι οδηγίες της Κομμουνιστικής Διεθνούς στα βαλκανικά κομμουνιστικά κόμματα για την αναγκαιότητα να απομακρυνθούν σταδιακά από το σύνθημα της βαλκανικής ομοσπονδίας έπαιξε καταλυτικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία, αφού τα βαλκανικά κομμουνιστικά κόμματα, συμπεριλαμβανόμενου και του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας, αρχίζουν να εκφράζονται υπέρ της παραίτησης από το σύνθημα αυτό.

6. Ως μία από τις κυριότερες αιτίες δημιουργίας της απόφασης της Κομμουνιστικής Διεθνούς για το μακεδονικό ζήτημα, στην οποία αναγνωρίζεται η ύπαρξη "ξεχωριστού μακεδονικού έθνους", θεωρεί ο K. Palesutski τις απόψεις που διαμορφώθηκαν στην Κομμουνιστική Διεθνή, ότι η Μακεδονία αποτελεί μία από τις εστίες του επικείμενου ιμπεριαλιστικού πολέμου και ότι, εξαιτίας αυτού του γεγονότος, πρέπει να βρεθούν τρόποι για να αμβλυνθούν οι αντιθέσεις μεταξύ των κρατών που την κατέχουν. Με τον ισχυρισμό περί υπάρξεως "μακεδονικού έθνους" η Κομμουνιστική Διεθνής προσπαθεί να βρει τη λύση την οποία "θα αντιπαραθέσει στις κατακτητικές ορέξεις της βαλκανικής μπουρζουαζίας ανοίγοντας το δρόμο για τη συνολική επίλυση του μακεδονικού ζητήματος". Ο συγγραφέας θεωρεί αυτή την απόφαση αντικειμενική ενθάρρυνση της Κομμουνιστικής Διεθνούς στις κατακτητικές επιδιώξεις της Γιουγκοσλαβίας και της Ελλάδας. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας επωφελήθηκε, θεωρώντας την απόφαση της Κομμουνιστικής Διεθνούς για το μακεδονικό έθνος σαν μία ανοικτή πόρτα, μέσα από την οποία θα μπορούσε να οδηγήσει τη Μακεδονία στη μελλοντική σοσιαλιστική ομοσπονδιακή Γιουγκοσλαβία. Ουσιαστικά, σύμφωνα με την άποψή του, αυτό αποτέλεσε υποστήριξη στο γιουγκοσλαβικό μεγαλοϊδεατικό σωβινισμό.

Στηριζόμενος στα απομνημονεύματα του D. Vlahov, που δημοσιεύθηκαν στην Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γιουγκοσλαβίας, ο Palesutski σημειώνει, ότι πρωτεργάτης της επανεξέτασης του μακεδονικού ζητήματος σε μία από τις συνεδριάσεις της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς, ήταν ο B. Smeral, επικεφαλής του Βαλκανικού Lōndersekretariat (BLS) μετά την 13η Ολομέλεια της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς (Δεκέμβριος 1933). Τη διαδικασία προετοιμασίας του σχεδίου απόφασης καθοδηγούσε ο Valeckij. Προσκάλεσε γι' αυτή τηη εργασία κάποιο "φίλο Πολωνό", ο οποίος "δεν είχε ουδεμία σχέση με το μακεδονικό πρόβλημα, ώστε να προετοιμάσει την αντίστοιχη απόφαση."

Ο D. Vlahov, σύμφωνα με τα λόγια του, ενημέρωσε τον Πολωνό για το ζήτημα και τον βοήθησε στη σύνταξη των ντοκουμέντων που ενέκρινε το BLS το Φεβρουάριο 1934.

Η απόφαση αυτή της Κομμουνιστικής Διεθνούς, σημειώνει ο K. Palesutski, προκάλεσε αντιδράσεις στην πλειοψηφία των Βουλγάρων κομμουνιστών που ζούσαν στη Μόσχα. Ήταν όμως αναγκασμένοι να υπακούσουν στην νέα πολιτική γραμμή. Επίσης και η πλειοψηφία της ΕΜΕΟ(εν.) δεν συμφώνησε με αυτή την τοποθέτηση και παρέμεινε στην άποψη περί βουλγαρικής καταγωγής των Μακεδόνων Σλάβων, συνεχίζοντας να διακηρύττει την ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία στο πλαίσιο της Βαλκανικής Ομοσπονδίας. Όσον αφορά στα Κομμμουνιστικά Κόμματα Γιουγκοσλαβίας και Ελλάδας, δυνάμωσαν τη δραστηριότητά τους για τη διαμόρφωση νέας εθνικής συνείδησης των Βουλγάρων της Μακεδονίας. Ιδιαίτερα εντάθηκε αυτή η δουλειά στις αρχές του 1937, όταν ανέλαβε την ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας ο J.B. Tito.

7. Στην εδραίωση της νέας γραμμής για το μακεδονικό ζήτημα συνέβαλε και ο νέος προσανατολισμός για το εθνικό ζήτημα και τις διεθνείς σχέσεις στην Ευρώπη, που άρχισε να διαμορφώνεται στην Κομμουνιστική Διεθνή. Σύμφωνα με τη νέα αντίληψη, είχε αντικατασταθεί η γραμμή υποστήριξης των οργανώσεων και κινημάτων που απαιτούσαν ανεξαρτησία από τους κρατικούς σχηματισμούς τους δημιουργηθέντες από τη συνθήκη των Βερσαλλιών. Σε πρώτο πλάνο είχε παρουσιασθεί η ιδέα της επίλυσης του εθνικού ζητήματος με τη δημιουργία ομοσπονδιών στο πλαίσιο των ήδη υπαρκτών κρατών. Όμως, λαμβάνοντας την απόφαση για ξεχωριστό μακεδονικό έθνος, η Κομμουνιστική Διεθνής δεν εγκατέλειψε συγχρόνως και το σύνθημα για μία "ανεξάρτητη Μακεδονία", γεγονός που αποτέλεσε αιτία της κρίσης στις σχέσεις του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας και του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, αν και, ως τα τέλη της δεκαετίας του 1930, το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας έβλεπε τη Μακεδονία ως μια περιοχή κοινής δραστηριότητας με το Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας και ακόμη δεν είχε αποφασίσει να μετατρέψει το μακεδονικό ζήτημα σε καθαρά γιουγκοσλαβικό ζήτημα.

8. Αναφορικά με την περίοδο του πολέμου, όσο αυξανόταν το κύρος του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας τόσο πιο επίμονα ο Tito οδηγούσε τα πράγματα έτσι ώστε να ενσωματώσει όλη τη Μακεδονία στη σύνθεση της μελλοντικής Γιουγκοσλαβίας. Στην επιδίωξη αυτή συνέβαλε, σε κάποιο βαθμό, η θέση ορισμένων μελών της ηγεσίας του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας (ιδιαίτερα του Trajco Kostov) που υποστήριζαν ότι στο μεγαλύτερο τμήμα του μακεδονικού πληθυσμού έχει διαμορφωθεί "ήδη μακεδονική και όχι μακεδονο-βουλγαρική συνείδηση" και ότι ο αριθμός των Μακεδόνων που δεν έχουν βουλγαρική συνείδηση υπερβαίνει το 80%. Στην ίδια επιδίωξη συνέβαλε, επίσης, "η πιο ευμενής στάση" της σοβιετικής ηγεσίας προς τις εδαφικές απαιτήσεις των Γιουγκοσλάβων. Κατανοώντας τις δυσμενείς για τη Βουλγαρία τάσεις που διαμορφώνονταν γύρω από το πρόβλημα, ο G. Dimitrov διατύπωσε και εφάρμοσε πρακτικά αυτή την περίοδο τέτοια πολιτική, ώστε "το ζήτημα της Μακεδονίας να λυθεί μετά το τέλος του πολέμου, ανάλογα με τα αποτελέσματά του". Διαβλέποντας στους Γιουγκοσλάβους "υπέρμετρη έπαρση, μεγάλη δόση αλαζονείας και αναμφίβολη ζάλη από τις επιτυχίες", στοιχεία που θα μπορούσαν να δυσκολεύσουν την ήδη περίπλοκη κατάσταση του προβλήματος, τάχθηκε, προς το τέλος του πολέμου, υπέρ της διευθέτησης των σχέσεων Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας πριν αυτός τελειώσει, με την πρόβλεψη ότι αργότερα οι δυσκολίες μπορούσαν να γίνουν ακόμη μεγαλύτερες.

Τα ζητήματα για το μέλλον της Μακεδονίας, υπό το πρίσμα των βουλγαρογιουγκοσλαβικών σχέσεων, συζητούνται σε δυο προσωπικές συναντήσεις του Tito με τον Dimitrov, στη Μόσχα (Σεπτέμβριος 1944), ενώ συνεχώς τα συναντά κανείς στην αλληλογραφία τους. Αποτέλεσαν αντικείμενο εξέτασης σε ξεχωριστές συναντήσεις του Dimitrov με τον Stalin και με Γιουγκοσλάβους εκπροσώπους (Νοέμβριος 1944), της γιουγκοσλαβικής αντιπροσωπείας με τον Stalin (αρχές Ιανουαρίου 1945), στον οποίο -όπως είπε μετά στον G. Dimitrov- "δεν άρεσε καθόλου η συμπεριφορά τους", σε τριμερή συνάντηση του Stalin με αντιπροσώπους της γιουγκοσλαβικής και βουλγαρικής πλευράς (τέλη Ιανουαρίου 1945), στη συνάντησή του ιδίου με τον Tito (7 Απριλίου 1945) και στη συνάντηση του Tito με τον Dimitrov (8 Απριλίου 1945). Με τη διαμεσολάβηση της σοβιετικής ηγεσίας το αποτέλεσμα ήταν, στις 12 Απριλίου 1945, η επίτευξη αμοιβαίας συμφωνίας για κοινή

εξέταση των ζητημάτων γύρω από τη σταδιακή δημιουργία νοτιοσλαβικής ομοσπονδίας, την αποκατάσταση των διμερών διπλωματικών σχέσεων μεταξύ Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας, την υπογραφή συμφώνου συνεργασίας και αλληλοβοήθειας, τη δημιουργία κοινού ομόσπονδου κράτους. Οι επόμενες επαφές της βουλγαρικής και γιουγκοσλαβικής ηγεσίας με τον Stalin, κατά τη διάρκεια των οποίων ελήφθησαν οι τελικές αποφάσεις για τη μοίρα της Μακεδονίας, έμειναν έξω από το πλαίσιο της εργασίας του K. Palesutski. Όπως υποστηρίζουν οι Βούλγαροι σύντροφοι, οι αξιώσεις των Γιουγκοσλάβων για ένταξη της Μακεδονίας στη σύνθεση της Γιουγκοσλαβίας υποστηρίχθηκαν από τον Stalin στη συνάντηση με τον G. Dimitrov και τον Tito στη Μόσχα στις 7 Ιουνίου του 1946.

Για τις αρχειακές πηγές των βουλγαρικών ερευνών για το μακεδονικό ζήτημα και για τις δυνατότητες της συμπλήρωσής τους με υλικό από το Κεντρικό Κομματικό Αρχείο του Ινστιτούτου Μαρξισμού-Λενινισμού.

Κρίνοντας από το περιεχόμενο, τη βιβλιογραφία και τις πρωτογενείς πηγές των δημοσιευμάτων των Βουλγάρων ερευνητών για τα ζητήματα που αφορούν στη συνεργασία του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας με το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας κατά το χρονικό πλαίσιο της δραστηριότητας της Κομμουνιστικής Διεθνούς, οι εν λόγω ερευνητές έχουν στη διάθεσή τους αρκετά διευρυμένο όγκο υλικού και πληροφοριών. Το γεγονός ότι η βουλγαρική πλευρά έχει στη διάθεσή της πλούσιες πηγές και αρκετά αναλυτικές μελέτες για το μακεδονικό ζήτημα επιβεβαιώνεται και από την παράθεση της βιβλιογραφίας και των πηγών στη μονογραφία του K. Palesutski, που επιτρέπει να πούμε ότι οι εκτιμήσεις και τα συμπεράσματα του συγγραφέα στηρίζονται σε πολύ σημαντικό υλικό, όχι μόνο βουλγαρικό αλλά και γιουγκοσλαβικό. Σε αυτή την περίπτωση ο συγγραφέας, εκτός από έγγραφα των βουλγαρικών αρχείων (Κεντρικό Κομματικό Αρχείο του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας, Κεντρικό Κρατικό Ιστορικό Αρχείο της Λαϊκής Δημοκρατίας Βουλγαρίας, Βουλγαρικό Ιστορικό Αρχείο της Λαϊκής Βιβλιοθήκης Κυρίλλου και Μεθοδίου, Κεντρικό Πολεμικό Αρχείο και Κρατικό Αρχείο του Blagoevgrad), από τις εργασίες Βουλγάρων, Γιουγκοσλάβων, Σοβιετικών και δυτικών ιστορικών και από περιοδικό τύπο των δεκαετιών 1920 και 1930, χρησιμοποιεί επίσης εκτενή έγγραφα, δημοσιευμένα και μη, από τα αρχεία της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας Γιουγκοσλαβίας [Αρχείο Εργατικού Κινήματος της Γιουγκοσλαβίας, Αρχείο Πολεμικού-ιστορικού Ινστιτούτου, Κρατικό Αρχείο του Ομόσπονδου Υπουργείου Εξωτερικών της Γιουγκοσλαβίας (Βελιγράδι), Αρχείο Ινστιτούτου Ιστορίας του Εργατικού Κινήματος (Ζάγκρεμπ), Αρχείο Ινστιτούτου Εθνικής Ιστορίας (Σκόπια)].

Φυσικά, ο K. Palesutski, συγγράφοντας τη μονογραφία του, χρησιμοποίησε πλήρως και το αρχειακό υλικό του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας, που δόθηκε από εμάς στην Κεντρική Επιτροπή του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας υπό μορφή μικροφίλμς. Στο υλικό συμπεριλαμβάνονταν αρκετά έγγραφα, που αντανακλούσαν διάφορες πλευρές και αποχρώσεις του μακεδονικού ζητήματος. Παρόλα αυτά, αφού ο K. Palesutski, κυριώτερος ερευνητής του προβλήματος, δεν εργάσθηκε άμεσα στο Κεντρικό Κομματικό Αρχείο του Ινστιτούτου Μαρξισμού-Λενινισμού, εκ των προτέρων μπορούμε να πούμε ότι πολλά από τα υλικά που φυλάσσονται σε εμάς είναι άγνωστα στη βουλγαρική πλευρά και, όπως είναι φυσικό, έχουν γι' αυτή μεγάλο ενδιαφέρον.

Ο μεγαλύτερος όγκος του υλικού που αφορά το μακεδονικό ζήτημα βρίσκεται στα τμήματα της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας (fond 495) και του BLS (fond 495, op. 69). Σε αυτά φυλάσσεται η αλληλογραφία της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας με το BLS της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς, σχετική με την κατάσταση στα Βαλκάνια, τη δράση των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων, ζητήματα καθοδήγησης αυτών των οργανώσεων, επιστολές της Επιτροπής των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων (Βαλκανικό Επαναστατικό Κέντρο), διάφορα έγγραφα που ρυθμίζουν τη δραστηριότητα των οργανώσεων, αναλυτικές σημειώσεις, επίσημες εισηγήσεις και αναφορές των κεντρικών γραφείων εξωτερικού της Κεντρικής Επιτροπής της ΕΜΕΟ(εν.) και των τοπικών καθοδηγητικών οργάνων του μακεδονικού εθνικοεπαναστατικού κινήματος σχετικές με τη δράση του, προκηρύξεις και διακηρύξεις της οργάνωσης, προκαταρκτικά υλικά για την εξέταση των ζητημάτων από τα καθοδηγητικά όργανα της Κομμουνιστικής Διεθνούς και σχέδια αποφάσεων για τα εξεταζόμενα ζητήματα, οδηγίες του BLS για τη δουλειά των κομμουνιστών στο εθνικό επαναστατικό κίνημα, αποφάσεις συνελεύσεων και συνδιασκέψεων τοπικών και ευρισκόμενων στο εξωτερικό προσφυγικών οργανώσεων της ΕΜΕΟ(εν.), επιστολές ηγετικών στελεχών και απλών μελών της ΕΜΕΟ(εν.), εκκλήσεις και αναφορές προς τις διεθνείς οργανώσεις, κλπ. Το προαναφερόμενο υλικό είναι σε μεγάλο βαθμό γνωστό στους Βουλγάρους συντρόφους. Λιγότερο γνωστό ή εντελώς άγνωστο υλικό φυλάσσεται στα τμήματα των γραμματειών των γραμματέων της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς Pjatnickij (fond 495, op. 19) και Pieck (fond 495, op. 11), καθώς επίσης και της γραμματείας της Εκτελεστικής Επιτροπής της

Κομμουνιστικής Διεθνούς (fond 495, op. 18), του Γραφείου της γραμματείας της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς (fond 495, op. 20) και της Πολιτικής Επιτροπής της Πολιτικής Γραμματείας της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς (fond 495, op. 4, dd. 10, 65, 76, κ.ά.). Εδώ περιέχεται η αλληλογραφία της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας με τη γραμματεία της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς για τα προβλήματα της καθοδήγησης του εθνικοεπαναστατικού κινήματος, τα στενογραφημένα πρακτικά συσκέψεων των εκπροσώπων των βαλκανικών κομμουνιστικών κομμάτων για το εθνικό ζήτημα, οι επιστολές του G. Dimitrov και του V. Kolarov προς τη γραμματεία της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς σχετικά με τη δραστηριότητα του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας και του ίδιου του G. Dimitrov στη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία και στο δυτικοευρωπαϊκό γραφείο της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς, περιληπτικά πρωτόκολλα των συνεδριάσεων της Πολιτικής Επιτροπής της Πολιτικής Γραμματείας της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς, στα οποία εξετάζονται ζητήματα της δράσης της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας και προβλήματα του εθνικοεπαναστατικού κινήματος στα Βαλκάνια συμπεριλαμβανόμενου και του μακεδονικού.

Είναι άξια προσοχής η σχεδόν ολοκληρωτική έλλειψη στα τμήματα της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας και του BLS, ντοκουμέντων του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας, καθώς και μακεδονικών εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων, οι οποίες είχαν σχέση με το απελευθερωτικό κίνημα στην περιοχή της Μακεδονίας του Βαρδάρη. Το συγκεκριμένο γεγονός μπορεί να εξηγηθεί αφ' ενός με την υπόθεση ότι η ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας, σε αντίθεση με την ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας, απέφευγε τον εμπλουτισμό του αρχείου της στη Μόσχα και αφ' ετέρου (όπως παρατηρεί και ο K. Palesutski, αλλά και αποδεικνύεται από τα έγγραφα που βρίσκονται στο Κεντρικό Κομματικό Αρχείο του Ινστιτούτου Μαρξισμού-Λενινισμού) εξαιτίας της περιορισμένης δραστηριότητας του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας στο μακεδονικό εθνικό επαναστατικό κίνημα.

Εννοείται, βέβαια, ότι ολοκληρωμένα συμπεράσματα, για το κατά πόσον οι θέσεις των Βουλγάρων συντρόφων, στη διαφωνία τους με τους Γιουγκοσλάβους, αντιστοιχούν στο περιεχόμενο των εγγράφων του Κεντρικού Κομματικού Αρχείου για το μακεδονικό πρόβλημα, μπορούν να εξαχθούν μόνο μετά από προσεκτική και σε βάθος έρευνα όλου του όγκου αυτών των εγγράφων. Ωστόσο, μία επιλεκτική γνωριμία με τα πιο χαρακτηριστικά και περιεκτικά έγγραφα των τμημάτων του Αρχείου, μας επιτρέπει να πούμε ότι, σε μεγάλο βαθμό, επιβεβαιώνονται τα συμπεράσματα και οι εκτιμήσεις του K. Palesutski, για το χαρακτήρα του μακεδονικού ζητήματος, για τη σχέση του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας με αυτό το ζήτημα, το βαθμό της δραστηριότητας του κάθε κόμματος στο εθνικό επαναστατικό κίνημα στα Βαλκάνια γενικά και στη Μακεδονία ειδικώτερα. Σε αυτά αντικατοπτρίζεται, αρκετά ολοκληρωμένα, η πολυπλοκότητα και η σύγχυση γύρω από αυτό το πρόβλημα. Από τα ντοκουμέντα φαίνεται ότι, στα διάφορα στάδια της ανάπτυξης της επαναστατικής διαδικασίας στα Βαλκάνια, τα κομμουνιστικά κόμματα και η ίδια η Κομμουνιστική Διεθνής ερμήνευαν με διαφορετικό τρόπο, σε διάφορα χρονικά διαστήματα, το χαρακτήρα και το περιεχόμενό της.Ομως, οι διαδικασίες διόρθωσης των θέσεων και των συνθημάτων, σε μεγάλο βαθμό, δεν πήγαζαν πάντα από τις αντικειμενικές αλλαγές της κατάστασης, αλλά ήταν ενίοτε έκφραση περιορισμένων, υποκειμενικών, δογματικών αντιλήψεων για την ουσία των γεγονότων, αποτέλεσμα των πολιτικών συμφερόντων κάποιας ομάδας της ηγεσίας και ίσως -δεν πρέπει να το αποκλείουμε- και καιροσκοπικών τάσεων. ("...Οι παρεκλίσεις σε αυτόν τον τομέα, όπως λέει και ο σ. Stalin, έχουν έρποντα χαρακτήρα, αποτελούν έρπουσες παρεκλίσεις και δεν είναι εύκολο να τις βρεις. Αλλά πρέπει να τις ψάχνουμε και να τις ξεριζώνουμε" [fond 495, op. 18, d. 875-a, I. 143]).

Κατά την ανάγνωση των εγγράφων εκείνων των ετών, υποπίπτει στην αντίληψή μας μία λεπτομέρεια: στις εισηγήσεις των ηγετών του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας και των άλλων παραγόντων του βαλκανικού κομμουνιστικού κινήματος, στα επίσημα έγγραφα της Κομμουνιστικής Διεθνούς, χρησιμοποιούνταν, συνήθως, όχι επιστημονικές αλλά ως ένα ορισμένο βαθμό αυθαίρετες πολιτικές κατηγορίες. Έτσι, στα υλικά της 6ης Συνδιάσκεψης της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας (Νοέμβριος 1923), η Μακεδονία ορίζεται ως χώρα με ποικιλόμορφη σύνθεση πληθυσμού (Μακεδόνες), στη σύνθεση της οποίας δεν υπάρχει συντριπτική πλειοψηφία κάποιου έθνους. Επιπροσθέτως, χρησιμοποιούνται όροι όπως "μακεδονικός λαός", "μακεδονική εθνότητα", καθώς και "εθνική εθνότητα", "βαλκανική εθνότητα" ή "μακεδονικός πληθυσμός χωρίς διάκριση εθνοτήτων" (fond 509, d. 24-a, ll. 27-33). Με την ιδιότητα της αυτόνομης χώρας, η Μακεδονία (μαζί με τη Θράκη, Δοβρουτσά, Βεσσαραβία, Κροατία, Βοσνία, Τρανσυλβανία, Ερζεγοβίνη, Σλοβενία, Βοϊβοντίνα, κ.ά.) αναφέρεται και πολύ αργότερα. Στις εισηγήσεις των συνδιασκέψεων της Κομμουνιστικής Διεθνούς για το εθνικό ζήτημα (1931) χρησιμοποιούνται όροι όπως "αυτόχθων

μακεδονικός πληθυσμός" και "μακεδονικός λαός". Αναφέρεται ότι σε όλα τα σημεία της Μακεδονίας "ζουν και Μακεδόνες και Βούλγαροι και Σέρβοι και άλλες εθνότητες". Στη Μακεδονία ζει ο "μακεδονικός λαός", "μακεδονικοί λαοί" (fond 495, op. 18, d. 875-a, ll. 199, 202, 237, 240).

Τέτοιοι, αντιφατικοί -ως ένα βαθμό- και αυθαίρετοι προσδιορισμοί και ταξινομήσεις, είναι μάλλον αμφίβολο αν θα προσθέσουν στους Βουλγάρους συντρόφους επιχειρήματα για την προάσπιση των θέσεων τους, στην παρατεταμένη διαφωνία τους με τους Γιουγκοσλάβους, αφού μπορεί να χρησιμοποιηθούν με την ίδια επιτυχία (όπως γινόταν και μέχρι σήμερα) από κάθε πλευρά για την απόδειξη του δικαίου της.

Παράλληλα όμως, σε ορισμένα ντοκουμέντα, περιέχονται ενδείξεις ότι η θέση του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας για το μακεδονικό ζήτημα ήταν συνεπής και ότι στη βάση της τελικά βρισκόταν μία άλλη άποψη σχετικά με την εθνική σύνθεση της Μακεδονίας και όχι η επίσημα εγκεκριμένη από την Κομμουνιστική Διεθνή στα μέσα της δεκαετίας του 1930.

Γι' αυτό, δεν πρέπει να αποκλείουμε τη δυνατότητα, κατά την προσεκτική και συστηματική μελέτη όλου του όγκου των ντοκουμέντων των αντίστοιχων τμημάτων της Κομμουνιστικής Διεθνούς, να βρούμε αποδείξεις ότι:

- στους αντιπροσώπους του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας στην Κομμουνιστική Διεθνή, η ιδέα για την ύπαρξη ξεχωριστού μακεδονικού έθνους υπαγορευόταν στην πραγματικότητα από τις αποφάσεις της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς.
- στην περίοδο της πρετοιμασίας και της αποδοχής αυτής της απόφασης, η ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας (ή ένα τμήμα της) δεν αποδέχθηκε τις βασικές θέσεις αυτής της απόφασης.
- οι βασικές θέσεις της απόφασης δεν ήταν αντίστοιχες με την αντικειμενική πραγματικότητα αυτής της περιόδου.

Η μελέτη από τους Βουλγάρους ερευνητές του υλικού της Κομμουνιστικής Διεθνούς, που φυλάσσεται στο Κεντρικό Κομματικό Αρχείο του Ινστιτούτου Μαρξισμού-Λενινισμού, θα τους βοηθούσε αναμφίβολα να διευκρινίσουν πολλά ζητήματα, αφορώντα τόσο στην πρακτική πλευρά της υπόθεσης οσο και στις εκτιμήσεις του περιεχομένου των πιο σημαντικών γι' αυτούς ιστορικών φαινομένων. Ειδικότερα, την αποτελεσματικότητα του εθνικού επαναστατικού κινήματος στα Βαλκάνια στις δεκαετίες του 1920-1930, αλλά και της οργανωτικής και πολιτικής καθοδήγησής του, το ρόλο σε αυτό του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας, της Κομμουνιστικής Διεθνούς και διαφόρων παραγόντων τους, κ.ά. Σήμερα, ορισμένα από τα συμπεράσματα και τις εκτιμήσεις των Βουλγάρων συγγραφέων, αντιπαραβαλλόμενα με τα αρχειακά ντοκουμέντα, πάσχουν από ανεπάρκεια, κάποιες ασάφειες, ανακρίβειες.

Για παράδειγμα, το ζήτημα για το ρόλο και τη θέση, στην ανάπτυξη της επαναστατικής διαδικασίας στα Βαλκάνια, του μακεδονικού, της Δοβρουτσάς, του θρακικού και των άλλων εθνικοεπαναστατικών κινημάτων αυτής της περιοχής, από τα οποία το πιο μαζικό ήταν το μακεδονικό με επικεφαλής την ΕΜΕΟ(εν.). Κυριολεκτικά, επί σειράν ετών, ετοιμάζονταν διάφορες εκδοχές των αποφάσεων για τη δράση αυτών των κινημάτων και οδηγίες προς τα βαλκανικά κομμουνιστικά κόμματα για την καθοδήγησή τους. Όμως, αν παρακολουθήσουμε τις εκτιμήσεις της Κομμουνιστικής Διεθνούς για τη δραστηριότητα της ΕΜΕΟ(εν.), το ρόλο της και, κυρίως, την πρακτική της δράση, τότε αναπόφευκτα θα βγάλουμε το συμπέρασμα ότι αυτή η οργάνωση, στη δεκαπεντάχρονη περίπου περίοδο της ύπαρξής της, δεν ξεπέρασε τελικά το στάδιο της διαφωτιστικής, προπαγανδιστικής δουλειάς και δεν μπόρεσε να γίνει πραγματικός οργανωτής του αγώνα των μαζών, παρά την πολύχρονη και επίμονη δουλειά του G. Dimitrov και των άλλων ηγετών της Κομμουνιστικής Διεθνούς και του ίδιου του μακεδονικού κινήματος που καθοδηγούσαν τη δραστηριότητά της.

Πιο καθαρά φαίνεται στα έγγραφα του Κεντρικού Κομματικού Αρχείου και ο ρόλος της Κομμουνιστικής Διεθνούς στη διεύθυνση του «ευρισκόμενου υπό κομμουνιστική καθοδήγηση» (fond 509, d.131, l. 36) εθνικοεπαναστατικού κινήματος. Για παράδειγμα, από τον ατομικό φάκελο ενός από τα στελέχη του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας, του V. Poptomov (Μακεδόνα, σύμφωνα με ιδιόχειρες σημειώσεις του της περιόδου 1934-1942), είναι φανερό ότι από τη μέρα του ιδρυτικού συνεδρίου της ΕΜΕΟ(εν.) (Σεπτέμβριος 1925) και μέχρι τον Ιούνιο 1934 κατείχε, με απόφαση του BLS της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς, τη θέση του γραμματέα του Γραφείου Εξωτερικού αυτής της οργάνωσης και του συντάκτη της εφημερίδας *Makedonsko Delo* με μισθοδότηση αποκλειστικά από την Κομμουνιστική Διεθνή. Ο όγκος του υλικού αποδεικνύει την άμεση ανάμειξη της Κομμουνιστικής Διεθνούς στην καθοδήγηση του βαλκανικού, συμπεριλαμβανομένου και του μακεδονικού, εθνικοεπαναστατικού κινήματος, από τη στιγμή που αυτό εμφανίζεται βασιζόμενο σε νέες αρχές, κατά τη δεκαετία του 1920.

Σχετικά με την ιστορία της προετοιμασίας της απόφασης, στην οποία αναγνωριζόταν η ύπαρξη μακεδονικού έθνους, σύμφωνα με τα έγγραφα του Κεντρικού Κομματικού Αρχείου έχει ως εξής:

Στις αρχές Ιουνίου του 1932, ο V. Vujovic, εισηγητής εκείνο τον καιρό στο BLS, ετοίμασε, υπό την καθοδήγηση του G. Dimitrov (ανεξάρτητα από άλλα υπάρχοντα σχέδια) "Προτάσεις για τα συγκεκριμένα ζητήματα των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων", οι οποίες περιείχαν συνοπτικές αλλά περιεκτικές θέσεις για τα προβλήματα της δραστηριότητας όλων των βαλκανικών εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων (Μακεδονικής, Κροατικής, Δοβρουτσάς, Βεσσαραβίας, Βουκοβίνας και Τρανσυλβανίας). Σε αυτό το έγγραφο, για το μακεδονικό ζήτημα η πρόταση ήταν "να συζητηθούν με τους συντρόφους καθοδηγητές της ΕΜΕΟ(εν.) όλα τα ζητήματα αρχής (αν υπάρχει μακεδονικός λαός, για τη σημασία που έχει για το μακεδονικό κίνημα το λενινιστικό σύνθημα για το δικαίωμα των εθνών στην αυτοδιάθεση τους", και άλλα (fond 495, op. 69, d. 42, ll. 90-92). Αργότερα, το Σεπτέμβριο 1932, στο σχέδιο "Συγκεκριμένων οδηγιών για τη δουλειά της ΕΜΕΟ(εν.)", που επίσης ετοιμάστηκε από το V. Vujovic με βάση το προηγούμενο έγγραφο, προστέθηκε συμπληρωματική πρόταση, για τη μετάφραση της έκδοσης της εφημερίδας της ΕΜΕΟ(εν.) *Makedonsko Delo* από τη βουλγαρική γλώσσα στη μακεδονική διάλεκτο. Τότε αυτό προκάλεσε ερωτηματικά σχετικά με την ορθότητά του (fond 496, op. 69, d. 50, ll. 52-54).

Η επεξεργασία του εγγράφου που αφορά στα προβλήματα του εθνικοεπαναστατικού κινήματος στα Βαλκάνια συνεχίσθηκε στο BLS καθ' όλη τη διάρκεια του 1933. Βρέθηκε πλήθος παραλλαγών του ντοκουμέντου που φέρουν διάφορες ονομασίες -από ουδέτερες, τύπου "Για τα οργανωτικά ζητήματα της ΕΜΕΟ(εν.)", μέχρι «Οδηγίες για τη δουλειά των κομμουνιστών στο εθνικοεπαναστατικό κίνημα». Στην πλειοψηφία των εκδοχών, το ζήτημα της εθνικής καταγωγής των Μακεδόνων δε θίγεται. Οπου όμως αναφέρεται, το φάσμα των θέσεων είναι αρκετά διευρυμένο: από μακεδονικό "έθνος" σε εισαγωγικά, ως τον ισχυρισμό ότι "η άρνηση του μακεδονικού έθνους και του δικαιώματός του για αυτοδιάθεση και ανεξαρτησία" είναι "ο κύριος δεξιός οπportουνιστικός κίνδυνος" (fond 495, op. 69, d. 58, l. 13).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το σχέδιο του εγγράφου "Για το δικαίωμα του μακεδονικού λαού για αυτοδιάθεση" -χρονολογείται στις 31 Δεκεμβρίου 1933-, στο οποίο το δικαίωμα αυτό βασίζεται όχι στην ενιαία εθνική καταγωγή των Μακεδόνων αλλά "στην αναγκαιότητα διατήρησης της οικονομικής και πολιτικής ενότητας της Μακεδονίας, χάριν της φυσικής διατήρησης αυτού του πληθυσμού". Ταυτόχρονα σημειώνεται ότι "σχετικά με τη γλώσσα ή τη θρησκευτική πίστη, ξεχωριστά τμήματα του μακεδονικού πληθυσμού είναι πιο κοντά στον πληθυσμό του ενός ή του άλλου βαλκανικού κράτους" (fond 509, d. 169, l. 30). Το περιεχόμενο της βασικής θέσης του εν λόγω εγγράφου έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την απόφαση που ελήφθη, στις 11 Ιανουαρίου του 1934, από την Πολιτική Γραμματεία της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς (και όχι το Φεβρουάριο από το BLS, όπως αναφέρει ο K. Palesutski) "Για το μακεδονικό ζήτημα και την ΕΜΕΟ(εν.)", στην οποία αναφέρονται τώρα οι Βούλγαροι σύντροφοι. Προκαταρκτικό υλικό (προσχέδια, σχέδια, αποφάσεις), καθώς και ενδείξεις για τους πιθανούς της συντάκτες, προς το παρόν δεν ανευρέθησαν. Στη ληφθείσα απόφαση υποστηρίζεται ότι η "άρνηση των εθνικών ιδιαιτεροτήτων του μακεδονικού λαού" και "της ύπαρξης μακεδονικού έθνους" γίνεται προς όφελος της εθνικής κυριαρχίας των τριών κρατών που είχαν διαιρέσει τη Μακεδονία. Σημειώνεται ότι η ΕΜΕΟ(εν.) θα πρέπει να ξεσκεπάζει το αληθινό νόημα όλων των σοφισμάτων που αρνούνται στους Μακεδόνες το χαρακτήρα του έθνους και να μην επιτρέπει τη διείσδυση τέτοιων αντιλήψεων μέσα στις γραμμές της (fond 509, d. 169, ll. 1-2).

Στο αρχείο της Κομμουνιστικής Διεθνούς, που φυλάσσεται στο Κεντρικό Κομματικό Αρχείο, δεν υπάρχουν ντοκουμέντα αναφορικά με την υποστήριξη του Stalin "στην κομπορημοσύνη της γιουγκοσλαβικής ηγεσίας" σχετικά με την επιδίωξή της να περιέλθει όλη η Μακεδονία στη σύνθεση της μεταπολεμικής Γιουγκοσλαβίας, για την οποία κάνουν λόγο σήμερα οι Βούλγαροι σύντροφοι. Πρώτον, διότι όλα τα γεγονότα που αφορούν στην περίοδο της διευθέτησης των βουλγαρογιουγκοσλαβικών σχέσεων, λίγο πριν από το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου και στους πρώτους μεταπολεμικούς χρόνους, ευρίσκονται έξω από τα χρονολογικά όρια της δραστηριότητας της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Δεύτερον, διότι δεν είχαν ουδεμία σχέση με την Κομμουνιστική Διεθνή και εξετάζονταν στο πλαίσιο των διμερών βουλγαρογιουγκοσλαβικών σχέσεων, με τη συμμετοχή, όταν γινόταν λόγος για σοβαρά ζητήματα αρχής, της σοβιετικής ηγεσίας και κυρίως του Stalin.

Στα σοβιετικά κρατικά αρχεία θα πρέπει πιθανόν να σώζονται έγγραφα που κατά κάποιον τρόπο αντανακλούν αυτή τη διαδικασία. Αναφορικά με το Κεντρικό Κομματικό Αρχείο του Ινστιτούτου Μαρξισμού-Λενινισμού, δεν έχουν βρεθεί υλικά σχετικά με την τριμερή συνάντηση των Stalin, Dimitrov και Tito στη Μόσχα, στις 7 Ιουνίου 1946, στην οποία, όπως ισχυρίζονται οι Βούλγαροι σύντροφοι, ο Stalin υποστήριξε τη θέση των Γιουγκοσλάβων. Σύμφωνα με πληροφορίες του Γενικού Τμήματος της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Σοβιετικής Ενωσης, δεν υπάρχουν ντοκουμέντα αυτής της συνάντησης, εκτός από σημειώσεις για το ίδιο το γεγονός. Δεν αποκλείεται στα αρχεία της Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος να μην υπάρχουν ντοκουμέντα και

για τις προηγούμενες συναντήσεις στη Μόσχα, το 1944-1945, αλλά αυτό απαιτεί συμπληρωματική έρευνα.

Ορισμένα γεγονότα, σε σχέση με την ανάπτυξη του εθνικοεπαναστατικού κινήματος στα Βαλκάνια και τη δραστηριότητα του G. Dimitrov, τα οποία δεν αποσαφηνίσθηκαν μέχρι σήμερα από τη βουλγαρική και σοβιετική ιστοριογραφία.

Στο υλικό του Κεντρικού Κομματικού Αρχείου του Ινστιτούτου Μαρξισμού-Λενινισμού υπάρχει ένα γράμμα του G. Dimitrov προς το Πολιτικό Γραφείο της Κεντρικής Επιτροπής του Πανενωσιακού Κομμουνιστικού Κόμματος (μπολσεβίκων) (3-5-1928), με αφορμή την απόφαση που πήρε το Πολιτικό Γραφείο για τη διάλυση της Βαλκανικής Επιτροπής του. Αυτό το έγγραφο αποδεικνύει ότι η Σοβιετική Ένωση είχε ενεργητική συμμετοχή στην ανάπτυξη και δράση των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων στα Βαλκάνια. Η απόφαση του Πολιτικού Γραφείου, είναι φανερό, ανησύχησε τον G. Dimitrov. "Αν η σημερινή απόφαση... θα σημαίνει τη διάλυση ή έστω την αποδυνάμωση της δουλειάς που διεξάγει η λεγόμενη σοβιετική μυστική διπλωματία στον τομέα του εθνικοεπαναστατικού κινήματος στα Βαλκάνια, αναμφισβήτητα -τονίζει- *αυτό θα είναι μεγάλο λάθος και θα επιφέρει σημαντική ζημία σε όλο το επαναστατικό κίνημα των βαλκανικών χωρών...*".

"Χάρη σε αυτήν ακριβώς τη δουλειά -σημειώνει ο Dimitrov- έχουμε στα Βαλκάνια ξεχωριστές εθνικοεπαναστατικές οργανώσεις των Μακεδόνων, των κατοίκων της Δοβρουτσάς, των Αλβανών, κλπ., οι οποίες αναπτύσσονται με επιτυχία, εκτοπίζουν τις προηγούμενες αστικές εθνικές οργανώσεις... Η σημασία των εθνικοεπαναστατικών κινημάτων... κάτω από την καθοδήγηση των βαλκανικών κομμουνιστικών κομμάτων είναι τεράστια... Και ακριβώς αυτήν τη στιγμή είναι απαραίτητο να εργασθούμε μέσα στο εθνικό-επαναστατικό κίνημα στα Βαλκάνια και, με κάθε τρόπο, να το δυναμώσουμε και να το οργανώσουμε καλύτερα μέσω της Κομμουνιστικής Διεθνούς αλλά και του σοβιετικού μηχανισμού... Ο κύριος στόχος της Βαλκανικής Επιτροπής, που δημιουργήθηκε δίπλα στο Πολιτικό Γραφείο, ήταν ακριβώς αυτός. Τώρα παρατηρείται μία εσφαλμένη και επικίνδυνη τάση συρρίκνωσης ή, ακόμη περισσότερο, διάλυσης της βαλκανικής δουλειάς του σοβιετικού μηχανισμού... Η πρόταση του συντρόφου Litvinov είναι, νομίζω, ολοφάνερα διαποτισμένη από αυτή την τάση.

Εν τω μεταξύ, τώρα... είναι εξαιρετικά αναγκαίο να δυναμώσουμε τη δραστηριότητα της Σοβιετικής Ένωσης με την πιο κατάλληλη μορφή και ειδικά διαμέσου της μυστικής διπλωματίας... Αυτό θα αποτελέσει πολύτιμη βοήθεια και για το ίδιο το κομμουνιστικό κίνημα στα Βαλκάνια.

Εξαιτίας όλων αυτών, επίμονα σας παρακαλώ να συζητήσετε στο Πολιτικό Γραφείο ξανά το ζήτημα για τη βαλκανική δουλειά και να βρείτε νέες, καταλληλότερες μορφές και δρόμους για την επαρκή συμφωνία της Κομμουνιστικής Διεθνούς και των σοβιετικών οργάνων πάνω σε αυτή την υπόθεση, κινούμενοι στη γραμμή όχι της κατάργησής της αλλά της δυνάμωσης και της συστηματικοποίησής της." (fond 495, op. 19, d. 230, ll. 7-9).

Με βάση το περιεχόμενο ορισμένων εγγράφων του Πολιτικού Γραφείου της Κεντρικής Επιτροπής του Πανενωσιακού Κομμουνιστικού Κόμματος (μπολσεβίκων), όπως το Πρωτόκολλο N° 38 της συνεδρίασης στις 27 Νοεμβρίου 1924, το Πρωτόκολλο N° 23 της συνεδρίασης στις 3 Μαΐου 1928, επίσης τα γράμματα του Unschlicht προς τον Stalin στις 13 Απριλίου 1928 και κάποια άλλα Πρωτόκολλα από συνεδριάσεις της Βαλκανικής Επιτροπής, αντίγραφα των οποίων δόθηκαν από το Γενικό Τμήμα της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Σοβιετικής Ενωσης στο Ινστιτούτο μετά από παράκληση της διεύθυνσης (N° 14c της 11-5-1990), μπορούμε να υποθέσουμε ότι η επιτροπή, για την οποία κάνει λόγο ο G. Dimitrov στο γράμμα του, δημιουργήθηκε με σκοπό την ανάλυση της κατάστασης στα Βαλκάνια και στις γύρω περιοχές, επίσης την επεξεργασία προτάσεων για τα σοβιετικά βήματα χορήγησης βοήθειας στις επαναστατικές δυνάμεις της περιοχής και οργάνωσης πρακτικών ενεργειών ώστε να πραγματοποιηθούν εκεί "νικηφόρες προλεταριακές επαναστάσεις". Δεν είναι δυνατόν να καθορίσουμε με ακρίβεια την ημερομηνία της σύστασης και λειτουργίας της επιτροπής, λόγω ανεπάρκειας του περιεχομένου αυτών των εγγράφων, αλλά μπορούμε με αρκετή βεβαιότητα να υποθέσουμε ότι συνέβη μετά το στρατιωτικό φασιστικό πραξικόπημα στις 9 Ιουνίου 1923 στη Βουλγαρία, κατά την περίοδο προετοιμασίας της ένοπλης εξέγερσης του Σεπτέμβρη σε αυτήν τη χώρα, στις παραμονές των γεγονότων του φθινόπωρου του 1923 στην Πολωνία και στη Γερμανία. Επομένως, δεν πρέπει να αποκλείουμε την υπόθεση ότι η Βαλκανική Επιτροπή, τον καιρό εκείνο, δεν ήταν η μοναδική του είδους της, αφού το ζήτημα για τη δυνατότητα πραγματοποίησης μίας παγκόσμιας επανάστασης δεν είχε απαλειφθεί ακόμη από την ημερήσια διάταξη της Κομμουνιστικής Διεθνούς και η τακτική της «προώθησης» αυτής εξακολουθούσε ακόμη να βρίσκεται στο προσκήνιο.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ιστορικού P. Boev (εισήγηση στο βουλγαροσοβιετικό συμπόσιο στη Σόφια, Νοέμβρης 1989), στη βουλγαρική ιστοριογραφία είναι άγνωστος ή σχεδόν άγνωστος ο ρόλος της Κομμουνιστικής Διεθνούς στην ανάπτυξη των γεγονότων στη Βουλγαρία μετά

τη λήψη της απόφασης για προετοιμασία ένοπλης εξέγερσης από την Κεντρική Επιτροπή του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας, τον Αύγουστο του 1923. Είναι γνωστό μόνο ότι "διαμέσου των αντιπροσώπων της στη Βιέννη, η Εκτελεστική Επιτροπή της Κομμουνιστικής Διεθνούς παρακολουθούσε την ανάπτυξη των γεγονότων στη Βουλγαρία και συνέχιζε να ασκεί επιρροή στο Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας", ότι αυτή "η επέμβαση από τη Βιέννη" ήταν δραστική, ότι ο Miljutin -που βρισκόταν αυτό το διάστημα εκεί- ανακοίνωσε στη Μόσχα στις 14 Σεπτεμβρίου ότι έστειλε στη Σόφια αντιπροσώπους με οδηγίες προς το Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας "να ξεκινήσει αμέσως τον αγώνα" και, σε περίπτωση "που δεν είναι δυνατή η δράση στη Σόφια, η εξέγερση να αρχίσει στη Varna, στο Pleven, στο Plovdiv και σε άλλα μέρη, όπου εμείς έχουμε δύναμη, ενώ ο εχθρός είναι αδύναμος". Κανένα ντοκουμέντο δεν διαθέτουν οι Βούλγαροι ιστορικοί, που να επιβεβαιώνει την άφιξη στη χώρα των "δύο συντρόφων", στους οποίους αναφέρεται ο Miljutin. Όμως, με βάση την εξέλιξη των γεγονότων των επόμενων ημερών -έως τις 23 Σεπτεμβρίου-, ο P. Boev εικάζει ότι το σχέδιο αυτό πραγματοποιήθηκε και ότι "η θέση των εκπροσώπων της Κομμουνιστικής Διεθνούς, με το κύρος που είχαν, έπαιξε μεγάλο, αν όχι καθοριστικό ρόλο στη λήψη της απόφασης για άμεση δράση το Σεπτέμβριο 1923".

Η υπόθεση του P. Boev ότι "η εξέγερση είχε υποκινηθεί και ότι το Σεπτέμβριο δεν υπήρχαν οι συνθήκες -αντικειμενικές και υποκειμενικές- για τη νικηφόρα έκβαση του ένοπλου αγώνα" δεν στερείται συγκεκριμένων βάσεων και αποδεικτικών στοιχείων. Επίσης υποστηρίζει την άποψη ότι, μετά την ήττα της εξέγερσης του Σεπτέμβρη, στο εσωτερικό της χώρας και -πολύ περισσότερο- σε διεθνές επίπεδο, δεν υπήρχαν οι συνθήκες για μία νέα επιτυχή εξέγερση στη Βουλγαρία. Παρόλα αυτά "ποτέ, ούτε μέχρι τότε, ούτε αργότερα, η Κομμουνιστική Διεθνής δεν δεσμεύθηκε τόσο άμεσα και ολόπλευρα, δεν απόθεσε τόσες ελπίδες στη Βουλγαρία, όσο κατά την προετοιμασία της νέας ένοπλης εξέγερσης", παρά το γεγονός ότι η συνέχιση της προετοιμασίας της «φαινόταν παράλογη». Κατά την προετοιμασία αυτής της εξέγερσης «αναπτύχθηκε μία τεράστια δουλειά, στην οποία εντάχθηκε πλήθος ανθρώπων, μέσων και όπλων..." (Η Κομμουνιστική Διεθνής απέσυρε την κατεύθυνση για μία νέα ένοπλη εξέγερση στη Βουλγαρία το 1925).

Το Νοέμβριο 1924, πρόεδρος της Βαλκανικής Επιτροπής έγινε ο Frunze (αργότερα όλα δείχνουν ότι ήταν ο Unschlicht). Στις εργασίες της συμμετείχαν άμεσα, ο Menzinskij, ο Berzin και ο Trilisser. Είναι άξιο προσοχής το γεγονός ότι πιο ενεργά έδρασε η Επιτροπή στους πρώτους χρόνους της ύπαρξής της: μέχρι τον Αύγουστο του 1926 διεξήχθησαν 27 συνεδριάσεις, ενώ στην επόμενη περίοδο -έως τον Απρίλιο 1928- μόνον έξι. Ενδιαφέρουσα είναι και η εξής λεπτομέρεια: με την ίδια απόφαση του Πολιτικού Γραφείου της Κεντρικής Επιτροπής του Πανενωσιακού Κομμουνιστικού Κόμματος (μπολσεβίκων) που ο Frunze διορίσθηκε πρόεδρος της επιτροπής, αυτή μετατράπηκε σε "Επιτροπή της Κομιντέρν, διατηρώντας το προηγούμενο καθεστώς της ως επιτροπής της Κεντρικής Επιτροπής". Στην απόφαση του Πολιτικού Γραφείου της Κεντρικής Επιτροπής του Πανενωσιακού Κομμουνιστικού Κόμματος (μπολσεβίκων) για τη διάλυση της επιτροπής, στις 3 Μαΐου 1928, η οποία αποτέλεσε την αιτία για την επιστολή τού G. Dimitrov (αντίτυπο της επιστολής στάλθηκε στους: Stalin, Buharin, Cicerin, Vorosilov και Pjatnickij) αυτή χαρακτηρίζεται "επιτροπή του Πολιτικού Γραφείου για το βαλκανικό ζήτημα". Επί του προκειμένου θα πρέπει να σημειωθεί ότι το Πολιτικό Γραφείο απέσυρε από την ημερήσια διάταξη το ζήτημα για την εισήγηση της Βαλκανικής Επιτροπής που είχε θέσει νωρίτερα ο Unschlicht σε γράμμα του προς το Stalin και έλαβε την απόφαση "να σταματήσει η δραστηριότητα των σοβιετικών οργάνων στα Βαλκάνια".

Για το χαρακτήρα των ζητημάτων που εξετάζονταν και των αποφάσεων που λαμβάνονταν από τη Βαλκανική Επιτροπή, μπορούμε εν μέρει να κρίνουμε από τις ακόλουθες αποφάσεις:

"*Εξετάσαμε*:

1. Για την ενίσχυση της δραστηριότητας των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων στα Βαλκάνια.

Αποφασίσαμε:

1. β) Η Επιτροπή αποφασιστικά τάσσεται ενάντια στα σαμποτάζ και στις τυχοδιωκτικές πράξεις κάποιων εθνικοεπαναστατικών ομάδων".

(Από το πρωτόκολλο Ν° 28 της συνεδρίασης της Επιτροπής στις 28 Αυγούστου 1926).

"*Εξετάσαμε*:

1. Πληροφορίες για την κατάσταση στα Βαλκάνια και την κατάσταση των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων...

Αποφασίσαμε:

2. Θεωρούμε ότι, στις σημερινές διεθνείς συνθήκες, ο σκοπός όλων των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων στα Βαλκάνια είναι το δυνάμωμά τους, η διεύρυνση της επιρροής τους, η ενίσχυση των σχέσεων τους με εμάς με στόχο:

α) Την αρωγή στις εθνικοεπαναστατικές οργανώσεις για εκμετάλλευση των αντιθέσεων που υπάρχουν μεταξύ των ιμπεριαλιστών στα Βαλκάνια...

β) Την προετοιμασία κάποιων εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων για διεξαγωγή σαμποτάζ, σε περίπτωση πολέμου, εναντίον των άμεσων αντιπάλων μας, καθώς και ενός ευρέος εθνικού κινήματος με κατεύθυνση την αποδυνάμωση των εχθρικών μας κρατών στα Βαλκάνια.

3. Θεωρούμε ότι οι σημερινές συνθήκες δεν επιτρέπουν τώρα ουδεμία ενεργητική δραστηριότητα από ξεχωριστές εθνικοεπαναστατικές οργανώσεις".

(Από το πρωτόκολλο N° 31 της Συνεδρίασης της Επιτροπής στις 3 Οκτωβρίου 1927).

"*Εξετάσαμε*:

2. Την κατάσταση των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων στα Βαλκάνια, τις προοπτικές και τους περαιτέρω στόχους δράσης.

Αποφασίσαμε:

2. α) Να εγκριθεί η απόφαση "Β" της επιτροπής της 28-7-1926 (πρωτόκολλο N° 28, π. «ο») και της 3-10-1927 (πρωτόκολλο N° 31, π. 2).

β) Να υποδειχθεί στην Επιτροπή του Κοσσόβου και στις άλλες εθνικοεπαναστατικές οργανώσεις ότι η προετοιμαζόμενη για την άνοιξη αυτού του χρόνου εξέγερση στην Αλβανία υποκινείται αφ' ενός από την Ιταλία, που ενδιαφέρεται για την ανατροπή του Ahmed Zogu, αφ' ετέρου από τη Γιουγκοσλαβία, που επιδιώκει να εκτοπίσει την ιταλική επιρροή και να εγκαθιδρύσει στην Αλβανία μία κυβέρνηση της αρεσκείας της. Αυτή η εξέγερση, λόγω της αδυναμίας των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων, δεν μπορεί να εξελιχθεί σε νικηφόρο επαναστατικό κίνημα, άρα συμφέρει μόνο τη σερβική και ιταλική κυβέρνηση.

γ) Να γίνει υπόδειξη στην Επιτροπή του Κοσσόβου και στις άλλες εθνικοεπαναστατικές οργανώσεις να μη συμμετάσχουν στην εξέγερση, αλλά να αναπτύξουν ανάμεσα στα στρώματα του αλβανικού πληθυσμού δραστηριότητα για την αποκάλυψη των πραγματικών σκοπών των υποκινητών της εξέγερσης...

Εξετάσαμε:

3. Τις σχέσεις της ΕΜΕΟ(εν.) με ορισμένους ταλαντευόμενους ηγέτες άλλων επαναστατικών ομάδων των Μακεδόνων.

Αποφασίσαμε:

3. Να γίνει υπόδειξη στην ηγεσία της ΕΜΕΟ(εν.) να έχει πιο προσεκτική στάση απέναντι στις διάφορες εθνικοεπαναστατικές ομάδες και στους ηγέτες αυτών.

Εξετάσαμε:

5. Για τη Βαλκανική Ομοσπονδία.

Αποφασίσαμε:

5. α) Να ληφθεί υπόψη η αίτηση του σ. Pjatnickij που ζητά την αναβολή της απόφασης για το ζήτημα της Βαλκανικής Ομοσπονδίας μέχρι το Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

β) Η συζήτηση επί της ουσίας του ζητήματος να μεταφερθεί στην επόμενη συνεδρίαση.

Εξετάσαμε:

6. Τον παραπέρα σχεδιασμό δράσης της Β.Ε.

Αποφασίσαμε:

6. Να επεξεργαστούν και να τεθούν στην επόμενη συνεδρίαση της επιτροπής:

α) το μακεδονικό ζήτημα

β) το ζήτημα της τακτικής και του προγράμματος δράσης των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων, σε περίπτωση πολέμου των δυτικοευρωπαϊκών ιμπεριαλιστών κατά της ΕΣΣΔ."

(Από το πρωτόκολλο N° 33 της συνεδρίασης της Επιτροπής στις 8 Απριλίου 1928).

Εννοείται, η απόφαση του Πολιτικού Γραφείου της Κεντρικής Επιτροπής του Πανενωσιακού Κομμουνιστικού Κόμματος (μπολσεβίκων) δεν επανεξετάσθηκε, λόγω πολλών αιτιών, τις οποίες προς το παρόν μπορούμε μόνο να υποθέσουμε. Όμως αποδείχθηκε ότι ο G. Dimitrov είχε δίκιο όταν έλεγε ότι "το σταμάτημα της βαλκανικής δουλειάς του σοβιετικού μηχανισμού" θα δημιουργήσει επιπλέον δυσκολίες στις αναιμικά αναπτυσσόμενες -και χωρίς αυτήν- βαλκανικές εθνικοεπαναστατικές

οργανώσεις, αφού ένα σημαντικό κομμάτι αυτής της δουλειάς ήταν η χρηματοδότηση της δραστηριότητας αυτών των οργανώσεων από τη Σοβιετική Ένωση.

Το Μάϊο 1929, ταυτόχρονα σχεδόν με την ανάληψη από τον G. Dimitrov της καθοδήγησης του Δυτικοευρωπαϊκού Γραφείου της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς (Μάρτιος 1929), η Komintern του αναθέτει "την ουσιαστική καθοδήγηση, υπό τον έλεγχο του Δυτικοευρωπαϊκού Γραφείου, όλων των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων στα Βαλκάνια" (fond 495, op. 19, d. 475, l. 1).Το ίδιο ακριβώς διάστημα, η Πολιτική Γραμματεία της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς, σε οδηγίες της προς το Εκτελεστικό Γραφείο της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας και τις Κεντρικές Επιτροπές των κομμουνιστικών κομμάτων των βαλκανικών χωρών, μέμφεται τους κομμουνιστές των Βαλκανίων, και πρώτα από όλα το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας, το οποίο "εγκατέλειψε την πρωτοβουλία για τη συσπείρωση των καταπιεσμένων εθνοτήτων της Γιουγκοσλαβίας... Οι κομμουνιστές έμειναν πίσω από τα γεγονότα... Η ΕΜΕΟ(εν.)... είναι αναγκαίο να δραστηριοποιηθεί πολιτικά... Τα βαλκανικά κομμουνιστικά κόμματα και ιδιαίτερα το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας... δεν αναπτύσσει συγκεκριμένη δουλειά. Θα πρέπει... να αρχίσουν άμεσα, κάτω από την καθοδήγηση της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας, την επεξεργασία συγκεκριμένου πλάνου δράσης, συνδέοντας το εθνικό επαναστατικό κίνημα με τον αγώνα των εργατών και των αγροτών." (fond 495, op. 20, d. 149, ll. 2-6).

"Πρέπει να πω -γράφει στις 30 Ιουνίου 1929 από το Βερολίνο ο G. Dimitrov στον O. Pjatnickij αφού γνωρίστηκε με την υπάρχουσα κατάσταση- ότι όλες αυτές οι οργανώσεις βρίσκονται σε μη ικανοποιητική κατάσταση. Ακριβώς αυτήν τη στιγμή διέρχονται μεταβατική περίοδο, από προπαγανδιστικές -κυρίως- ομάδες μέχρι σήμερα σε οργανώσεις ταξικής δρασης. Αυτή η μετάβαση γίνεται με μεγάλη δυσκολία και προκαλεί ορισμένα φαινόμενα κρίσης... Την πιο μεγάλη δυσκολία... αποτελεί η μείωση των προϋπολογισμών των οργανώσεων. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός ότι η μείωση του προϋπολογισμού συμπίπτει με το πέρασμα της καθοδήγησης των οργανώσεων στην Komintern. Η πλειοψηφία τους θα πιστέψει ότι όσο τα Σοβιέτ ασχολούνταν με τις υποθέσεις τους, έπαιρναν μεγάλες επιχορηγήσεις, ενώ από τότε που η ευθύνη πέρασε σε εμάς τους βάλαμε σε αφόρητες οικονομικές δυσκολίες... Δεν αναφέρομαι στο ότι εμένα, προσωπικά, με φέρνετε σε εξαιρετικά δύσκολη θέση και κινδυνεύω να εκτεθώ στα μάτια των ηγετών των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων των Βαλκανίων σαν άνθρωπος "που δεν θέλει" να καταλάβει τις πραγματικές τους ανάγκες. Αυτό είναι η πιο μικρή "δυστυχία"." (fond 495, op. 19, d. 475, l. 5-8).

Από εκείνη την περίοδο, αρχίζει μία ιδιαίτερα οδυνηρή αναζήτηση τρόπων επίλυσης των προβλημάτων δραστηριοποίησης και χρηματοδότησης της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας και των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων.

"Ο προϋπολογισμός για το εθνικοεπαναστατικό κίνημα -ανακοινώνει ο Pjatnickij στον Dimitrov- σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να αυξηθεί. Από τον Οκτώβριο αυτού του έτους θα πρέπει να αναζητήσουμε πόρους για τη συνέχιση ακόμη και της τωρινής χρηματοδότησης, αφού στον προϋπολογισμό μας του 1929 δεν έγινε πρόβλεψη για τα έξοδα αυτά." (fond 495, op. 19, d. 475, l. 21). "Το ποσό του προϋπολογισμού των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων -τηλεγραφεί ο G. Dimitrov στη Μόσχα στις 7-10-1929- για τον Οκτώβριο δεν έχει ακόμη ληφθεί. Το γεγονός έχει εξαιρετικά βαριές συνέπειες..." (στο ίδιο, l. 26).

Σαν αντίδραση στο τηλεγράφημα του G. Dimitrov, διαμορφώνονται στο μηχανισμό της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς, στις 10 Οκτωβρίου 1929, με σκοπό την οικονομία των πόρων, οι επόμενες προτάσεις: "Μόνιμο στέλεχος στη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία να μείνει ένας γραμματέας (συγκεκριμένα ο Helmut [G. Dimitrov]), ο οποίος θα ανήκει στη σύνθεση του Δυτικοευρωπαϊκού Γραφείου. Οι εκπρόσωποι των κομμάτων (Ολομέλεια της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας) θα πρέπει να συγκεντρώνονται τακτικά κάθε τρεις μήνες. Η οικονομία που θα προκύψει από τους εκπροσώπους των κομμάτων στη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία στη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία θέσης δύο μόνιμων καθοδηγητών. Η πρόταση αυτή, που επιτρέπει τη μείωση των εξόδων της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας... προκύπτει από πολιτικούς λόγους: με τη σημερινή της δομή η Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία αποτελεί ενδιάμεσο κρίκο που απομονώνει τα βαλκανικά κόμματα από την Εκτελεστική Επιτροπή της Κομμουνιστικής Διεθνούς." (fond 495, op. 4, d. 10, l. 90).

Από τα ντοκουμέντα του Αρχείου προκύπτει ότι τον G. Dimitrov τον ανησυχεί ιδιαίτερα η έλλειψη ενός αναγκαίου συστήματος οργανωτικής και πολιτικής καθοδήγησης του εθνικοεπαναστατικού κινήματος στα Βαλκάνια. "Η δράση μας πάνω στα εθνικοεπαναστατικά ζητήματα στα Βαλκάνια -γράφει στις 8 Ιανουαρίου του 1930 στο γράμμα του στον Pjatnickij-, εξαιτίας της κατάστασης στη Γιουγκοσλαβία, έχει αυτή τη στιγμή τεράστια σημασία. Όμως, για την επιτυχή διεξαγωγή αυτής της δράσης, είναι απαραίτητες οι σωστές και έγκαιρες οδηγίες από την πλευρά των

αντίστοιχων οργάνων της Κομμουνιστικής Διεθνούς, κάτι που είναι δυνατό να γίνει μόνο με τη σωστή παρακολούθηση της ανάπτυξης της δραστηριότητας και του αγώνα των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων από το BLS και με την προετοιμασία αποφάσεων από τα αντίστοιχα όργανα της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς..." (fond 495, op. 19, d. 426, l. 125). Μετά από δύο μέρες, στις 10 Ιανουαρίου 1930, ο G. Dimitrov, σε γράμμα του προς τον Pjatnickij, επιστρέφει στο θέμα θέτοντας πάλι το ζήτημα, με αφορμή "τη μεταβίβαση της καθοδήγησης των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων των Βαλκανίων στα χέρια της Κομμουνιστικής Διεθνούς... να ξεκαθαρίσουν οι μορφές και οι μέθοδοι αυτής της καθοδήγησης και εκεί (Εκτελεστική Επιτροπή της Κομμουνιστικής Διεθνούς), καθώς και στο Βερολίνο..". Προτείνει, "λόγω της σοβαρότητας και της πολυπλοκότητας της δουλειάς για την καθοδήγηση των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων στη σημερινή περίοδο, η γραμμή και οι γενικές οδηγίες" να καθορίζονται "από την Πολιτική Γραμματεία. Οι αποφάσεις θα πρέπει να προετοιμάζονται από ένα μικρό BLS με τη *δική σας* συμμετοχή..." Παρακάτω, στην ίδια επιστολή, προτείνει τη δημιουργία στο Βερολίνο ενός τέτοιου συστήματος καθοδήγησης του εθνικοεπαναστατικού κινήματος, το οποίο θα εξασφαλίζει τη σύνδεση αυτής της καθοδήγησης "με τη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία και το Δυτικοευρωπαϊκό Γραφείο, διαμέσου υπεύθυνων συντρόφων, πράγμα που αναμφίβολα θα προσφέρει μεγάλη εγγύηση" (fond 495, op. 19, d. 426, ll. 125,126).

Στις 13 Ιανουαρίου 1930, το ζήτημα "Για τη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία" συζητείται στη συνεδρίαση της Πολιτικής Επιτροπής της Πολιτικής Γραμματείας της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς (fond 495, op. 4, d. 10, l. 2). Ομως επεξεργασία προτάσεων για συγκεκριμένα μέτρα σε αυτήν τη συνεδρίαση δεν έγινε. Η προετοιμασία τους ανατέθηκε σε μία επιτροπή, η οποία απαρτιζόνταν από τους Manuilskij, Pjatnickij, Dimitrov, Kolarov, Valeckij, κ.ά., με προοπτική να εξετασθούν σε μελλοντική συνεδρίαση της Πολιτικής Γραμματείας. Πληροφορίες για τη συνεδρίαση αυτή δεν βρέθηκαν στο Κεντρικό Κομματικό Αρχείο. Δύο φορές επίσης εξετάσθηκε στην Πολιτική Επιτροπή της Πολιτικής Γραμματείας της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς το ζήτημα του εθνικοεπαναστατικού κινήματος στα Βαλκάνια (3 Νοεμβρίου και 28 Δεκεμβρίου 1930). Το σχέδιο της απόφασης υποβλήθηκε στο BLS. Την πρώτη φορά, αποφασίσθηκε να συζητηθεί το ζήτημα "ξανά σε βάθος... σε μία από τις επόμενες συνεδριάσεις της Πολιτικής Επιτροπής", προετοιμάζοντας για το σκοπό αυτό και τις προτάσεις του B.D. Mihajlov - σοβιετικού κομμουνιστή που έστειλε η Εκτελεστική Επιτροπή της Κομμουνιστικής Διεθνούς το Σεπτέμβριο 1929 στο Βερολίνο για να βοηθήσει τον G. Dimitrov στο Βαλκανικό Επαναστατικό Κέντρο-, καθώς και την "εισήγηση για την ανασύσταση των τοπικών εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων στις διάφορες περιοχές των Βαλκανίων". Εκτός αυτού, στο BLS ανατέθηκε "να προετοιμάσει με τη βοήθεια του αρμόδιου συντρόφου" μελέτη για τις εθνικοεπαναστατικές οργανώσεις στα Βαλκάνια και να γίνει πλήρης ενημέρωση από τον εν λόγω σύντροφο στην επόμενη συνεδρίαση" (fond 495, op. 4, d. 65, l. 4). Η επαναληπτική συνεδρίαση της Πολιτικής Επιτροπής της Πολιτικής Γραμματείας της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς γι' αυτό το ζήτημα έγινε, όπως ήδη σημειώθηκε, στα τέλη Δεκεμβρίου 1930. Στη συνεδρίαση αποφασίσθηκε "να συσταθεί επιτροπή που θα την απαρτίζουν οι σύντροφοι Kuhn (υπεύθυνος), Knaap (αναπληρωτής), Mihajlov, Trilisser, Kolarov, Gorkic, Valeckij, Kuusinen και Pjatnickij. Οι υπόλοιπες αποφάσεις, για τις οποίες υπάρχουν σημειώσεις στο πρωτόκολλο, συγκεντρώθηκαν σε «Ειδικό Φάκελο» που δεν υπάρχει στα τμήματα του Κεντρικού Κομματικού Αρχείου του Ινστιτούτου Μαρξισμού-Λενινισμού. Τα έγγραφα που υπάρχουν μας επιτρέπουν να παρακολουθήσουμε τα διαδοχικά στάδια της επεξεργασίας του σχεδίου της "Απόφασης για το εθνικό ζήτημα στα Βαλκάνια" από το 1931. Σε μία από τις πρώτες εκδοχές αυτού του ντοκουμέντου, που χρονολογείται από τον Ιανουάριο 1931 (fond 495, op. 18, d. 875, ll. 370-377), σημειώνεται ότι "παρά την απόφαση της Κομμουνιστικής Διεθνούς και το μεγάλο αριθμό των αποφάσεων των βαλκανικών κομμουνιστικών κομμάτων για τη στήριξη του εθνικοεπαναστατικού κινήματος, αυτή η δουλειά προχώρησε ελάχιστα (σε σχέση με την όξυνση της γενικής κατάστασης) και απαιτεί επίμονες και άμεσες προσπάθειες... Γίνεται αισθητή η αδυναμία ή ακόμη και η ανυπαρξία κομματικών (συνδικαλιστικών) οργανώσεων ακριβώς στις εθνικά καταπιεσμένες περιοχές. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας δεν έχει κομματικές οργανώσεις στο βουλγαρικό τμήμα της Μακεδονίας και Θράκης. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας δεν αναπτύσσει δράση στην περιοχή της Μακεδονίας. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Ρουμανίας είναι πολύ αδύναμο στη Δοβρουτσά. Στη Μακεδονία (γιουγκοσλαβική και βουλγαρική), στη Δυτική Θράκη (ελληνική και βουλγαρική), στη Δοβρουτσά δεν υπάρχουν επαναστατικές συνδικαλιστικές ενώσεις....".

Στο τέλος του Φεβρουαρίου, η δουλειά επί του σχεδίου απόφασης τελείωσε. Στο παραπεμπτικό σημείωμα προς τον Pjatnickij, ο Knaap, καθοδηγητής της δουλειάς για τις εθνικοεπαναστατικές οργανώσεις στο BLS, έγραφε: "Σας στέλνω το σχέδιο της απόφασης για το εθνικοεπαναστατικό

κίνημα στα Βαλκάνια. Κατά την επεξεργασία του σχεδίου έγιναν δεκτές όλες οι *δικές σας* παρατηρήσεις, καθώς και των άλλων συντρόφων. Ο σύντροφος Trilisser ενέκρινε το σχέδιο. Επιτρέψτε μου να θεωρήσω την απόφαση εγκεκριμένη εάν μέσα σε τρεις ημέρες δεν λάβουμε αντιρρήσεις από την πλευρά σας. Σε περίπτωση που δεν υπάρχουν αντιρρήσεις, υποδείξτε αν θα πρέπει η απόφαση να θεωρηθεί τελειωτικά δεκτή ή εάν θα πρέπει να τη θέσουμε προς έγκριση στην Πολιτική Επιτροπή." *Η απόφαση του Pjatnickij*: «Δεν πρόκειται να διαβάσω την απόφαση, αφού τη μελέτησε ο Trilisser. Αν είναι οριστικό αυτό το κείμενο ή όχι, εξαρτάται από το τί αποφάσισαν για αυτό το θέμα η μεγάλη επιτροπή εξέτασης του ζητήματος των εθνικών επαναστατικών οργανώσεων και η Πολιτική Επιτροπή. Δεν γνωρίζω αυτές τις αποφάσεις." (fond 495, op. 4, d. 94, ll. 28-37).

Μετά την εξέταση στην Πολιτική Επιτροπή της Πολιτικής Γραμματείας της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς στις 8 Μαρτίου 1931, η απόφαση μετατράπηκε σε "Οδηγίες για το εθνικοεπαναστατικό κίνημα στα Βαλκάνια" (fond 495, op. 69, d. 42, ll. 74-80) και, στα τέλη Μαΐου 1931, πήρε την οριστική μορφή: "Οδηγίες για τη δουλειά στο Εθνικοεπαναστατικό κίνημα" (στο ίδιο, ll. 81-86). Στο πρώτο από αυτά τα ντοκουμέντα τονίζεται ότι "το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας δεν έχει δεσμούς στη χώρα ούτε καν με την ηγεσία των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας διατηρεί δεσμούς με την ΕΜΕΟ[(εν.)] και την Επαναστατική Οργάνωση Δοβρουτσάς, ενώ το Κομμουνιστικό Κόμμα Ρουμανίας με την Επαναστατική Οργάνωση Δοβρουτσάς, την επαναστατική αγροτική οργάνωση της Βεσσαραβίας και με τη Vyzvolen'e της Βουκοβίνας, όμως στις μεθόδους καθοδήγησης αυτών των οργανώσεων επικρατεί η μηχανιστική διοίκηση εκ των άνω. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας δεν έκανε ακόμη κανένα βήμα ως προς την εκτέλεση των υποδείξεων της Κομμουνιστικής Διεθνούς αλλά και των δικών του αποφάσεων σχετικά με τη στήριξη του εθνικοεπαναστατικού κινήματος, και δεν έχει κανένα δεσμό με τη βάση της ΕΜΕΟ(εν.) και της Θρακικής εθνικοεπαναστατικής επιτροπής." (l. 75).

Η επεξεργασία των αποφάσεων συνεχίσθηκε (ήδη ελέχθη) και το 1932, χωρίς όμως να ασκήσει πρακτική επίδραση στην υπάρχουσα κατάσταση. Να κάποια από τα αδύνατα σημεία στη δουλειά των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων, που υποδεικνύονται σε σημείωμα του V. Vasilev (Poptomov) προς το Βαλκανικό Επαναστατικό Κέντρο, τον Ιανουαρίο 1933: "Πολλοί από τους θαυμάσια προετοιμασμένους πολιτικούς πρόσφυγες, οι οποίοι θα μπορούσαν να προσφέρουν μεγάλες υπηρεσίες στο επαναστατικό κίνημα, δουλεύουν στη Σοβιετική Ένωση και μάλιστα ξέχασαν τη Μακεδονία και τον απελευθερωτικό αγώνα που διεξάγεται εκεί...". Οι σχέσεις με τα Κομμουνιστικά κόμματα στα Βαλκάνια "θα πρέπει να διατηρούνται διαμέσου των κομμουνιστικών ομάδων στην ΕΜΕΟ(εν.). Στην πράξη, αυτό δεν πραγματοποιείται. Οι σχέσεις είτε είναι αδύναμες είτε δεν υφίστανται καθόλου (στη γιουγκοσλαβική Μακεδονία). Και εκεί όπου οι σχέσεις υπάρχουν, έχουμε να κάνουμε με μεθόδους διοικητικής επιβολής από την πλευρά των κομμάτων.

Το γραφείο εξωτερικού της ΕΜΕΟ[(εν.)] διατηρεί δεσμούς μόνο με το Βαλκανικό Επαναστατικό Κέντρο, ενώ με τούς μηχανισμούς εξωτερικού των κομμουνιστικών κομμάτων δεν έχει σχέσεις αν και είναι άκρως απαραίτητες. Αν υπήρχαν αυτές οι σχέσεις, τότε δεν θα είχαμε φθάσει σε τόσο μεγάλη απομόνωση της οργάνωσής μας στη γιουγκοσλαβική Μακεδονία από το γραφείο εξωτερικού της Κεντρικής Επιτροπής της ΕΜΕΟ[(εν.)] και από το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας και ούτε θα μπορούσε να συνεχιστεί αυτό για πολύ καιρό. Στο γραφείο εξωτερικού δεν υπάρχει μέχρι σήμερα εκπρόσωπος από το τμήμα αυτό της Μακεδονίας. Το ζήτημα θα πρέπει να διορθωθεί, πολύ περισσότερο που το γιουγκοσλαβικό τμήμα της Μακεδονίας αποτελεί την κύρια βάση του μακεδονικού απελευθερωτικού κινήματος.

Η οργάνωση δεν μπορεί να καλύψει τα έξοδα της μόνο με τα δικά της μέσα. Η επιχορήγηση από το Βαλκανικό Επαναστατικό Κέντρο μειώθηκε στο ελάχιστο. Περιορίσαμε την έκδοση της *Makedonsko Delo* σε μία φορά το μήνα. Και οι ανάγκες μεγαλώνουν (κυρίως στη Βουλγαρική Μακεδονία)." (fond 509, d. 164, ll. 1-4).

Η κρίσιμη κατάσταση της δουλειάς για τις εθνικοεπαναστατικές οργανώσεις επιδεινώθηκε ραγδαία μετά την άνοδο στη Γερμανία του φασισμού στην εξουσία. Με τη σύλληψη του G. Dimitrov, το Φεβρουάριο 1933, τα μέλη της ηγεσίας του Βαλκανικού Επαναστατικού Κέντρου που έμειναν ελεύθερα έφυγαν από το Βερολίνο στο Παρίσι χωρίς να έχουν στη διάθεσή τους ούτε υλικά ούτε οικονομικά μέσα. Στο Κεντρικό Κομματικό Αρχείο του Ινστιτούτου Μαρξισμού-Λενινισμού φυλάσσεται πλήθος επιστολών του V. Poptomov (Gromov) από το Παρίσι προς το BLS, αυτής της περιόδου, από τις οποίες είναι φανερό ότι ακριβώς αυτό τον καιρό η ΕΜΕΟ(εν.) ουσιαστικά σταμάτησε τη δραστηριότητά της. (*16 Μαΐου 1933*:) "...Δεν έχουμε ουδεμία επαφή με την Komintern. Καμιά απάντηση από την Komintern για το τί να κάνουμε...Η *Makedonsko Delo* δεν εκδίδεται, διότι δεν υπάρχουν τα μέσα. Στη χώρα περιμένουν χρήματα και την εφημερίδα. Η ΕΜΕΟ(εν.) είναι εντελώς έτοιμη για τη διεξαγωγή γενικού συνεδρίου, αλλά οι επαφές με την Komintern έχουν διακοπεί, ενώ εμείς δεν είμαστε σε θέση να δώσουμε οποιεσδήποτε οδηγίες. Η κανονική πορεία του κινήματος

διακόπηκε απότομα και μάλιστα τη στιγμή της επίθεσης του εχθρού... Είμαστε τελείως απομονωμένοι, χωρίς οδηγίες από την Komintern και χωρίς μέσα. Λιμοκτονούμε με τις οικογένειες μας." (*19 Ιουνίου 1933*:) "... Από τη χώρα οι οργανώσεις φωνάζουν για την έλλειψη μέσων. Ιδιαίτερα δύσκολη είναι η κατάσταση στη Βουλγαρία... Οι φασίστες δολοφονούν τα στελέχη μας. Δεν μπορούν να εγκαταλείψουν τη χώρα εξαιτίας της έλλειψης μέσων."

Να πώς παρουσιάζεται η κατάσταση σε επιστολές από τη Βουλγαρία: "Πολλοί από τους συντρόφους ανοικτά πλέον απαιτούν τρομοκρατία κατά της τρομοκρατίας... Πρέπει... να διεξάγουμε εκστρατεία ενάντια στις δολοφονίες... Καθόμαστε με σταυρωμένα τα χέρια και μόνο σφίγγουμε τα δόντια. Και οι μάζες, επειδή δεν υπάρχει κανείς να τους δώσει εξηγήσεις, βουτάνε μέσα στα αιματηρά νερά της τρομοκρατίας... Αν δεν εισακουσθεί η ειλικρινής φωνή μας κινδυνεύουμε να χάσουμε και αυτή την επιρροή που είχαμε..." (*2 Ιουνίου 1933*). Ενα μήνα μετά -*3 Ιουλίου 1933*- ζητάνε επειγόντως 10-15.000 λέβα για εκδοτική δραστηριότητα και για "τη δουλειά της διάσωσης των συντρόφων, τους οποίους απειλούν να εξοντώσουν οι φασιστικοποιημένοι Μακεδόνες". (fond 509, d. 164, ll. 1-4, 31, 32, 35-38, 39). Είναι αλήθεια, η Κομιντέρν -πολύ αργότερα (1936-1940), παρά το γεγονός ότι η δουλειά των κομμουνιστικών κομμάτων στο μακεδονικό κίνημα ήταν "αδύναμη, και σε μερικές περιπτώσεις ανύπαρκτη", εξαιτίας της "φανερής υποτίμησης του μακεδονικού ζητήματος" και "της ανεπαρκούς προσοχής"- έκανε προσπάθειες για την αναγέννηση αυτής της οργάνωσης, απελευθερώνοντάς την "από κάποια βαθιά ριζωμένα σεκταριστικά κατάλοιπα." (fond 495, op. 11, d. 152, ll. 7, 26).

Θεωρούμε ότι ενδέχεται να παρουσιάζουν ενδιαφέρον και κάποια αποσπάσματα επιστολών του G. Dimitrov προς τους ηγέτες της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς σαν συμπληρωματικές πινελιές στη βιογραφία αυτής της προσωπικότητας.

Ευρισκόμενος στο Βερολίνο και έχοντας φθάσει στα όρια, επιφορτισμένος ων με τη δουλειά της καθοδήγησης του Δυτικοευρωπαϊκού Γραφείου, της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας, του Βουλγαρικού Κομμουνιστικού Κόμματος και των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων στα Βαλκάνια, ομολογεί σε γράμμα του στον D. Manuilskij (Ιούνιος 1930): "Εντείνω όλες μου τις δυνάμεις, για να καταφέρω να φέρω εις πέρας αυτή την πολύπλοκη και τεράστια δουλειά και να είμαι πάντα έτοιμος, παρά το γεγονός ότι μου είναι πολύ δύσκολο" (fond 495, op. 19, d. 475, ll. 64-66). Περίπου ένα χρόνο νωρίτερα (Ιούλιος 1929), το BLS ζήτησε από την Πολιτική Γραμματεία της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς "να απαλλάξει τον Helmut από τη δουλειά στο Δυτικοευρωπαϊκό Γραφείο, ώστε να καταφέρει να ασχοληθεί αποκλειστικά με τη δουλειά στη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία, που χρειαζόταν εκείνη τη στιγμή όλη του την προσοχή" (fond 495, op. 4, d. 10, l. 91).

Σε γράμμα του στον O. Pjatnickij (Απρίλιος 1932) ο G. Dimitrov, σημειώνοντας την αναγκαιότητα "ακριβώς τώρα" να διεξαχθεί η προβλεπόμενη αναδιοργάνωση της καθοδήγησης και της χρηματοδότησης των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων, προτείνει μία σειρά οργανωτικών μέτρων και αποφάσεων. Ζητάει να σταλεί προσωρινά στο Βερολίνο για βοήθεια ο Vujovic, ο οποίος "έχει και το πλεονέκτημα να ασχολείται στη βαλκανική γραμματεία ειδικά με αυτό το ζήτημα και να είναι γνώστης των πραγμάτων. Για το αν όμως μπορεί πια να χρησιμοποιείται για εκτέλεση καθηκόντων στο εξωτερικό, αυτό θα το κρίνετε εσείς καλύτερα" (fond 495, op. 19, d. 426, l. 113). Εκείνο το διάστημα, ο Vujovic, που επέστρεψε από την εξορία του στο Arhangel'sk -είχε εξορισθεί εκεί "για συμμετοχή στην τροτσκιστική-ζινοβιεφική αντιπολίτευση"-, δούλευε ως εισηγητής στο BLS της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Μετά από ένα χρόνο τοποθετήθηκε στο Γραφείο Μέσης Ασίας της Κεντρικής Επιτροπής για να εργασθεί στο Circikgidrostroj. Τον Ιανουάριο 1935 συνελήφθη εκ νέου. Εκτός από τη δραστήρια συμμετοχή του στην αντιπολίτευση, κατηγορήθηκε ακόμη και για το ότι μαζί με άλλους "ετοίμαζε τρομοκρατικές πράξεις εναντίον των ηγετών του κόμματος και της σοβιετικής κυβέρνησης", ότι επίσης "συστηματικά ενημέρωνε το Zinov'ev για την κατάσταση στην Εκτελεστική Επιτροπή της Κομμουνιστικής Διεθνούς και διατηρούσε σχέσεις με τον Trockij μέσω του Lur'e και γνώριζε για την προετοιμασία δολοφονικής επίθεσης εναντίον του σ. Kirov"). Ούτως ή άλλως, το ζήτημα για το ταξίδι του Vujovic στο Βερολίνο λύθηκε και, όπως φαίνεται, εκεί συντάχθηκαν οι προαναφερόμενες "Προτάσεις για τα συγκεκριμένα ζητήματα των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων". Μεταξύ των άλλων, τότε προτάθηκε "να διατηρηθεί τυπικά η βαλκανική επιτροπή των εθνικοεπαναστατικών οργανώσεων".

Έτσι λοιπόν, κατά την επεξεργασία των ντοκουμέντων, δημιουργείται η πεποίθηση ότι οι δυνατότητες να χρησιμοποιηθεί συμπληρωματικό υλικό για "σκιαγράφηση του πορτρέτου" του G. Dimitrov δεν έχουν εξαντληθεί...

Centralnyj Partijnyj Arhiv Instituta Marksizma Leninizma pri C.K. K.P.S.S. (αντίγραφο).

Χρονολόγιο.

Βιογραφικά σημειώματα.

Αποστολίδης Θωμάς, τυπογράφος. Γεννήθηκε το 1885 στην Καρδίτσα, από πατέρα δάσκαλο. Η οικογένεια μετώκησε, στη συνέχεια, στο Βόλο. Είχε έναν αδελφό κουρέα, ένα μόνιμο στρατιωτικό (έφθασε στο βαθμό του ταγματάρχη και πολιτεύθηκε μεταπολεμικά με την ΕΔΑ) και δύο τυπογράφους. Ανέπτυξε συνδικαλιστική δράση, το 1919 εκλέχθηκε πρόεδρος του Σωματείου Τυπογράφων Βόλου, το 1920 γραμματέας της Πανεργατικής Ενωσης Βόλου. Ελαβε μέρος στο 2ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ, το Σεπτέμβριο 1920 στην Αθήνα, ως γραμματέας του συνεδρίου. Συνελήφθη στο Βόλο για τα γεγονότα κατά το συλλαλητήριο της 15-2-1921 και έμεινε στη φυλακή μέχρι το Νοέμβριο 1922. Στο Πρώτο Ιδρυτικό Συνέδριο της Ομοσπονδίας Τύπου, τον Αύγουστο 1923 στην Αθήνα, εκλέχθηκε μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής και στο 2ο Συνέδριο, τον Οκτώβριο 1926, γενικός γραμματέας αυτής. Στέλεχος παράλληλα του ΣΕΚΕ(Κ), ανέλαβε γραμματέας του κόμματος το Σεπτέμβριο 1923 από το Εκτακτο Εκλογικό Συνέδριο. Στις κοινοβουλευτικές εκλογές, το Δεκέμβριο 1923, ήταν υποψήφιος σε δύο περιφέρειες (Αθηνών και Βόλου). Εκλέχθηκε μέλος της τριμελούς διοίκησης το Φεβρουάριο 1924 και μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής στο Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο, το Δεκέμβριο 1924. Συνελήφθη στις 18-2-1925 κατά τη διάρκεια διώξεων λόγω του μακεδονικού. Ακολούθησε πορεία απομάκρυνσης από το κόμμα, που κατέληξε στην οριστική διαγραφή του στο Τρίτο Τακτικό Συνέδριο, το Μάρτιο 1927. Εκτοτε δεν είχε δράση. Παντρεύτηκε το 1940 και απέκτησε ένα παιδί. Εκτελέσθηκε το 1944 από τους Γερμανούς.

Κορδάτος Γιάνης, 1891-1961, δικηγόρος-ιστορικός, από τη Ζαγορά Πηλίου. Γόνος εύπορης οικογένειας, φοίτησε σε σχολεία της Κωνσταντινούπολης, Σμύρνης και Βόλου. Το 1912 κλήθηκε στο στρατό και έλαβε μέρος στους βαλκανικούς πολέμους. Υπηρέτησε συνολικά εξήμισι χρόνια, μέχρι το 1919, σπουδάζοντας ταυτόχρονα νομική στην Αθήνα. Αρθρογραφούσε από το 1917 στην εφημ. *Ριζοσπάστης*, με το ψευδώνυμο Πέτρος Χαλκός. Στέλεχος του ΣΕΚΕ, εκλέχθηκε μέλος της Κεντρικής Επιτροπής στο 2ο Συνέδριο, τον Απρίλιο 1920. Συμμετείχε στο Εκτακτο Εκλογικό Συνέδριο του κόμματος, το Σεπτέμβριο 1920 και στις εκλογές στις 14-11-1920, υποψήφιος σε 2 περιφέρειες (Αττικοβοιωτίας, Σερρών), ήλθε επιλαχών στις Σέρρες με μικρή διαφορά από τον τελευταίο επιτυχόντα. Ανέλαβε διευθυντής της εφημ. *Ριζοσπάστης* όταν αυτή έγινε, την 1-8-1921, όργανο του ΣΕΚΕ(Κ), θέση την οποία διατήρησε μέχρι το Δεκέμβριο 1924. Γραμματέας του κόμματος από την Πανελλαδική Συνδιάσκεψη του Φεβρουαρίου 1922, συνελήφθη μαζί με άλλα στελέχη στις 6-7-1922 για την αντιπολεμική αρθρογραφία της κομματικής εφημερίδας και φυλακίσθηκε μέχρι τις 29-9-1922. Εκλέχθηκε μέλος της Κεντρικής Επιτροπής στο Εκτακτο Συνέδριο, στις 2 έως 13-11-1922, και μέλος της Κεντρικής Εκλογικής Επιτροπής στο Εκλογικό Συνέδριο της 19-9-1923. Στις εκλογές στις 16-12-1923 ήταν υποψήφιος σε 3 περιφέρειες (Αθηνών, Σερρών, Βόλου). Μέλος της τριμελούς διοίκησης το Φεβρουάριο 1924, απομακρύνθηκε από την ηγεσία και διαγράφτηκε οριστικά στο Τρίτο Τακτικό Συνέδριο, το Μάρτιο 1927. Στη συνέχεια ασχολήθηκε, όπως και κατά το προηγούμενο διάστημα, με τη συγγραφή ιστορικών και άλλων έργων. Συνελήφθη στις 22-12-1940 για αντιφασιστική αρθρογραφία. Συνελήφθη επίσης από τους Αγγλους, το 1944, κατά τη διάρκεια των Δεκεμβριανών. Στις 25-3-1945 έχασε το γιο του Κωνσταντίνο (ψευδώνυμο Λένιν), μέλος του ΕΑΜ -δολοφονήθηκε από παρακρατικούς-. Φυλακίσθηκε κατά τη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου, εξορίσθηκε επίσης στην Ικαρία επί εξάμηνο. Δραστηριοποιήθηκε μετά το 1950 στο χώρο της ΕΔΑ.

Μάξιμος Σεραφείμ, δημοσιογράφος, 1899-1962, από το Γάνο Θράκης. Απέκτησε μόρφωση στην Κωνσταντινούπολη. Μέλος της Πανεργατικής Κωνσταντινουπόλεως, διατέλεσε γραμματέας της και συνελήφθη για τη δράση του. Στην Ελλάδα το 1923, αναδείχθηκε στην ηγεσία του εργατικού κινήματος, γενικός γραμματέας της Καπνεργατικής Ομοσπονδίας Ελλάδος. Καθοδήγησε τη γενική απεργία της ΓΣΕΕ τον Αύγουστο 1923. Στέλεχος επίσης του ΣΕΚΕ(Κ), εκλέχθηκε μέλος της ΚΕ/ΣΕΚΕ(Κ) στο Εκτακτο Εκλογικό Συνέδριο, το Σεπτέμβριο 1923, μέλος της τριμελούς διοίκησης το Φεβρουάριο 1924, μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής στο Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο, το Δεκέμβριο 1924, και μέλος του Πολιτικού Γραφείου στο 3ο Τακτικό Συνέδριο, το Μάρτιο 1927. Τον Ιούνιο 1924 ήταν αντιπρόσωπος του κόμματος στο 5ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Οταν επέστρεψε, απελάθηκε στη Σκύρο στις 20-8-1924, μέχρι τις αρχές του 1925. Στις εκλογικές αναμετρήσεις για το κοινοβούλιο, ήταν υποψήφιος Καβάλας στις εκλογές της 16-12-1923 και υποψήφιος σε τρεις περιφέρειες (Λαρίσσης, Τρικάλων, Θεσσαλονίκης) στις εκλογές της 7-11-1926, οπότε και εκλέχθηκε βουλευτής Λαρίσσης, έως το 1928. Κεντριστής κατά την εσωκομματική σύγκρουση των ετών 1925-1927, μετακινήθηκε το 1927 από το ΚΚΕ στην τροτσκιστική ομάδα Σπάρτακος, μέχρι το 1932.

Αρθρογραφούσε στις εφημ. *Πολιτεία, Βραδυνή, Πρωία* με το ψευδώνυμο Βόρειος. Εργάσθηκε σε εφημερίδες της Θεσσαλονίκης (*Μακεδονία*, κ.ά.) μετά το 1933. Ηταν ανταποκρίτης της εφημ. *Βραδυνή* το 1936 στη Λατινική Αμερική, κατόπιν στο Παρίσι το 1936-1940. Επέστρεψε το 1940. Πήγε στην ΕΣΣΔ το 1941, όπου εντάχθηκε στο μηχανισμό της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Ανταποκριτής της εφημ. *Ριζοσπάστης* μετά τον πόλεμο, πήγε το 1947 στη Βουλγαρία, κατόπιν στο Παρίσι μέχρι το 1948 και -μετά από δίωξη των γαλλικών αρχών- στην Πράγα το 1948-1950. Εγκαταστάθηκε στη Βιέννη το 1950, όπου εργάσθηκε μέχρι το θάνατό του.

Πουλιόπουλος Παντελής, δικηγόρος, γεν. στη Θήβα το 1900. Γιος εμπόρου. Μετά από στοιχειώδη και γυμνασιακή εκπαίδευση στη γενέτειρά του, σπούδασε νομικά στην Αθήνα. Διακρινόταν για την ευρυμάθεια και θεωρητική του κατάρτιση. Στρατεύθηκε το 1920 και τοποθετήθηκε στο μικρασιατικό μέτωπο. Ανέπτυξε εκεί έντονη επαναστατική και αντιπολεμική δράση και συνελήφθη τον Ιούλιο 1922 με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας. Μετά την κατάρρευση του μετώπου απελευθερώθηκε και επέστρεψε στην Αθήνα. Είχε πρωταγωνιστικό ρόλο στη δημιουργία του κινήματος των Παλαιών Πολεμιστών και εκλέχθηκε στο πρώτο συνέδριο (5 έως 9-5-1924) πρόεδρος. Στέλεχος του ΣΕΚΕ(Κ), συμμετείχε στο Εκτακτο Συνέδριο, στις 20-10 έως 1-11-1922. Αντιπρόσωπος στο 5ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς, τον Ιούνιο 1924, εκλέχθηκε στη συνέχεια γραμματέας του κόμματος στο Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο, το Δεκέμβριο 1924. Συνελήφθη στις αρχές 1925 για το μακεδονικό. Κατηγορούμενος στις "δίκες των αυτονομιστών", αφέθη ελεύθερος τον Αύγουστο 1926 και επανεκλέχθηκε γραμματέας του ΚΚΕ. Εχοντας αντιρρήσεις για την ακολουθούμενη πολιτική, αποσύρθηκε στην Θήβα και αρνήθηκε την υποψηφιότητά του στις εκλογές της 7-11-1926. Τέθηκε εκτός κόμματος στις 17-12-1926. Αρνήθηκε την ευκαιρία επαναφοράς που του προσφέρθηκε από το 3ο Τακτικό Συνέδριο, το Μάρτιο 1927, ηγήθηκε της Αριστερής Αντιπολίτευσης και διαγράφτηκε οριστικά στις 25-9-1927. Τέθηκε επικεφαλής της Ενωμένης Αντιπολίτευσης από τις 4-11-1927 και της οργάνωσης Σπάρτακος από τον Ιανουάριο 1929, στο χώρο που εκφραζόταν από τον L.D. Trockij. Εγκαταστάθηκε κατά τα τέλη του 1929 στη Θεσσαλονίκη, όπου διατήρησε δικηγορικό γραφείο μέχρι το 1932, αναπτύσσοντας παράλληλα πολιτική δράση. Τον Οκτώβριο 1934, όταν ο Σπάρτακος συγχωνεύθηκε με άλλες ομάδες, έλαβε ενεργό μέρος στις διεργασίες για τη δημιουργία της 4ης Διεθνούς. Επί Μεταξά, παράνομος αρχικά, συνελήφθη στις 18-9-1938 και φυλακίσθηκε στην Ακροναυπλία. Κατά την κατοχή, μετά την παράδοση των κρατουμένων στους κατακτητές, κλείσθηκε τον Ιούλιο 1942 στις φυλακές Αβέρωφ και το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους σε ιταλικό στρατόπεδο συγκέντρωσης στη Λάρισα. Εκτελέσθηκε στις 6-6-1943.

Aleksandrov Todor, γεν. στο Stip το 1882. Ο πατέρας του ήταν δάσκαλος. Παρακολούθησε τα πρώτα μαθήματα στη γενέτειρά του και συνέχισε τις γυμνασιακές σπουδές στα Σκόπια. Εκεί συνελήφθη το 1903 για συμμετοχή στο "μακεδονικό" κίνημα και εγκλείσθηκε στη φυλακή της πόλης. Αποφυλακίσθηκε το 1904 και έκτοτε αναμείχθηκε πλέον ενεργά. Το 1907 ανέλαβε την εκπροσώπηση της ΕΜΕΟ στο εξωτερικό. Σύντομα επέστρεψε, τέθηκε επικεφαλής ανταρτικής ομάδας και εκλέχθηκε μέλος της Επαναστατικής Επιτροπής περιοχής Σκοπίων. Το 1908, με τη νεοτουρκική επανάσταση, διατήρησε τον οπλισμό της οργάνωσης. Μετά την εθνικιστική στροφή των Νεοτούρκων, καθοδήγησε το 1911-1912 πολυάριθμες επιθέσεις εναντίον τραίνων και δημοσίων κτιρίων στις περιοχές Σκοπίων και Θεσσαλονίκης. Από το 1911 ήταν μέλος της Κεντρικής Επιτροπής της ΕΜΕΟ. Μετά τους πολέμους, επέτυχε το 1919, μαζί με τον A. Protogerov, την επανασύσταση των "επαναστατικών επιτροπών". Κατά το διάστημα 1919-1924 επανέλαβε την επιθετική δράση. Στις 31-8-1924 δολοφονήθηκε στο δρόμο προς το Lopovo, όπου πήγαινε να παρακολουθήσει το συνέδριο της επιτροπής Σερρών της ΕΜΕΟ.

Dimitrov Georgi, 1882-1949. Προερχόταν από πτωχή εργατική οικογένεια του βουλγαρικού χωριού Kovacevsci της περιοχής Pernik. Το 1994 αναγκάσθηκε να εγκαταλείψει το σχολείο και άρχισε να εργάζεται ως τυπογράφος. Το 1902 εντάχθηκε στο Βουλγαρικό Εργατικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα. Το 1903, κατά τη διάσπαση του κόμματος, συντάχθηκε με τους "στενούς" σοσιαλιστές και χρημάτισε το 1904-1905 γραμματέας της οργάνωσης Σόφιας. Το 1909 εκλέχθηκε μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματος. Συμμετείχε στην Πρώτη Βαλκανική Σοσιαλιστική Συνδιάσκεψη, το 1910. Εκλέχθηκε το 1913 βουλευτής. Εναντιώθηκε στην είσοδο της Βουλγαρίας στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και φυλακίσθηκε στις αρχές του 1918 για την αντιπολεμική του δράση. Απολύθηκε το Δεκέμβριο του ίδιου έτους μετά την ήττα της χώρας. Στο ιδρυτικό Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας, το 1919, εκλέχθηκε στην Κεντρική Επιτροπή. Συμμετείχε σε όλες τις συνδιασκέψεις της ΒΚΟ, καθώς και σε όλα τα συνέδρια της Κομιντέρν αρχής γενομένης από το 3ο Συνέδριο του 1921. Συμμετείχε στη διεξαγωγή της ένοπλης εξέγερσης του Σεπτεμβρίου 1923, καταδικάσθηκε ερήμην σε θάνατο και κατέφυγε στη Βιέννη. Ηγήθηκε της ΒΚΟ το 1923-1933 και του δυτικοευρωπαϊκού γραφείου της Κομιντέρν το 1929-1933. Την 9-3-1933 συνελήφθη στο Βερολίνο με την κατηγορία του εμπρησμού του Ράιχσταγκ. Στη δίκη του, στη Λειψία, αθωώθηκε, ακολούθως πήγε στη Σοβιετική Ενωση. Το 1935-1943 ήταν γενικός γραμματέας της Κομιντέρν. Εργάσθηκε κατόπιν στο μηχανισμό του ρωσικού κόμματος, μέχρι το Νοέμβριο 1945 που επανήλθε στην πατρίδα του και

ανέλαβε γενικός γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας. Το 1946-1949 ήταν πρωθυπουργός της χώρας.

Kolarov Vasil, 1877-1950. Γεννήθηκε στη βουλγαρική πόλη Sumen, γιος υποδηματοποιού. Αποφοίτησε το 1895 από το γυμνάσιο της Βάρνας και εργάσθηκε για μικρό διάστημα ως διδάσκαλος. Το 1897-1900 σπούδασε στη νομική σχολή της Γενεύης και άσκησε στη συνέχεια το επάγγελμα του δικηγόρου στη γενέτειρά του. Συμμετέσχε στους βαλκανικούς πολέμους το 1912-1913. Εισήλθε στο Βουλγαρικό Εργατικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα το 1895, συντάχθηκε κατά τη διάσπαση του κόμματος το 1903 με τους "στενούς" σοσιαλιστές. Ηταν γραμματέας της κομματικής οργάνωσης του Sumen το 1904-1906 και του Plovdiv το 1906-1919, ενώ συμμετείχε και στην ανώτατη ηγεσία από το 1905. Το 1913-1923 ήταν βουλευτής στο βουλγαρικό κοινοβούλιο. Πήρε μέρος στα συνέδρια της Δεύτερης Διεθνούς στη Στουτγάρδη (1907) και στην Κοπεγχάγη (1910), στις βαλκανικές σοσιαλδημοκρατικές συνδιασκέψεις το 1909 και το 1915, στη συνδιάσκεψη του Τσίμερβαλντ το 1915 και στη σοσιαλιστική διάσκεψη της Στοκχόλμης το 1917. Το Μάιο 1919 στο ιδρυτικό συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας εκλέχθηκε γενικός γραμματέας. Ηταν μέλος της ηγεσίας της Κομμουνιστικής Διεθνούς από το 3ο Συνέδριο και γενικός γραμματέας από το 4ο Συνέδριο, το Δεκέμβριο 1922, μέχρι το 1924. Πήγε παράνομα στη Βουλγαρία τον Ιούνιο 1923 για την προετοιμασία ένοπλης εξέγερσης και επανήλθε στη Μόσχα το Σεπτέμβριο μετά την αποτυχία της. Το 1928-1929 ήταν γραμματέας του βαλκανικού Lδndersekretariat της Διεθνούς. Διετέλεσε επίσης γραμματέας της Αγροτικής Διεθνούς (Krestintern) το 1929-1935. Το Σεπτέμβριο 1945 επέστρεψε στην πατρίδα του. Ανέλαβε το 1946 καθήκοντα προσωρινού προέδρου της χώρας και κατόπιν, μέχρι το 1949, υψηλές κυβερνητικές θέσεις, συμπεριλαμβανόμενης της πρωθυπουργίας.

Manuil'skij Dmitrij, 1883-1959. Γεννήθηκε στην Ουκρανία. Ο πατέρας του ήταν ορθόδοξος ιερέας. Φοίτησε στο Πανεπιστήμιο της Πετρούπολης. Μέλος του Ρωσικού Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος από το 1903, συνελήφθη για την επαναστατική του δράση το 1904. Εξορίσθηκε το 1906, μέχρι το 1907 που διέφυγε στο εξωτερικό. Κατά τον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο τήρησε διεθνιστική στάση. Επέστρεψε στη Ρωσία το 1917 μετά την επανάσταση του Φεβρουαρίου και προσχώρησε στην ομάδα του Trockij. Εντάχθηκε μαζί με όλη την ομάδα Trockij στο κόμμα των μπολσεβίκων, τον Αύγουστο 1917, και μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση ανέλαβε κυβερνητικές και κομματικές θέσεις. Το 1922 εντάχθηκε στο μηχανισμό της Κομμουνιστικής Διεθνούς και στο 5ο Συνέδριο εκλέχθηκε μέλος της ηγεσίας της. Ανέλαβε πολλές αποστολές στη Δυτική Ευρώπη, ιδίως στη Γαλλία και Γερμανία. Εκπροσωπούσε το σοβιετικό κόμμα στη Διεθνή μέχρι τη διάλυσή της το 1943. Χρημάτισε πρωθυπουργός της Ουκρανίας το 1943-1953 και ταυτόχρονα υπουργός εξωτερικών το 1944-1952. Το 1948 ήταν αντιπρόσωπος της Ουκρανίας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Αρρώστησε το 1953 και συνταξιοδοτήθηκε.

Protogerov Aleksandar, στρατιωτικός-πολιτικός. Γεννήθηκε το 1867 στην Αχρίδα και μετανάστευσε σε μικρή ηλικία στη Βουλγαρία. Φοίτησε στη στρατιωτική σχολή της Σόφιας και κατά τη διάρκεια των σπουδών του έλαβε μέρος στο σερβοβουλγαρικό πόλεμο του 1885. Παρέμεινε στις τάξεις του στρατού μέχρι το 1900, παραιτήθηκε και έγινε μέλος του "επαναστατικού κομιτάτου" στη Σόφια. Διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην εξέγερση του Ιλιντεν, στις 20-7-1903. Αφοσιωμένος στο εξής στην ΕΜΕΟ, ήταν από το 1912 πρόεδρος της Κεντρικής Επιτροπής αυτής. Συμμετείχε στους βαλκανικούς πολέμους ως έφεδρος αξιωματικός. Κατά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και την κατάληψη της Σερβίας από τους Βουλγάρους, έφθασε στο βαθμό του στρατηγού και ανέλαβε τη διοίκηση της οργανωθείσας από τον ίδιο "μακεδονικής μεραρχίας". Μετά τον πόλεμο, το 1919, προέβη, μαζί με τον Todor Aleksandrov, στην επανασύσταση των "επαναστατικών επιτροπών". Κατά τις εσωτερικές εξελίξεις στην ΕΜΕΟ και την απόπειρα διείσδυσης από μέρους της Κομμουνιστικής Διεθνούς, εντόπισε και εκτέλεσε τους υπευθύνους για τη δολοφονία του Aleksandrov, το 1924. Στα γεγονότα της απόσχισης της φιλοκομμουνιστικής μερίδας των "φεντεραλιστών Μακεδόνων", παρέμεινε επικεφαλής της εθνικής ΕΜΕΟ. Δολοφονήθηκε το 1928 από τον Ivan Mihajlov, συναρχηγό στην ΕΜΕΟ.

Πηγές:

Branko Lazitch - Milorad Drachkovitch, *Biographical Dictionary of the Comintern*, The Hoover Institution Press, Stanford, 1973, σελ. 77-79, 192-193, 252-254. *Diplomaticeskij slovar*, tom II, Izdatel'stvo Politiceskoj Literatury, Moskva 1971, σελ. 246. Milen Kumanov, *Politiceski partii, organizacii i dvizenija v Balgarija i tehnite lideri 1879-1949*, Prosveta, Sofija 1991, σελ.

235-237, 238-240. *Georgi Dimitroff vor dem faschistischen Gericht*, verfasser: Maria Sukmandshieva, Sofia Press, Sofia [χωρίς ημερομηνία έκδοσης]. *Velikaja Oktjabr'skaja Socialisticeskaja Revoljucija. Enciklopedija*, "Sovetskaja Enciklopedija", Moskva 1987[3]. *Balgarskite darzavni institucii, 1879-1986. Enciklopedicen spravocnik*, Izdatelstvo "Dr. Petar Beron", Sofija 1987. *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαιδεία Πυρσός*, Μακρής, Αθήναι 1927-1929. Τύπος της εποχής. Πληροφορίες από τους Αλέξανδρο Κορδάτο, Αλέξανδρο Γκούντα, κ.ά.

Βιβλιογραφία.

1. Πρωτογενείς πηγές.

α) Αδημοσίευτες.

Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας
Συλλογή Α. Δάγκα
National Archives of the United States, M 695.
Bycnbnen gj bcnjhbz yf }!kufhcrfnf Rjveybcnbxtcrf Gfhnbz.
Wtynhfkmysq Gfhnbqysq Fh[bd Bycnbnenf Vfhrcbpvf-Ktybybpvf ghb WR RGCC.

β) Δημοσιευμένες.

Το Τρίτο Εκτακτο Συνέδριο του ΣΕΚΕ(Κ) - Πρακτικά, Ιστορικό Τμήμα ΚΕ/ΚΚΕ, Αθήνα 1991.
Gznsq dctvbhysq Rjyuhtcc Rjvveybcnbxtcrjuj Bynthyfwbjyfkf (17 B/yz - 8 B/kz 1924 ujlf), Cntyjuhfabxtcrbq jnx=n - Xfcn Gthdfz, Ujcelfhcndtyyjt Bplfntkmcndj, Vjcrdf-Ktybyuhfl 1925.
VI Rjyuhtcc Rjvbynthyf, Cntyjuhfabxtcrbq jnx=n - Dsgecr dnjhjq, Ujcelfhcndtyyjt Bplfntkmcndj, Vjcrdf-Ktybyuhfl 1929.

2. Τύπος.

α) Εφημερίδες.

Καθημερινή (Αθήνα)
Ριζοσπάστης (Αθήνα)
Internationale Presse-Korrespondenz [*Inprekorr*] (Berlin), έκδοση στα γαλλικά: *La Correspondance Internationale* (Berlin)
La Fıdıration Balkanique, τμήμα του φύλλου στα ελληνικά: *Βαλκανική Ομοσπονδία* (Vienne)
Hf]jnybxtcrb Dtcnybr (Cjabz)

β) Περιοδικά.

Κομμουνιστική Επιθεώρηση (Αθήνα)
L' Internationale Syndicale Rouge (Paris)
Rjvveybcnbxtcrbq Bynthyfwbjyfk (Vjcrdf)
Dhtvtyf (Cjabz)

3) Μαρτυρίες.

Γκούντας Αλέξανδρος [γεν. 1899 -Βόλος, μέλος του ΣΕΚΕ από το 1918]
Κορδάτος Αλέξανδρος [γεν. 1931 -Αθήνα, γιός του Γιάνη Κορδάτου]
Μπαρτζιώτας Βασίλειος [1909-1994, ηγετικό στέλεχος του ΚΚΕ, μέλος της Νεολαίας του ΣΕΚΕ(Κ) από το 1923]
Ρούσος Πέτρος [1908-1991, ηγετικό στέλεχος του ΚΚΕ, μέλος της Νεολαίας του ΣΕΚΕ(Κ) το 1924]

4) Μελέτες, άρθρα, κείμενα.

α) Αδημοσίευτα έργα.

Σπανάκου Ζωή, *Η έννοια της ιστορικής νομοτέλειας στο μεσοπολεμικό έργο του Γιάνη Κορδάτου*, διδακτορική διατριβή, Αθήνα 1991.
Τσιντζιλώνης Χρήστος, "Ο Κορδάτος για το Μακεδονικό Ζήτημα", ανακοίνωση στο συμπόσιο του ΚΜΕ για τα 100 χρόνια από τη γέννηση του Κορδάτου, Αθήνα 1992.

Perivolaropoulos Urania, *L' Internationale Communiste et la Fédération Balkanique (1919-1924)*, Thèse\EHESS (sous la direction de Marc Ferro), Paris 1983.

Lj]hbyjd Ltxj, $Vfrtljycrjnj htdjk/wbjyyj ldb;tybt d]fkrfycrfnf gjkbnbrf yf Rjveybcnbxtcrbz Bynthyfwbjyfk (1919-1924)$, περιέχεται στο *}!kufhcrf yfhjlyjcn b yfwbz ghtp dtrjdtnt*, n. 2, [έκδοση του Ινστιτούτου Ιστορίας του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας], Cjabz 1988.

β) Δημοσιευμένα.

Διβάνη Λένα, *Ελλάδα και μειονότητες. Το σύστημα διεθνούς προστασίας της Κοινωνίας των Εθνών*, Νεφέλη, Αθήνα 1995.

Παπαπαναγιώτου Αλέκος, *Το Μακεδονικό ζήτημα και το Βαλκανικό Κομμουνιστικό κίνημα, 1918-1939*, Θεμέλιο, Αθήνα 1992.

Ιστορία του Ελληνικού Εθνους, τ. 15, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1978.

Νούτσος Παναγιώτης, *Η σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα*, τ. 2 - 2ο μέρος, Γνώση, Αθήνα 1992.

Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου Μαρία, *Το Μακεδονικό Ζήτημα*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1993[3].

Σταυρίδης Ελευθέριος, *Τα παρασκήνια του ΚΚΕ από της ιδρύσεώς του μέχρι το 1950*, Ελεύθερη Σκέψις, Αθήνα 1982[2].

Στίνας Αγις, *Αναμνήσεις*, τ. 1, Βέργος, Αθήνα 1977.

Colocotronis V., *La Macédoine et l' Hellénisme. Etude historique et ethnologique*, Berger-Levrault, Paris 1919.

Georgi Dimitroff vor dem faschistischen Gericht, verfasser: Maria Sukmandshieva, Sofia Press, Sofia [χωρίς ημερομηνία έκδοσης].

Georgi Dimitrov, editor: Zdravko Stankov, Foreign Languages Press, Sofia 1966.

Die Kommunistische Internationale, 1919-1943, Institut für Marxismus-Leninismus beim ZK der SED, Dietz Verlag, Berlin 1984.

}jtd Gtnrj, $Gjuktl d!h[e dpfbvjjnyjitybznf vt;le Rjveybcnbxtcrbz Bynthyfwbjyfk b }!kufhcrfnf Rjveybcnbxtcrf Gfhnbz (1919-1943 u.)$, περιέχεται στο *Rjvbynthy!n, DRG(]), }RG*, Bycnbnen gj Bcnjhbz yf }CG, Cjabz 1990.

Dfcbktd Dfcbk, *Ghfdbntkcndjnj yf }PYC, DVHJ b }!kufhj-?ujckfdcrbnt jnyjitybz*, }!kufhcrf Frfltvbz yf Yferbnt, Cjabz 1991.

- $Gjcktlybzn jgbn pf cgjhfpevtybt vt;le ghfdbntkcndjnj yf }PYC b DVHJ ghtp 1923 u.$, *Vfrtljycrb Ghtuktl*, 14, Ry. 3, Cjabz 1991.

Dkf[jd Lbvbnfh, *Vtvjfhb*, Yjdf Vfrtljybjf, Crjgjt 1970.

D!yiyfnf gjkbnbrf yf ghfdbntkcndjnj yf }PYC, Yjtvdhb 1919 - ?yb 1923. Fktrcfyl!h Cnfv]jkbqcrb, Ljrevtynfkyj yfcktlcndj, }PYC, Cjabz 1989.

L;jhl;tdbx }hfyrj, *Rjvbynthy!n b ?ujckfdcrfnf Rjveybcnbxtcrf Gfhnbz, 1919-1929*, }!kufhcrf Frfltvbz yf Yferbnt, Cjabz 1987.

Lj]hbyjd Ltxj, $Vfqcrbzn Vfybatcn b c!plfdfytnj yf DVHJ(j]tlbytyf), 1924-1925 [The May Manifesto and the setting up of the IMARO(United), 1924-1925]$, περιέχεται στο *Bpdtcnbz yf Bycnbnenf pf Bcnjhbz*, 26, *Gjkbnbxtcrb gfhnbb, jhufybpfwbb b eghfdktybz d }!kufhbz, 1879-1944*, }!kufhcrf Frfltvbz yf Yferbnt, Cjabz 1983.

- $DVHJ b c!]bnbznf d }!kufhbz ghtp 1923 ujlbyf$, *Vfrtljycrb Ghtuktl*, 14, Ry. 3, Cjabz 1991.

- *DVHJ(j]tlbytyf)*, Eybdthcbntncrj Bplfntkcndj $Cd. Rkbvtyn J[hblcrb$, Cjabz 1993.

Bcnjhbz Lbgkjvfnbb, επιμέλεια D. G. Gjn=vrby, n. 3, Ujcgjkbnbplfn, Vjcrdf-Ktybyuhfl 1945.

Bnjub Bvgthbfkbcnbxtcrjq djqys. Cthbz vbhys[ljujdjhjd, III, *Vbh d Ytqb. Gjkysq gthtdjl c ahfywepcrjuj ntrcnf*, Gjl htl. ghja. ?. D. Rk/xybrjdf b F. Cf]fybyf, YRBL, Vjcrdf 1926.

Rjkfhjd Dfcbk, $Nfrnbrf }jkufhcrjq Rjvveybcnbxtcrjq Gfhnbq d cdtnt cj]snbq$, *Rjvveybcnbxtcrbq Bynthyfwbjyfk*, 6, Yj 1, ?]bktqybq, 1924.

Vfrtljybz. C]jhybr jn ljrevtynb b vfnthbfkb, }!kufhcrf Frfltvbz yf Yferbnt, Cjabz 1978.

Vb[fqkjd Bdfy, *Cgjvtyb*, II, *Jcdj]jlbntkyf]jh]f (1919-1924)*, [χωρίς εκδότη], [χωρίς τόπο έκδοσης], 1965.

Gfktiencrb Rjcnflby, *?ujckfdcrfnf Rjveybcnbxtcrf Gfhnbz b vfrtljycrbzn d!ghjc, 1919-1945*, }!kufhcrf Frfltvbz yf Yferbnt, Cjabz 1985.

- *Vfrtljycrjnj jcdj]jlbntkyj ldb;tybt cktl g!hdfnf cdtnjdyf djqyf (1918-1924)*, }!kufhcrf Frfltvbz yf Yferbnt, Cjabz 1993.

Nehkfrjdf Nfyz, $}fkrfycrfnf Rjveybcnbxtcrf Atlthfwbz b yfwbjyfkybzn d!ghjc yf }fkrfybnt (1920-1931)$, περιέχεται στο *Ghj]ktvb yf gjkbnbrfnf yf]fkrfycrbnt rjveybcnbxtcrb gfhnbb gj yfwbjyfkybz d!ghjc*, Bycnbnen gj Bcnjhbz yf }RG, Cjabz 1987.

- $}fkrfycrfnf Rjveybcnbxtcrf Atlthfwbz b Rjveybcnbxtcrbzn Bynthyfwbjyfk$, περιέχεται στο *Rjvbynthy!n, DRG(]), }RG*, Bycnbnen gj Bcnjhbz yf }CG, Cjabz 1990.

Abhcjd A. B., *Ktyby, Rjvbynthy b cnfyjdktybt rjvveybcnbxtcrb[gfhnbq*, Bplfntkmcndj gjkbnbxtcrjq kbnthfnehs, Vjcrdf 1985.

5) Βοηθήματα.

Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαιδεία Πυρσός, Μακρής, Αθήναι 1927-1929.

Duroselle J.-B., *Histoire Diplomatique de 1919 à nos jours*, Dalloz, Paris 1981[8].

Lazitch Branko - Drachkovitch Milorad, *Biographical Dictionary of the Comintern*, The Hoover Institution Press, Stanford, 1973.

}!kufhcrbnt l!h;fdyb bycnbnewbb 1879-1986. Tywbrkjgtlbxty cghfdjxybr, Bplfntkcndj $Lh Gtn!h }thjy$, Cjabz 1987.

Dtkbrfz Jrnz]hmcrfz Cjwbfkbcnbxtcrcrfz Htdjk/wbz. "ywbrkjgtlbz, $Cjdtncrfz "ywbrkjgtlbz$, Vjcrdf 1987[3].

Lbgkjvfnbxtcrbq ckjdfhm, Bplfntkmcndj Gjkbnbxtcrjq Kbnthfnehs, Vjcrdf 1971-1973.

Revfyjd Vbkty, *Gjkbnbxtcrb gfhnbb, jhufybpfwbb b ldb;tybz d }!kufhbz b nt[ybnt kblthb, 1879-1949*, Ghjcdtnf, Cjabz 1991.

Résumé.

Alexandros Dagas - Giorgos Leontiadis

Le mouvement communiste international et la question macédonienne: les coulisses helléniques, 1924.

La dissolution de la Yougoslavie et la création de l' Ex-République Yougoslave de la Macédoine a posé de nouveau dans l' actualité la "Question Macédonienne". La période de tension dans les relations de la Grèce avec les pays voisins, bien que riche en références historiques de la part de nombreux chercheurs, empêchait, à notre avis, l' approche lucide de certaines paramètres du problème.

Dans le passé, nous avions obtenu un accès limité à des matériaux d' archives de la Fédération Communiste Balkanique concernant la politique du mouvement communiste face à la question macédonienne, aussi bien sur le plan international que dans les limites du territoire grec; le dépouillement du matériau, à l' aide de la confrontation des documents des Archives du Parti Communiste de Grèce, a élucidé la procédure par laquelle le mot d' ordre de la "Macédoine-Thrace unifiée et indépendante" a été imposé au parti communiste grec [SEKE(K)], lors de son troisième congrès extraordinaire, en 1924.

Le IIIe congrès extraordinaire (du 26 novembre au 3 décembre 1924) du SEKE(K) renvoie à des questions capitales de l' histoire du mouvement social révolutionnaire de la Grèce, telles que la tactique de l' Internationale Communiste dans les Balkans, la "bolchévisation" du parti communiste grec, l' acceptation par celui-ci de la thèse de l' Internationale Communiste sur la question macédonienne. Des questions relatives au congrès ont acquis une importance considérable dans l' évolution ultérieure du parti.

Une question à étudier est le rôle de la direction du SEKE(K) face aux questions politiques qui se posaient à son égard en 1924. En ce qui concerne particulièrement Yanis Kordatos et Thomas Apostolidis, l' étude de la période avant le IIIe congrès extraordinaire fait naître des interrogations sur l' influence qu' ils avaient eu dans la formation de la physionomie du parti. Le premier à partir d' avril 1920 et le deuxième à partir de septembre 1923, ont participé avec Sérafim Maximos, en février 1924, au comité central "dictatorial" du SEKE(K), eux-mêmes responsables de la conduite du parti à son troisième congrès, à la fin de 1924. Ce que nous avons

cherché est leur intervention, pendant l' intervalle de février à décembre 1924, sur la question nationale, étant -selon la recommandation “d’ en haut”- la question balkanique fondamentale.

Des recherches réalisées jusqu’ à aujourd’ hui ont proposé une problématique et certaines estimations générales sur l’ intervention des cadres dirigeants grecs dans le déroulement des événements jusqu’ au congrès. Dans le cas de Kordatos, il existe une référence à son opposition à la ligne des organisations communistes internationales sur la question nationale. Des questions ont été également posées sur le point de savoir si sa position découlait d’ une peur des poursuites de la part de l’ Etat, soit d’ une perception réaliste de la situation, soit d’ une opposition aux ordres de l’ Internationale Communiste, ou bien envisager le thème sous l’ angle des intérêts grecs en opposition à ceux de la Bulgarie et de la Yougoslavie. En ce qui concerne les autres protagonistes de cette période, les références de la bibliographie à notre connaissance sont insuffisantes.

L’ hypothèse de travail, ayant pour base le matériau d’ archives utilisé, est que les désaccords et les conflits, apparus dans le parti communiste grec en 1924, provenaient, en dehors d’ éventuelles ambitions personnelles des protagonistes, d’ estimations différentes de la réalité sociale et donc de positions différentes face aux décisions des organismes dirigeants internationaux. Kordatos et Apostolidis ont participé consciemment, au cours de 1924, à une résistance indirecte développée contre les ordres “d' en haut”.

En étudiant le mouvement social dans la période historique après la Première Guerre mondiale et la défaite des soulèvements révolutionnaires en Europe, on repère des questions brûlantes qui ont préoccupé le mouvement communiste international, spécialement le mouvement balkanique. Suivant les appréciations de l’ Internationale Communiste, les Balkans constituaient le dernier bastion qui pourrait justifier la ligne révolutionnaire, où la transformation directe de la crise en soulèvement révolutionnaire était possible. La Bulgarie était le pays considéré comme noyau de la révolution. Le Parti Communiste bulgare, après l’ échec de l’ insurrection de 1923, organisait -suivant une décision relative du comité exécutif de l’ Internationale Communiste- un nouveau soulèvement armé. La formation d’ un front révolutionnaire uni des ouvriers, des agriculteurs et des mouvements révolutionnaires nationaux du pays a été considérée comme nécessaire pour l’ issue victorieuse d’ une nouvelle tentative.

Les questions nationales dans les Balkans ont préoccupé la Fédération Communiste Balkanique dès sa première conférence de fondation, à Sofia, le 15 janvier 1920. Conformément à la résolution votée, les guerres balkaniques et la Première Guerre mondiale n’ ont pas apporté la libération nationale et l’ union des peuples des Balkans. La solution proposée était la révolution prolétarienne et la dictature du prolétariat, qui auraient libéré les peuples des Balkans de toute domination, leur auraient donné le droit d’ autodétermination et les auraient unis dans une République Soviétique Balkanique.

La IIe et la IIIe conférence de la Fédération Balkanique, du 4 au 6 mai 1921 à Sofia et du 19 au 21 juillet 1921 à Moscou respectivement, ont abordé également la question nationale de façon générale et ont renvoyé sa solution à la révolution socialiste future dans les Balkans.

Pour la première fois, la question nationale est apparue en tant que thème séparé de l’ ordre du jour à la IVe conférence de la Fédération Balkanique, du 10 au 13 juin 1922 à Sofia. Dans son rapport, Hristo Kabakciev, cadre dirigeant du Parti Communiste bulgare, a affirmé que les partis communistes devaient soutenir activement la lutte des minorités nationales pour leur libération. Le représentant de l’ Internationale Communiste V.P. Miljutin a soutenu l’ argumentation de Kabakciev. Le représentant du Parti Communiste de Yougoslavie, M. Pijade, était en désaccord, considérant qu' il n’ existait pas encore, dans les Balkans, un pur mouvement national révolutionnaire et que la question de la libération nationale et de l’ unification serait résolue par la révolution socialiste et par la création des Républiques Socialistes Balkaniques. Au point de vue de Pijade s’ est rangé le représentant du SEKE(K) Yannis Petsopoulos.

Une référence spéciale à la “question macédonienne” a été faite pour la première fois à la Ve conférence de la Fédération Balkanique, du 8 au 12 décembre 1922 à Moscou. La conférence a eu lieu immédiatement après la fin du IVe congrès de l’ Internationale Communiste (du 5 novembre au 5 décembre 1922). Dans ses résolutions figure, pour la première fois, l' affirmation que dans la future République Socialiste Soviétique Fédérative des Balkans seraient intégrées en

tant que républiques autonomes la Macédoine et la Thrace. L' existence d' un mouvement macédonien de libération était également reconnue; la Fédération Balkanique devait le détacher de l' influence de la classe bourgeoise et de le gagner au profit de la révolution socialiste.

Au début de 1923, la Fédération Balkanique a édité une proclamation, dans laquelle, entre autres, figure la thèse suivant laquelle la lutte des nationalités de la Macédoine était juste et digne de soutien, mais qu' elle obtiendrait gain de cause seulement quand elle cesserait de servir les objectifs de la classe bourgeoise grecque, bulgare et serbe, s' orientant vers la création d' une République Soviétique Balkanique. La situation politique intérieure en Bulgarie, les sérieux problèmes nationaux auxquels la Yougoslavie était confrontée, les questions des minorités qui préoccupaient tous les pays balkaniques, étaient quelques-uns des paramètres qui favorisaient cette évolution des orientations par la Fédération Balkanique sur les questions nationales.

Le gouvernement bulgare, sous l' agrarien A. Stambolijski, dans sa tentative de normaliser les relations avec la Yougoslavie, dont il recherchait le soutien en vue d' un débouché de la Bulgarie sur la Mer Egée, est entré en conflit ouvert avec les organisations "macédoniennes" de la Bulgarie, qui a évolué en guerre non proclamée. Les relations des Agrariens avec le Parti Communiste bulgare étaient aussi tendues. Les communistes, en mésestimant les conditions réelles qui existaient dans le pays, affrontaient les Agrariens en tant que gouvernement de la classe bourgeoise agricole et de la réaction sociale et politique.

Dans la situation anormale créée en Bulgarie, l' Organisation Intérieure Révolutionnaire de Macédoine (VMRO), avec ses sections armées, constituait, face à l' armée régulière, une force sérieuse, dont il fallait tenir compte (l' armée régulière, en vertu du Traité de Neuilly, ne pouvait pas dépasser la limite de 35.000 hommes, y compris les policiers et les gardes frontière). Les nombreux réfugiés en Bulgarie, en provenance des diverses régions de la Macédoine, ainsi que les Bulgares qui étaient restés dans la partie sud de la Yougoslavie, constituaient le potentiel humain d' où la VMRO recrutait ses membres.

En Macédoine grecque, la VMRO avait une action très limitée. En Yougoslavie cependant, elle a créé une force militaire importante, alors qu' en Macédoine bulgare, elle occupait la place du pouvoir étatique. La puissance de l' organisation l' avait rendue comme un allié précieux ou un adversaire dangereux des forces qui agissaient en Bulgarie mais aussi de celles ayant des visées dans la région plus large des Balkans.

Les premiers contacts de l' Internationale Communiste avec les organisations "macédoniennes" de la Bulgarie ont eu lieu à la fin de 1922. Sa direction, déjà dès cette époque, avait commencé à comprendre que la crise révolutionnaire en Europe Centrale et Occidentale tendait à s' émousser. A la recherche de nouvelles méthodes et de nouvelles régions pour le développement de la révolution mondiale, ont été choisis les Balkans, un territoire dans lequel la situation était encore tendue. L' Internationale Communiste a considéré qu' une révolution dans certains des pays balkaniques aurait une importance immense pour le processus révolutionnaire dans toute l' Europe. Elle a estimé que le mouvement paysan, ainsi que le mouvement national révolutionnaire, pourraient constituer les alliés fondamentaux de la classe ouvrière et de la force de choc de la révolution.

Le Coup d' Etat de Cankov, en juin 1923, s' est maintenu par la contribution, dans une large mesure, de la VMRO. Lors de l' insurrection du Parti Communiste bulgare, en septembre de la même année, le gouvernement a été soutenu par la VMRO qui, en dépit de l' accord conclu auparavant, a attaqué les communistes. Les événements avaient créé la conviction qu' en Bulgarie la révolution était impossible sans la création d' un front unifié avec le mouvement "macédonien". Le choix de la tactique ci-dessus acquérait un caractère d' urgence: le Parti Communiste bulgare, en collaboration avec l' Internationale Communiste, avait pris comme objectif direct -nous l' avons déjà dit- la préparation d' un nouveau soulèvement armé. La question macédonienne a eu la priorité dans les travaux de la Fédération Balkanique et de l' Internationale Communiste.

Une étape importante, dans la formation de la conception sur la question macédonienne, était le IIIe plénum élargie du comité exécutif de l' Internationale Communiste, le 12 et 13 juin 1923, pendant lequel le Parti Communiste bulgare a reçu un blâme dans la mesure où il avait ignoré le mouvement "macédonien" de libération nationale. D' une importance égale était la conférence du

comité exécutif de la Fédération Balkanique, du 22 au 24 août 1923. Les questions de la libre disposition des peuples et de la création de la République Socialiste Soviétique Balkanique ont été discutées. Il a été décidé de renforcer et d' orienter dans une voie révolutionnaire les mouvements qui se battaient pour l' autonomie et l' indépendance. Le devoir a été confié aux partis communistes de la Bulgarie et de la Yougoslavie d' élaborer des thèses sur le mouvement national "macédonien". Un point commun aux deux conférences était l' appréciation que la situation en Bulgarie et dans les Balkans était révolutionnaire. Le rôle de la VMRO dans la guerre civile ultérieure s' annonçait capital.

Une tactique contre la VMRO a été choisie, visant la mise à l' écart de la direction et l' orientation de l' organisation vers la "gauche". L' objectif était, disait Georgi Dimitrov, cadre dirigeant du Parti Communiste bulgare, de créer un courant d' opposition, la "gauche révolutionnaire", à travers laquelle serait atteint l' isolement de Todor Aleksandrov, chef de la VMRO. Cette politique, selon Dimitrov, coïncidait avec la ligne de l' Internationale Communiste sur la question macédonienne. Aux procédés d' application de la tactique par les représentants communistes, la direction de la VMRO a réagi en dénonçant les accords qu' elle avait signés en mai 1924 à Vienne. Suivirent des assassinats en masse de membres et de cadres dirigeants des organisations "macédoniennes" fin 1924, la scission de la VMRO et la création de l' organisation "de gauche" sous le nom de VMRO(unie) en octobre 1925.

Pendant la période après septembre 1923, le Parti Communiste bulgare et les organismes supérieurs du mouvement communiste, l' Internationale Communiste et la Fédération Balkanique, se mouvaient dans la trajectoire de l' insurrection imminente contre le régime de Cankov. Jamais jadis l' Internationale Communiste n' avait mis tant d' espoir en Bulgarie que lors de la préparation de la nouvelle révolte armée. Les besoins de création d' un front avec les organisations "macédoniennes" exigeaient l' existence d' une politique unifiée sur la question macédonienne de la part de tous les partis communistes des pays balkaniques qui se trouvaient mêlés à la question. De cette façon, les entretiens avec la VMRO seraient facilités tout en renforçant la place de la tendance "gauche" en son sein. Dans le cas d' éventuels désaccords des partis communistes et des réactions de leur part, il leur était nécessaire de se plier au nom de la révolution imminente.

Progressivement, une question de tactique, celle des collaborations du Parti Communiste bulgare, avait était de plus transformée par l' Internationale Communiste et par la Fédération Balkanique en question stratégique pour tous les partis communistes balkaniques.

A la VIe conférence de la Fédération Balkanique, à Moscou, du 8 au 26 novembre 1923, Vasil Kolarov a soutenu dans son rapport que les groupes nationaux qui vivaient en Macédoine désiraient créer une nouvelle nation à part, qui aurait son propre territoire et serait indépendante de toute autre nation étrangère. Parallèlement, G.E. Zino'vev, qui était parmi les représentants de l' Internationale Communiste, dans son discours, s' est référé au commencement d' une nouvelle vague révolutionnaire dans le monde et à la possibilité qu' une révolution éclate dans un proche avenir dans les Balkans. La Fédération Balkanique était entrée à cette époque dans une nouvelle phase d' organisation, en transférant son siège de Sofia à Vienne. En plaçant Dimitrov au poste de secrétaire du présidium de la Fédération Balkanique, fut obtenue une activation importante ainsi qu' une efficacité du fonctionnement organisationnel. Les devoirs fondamentaux qui se posaient étaient l' accomplissement des résolutions de la VIe conférence sur la question paysanne, nationale et d' organisation. La situation dans le parti (questions d' unité du mouvement communiste, etc.), l' action politique courante, étaient les autres devoirs balkaniques déterminés alors comme essentiels.

En Grèce, pendant cette période, le SEKE(K) se trouvait dans une phase de réorganisation. En l' absence d' une appréciation politique et sociale qui résulterait d' une discussion et action réciproques entre le mouvement grec et le mouvement international, sans préparation idéologique ni organisationnelle, le parti a été intégré par les organismes dirgeants internationaux dans le projet de la révolution balkanique. C' était un choix ambigu, étant donné les réserves qui se développaient dans le dépistage des tendances de consolidation du capitalisme.

Kordatos a exprimé des opinions différenciées en ce qui concerne les questions-clé de la tactique communiste dans les Balkans: premièrement, sur la situation économique et politique en Grèce et sur les devoirs du parti. Deuxièmement, sur la question nationale.

Le rapport de Kordatos au IIIe congrès extraordinaire du SEKE(K) peut être considéré comme reflet de ses opinions sur la question politique. La thèse qu' il a soutenue était qu' en Grèce la crise ne se présentait pas comme absolument révolutionnaire et que la question de prise du pouvoir ne se posait pas au prolétariat. Il a défini comme devoirs immédiats pour le parti les devoirs de propagande et d' agitation parmi les masses ouvrières de façon à créer une relation solidement établie avec celles-ci et à remplir les conditions subjectives nésessaires en vue d' une revendication efficace du pouvoir. Afin d' éviter d' éventuelles associations d' idées négatives, il a rejeté la nécessité d' une "longue existence légale" (le conflit interne avec la tendance correspondante était encore récent), il a insisté cependant sur le fait que l' œuvre du communisme en Grèce était exceptionnellement difficile. La thèse ci-dessus différait dans son essence des analyses de l' Internationale Communiste qui, bien qu' ayant accepté que le facteur subjectif, à savoir le degré d' organisation de la classe ouvrière et des partis communistes - son avant-garde - tendait à se faire dominant, elle estimait que le problème du pouvoir se trouvait à l' ordre du jour, tout en précisant que la création d' un gouvernement ouvrier-agraire était un prête-nom de la dictature du prolétariat. Inévitablement, les opinions de Kordatos ne s' inscrivaient non plus dans la ligne de la Fédération Balkanique sur le thème des devoirs politiques imposés (dans le rapport, il n' en existait pas la moindre mention), de sorte que le mouvement révolutionnaire qui éclaterait dans n' importe quel pays balkanique servirait de point de départ pour son passage aux pays voisins. Il est à noter que les conceptions sur une révolution imminente se sont maintenues jusqu' à la fin de 1924 - époque du déroulement du IIIe congrès extraordinaire - et au début de 1925.

Sur la deuxième opposition fondamentale de Kordatos concernant la question nationale, on doit mettre l' accent sur le fait qu' il s' agissait essentiellement du désaccord du comité central (majorité Kordatos-Apostolidis) du SEKE(K) - un parti-section de l' Internationale Communiste et de la Fédération Balkanique - , contre les décisions des organismes supérieurs. Le poids de l' événement était exceptionnel, étant donné que les décisions en question avaient pour point de départ la conviction d' un soulèvement armé imminent en Bulgarie avec des possibilités d' extension dans tous les Balkans.

Nous ne savons pas dans quelle mesure Kordatos était au courant de la teneur de la problématique des organismes dirigeants internationaux sur la question macédonienne jusqu' en 1924. La question, dès 1922, quand elle a été posée pour la première fois sur le tapis, comme on l' a déjà dit, est passée, après les évolutions bulgares de 1923, en première ligne des élaborations de la Fédération Balkanique et de l' Internationale Communiste. La VIe conférence de la Fédération Balkanique, en novembre 1923, fut le point de départ de la tentative d' imposer au SEKE(K) la thèse de la question macédonienne. Dans la résolution de la VIe conférence, un alinéa spécifique sur la Grèce citait que le SEKE(K) aurait dû se battre pour la libération politique et culturelle des minorités nationales; le droit d' autodétermination aurait dû aussi assurer aux minorités nationales compactes la possibilité même de se séparer de la Grèce. Le Ve congrès de l' Internationale Communiste (du 17 juin au 8 juillet 1924) a accepté comme juste et révolutionnaire le mot d' ordre de la Fédération Balkanique pour une "Macédoine unifiée et indépendante". Kordatos n' a procédé à aucune adaptation de ses écrits -articles dans le journal *Rizospastis* et dans la revue *Kommounistiki Epithéorissis*, etc.- pour soutenir les décisions des organismes supérieurs. Il reste à étudier la question des modalités d' acceptation du mot d' ordre "Macédoine unifiée et indépendante" par Kordatos et par Apostolidis, l' autre minoritaire au IIIe congrès extraordinaire, ainsi que par les dirigeants de l' opinion majoritaire. Conformément à une appréciation ultérieure de Pantelis Pouliopoulos (chef du parti élu par le IIIe congrès extraordinaire), peu nombreux étaient ceux qui sont parvenus à comprendre le sens réel de la politique sur la question nationale, à savoir l' apport d' un soutien au Parti Communiste bulgare.

Kordatos ne s' est pas présenté à la discussion de la question nationale au congrès. Nous considérons que la première énonciation de la thèse d' Apostolidis qui, selon sa déclaration, exprimait le point de vue du comité central du SEKE(K), couvrait également Kordatos, qui était

absent. Les arguments du comité central étaient essentiellement au nombre de trois: le changement de la composition ethnologique de la Macédoine grecque après l' arrivée des réfugiés d' Asie Mineure, le danger des poursuites, le manque d' organisations révolutionnaires nationales en Grèce. Le plus grave était le dernier. Il renversait la conception de la Fédération Balkanique sur l' exigence d' un front révolutionnaire unifié, avec la participation des mouvements de libération nationale, dont résultait la pression en vue d' acceptation du mot d' ordre sur une "Macédoine unifiée et indépendante".

Les objections de Kordatos et d' Apostolidis aux décisions de la Fédération Balkanique et de l' Internationale Communiste ont constitué, en 1924, la base pour le développement de résistances contre la réalisation de la ligne pour les Balkans.

Après la VIe conférence de la Fédération Balkanique, une pression continuelle a commencé à s' exercer sur les partis communistes balkaniques pour faire avancer leur adaptation à un fonctionnement d' organisation intense, ainsi que pour un contrôle intense du progrès dans l' application de la ligne balkanique commune. L' application de la résolution sur la question macédonienne était désignée comme d' importance stratégique.

Jusqu' à la fin du premier trimestre de 1924, en raison de désadaptations ou de résistances, il n' y eut aucun progrès. L' estimation de la Fédération Balkanique était que le travail développé en Grèce sur la question nationale était encore incomplet et non satisfaisant.

Le parti grec préoccupait systématiquement la Fédération Balkanique. Pour sa direction siégeait sur place son représentant permanent au comité central du SEKE(K), un certain Mihail (pseudonyme). Une aide économique régulière était envoyée. Aux sessions du présidium de la Fédération Balkanique pendant le premier trimestre de 1924, une des trois questions qui fut discutée, concernait le parti grec et l' action communiste en Macédoine, de même qu' un des quatre documents introduits. Sur cinq rapports oraux devant le présidium, l' un était sur la Grèce (de Mihail).

En Grèce, la place de la question macédonienne n' a pas trouvé, semble-t-il, d' approbation dès le départ dans la majorité de la direction, ni dans la base du parti. Après février 1924, l' attitude négative de la majorité (Kordatos et Apostolidis) des trois membres du comité central du SEKE(K) semble s' être exprimée surtout avec une inertie préméditée et, à une échelle générale, en ne répondant que faiblement aux commandements des organismes supérieurs.

Vers la fin de mars 1924, le comité central du SEKE(K) a été invité à envoyer son représentant à la conférence programmée pour avril 1924 du comité exécutif de la Fédération Balkanique. Il pouvait également poser, s' il le voulait, des thèmes dans l' ordre du jour et faire des propositions concrètes sur l' activité de la Fédération Balkanique. Aucune réponse, aucun Grec n' était présent, seul un bref rapport sur les dernières évolutions politiques en Grèce a été soumis. La Fédération Balkanique s'est contentée de demander au comité central du SEKE(K) un rapport complet sur la situation actuelle du parti, sur les relations dans le parti, sur les radiations dans le parti, sur l' action du parti et du comité central lui-même. Il demandait également d' être tenu au courant de ses actions dans l' application des décisions de la VIe conférence.

La Fédération Balkanique a en même temps recommandé au comité central du SEKE(K) de s' activer en vue de faire la propagande de la thèse sur la question macédonienne, par la promotion d' une proclamation correspondante.

L' exhortation fut vaine. Aucune publication dans la presse du parti n' a été faite, aucune publicité quelconque ne fut donnée.

Pendant la période où la Fédération Balkanique envoyait ses suggestions ci-dessus (5 avril 1924), une lettre du comité central du SEKE(K) était en route (2 avril 1924), dans laquelle étaient contenues des protestations contre la publication des résolutions de la VIe conférence sur la question macédonienne et un avertissement sur les poursuites gouvernementales imminentes. La Fédération Balkanique a réagi, en opposant qu' ils auraient déjà dû faire une opération appropriée au lieu d' apporter des oppositions à sa pratique.

En mai 1924, fut portée à la connaissance du comité central du SEKE(K) par la Fédération Balkanique la mission d' un second représentant, Naim Isakov, pour deux semaines à Athènes. L' envoyé contrôlerait sur place la situation et tenterait d' arranger les désaccords avec les groupes qui sont apparus à Salonique et au Pirée. Il aurait apporté de l' argent. La Fédération

Balkanique exerçait des pressions, également, pour la communication sans délai des noms des représentants du SEKE(K) pour le Ve congrès de l' Internationale Communiste.

Pour l' inertie en Grèce, en dehors du comité central du SEKE(K), une corresponsabilité était mise sur le compte de Mihail. Il n' était pas consciencieux dans l' envoi régulier de renseignements sur le parti et sur la situation en Grèce et il ne disposait de capacité critique.

La Fédération Balkanique mettait au courant l' Internationale Communiste sur l' attention particulière qu' il donnait au parti grec et sur la mission d' Isakov, en raison de l' insuffisance de Mihail. Elle a continué pendant les mois suivants ses recommandations envers Mihail, lui demandant d' écrire de façon plus compréhensive.

Au Ve congrès de l' Internationale Communiste, à Moscou, les représentants grecs étaient Maximos et Pouliopoulos, qui acceptaient la thèse sur la question macédonienne. Kordatos a refusé de s' y présenter. Le rapporteur sur la question nationale était D.Z. Manuil'skij. L' orateur du côté du parti grec était Maximos qui s' est défendu en termes acides contre les accusations de Manuil'skij sur l' inaction du SEKE(K). Ses arguments ne critiquaient pas la justesse ou non de la résolution de la VIe conférence de la Fédération Balkanique sur la question macédonienne. La défense était exprimée de telle manière afin d' éviter un heurt avec l' Internationale Communiste. Il a réfuté simplement l' accusation que le SEKE(K) était resté inerte par la citation de ce qu' il avait fait.

La représentation du parti grec au Ve congrès par ces deux cadres dirigeants faisait pencher la balance en faveur de l' Internationale Communiste. L' insurrection préparée en Bulgarie pour laquelle le moment propice était considéré par Dimitrov et Kolarov comme le prochain printemps -1925-, ainsi que la création d' une base de sections armées du Parti Communiste bulgare en Grèce, nécessitaient en urgence le règlement des problèmes internes du mouvement communiste balkanique. En Grèce, la tendance du parti représentée par Pouliopoulos pouvait être utilisée comme levier d' appui de la Fédération Balkanique et de l' Internationale Communiste, lors du congrès décisif imminent du SEKE(K).

Le déroulement de la VIIe conférence de la Fédération Balkanique a suivi, immédiatement après -à Moscou, toujours-, le congrès de l' Internationale Communiste. Les représentants du parti grec Maximos et Pouliopoulos y ont participé. Dans le rapport fut notée, selon le cas, l' indifférence ou la résistance du parti à la promotion du mot d' ordre pour "une Macédoine unifiée et indépendante". Dans le texte de la résolution finale, était mentionné avec insistance le fait que le SEKE(K) aurait commis une grande erreur, s' il continuait de se comporter de façon méprisante à l' égard du mouvement révolutionnaire national, qui revêtait une importance considérable pour la révolution dans les Balkans.

Après les congrès internationaux, le comité central du SEKE(K) recevait des recommandations importunes et des rappels. La Fédération Balkanique lui envoya pour la deuxième fois les résolutions de la VIIe conférence. De même, fut renouvelé l' envoi des résolutions du Ve congrès de l' Internationale Communiste. La recommandation affirmait que ces décisions, comme celles prises pendant la VIIe conférence, devaient être bien étudiées et être prises en considération lors de l' élaboration des résolutions du congrès grec imminent.

La publication des résolutions par le journal *Rizospastis*, organe du parti, n' a été réalisée que de façon partielle, en passant sous silence la question macédonienne. Dans un article d' information sur la VIIe conférence, seule la position-avertissement était mise en avant, selon laquelle la situation politique en Grèce rendait nécessaire la préparation la plus rapide du parti, par la création d' un mécanisme indispensable.

Jusqu' en septembre 1924, les consultations entre la Fédération Balkanique et l' Internationale Communiste sur le congrès du SEKE(K), qui était programmé pour le mois de novembre, avaient été achevées. Comme représentant de la Fédération Balkanique et de l' Internationale Communiste était choisi Max Sneider. Des instructions étaient envoyées en Grèce sur la procédure à suivre dans les travaux préparatoires du congrès. Il était déterminé quels rapports devaient être préparés.

Cependant, la direction du parti grec continuait de garder le silence. La Fédération Balkanique a réagi, en adressant, en octobre 1924, une lettre au comité central du SEKE(K) dans laquelle elle le priait de lui notifier la date et l' ordre du jour du congrès, ainsi que des

informations sur ce qu' il avait fait en vue de sa préparation. En même temps, elle a transmis des instructions à Mihail sur la façon de gérer les divers thèmes. Sur la question macédonienne en particulier, elle affirmait que la position concernant la question nationale devait être adoptée de façon "rigoureuse et consciencieuse".

Le congrès se déroula finalement, pendant la période du 26 novembre au 3 décembre 1924, avec la participation des représentants de la Fédération Balkanique et de l' Internationale Communiste, dans des conditions de confrontation. Kordatos préféra éviter le conflit en n' apparaissant pas pendant la discussion sur la question nationale, et le poids de la résistance à la ligne de l' Internationale Communiste fut soulevé par Apostolidis tout seul. Dans le plaidoyer en faveur de la ligne de l' organisme supérieur, Pouliopoulos fut remarqué en raison de sa fougue. Il occupa le poste du secrétaire général et le SEKE(K) changea son nom en Parti Communiste de Grèce (PCG).

La nouvelle direction élue au congrès avait édité des circulaires adressées aux organisations du parti. Dans une circulaire relative à la détermination des formes d' organisation, le IIIe congrès extraordinaire était caractérisé d' historique, parce qu' il jetait les bases de la bolchévisation dans la voie qu' avait tracé le Ve congrès de l' Internationale Communiste. La circulaire fournissait des instructions d' organisation sur la création des cellules du parti et préparait les adhérents à un travail clandestin. Une proclamation pour l' indépendance de la Macédoine et de la Thrace était également diffusée. La propagande de la thèse communiste autour de la question macédonienne commença dans les pages du journal *Rizospastis*.

L' avancée de la situation intérieure du parti n' était pas normalisée; Kordatos et Apostolidis se sont démarqués et se sont opposés à la nouvelle ligne du parti. La tendance majoritaire s' est défendue en attaquant. Dans le compte rendu du comité central du PCG ("Rapport d' action") concernant la période de dix mois à venir immédiatement après le IIIe congrès extraordinaire, furent soulignés les points vulnérables, selon la conception de la majorité, qui avaient été hérités de l' ancienne direction de Kordatos et Apostolidis. Conformément à l' argumentation du "Rapport d' action", jusqu' alors aucune tentative n' avait été faite de mettre en pratique les résolutions de la Fédération Balkanique et du Ve congrès de l' Internationale Communiste, alors qu' après le IIIe congrès extraordinaire fut marquée la période pendant laquelle commencèrent les premiers pas de bolchévisation du PCG. Les questions politiques immédiates considérées par le "Rapport d' action" comme étant posées au IIIe congrès extraordinaire, étaient au nombre de deux. La première était de faire face au danger fasciste et la deuxième la correction de la politique erronée suivie jusqu' alors sur la question nationale. Il a été considéré que le IIIe congrès extraordinaire mettait un terme aux contestations de la politique telle que celle-ci fut déterminée par les congrès internationaux; que la question nationale avait une importance capitale pour les partis balkaniques et qu' elle s' inscrivait dans leurs devoirs révolutionnaires en première ligne. Toute tentative de reconsidération de la résolution sur la question nationale était dénoncée comme contraire aux principes et à la tactique de l' Internationale Communiste et des partis communistes. Dans le même document fut désapprouvée la solidarité de Kordatos et d' Apostolidis à l' égard des conceptions social-démocrates de Sima Markovic, dans le Parti Communiste de Yougoslavie, qui avaient été condamnées triomphalement par le Ve congrès de l' Internationale Communiste. Les constatations des deux anciens dirigeants suivant lesquelles la question macédonienne était envisagée par les adhérents du parti en tant que question étroitement grecque et que le PCG était le seul parti qui insistait à suivre la ligne sur la question nationale, avaient été démenties avec vigueur. Kordatos et Apostolidis, suivant le document, étaient dévenus responsables d' une déviation social-démocrate par leur critique sur la question nationale qui, dans les conditions historiques de la lutte, pouvait aboutir, sous la forme de la tendance légaliste et liquidatrice, destructice pour le parti et le conduire hors de l' Internationale Communiste. Dans le document ils étaient dénoncés comme qualifiant la discipline à l' égard de l' Internationale Communiste "de peur devant la Troisième Internationale".

Apostolidis présenta ses opinions relatives au problème brûlant, la question macédonienne, dans un texte intitulé "Rapport (Compte-rendu)" qu' il a distribué au IIIe congrès ordinaire du PCG en 1927. Dans ce document il affirmait que le SEKE(K) se préoccupa pour la première fois du contenu de la question nationale au début de 1924, après le retour de Nikolaos Sargologos, un

des cadres grecs, de la VIe conférence de la Fédération Balkanique; jusqu' à ce moment, le parti ignorait complètement l' existence d' une telle question et par conséquent ses obligations correspondantes. A cause de cette ignorance, la direction du parti s' adressa aux adhérents en vue de la collecte de renseignements relatifs à la question macédonienne et à son histoire, ainsi que du sondage des dispositions de chacun. Conformément à un rapport d' Elefthérios Stavridis, de Macédoine, en mai 1924, les organisations du parti n' acceptaient même pas une discussion des résolutions de la VIe conférence de la Fédération Balkanique sur la question nationale.

Néanmoins, selon Apostolidis, Maximos s' est empressé de publier en mai 1924 -avant de se rendre au Ve congrès mondial- un article correspondant dans le journal *Rizospastis*. De plus, poursuivait Apostolidis, d' autres encore, feignant d' être disciplinés, s' empressèrent, après le Ve congrès mondial et après la VIIe conférence de la Fédération Balkanique, d' exiger l' exécution des résolutions sur la question nationale. Leurs chefs étaient Pouliopoulos et le représentant de la Fédération Balkanique.

Nous constatons que le commentaire d' Apostolidis sur Pouliopoulos était correct. Pouliopoulos profita de son poste comme responsable de la revue du parti *Kommounistiki Epithéorissis* et publia les résolutions de la VIIe conférence de la Fédération Balkanique et du Ve congrès de l' Internationale Communiste. La thèse sur la question macédonienne, que Kordatos évitait avec soin de populariser dans le journal *Rizospastis*, était claire dans la revue parmi les documents publiés.

Dans le "Rapport (Compte-rendu)" l' opposition de Kordatos et d' Apostolidis s' était élucidée par la suite. Il est dit que le comité central du SEKE(K), bien que jouissant d' une confiance illimitée des adhérents, ne voulait pas permettre le harassement du parti par des critiques qui le détourneraient de son œuvre d' informer et d' organisation ni désobéir aux organismes supérieurs. Tout en essayant d' éviter une aventure au parti, il s' est empressé de convoquer le congrès. Jusqu' à sa convocation, il a poursuivi son œuvre à tous les niveaux et en vue d' une meilleure et plus rapide préparation du parti sur l' application des résolutions des congrès internationaux sur la question nationale.

Nous voyons que le "Rapport (Compte-rendu)" sur la question nationale visait à rejeter l' accusation de désobéissance à l' égard des organismes supérieurs, en présentant comme argument l' activité programmée ayant pour objet la préparation du parti. Ainsi Kordatos et Apostolidis déclaraient que leur position -relevant surtout de l' indiscipline- n' était pas une manifestation d' opposition, mais se fondait sur une initiative ayant pour objectif l' application, exactement, des décisions prises. La même tactique fut continuée, comme nous l' avons vu, et pendant le bilan de leur attitude au IIIe congrès extraordinaire.

La conviction de Kordatos et d' Apostolidis, telle que celle-ci a été présentée dans le "Rapport (Compte-rendu)" était que la Fédération Balkanique avait la responsabilité de toutes les complications avant le congrès. Le sens du rapport était que si de la part des cadres étrangers en Grèce avait été sélectionnée la juste tactique et s' ils avaient correctement tenu au courant l' organisation à Vienne, tout se serait déroulé à souhait. A notre avis, les deux dirigeants grecs ont choisi l' attaque contre les représentants de la Fédération Balkanique comme issue à l' accusation de désobéissance. Il est cependant difficile de nous convaincre que celle-ci était sincère; probablement, c' etait une omission voulue de la réalité -à savoir de la détermination de la Fédération Balkanique de concrétiser les résolutions au prix de tout sacrifice- de manière à soutenir une défense efficace aux accusations auxquelles le comité central du SEKE(K) faisait face.

Le "Rapport (compte-rendu)" se penchait, ensuite, sur le conflit de la question nationale avant et pendant le congrès. L' événement, caractérisé comme un complot sous la direction de Pouliopoulos en vue de prendre le pouvoir du parti, sous la forme d' une opposition à l' égard de Kordatos et d' Apostolidis, était décrit dans son évolution. La responsabilité était partagée avec Sneider, acusé d' avoir eu la prétention d' imposer ses opinions de façon identique à celle d' un maître à son esclave. Maximos, également, était présenté dans le rapport comme ayant mis au courant Pouliopoulos de son désaccord avec la majorité du comité central du SEKE(K) sur la question nationale et il se proclamait en faveur de l' action immédiate. Pouliopoulos avait déjà sa

clique, avec laquelle il prit avant le congrès des décisions et, ensuite, parvint à être élu secrétaire général. Au congrès, Apostolidis évoqua le besoin de préparer le parti dans ce sens.

L' hypothèse la plus juste sur l' essence de la proposition concernant cette préparation a été faite, à notre avis, par Pouliopoulos dans son plaidoyer, cette fois-ci, en faveur de la position de Kordatos et Apostolidis, en 1926. Il ne faisait aucun doute que leur théorie, complètement insoutenable, sur la préparation du parti était un moyen d' éviter le conflit direct avec le prestige immense de l' Internationale Communiste, tout en étant radicalement en désaccord avec son représentant.

L' épilogue de l' opposition interne du parti a été écrit au IIIe congrès ordinaire du PCG, en mars 1927, avec la radiation définitive de Kordatos et d' Apostolidis. Kordatos ne s' est pas présenté au congrès. En ce qui concerne Apostolidis, qui y avait fait son apparition quelques instants, et son "Rapport (Compte-rendu)" qu' il distribua sur place, aucun des participants ne leur avait donné de l' importance. La conception politique de Kordatos a été consignée dans une lettre-apologie adressée au parti deux mois plus tard, où il insistait par des accusations graves d' "aventurisme" sur son opposition au mot d' ordre de la "Macédoine-Thrace unifiée et indépendante".

En conclusion, nous pourrions dire que l' insistance des organisations supérieures du mouvement communiste, de la Fédération Balkanique et de l' Internationale Communiste, en 1924, sur l' acceptation par le parti communiste grec de sa position sur la question nationale, s' inscrivait dans des projets révolutionnaires plus généraux dans les Balkans, ayant pour point de départ une nouvelle insurrection en Bulgarie. Le point de vue de Kordatos et d' Apostolidis, majoritaires au comité central du SEKE(K), aurait pu se résumer en une contestation de la ligne des organismes supérieurs internationaux, qui s' est exprimée par une résistance passive sans prendre de forme particulière. La réaction à l' ordre d' application de la résolution sur la question macédonienne manifestait une perception, dans une certaine mesure, des dangers qu' elle recelait pour le parti et de l' impossibilité de l' application du projet général.

Nous estimons, enfin, que la tentative d' Apostolidis de ne pas entrer en conflit avec l' Internationale Communiste, n' était pas un mouvement de tactique mais une expression de souhait sincère. C' est alors que se découvraient, pour la première fois, en pratique, pour le PCG les questions qui constituaient l' essence de la formation d' une organisation communiste internationale -l' Internationale Communiste-, ayant un projet central d' action et un droit d' intervention sur les décisions des organismes de ses diverses sections.